

Mieli „Artumos“ bičiuliai,

Jūs jau žinote, kad savuoju laiškeliu atiduodamas Jums į rankas naująjį žurnalo numerį kartais imu ir nesusituriu – vis pasidaliju kokių nors savo išgyvenimu. Gal per dažnai taip nutinka, bet leiskite ir dar sykį paatvirauti.

Kažkada jaunystėje buvau susižavėjęs visokiais menais beigi menininkais ir taip labai užsisvajojau kažką genialaus SUKURTI... kad galiausiai be galo supykau ir bariau save – kodėl vaikystėje nepaklausiau tėvų ir nėjau mokytis groti, dainuoti, piešti ar šokti... Ilgai graužiausi, net bičiulių „prie meno“ padedamas bandžiau baksnoti pianino klavišus, piešti eskizus, tapyti, o tada dar labiau savimi nusivyliau... Kol vieną dieną ištiko mane kažkokia palaiminga Dievo malonės artuma, ir staiga suvokiau, kad didžiausias šedevras, kurį realiai galiu kurti – tai mano gyvenimas! Genialiausio Kūrėjo man dovanotas – vienintelis toks pasaulyje ir per visą istoriją! Ogi visas jo grožis patikėtas man pačiam kurti. Maža to – esu sutvertas panašus į Jį, taigi ir galintis atspindėti Viešpaties grožį, o mano kūrybingumas – tai dar vienas panašumas į mūsų Sutvėrėją. Tačiau svarbiausia Jam – ne tai, ką rankomis kursiu, bet kaip visu savuoju gyvenimu atspindėsiu savo Autoriaus genialumą?!

Taip ir nutariau tąsyk elgtis. Tą ir bandau kasdien veikti. Tada ir nustojau graužtis, kaip dabar mėgstama sakyti – išsilaisvinau. Nors meną bei menininkus ir šiandien labai vertinu, gal net labiau nei tada – mat suvokiau, kad genialiausiais savo kūriniais jie spinduliuoja giliausiąją žmogiškumą, tai yra – Dievo Veidą.

Taigi, turbūt jau supratote, jog šio numerio tema – *apie kūrybą ir kūrybingumą, Dievo ir mūsų...* Nors ši, vasarinė „Artuma“, kaip įprasta – dvigubai storesnė, tačiau, aišku, kad joje neišsėmsime šios dieviškos, t. y. beribės temos, bent truputėlį prisiliesime ir... gal tapsime kūrybingesni?

Smagios Jums vasaros!

*Jūsų, einantis ir pats pailsėti bei naujo kūrybingumo įkvėpti, –
Darius Chmieliauskas*

Turinys

Kronika

Kun. Artūras KAZLAUSKAS Keliau!	2
Evangelija mažiesiems	4
Dr. Jonas MALINAUSKAS Dalė GUDŽINSKIENĖ Bažnyčios pulsas	8
Kun. Artūras KAZLAUSKAS Kunigo užrašai iš rekolekcijų	10
Antanas GAILIUS Kūrybos dvasia	11
Eglė TENDYTĖ Teisė būti apsaugotam	12
Dr. Darius BARONAS Žalgirio mūšiui – 600 metų	14

Didelės ir mažos kryžkelės

Romanas KAZAKEVIČIUS Žmogus – homo sapiens ar Dievo kūrinys ir atvaizdas?	18
Kun. Kęstutis K. BRILIUS MIC Dieviškoji galia	24
Dalia LUKĖNIENĖ Kurti drauge	26
Antanas SAULAITIS SJ Tiesiog būti	27
Zita VASILIAUSKAITĖ Kūrybingas žmogus	28
Bryanas BRADLEY Dievo vaikų darbas (ir poilsis)	30
Eglė ŽEMAITIENĖ Tu gali groti!	32

Laura ALEKNIENĖ Šeima – kūrybinės dirbtuvės	35
Mūsų sienos labai meniškos	36
Menas Bažnyčioje	
Marius VILUCKAS Ikonos Bažnyčioje	37
Giedrė JANKEVIČIŪTĖ Saugoti ir dalytis	39
Tomas VILUCKAS Popkultūra ir Vatikanas	41
Kaip vyrą ir moterį sukūrė juos	
Christopheris WESTAS Santuokos priesaika – kas tai?	43
Veidu į vaiką	
Paul LEMOINE Perduoti meilę	46
Jaunimo iššūkis	
Guostė TAMULYNAITĖ Gal tai ieškojimai?	49
Sigita PURYTĖ Kur du ar trys... milijonai	50
O mes kitokie	
Inesa VAITKŪNAITĖ Dievas pasirinko, kas silpna	52
Teresė BŪGAITĖ Arka Lietuvoje	55

Akiračiai

Vanda IBLANSKA Jonas Jablonskis. Lietuvių kalbos sąžinė	56
Meno pasaulyje	
Vanda IBLANSKA Gaetanas Donicetis	59
Atokvėpio valandai	
Giovannino GUARESCHI Vaiduokliai	61
Tomas VILUCKAS Skaitymui ir neskaitymui	64
Gero kino kampelis	
Ramūnas AUŠROTAS Menininkas ir dievoieška	66
Mandagumas mūsų kasdieninis	
Į kelionę!	68
Sveikata	
Rėmuo	69
Gyvenimas kaip senas vynas	
Vanda IBLANSKA Vasariniai pačirenimai	70
Šypsenos be raukšlių	72

Keliauk!

Liepos–rugpjūčio kalendorius

Kun. Artūras KAZLAUSKAS

Ar esi pastebėjęs, kad dažna liturgijos forma yra procesija? Tai neatsitiktinumas. Atėjimas prie altoriaus, atnašų nešimas, Komunijos priėmimas kiekvienoje Eucharistijoje vis primena kelionę. Per pasaulį keliaujančią Dievo tautą. Tautą, kuri visa-
da pakeliui. Dar neatėjusi, dar nepasiekusi savo kelionės tikslo. Vis stabtelinti pailsėti, pasistiprinti. Atgauti jėgas, kad galėtų keliauti toliau... Šis Bažnyčios, kaip keliaujančios tautos, įvaizdis kyla ne iš mūsų vaizduotės. Ir ne vien Išrinktosios tautos istoriją prisimenant. Štai į Pažado žemę keliaujanti Dievo tauta. Keturiasdešimt metų (iš čia ir simbolinis skaičius – keturiasdešimt – valandų, dienų, metų pabrėžiant ypatingo Dievo artumo laiką) Dievas keliavo drauge su saviškiais. Jo artumą galėjai pajusti, pamatyti, paragauti – stipriam vėjui slūgdinant Raudonąją jūrą, bangoms užliejant egiptiečių kariuomenę ir ją paskandinant, iš uolos trykstant vandeniui, krintant manai kaip duonai iš dangaus, o paskui geriant ir valgant šiandien, nepasiliekant nieko rytdienai... Kelionėje mirė visi buvę vergai Egipte. Net ir vadas Mozė. Kelionėje gentis tapo tauta, buvo sudaryta Sandora. Šita kelionė – ne šiaip sauėjimas iš vienos vietos į kitą. Tai vaisingas laikas. Perkeičiantis. Aš vis pastebėdavau, kad nemoku gyventi dabar. Vis svajoju apie gyvenimą paskui. Taip turbūt ir negyvenau, tik laukiau gyvenimo. Kai studijavau, norėjau būti studijas baigęs, kai gyvenau Italijoje, norėjau gyventi Lietuvoje, kai keliauau, norėjau būti namie, kai žiūrėjau koncertą, norėjau vakarieniauti, kai buvau su draugais, norėjau būti vienas... Ir priešingai. Iš čia turbūt ir patarlė: „Gerai ten, kur mūsų nėra.“ O gal įmanoma pajusti gyvenimo pilnatvę šiandien, dabar. Tik taip gyvenama.

Liepa prasideda Telšių vyskupo kvietimu į **Žemaičių Kalvariją**, prie Šeimų Karalienės ir į Kalvarijos kalnus. Paskui – Vilkiškio vyskupo kvietimas prie **palaimintojo vyskupo Jurgio Matulaičio** kapo į Marijampolę. Kiekviena kelionė, o ypač piligrimystė yra simbolinis laikas. Laikas, kai būni tu, kuo esi iš tikrųjų. Keliautoju. Saugus sėdėjimas namuose gali sukurti iliuziją, kad tu namie, kad čia tavo tikslas. Kelionė sunki, reikalaujanti pastangų, dvasinių ir fizinių, nesaugi, ne visada maloni, ne visi bendrakeiviai tau patinka, ne visi keliai išlyginti. Gaudžiant triūboms ir giedant žemaičiams Kryžiaus kalnai atskleidžia kai ką labai esmingo ir svarbaus. Kančią. Ir ne vien tavo. Ir Dievo

kančią. Kai kas sako, kad ateizmas kilo dėl Dievo tylėjimo, kai buvo žudomi nekaltieji. Ir visai teisėtas klausimas, kur tada buvo Dievas. Filosofų Dievas, būdamas tobulas, kentėti negali. O Jėzus parodė kenčiančio Dievo veidą. Žemaičių Kalvarijos kelias, kelias į **Kryžių kalną** prie Šiaulių – tai vis piligrimystės, skirtos esmei apmąstyti. Tai vis mokymasis, ką daryti su kančia, kurios meldžiamie nepatirti, tik nežinome, koks dievas tokį pažadą davė. Kryžiaus kelias moko išgyventi kančią iki galo. Ne bėgti nuo jos, bet kentėti. Kentėti ne keikiant ir prakeikiant, bet laiminant ir palaiminant. Kai ateina kančios laikas, man reikia ne laukti, kada kančia praeis, bet gyventi kenčiant. Kaip Jėzus. Kaip palaimintasis vyskupas Jurgis. Kas pasakys, kuri kančia didesnė – fizinė ar dvasinė? Tiek Jėzus, tiek jo ištikimas mokinys vyskupas Jurgis kentėjo ne vien fiziškai...

Porciunkulės atlaidai taip pat piligrimystė. Kai Porciunkulės bažnytelėje melddamasis šv. Pranciškus išgirdo Kristaus klausimą, ko šis norėtų, nedvejodamas paprašė, kad visi atgailaujantys nusidėjėliai, susitaikiusieji išpažintimi ir ateinantys į šią bažnyčią, gautų visų kalčių atleidimą. Kristus atsakęs, jog prašomas dalykas yra didelis, bet kadangi Pranciškus yra vertas dar didesnių, malda bus išklausyta, jei tik šių atlaidų paprašys Kristaus vikaras žemėje – popiežius. Šiandien kiekvienas, Porciunkulės dieną apsilankantis parapijos bažnyčioje, laimi visuotinius atlaidus. Ši piligrimystė turi išmokyti, kad kiekviena bažnyčia yra Bažnyčios – Dievo tautos – ženklas. Kad Dievas savo namus yra įsirengęs mūsų širdyse, kad jo namai – tai pati Tauta, numazgota Kristaus Krauju. Jis visada su mumis. Jis keliauja drauge. Žolinė, **Dievo Gimdytojos Ėmimo į dangų iškilmė**, pasakoja apie tai, ką Dievas paruošė bendrakeiviams. **Pivašiūnai, Krekenava** – šventovės, į kurias, kaip kasmet, išsileis pėsčiomis ir ratais maldininkai sustiprinti savąjį pasitikėjimą Dievu, kuris jiems ruošia, ko akis neregėjo, ko ausis negirdėjo, kas žmogui į galvą neatėjo... Vasarą turbūt kiekviena parapija švenčia ypatingas piligrimystės dienas – atlaidus. Šitaip vis prisimenam, kad esam keleiviai.

Nei viena bažnyčia, nei viena šventovė, nei vieni namai nėra tavo kelionės tikslas. Tu visada pakeliui. Į Tėvynę. Į Namus, kuriuose daug buveinių. Dabar tik stabtelime. Atgauti jėgas, pasistiprinti, pailsėti. Ir suprasti prasmę ir tikslą. Tavo kelionės, tavo gyvenimo. Šviesios vasaros kelionės!

Liepa

- 1 K Am 7, 10–17; Ps 19; Mt 9, 1–8
 2 P Švč. Mergelė Marija, Šeimų Karalienė
 Zch 2, 14–17; Lk 1, 46–55;
 Mt 2, 13–15. 19–23
 3 Š Šv. Tomas, apaštalas
 Ef 2, 19–22; Ps 117; Jn 20, 24–29
 4 S XIV EILINIS SEKMADIENIS (II sav.)
 Iz 66, 10–14c; Ps 66; Gal 6, 14–18;
 Lk 10, 1–12. 17–20
 5 P Šv. Antanas Zakarijas, kunigas
 Oz 2, 16. 17b. 19–22; Ps 145; Mt 9, 18–26
 6 A Šv. Marija Goreti, mergelė, kankinė
 Oz 8, 4–7. 11–13; Ps 115; Mt 9, 32–38
Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) diena
 7 T Oz 10, 1–3. 7–8. 12; Ps 105; Mt 10, 1–7
 8 K Oz 11, 1–4. 8c–9; Ps 80; Mt 10, 7–15
 9 P Šv. Augustinas Džao Žongas, kunigas,
ir jo draugai, kankiniai
 Oz 14, 2–10; Ps 51; Mt 10, 16–23
 10 Š Iz 6, 1–8; Ps 93; Mt 10, 24–33
 11 S XV EILINIS SEKMADIENIS (III sav.)
 Įst 30, 10–14; Ps 69; Kol 1, 15–20;
 Lk 10, 25–37
 12 P Iz 1, 11–17; Ps 50; Mt 10, 34 – 11, 1
 13 A Šv. Henrikas
 Iz 7, 1–9; Ps 48; Mt 11, 20–24
 14 T Šv. Kamilius Lelietis, kunigas
 Iz 10, 5–7. 13–16; Ps 94; Mt 11, 25–27
 15 K Šv. Bonaventūra, vyskupas,
 Bažnyčios mokytojas
 Iz 26, 7–9. 12. 16–19; Ps 102; Mt 11, 28–30
 16 P Karmelio kalno Švč. Mergelė Marija
 (Škaplierinė)
 Iz 38, 1–6. 21b. 7–8; Iz 38, 10–12. 16;
 Mt 12, 1–8
 17 Š Mch 2, 1–5; Ps 10; Mt 12, 14–21
 18 S XVI EILINIS SEKMADIENIS (IV sav.)
 Pr 18, 1–10a; Ps 15; Kol 1, 24–28;
 Lk 10, 38–42
 19 P Mch 6, 1–4. 6–8; Ps 50; Mt 12, 38–42
 20 A Šv. Apolinaras, vyskupas, kankinys
 Mch 7, 14–15. 18–20; Ps 85; Mt 12, 46–50
 21 T Šv. Laurynas Brindizietis, kunigas,
 Bažnyčios mokytojas
 Jer 1, 1. 4–10; Ps 71; Mt 13, 1–9
 22 K Šv. Marija Magdaliė
 Gg 3, 1–4a; Ps 63; Jn 20, 1. 11–18
 23 P Šv. Brigita, vienuolė, Europos globėja
 Gal 2, 19–20; Ps 15; Jn 15, 1–8
 24 Š Šv. Sarbelijus Machlufas, kunigas
 Jer 7, 1–11; Ps 84; Mt 13, 24–30
 25 S XVII EILINIS SEKMADIENIS (I sav.)
 Pr 18, 20–32; Ps 138; Kol 2, 12–14;
 Lk 11, 1–13
 26 P Šv. Joachimas ir Ona,
 Švč. Mergelės Marijos tėvai
 Jer 13, 1–11; Įst 32, 18–21; Mt 13, 31–35
 27 A Jer 14, 17–22; Ps 79; Mt 13, 36–43
 28 T Jer 15, 10. 16–21; Ps 59;
 Mt 13, 44–46
 29 K Šv. Morta
 1 Jn 4, 7–16; Ps 34; Jn 11, 19–27
 30 P Šv. Petras Auksažodis, vyskupas,
 Bažnyčios mokytojas
 Jer 26, 1–9; Ps 69; Mt 13, 54–58
 31 Š Šv. Ignacas Lojola, kunigas
 Jer 26, 11–16. 24; Ps 69; Mt 14, 1–12

Rugpjūtis

- 1 S XVIII EILINIS SEKMADIENIS (II sav.)
 Koh 1, 2; 2, 21–23; Ps 95; Kol 3, 1–5.
 9–11; Lk 12, 13–21
 2 P Šv. Euzebijus Vercelietis, vyskupas
 Jer 28, 1–17; Ps 119; Mt 14, 13–21
 3 A Jer 30, 1–2. 12–15. 18–22; Ps 102;
 Mt 14, 22–36
 4 T Šv. Jonas Marija Vianėjus, kunigas
 Jer 31, 1–7; Jer 31, 10–13; Mt 15, 21–28
 5 K Švč. M. Marijos bazilikos pašventinimas
 Jer 31, 31–34; Ps 51; Mt 16, 13–23
 6 P Kristaus Atsimainymas
 Dan 7, 9–10. 13–14; Ps 97; 2 Pt 1, 16–19;
 Lk 9, 28b–36
 7 Š Šv. Sikstas II, popiežius, ir draugai,
 kankiniai; šv. Kajetonas, kunigas
 Hab 1, 12 – 2, 4; Ps 9; Mt 17, 14–20
 8 S XIX EILINIS SEKMADIENIS (III sav.)
 Išm 18, 6–9; Ps 33; Žyd 11, 1–2. 8–19;
 Lk 12, 32–48
 9 P Ez 1, 2–5. 24–28c; Ps 148; Mt 17, 22–27
 10 A Šv. Laurynas, diakonas, kankinys
 2 Kor 9, 6–10; Ps 112; Jn 12, 24–26
 11 T Šv. Klara, mergelė
 Ez 9, 1–7; 10, 18–22; Ps 113; Mt 18, 15–20
 12 K Šv. Joana Pranciška Šantaliė, vienuolė
 Ez 12, 1–12; Ps 78; Mt 18, 21 – 19, 1
 13 P Šv. Poncijonas, popiežius, ir Ipolitas,
 kunigas, kankiniai
 Ez 16, 1–15. 60. 63; Iz 12, 2–6; Mt 19, 3–12
 14 Š Šv. Maksimilijonas Marija Kolbė,
 kunigas, kankinys
 Ez 18, 1–10. 13b. 30–32; Ps 51;
 Mt 19, 13–15
 15 S ŠVČ. MERGELĖS MARIJOS
 ĖMIMAS Į DANGŲ (ŽOLINĖ)
 Vigilija: 1 Kr 15, 3–4. 15–16; 16, 1–2;
 Ps 132; 1 Kor 15, 54–57;

- Lk 11, 27–28; diena: Apr 11, 19a; 12,
 1. 3–6a. 10ab; Ps 45;
 1 Kor 15, 20–26; Lk 1, 39–56
 16 P XX eilinė savaitė (IV sav.)
 Šv. Steponas Vengras
 Ez 24, 15–24; Įst 32, 18–21; Mt 19, 16–22
 17 A Šv. Hiacintas, kunigas
 Ez 28, 1–10; Įst 32, 26–28. 30. 35–36;
 Mt 19, 23–30
 18 T Ez 34, 1–11; Ps 23; Mt 20, 1–16
 19 K Šv. Jonas Eudas, kunigas
 Ez 36, 23–28; Ps 51; Mt 22, 1–14
 20 P Šv. Bernardas, abatas, Bažnyčios
 mokytojas
 Ez 37, 1–14; Ps 107; Mt 22, 34–40
 21 Š Šv. Pijus X, popiežius
 Ez 43, 1–7ab; Ps 85; Mt 23, 1–12
 22 S XXI EILINIS SEKMADIENIS (I sav.)
 Iz 66, 18–21; Ps 117; Žyd 12, 5–7. 11–13;
 Lk 13, 22–30
 23 P Šv. Rožė Limietė, mergelė
 2 Tes 1, 1–5. 11–12; Ps 96; Mt 23, 13–22
 24 A Šv. Baltramiejus, apaštalas
 Apr 21, 9b–14; Ps 145; Jn 1, 45–51
 25 T Šv. Liudvikas; šv. Juozapas Kalasantas,
 kunigas
 2 Tes 3, 6–10. 16–18; Ps 128; Mt 23, 27–32
 26 K Kor 1, 1–9; Ps 145; Mt 24, 42–51
 27 P Šv. Monika
 1 Kor 1, 17–25; Ps 33; Mt 25, 1–13
 28 Š Šv. Augustinas, vyskupas, Bažnyčios
 mokytojas
 1 Kor 1, 26–31; Ps 33; Mt 25, 14–30
 29 S XXII EILINIS SEKMADIENIS (II sav.)
 Sir 3, 17–18. 28–29; Ps 68;
 Žyd 12, 18–19. 22–24a; Lk 14, 1. 7–14
 30 P 1 Kor 2, 1–5; Ps 119; Lk 4, 16–30
 31 A 1 Kor 2, 10b–16; Ps 145; Lk 4, 31–37

Gintaro Česonio nuotraukos

POPIEŽIUS KVIEČIA MELSTIS ŠIOMIS INTENCIJOMIS:

Liepa:

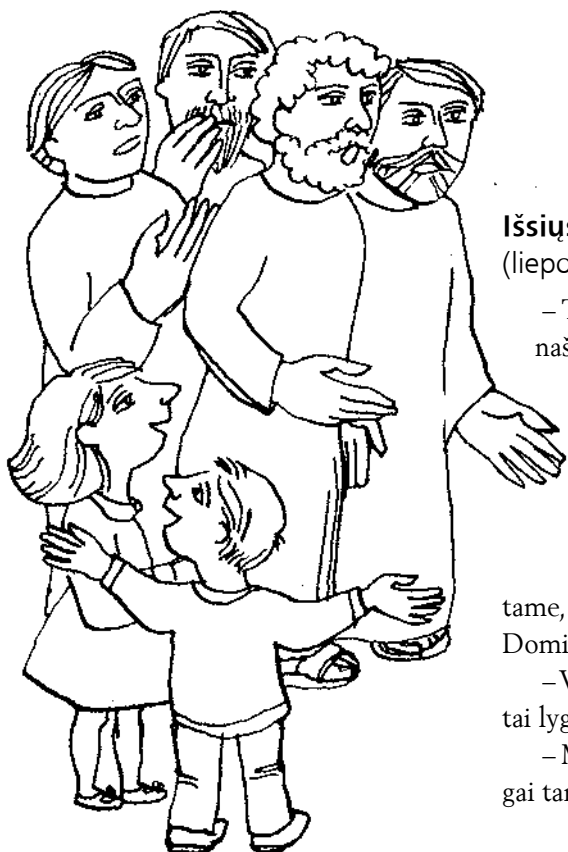
Bažnyčios – kad visose pasaulio tautose vadovų rinkimai vyktų teisingai, skaidriai ir sąžiningai, gerbiant laisvą piliečių pasirinkimą;

misijų – kad krikščionys stengtųsi visur, ypač dideliuose miestuose, vaisingai prisidėti skleidžiant kultūrą, teisingumą, solidarumą ir taiką.

Rugpjūtį:

Bažnyčios – kad bedarbiai, benamiai ir kiti, gyvenantys dideliame nepritekliuje, būtų suprasti ir priimti ir kad jiems būtų konkrečiai padedama įveikti juos ištikusius sunkumus;

misijų – kad Bažnyčia būtų visų „namai“, pasirengę atverti savo duris visiems, kurie dėl rasinės ar religinės diskriminacijos, bado ir karų yra priversti emigruoti į kitas šalis.

Išsiųsti mokiniai

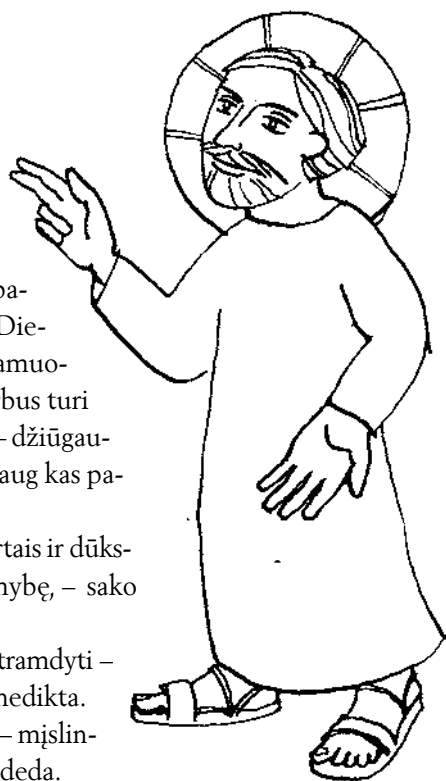
(liepos 4 d., XIV eilinis sekmadienis)

– Tu žinai, kad mudu taip pat esame panašūs į du mokinius. Va, kalbamės apie Dievą, piešiame, o kiti paskaito, savo namuose spalvina. Šitaip apie Jėzaus darbus turi progos sužinoti daugybė žmonių, – džiūgauja Benedikta. – Šį žurnalą, žinok, daug kas pavarto. Bent piešinėlius pažiūri.

– Taip, kalbame, piešiame, bet kartais ir dūks-tame, pešamės. O Jėzus kvietė nešti ramybę, – sako Dominykas.

– Visada galiausiai susitaikome. Pyktį sutramdyti – tai lyg piktą gyvatę nugalėti, – pastebi Benedikta.

– Mums vieniems tai gal ir nepavyktų, – mįslin-gai taria broliukas. – Gerai, kad Dievas padeda.

Gailestingasis samarietis (liepos 11 d., XV eilinis sekmadienis)

– Jėzus tikriausiai dirbo mokykloje, – nutarė Dominykas. – Juk jį vadina mokytoju.

– Taip todėl, kad draugai jį gerbia. Jėzus daug išmintingų žodžių pasako apie dangiškąjį Tėvą ir apie kitus žmones. Pavyzdžiui, papasakojo apie gerąjį keliautoją iš Samarijos krašto, – primena Benedikta.

– Ar pasakojo dėl to, kad jis mėgo keliauti? – susidomėjo broliukas.

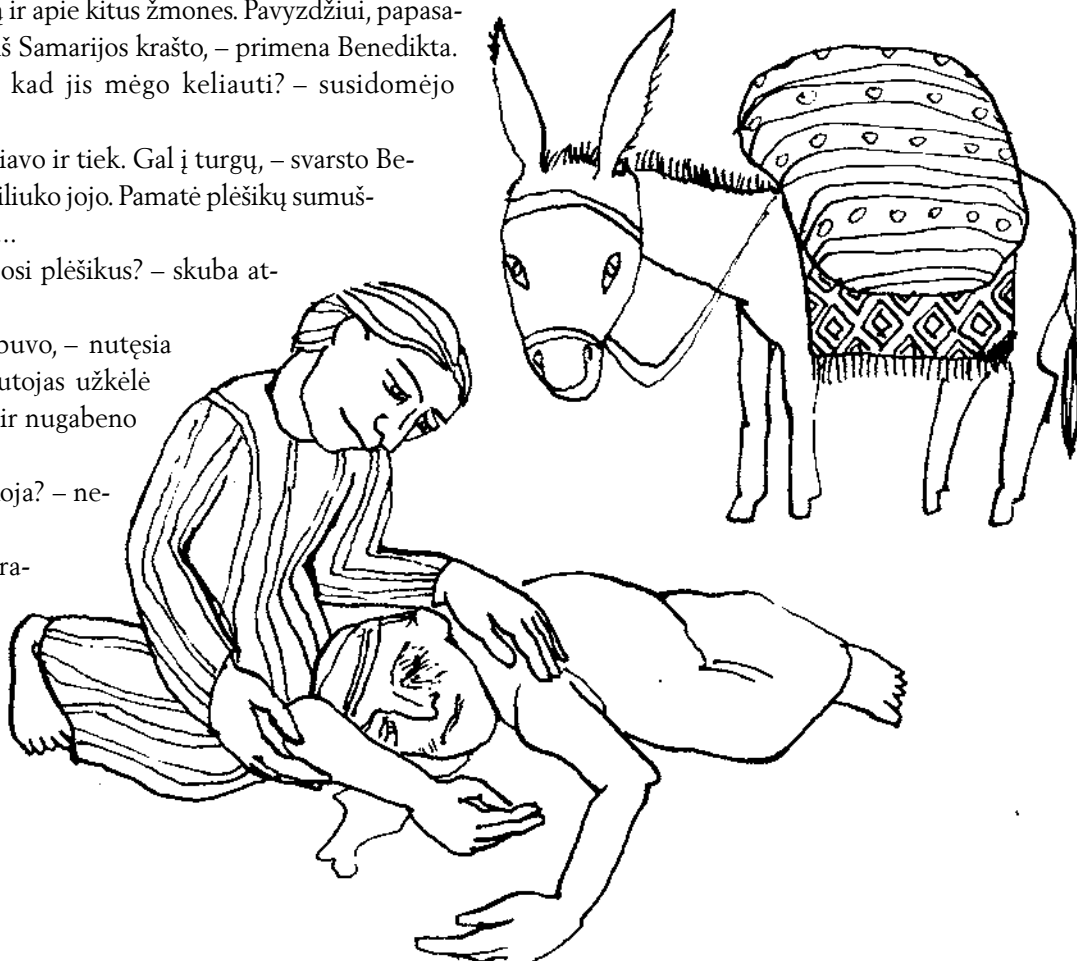
– Nežinau. Žmogus keliavo ir tiek. Gal į turgų, – svarsto Benedikta. – Tikriausiai ant asiliuko jojo. Pamatė plėšikų sumuš-tą, praeivių paliktą žmogų...

– Iškvietė greitąją ir vijosi plėšikus? – skuba at-spėti Dominykas.

– Mašinų tada dar nebuvo, – nutęsia Benedikta. – Gerasis keliautojas užkėlė ligonį ant gyvulio nugaros ir nugabeno į artimiausią viešbutį.

– Kodėl Jėzus tai pasakoja? – ne-supranta broliukas.

– Na, kad ir mes neprai-tume pro šalį, kai kas nors nuskriaustas verkia ar prašo pagalbos, – Evan-gelijos išmintį pritaiko se-sutė. – Jėzus kviečia būti gailestingus.

Jėzus svečiuose (liepos 18 d., XVI eilinis sekmadienis)

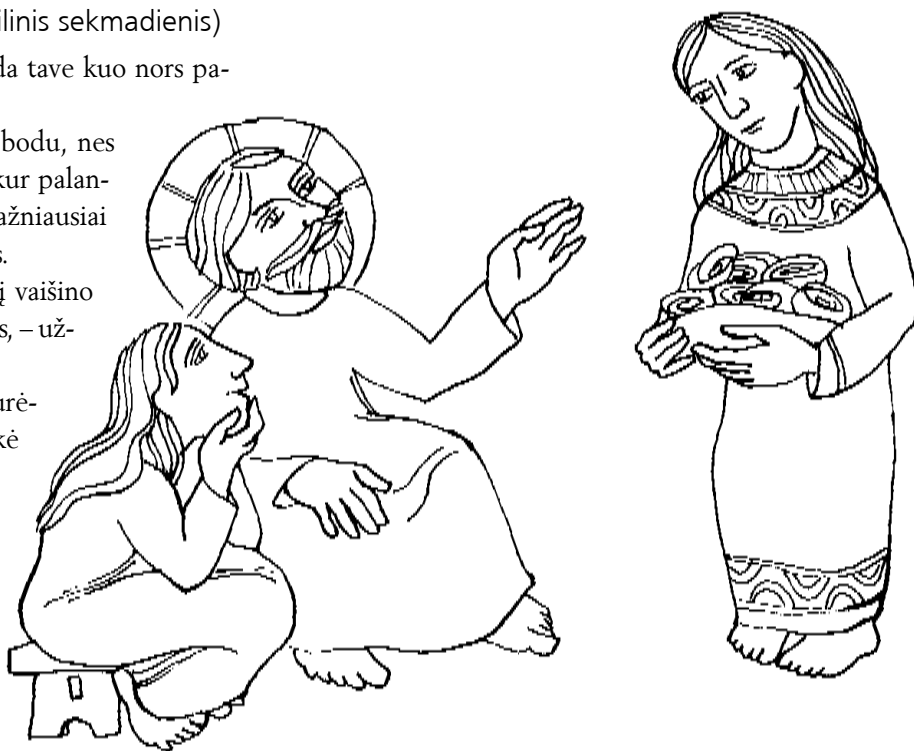
– Man patinka eiti į svečius. Ten visada tave kuo nors pa-
vaišina, – pasidžiaugė Benedikta.

– O man svečiuose dažnai būna nuobodu, nes
negalima išdykauti, nepavyksta netgi niekur palan-
džioti ar užsiimti kuo nors įdomesniu. Dažniausiai
turi ramiai sėdėti, – prisiminė Dominykas.

– Jėzus taip pat vaikščiojo į svečius. Jį vaišino
tikriausiai namie keptu pyragu su vyšniomis, – už-
sisvajoto Benedikta.

– Tai Morta Jėzų vaišino, o jos sesuo turė-
jo sėdėti ir klausytis, ką kalba Jėzus, – sakė
Dominykas.

– Jėzus nekalba nuobodžiai. Jo klausy-
tis smagu. Jis išpasakoja linksmų ir liūd-
nų istorijų. Su juo svečiuotis ir tau patiktų, –
šypstelėjo jam sesutė.

KURIS... MŪSŲ,
TEESIE... TAVO VARDAS,
TEATEINIE TAVO
... TAVO VALIA,
KAIP DANGUJE, TAIP IR ...
... MŪSŲ DUONOS
DUOK MUMS
IR ATLEISK ... MŪSŲ KALTES,
KAIP IR MES
SAVO KALTININKAMS
IR ... MŪSŲ GUNDYTI
BET ... MUS NUO PIKTO.

Jėzus moko melstis

(liepos 25 d., XVII eilinis sekmadienis)

– Kai meldiesi, ką sakai? – klausia
Benedikta.

– Na, dabar prašau, kad vasara būtų kuo
ilgesnė. Kartais dar ko nors prašau sau arba
mūsų šeimai, – atvirauja Dominykas.

– Taip ir apaštalai prašydavo: vienas geros
vietos Danguje, kitas – dar ko nors sau, kol
galiausiai Jėzus visus išmokė „Tėve mūsų“
maldos. Ten svarbiausi dalykai sudėti.

– O kada geriausiai melstis? – teirauja-
si broliukas

– Gal dieną, nes ryte ir vakare Dievas la-
bai užimtas. Visi ko nors prašinėja arba dė-
koja, – svarsto Benedikta.

Mes visi tikrai mokame šią maldą.
Įrašyk trūkstantus žodžius

Kai visi dalijasi – niekam nepritrūksta (rugpjūčio 1 d., XVIII eilinis sekmadienis)

– Koks vargšas tas turtuolis! – pagailo Benediktai. – Kaupė, kaupė turtus, o niekuo nepasinaudojo, nes reikėjo gyvybę atiduoti. Gal jį kas užpuolė?

– Didelės atsargos tikriausiai nereikalingos, – padaro išvadą Dominykas.

– Sukaupytų gėrybių gal ir reikia šiek tiek sandėliuke saugoti. Ką darytume žiemą be mamos uogienių, raugintų agurkų? – teiraujasi Benedikta. – Bet svarbu išmokti dosniai kitus pavaišinti.

– Na taip. Pavyzdžiui, sukaupti saldainiai, jei nevalgomi, gali sugesti. Geriausiai truputį pačiam suvalgyti ir pasidalyti. Kai visi dalijasi, tai niekam nepritrūksta, – paaškina Dominykas.

Sandėliuke jau šmirinėja 9 pelytės. Surask jas

Laukti ar miegoti (rugpjūčio 8 d., XIX eilinis sekmadienis)

– Jėzus kviečia budėti ir laukti jo sugrįžtančio. Ar turiu nemiegoti? Ką tada mama su tėčiu pasakys? – gūžteli pečiais broliukas.

– Įsivaizduok, kad mama su tėčiu kuriam laikui išvyksta, o mes liekame vieni. Ką tada darytume? – rūpi Benediktai.

– O, tada mums patiems reikėtų rūpintis namais: parnešti laikraščius, globoti katiną, valyti dulkes, laistyti gėles, eiti į parduotuvę, – vardija darbus Dominykas.

– Tai va, panašiai ir Jėzus iškeliavo į Dangų mums vietos paruošti, – kantriai aiškina Benedikta, – o mums patikėjo visokių dovanų, draugų, uždavinių – visko. Tik nežinia, ar šėlsime, niekam nepadėsime, ar kuo rūpestingiau gyvensime ir lauksime grįžtančio.

– Jeigu tik televizorių žiūrėsiu ar prie kompiuterio sėdėsiu, tai sugrįžę ir mama, ir tėtis, ir Jėzus nieko gero nepasakys, – išsiaiškina Dominykas. – O alkanas katinas – tai jau galit patys įsivaizduot...

Švč. Mergelės Marijos Ėmimas į dangų – Žolinė (rugpjūčio 15 d.)

– Marija man panaši į tokią stropią pirmūnę, kurią už gražų pavyzdį visi pagiria, arba kai būna sporto varžybų laimėtojai, tai ji gauna pirmąją vietą, – palygina Benedikta.

– O ką daryti tiems, kam nesiseka nei moksle, nei sporte, nei šiaip gyvenime? – susirūpina broliukas.

– Matai, Dangaus karalystėje Marija nesididžiuoja sau viena it pasipūtėlė mokinė, – palygina sesutė. – Marija padeda, globoja tuos, kuriems labai rieta. Todėl Jėzus ją ir pakvietė į dangų, nes Marija visada galvojo ne tik apie save, bet mylėjo Dievą ir rūpinosi prislėgtais žmonėmis, nešė džiaugsmą kitiems.

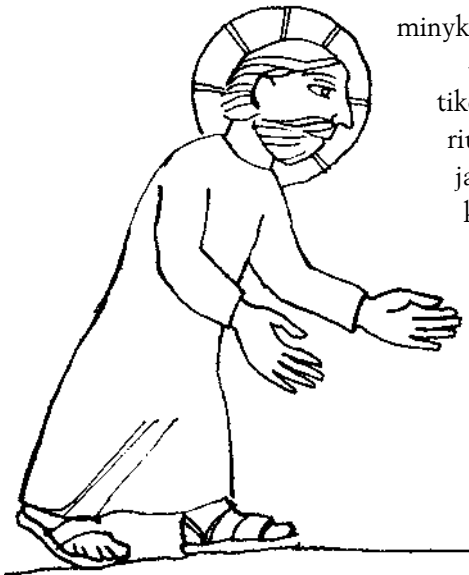
– Norėčiau nupiešti Mariją, kuri šypsosi. Gal padėtum man? – kviečia ją Dominykas.

Dievo karalystė – kantriaiems (rugpjūčio 22 d., XXI eilinis sekmadienis)

– Kai Jėzus kalba apie ankštus vartus į Dievo karalystę, aš įsivaizduoju mažus mūsų darželio vartelius. Kartą juose įstrigo toks piktas dėdė, kai tempė didelę dėžę, – prisiminė Benedikta. – O plūdosi! Turėjau užsikimšti ausis...

– Turbūt danguje nebus nei vieno pikčiurnos, – mąsto Dominykas. – Kitaip ten negalėtume džiaugtis...

– Pamatysi, rojuje bus daug netikėtumų, kai sutiksime tuos, kurių nė nesitikėjom išvysti, – taria jam sesutė. – Dievas visus kviečia keistis, būti geresnius net kai labai sunku.

Jėzus pastebės patį kukliausią (rugpjūčio 29 d., XXII eilinis sekmadienis)

– Mūsų šeimoje piešiu geriausiai, – didžiuojasi Dominykas. – Dar moku...

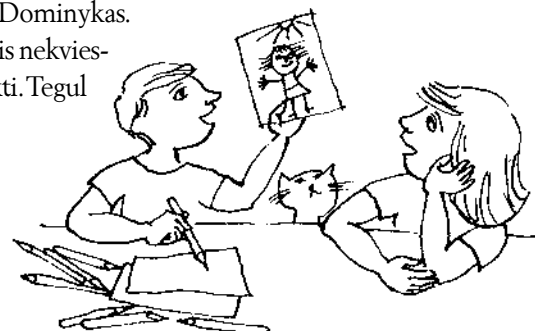
– Ko čia giriesi? – kaip kirviu nukirto Benedikta.

– Noriu tau priminti, kad ir aš daug ką darau puikiau už kitus, – atrėžia Dominykas.

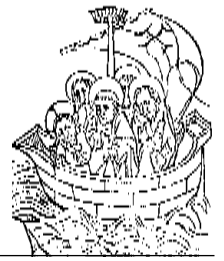
– Geriau jau nesipuikuok, nes būsi panašus į tą išdidų svečią vestuvėse, kuris nekvies-tas atsisėdo į geriausią vietą. Atėjo kilmingesnis ir anam teko gėdingai pasitraukti. Tegul kiti tave pastebi, pagiria, – brolio entuziazmą atšaldo sesuo. – Kam čia girtis?

– O jei niekas nepastebės? – sunerimo Dominykas.

– Nusiramink, Jėzus, kaip šaunios šventės šeimnininkas, pastebi visus svečius, – sako Benedikta.

Bažnyčios pulsas

Popiežius ir Visuotinė Bažnyčia

Birželio 4–6 d. popiežius Benediktas XVI buvo išsirusęs į dar vieną apaštališkąją kelionę – lankėsi Kipro saloje, kurios krikščionių bendruomenė, panašiai kaip kiek anksčiau aplankytoje Maltoje, saugo šv. Pauliaus apaštališkosios veiklos atminimą ir save kildina iš tautų apaštalo veiklos. Trumpas popiežiaus vizitas prasidėjo Pafos mieste, salos vakariniame pakraštyje, kur 50 metų po Kristaus, kaip liudija Apaštalo darbai, lankėsi Paulius ir jo bendradarbis Barnabas.

Kipre gyvena vos keliolika tūkstančių katalikų, dauguma jų priklauso maronitų bendruomenei, nemažai – meldžiasi armėnų apeigomis, o lotynų apeigų katalikų yra tik apie 6 tūkst. (tūkstantis vietinių kipriečių ir apie 5 tūkst. imigrantų iš Filipinų bei Rytų Europos). Tad greta kiekvienai popiežiaus apaštališkajai kelionei būdingiausio tikslo stiprinti brolių tikėjimą šį kartą labai svarbus buvo ekumeninis vizito dėmuo, nes dauguma Kipro gyventojų yra ortodoksai, taip pat politinės implikacijos. Kaip žinoma, jau daugiau kaip tris dešimtmečius Kipro sala dalija Europos Sąjungos narę Kipro Respubliką pietinėje dalyje ir niekieno, išskyrus Turkiją, nepripažįstamą Kipro turkų respubliką.

Sunku pasverti popiežiaus kelionės įtaką būsimajam Kipro susivienijimui. Nors apie vienybę daug kalbėta, atrodo, nei popiežiaus, nei, pagaliau, kitų raginimai kol kas dar nesugeba įveikti nei Kipro graikų, nei turkų nacionalizmo kiaučio. Neoficialiai kelionės programoje buvo numatytas Benedikto XVI susitikimas su turkų kontroliuojamos Nikosijos šiaurinės dalies muftijumi, tačiau jis neįvyko, nes musulmonų lyderį prie sienos užlaikė Kipro Respublikos pareigūnai.

Kur kas sėkmingesnis buvo ekumeninis šios popiežiaus kelionės dėmuo. Kipro arkivyskupas Chrizostomas II

nuo pat išrinkimo yra katalikų bičiulis ir ryžtingas ekumenizmo proceso dalyvis. Per pastaruosius kelerius ar keliolika metų gerokai pasikeitė ir ortodoksiškosios Kipro visuomenės daugumos požiūris į katalikus. Nors, antra vertus, dar netrūksta ir nepritariančiųjų istorinio ginčo su katalikais demontavimui. Taip pat ir šios popiežiaus kelionės metu būta, tiesa, ne itin gausių, demonstracijų prieš iš Romos atvykusį „nevyskupą“ ir „eretiką“.

Svarbus ir dar vienas popiežiaus kelionės į Kiprą aspektas. Paskutinę dieną, birželio 6-ąją, Benediktas XVI koncelebravo Mišias su beveik visais Artimųjų Rytų regiono Katalikų Bažnyčių patriarchais bei vyskupais ir jiems įteikė spalio mėnesį Vatikane vyksiančio Vyskupų Sinodo susirinkimo *Instrumentum laboris* – tai yra konsultacijų su visais būsimais dalyviais metu suderintą Sinodo darbotvarkę.

Tarp Mišias su Šventuoju Tėvu Kipre koncelebravusių vyskupų turėjo būti ir Turkijos vyskupų konferencijos pirmininkas, Anatolijos apaštališkasis vikaras vyskupas Luigi Padovese. Popiežiaus kelionės į Kiprą išvakarėse, birželio 3 d., vyskupas Padovese buvo nužudytas. Jo mirtį gaudžia keisti įtarimai. Nors Turkija gana sėkmingai susidoroja su radikaliuoju islamizmu, vyskupo Padovese mirtis nėra pirmas katalikų dvasininkų nužudymo atvejis. Keista ir tai, kad žudikas jau kelerius metus dirbo vyskupo vairuotoju ir turėjo visišką jo pasitikėjimą.

Birželio 11-ąją, liturginiame kalendoriuje minint Švenčiausiąją Jėzaus Širdį ir popiežiaus Jono Pauliaus II jau prieš

keliolika metų įvestą Maldų už kunigų šventumą dieną, viso pasaulio kunigų susitikimu Romoje buvo užbaigti pernai tuo pat metu pradėti Kunigų metai. Kulminaciniai Kunigų metų užbaigimo renginiai vyko Šv. Petro aikštėje. Susitikimo dalyviai išvakarėse susirinko į maldos ir liudijimų vakarą, jame dalyvavo ir Šventasis Tėvas. Birželio 11-osios rytą visi į Romą atvykę kunigai kartu su popiežiumi koncelebravo Mišias. Tokios Mišių aukos pasaulis dar nebuvo matęs – beveik visą Šv. Petro aikštę užpildė baltomis albomis vilkintys kunigai, o Eucharistinės maldos žodžius su popiežiumi kartojo beveik 15 tūkst. balsų.

ELTOS nuotrauka

Tarp svarbių birželio mėnesio įvykių paminėtina ir dviejų kankinių beatifikacija. Birželio 6 d. Varšuvoje buvo paskelbtas palaimintuoju 1984 metais komunistų saugumiečių mirtinai sumuštas ir nuskandintas kunigas Jėzys Popielusko. Birželio 13 d. Liublianoje buvo paskelbtas palaimintuoju 1943 metais komunistų partizanų žiauriai nukankintas pasaulietis studentas Aloyzas Grozde.

Paminėtinas ir birželio 19 d. įvykęs pasikeitimas kaimyninės Latvijos Rygos arkivyskupo soste. Benediktas XVI priėmė kardinolą Janio Pujato atsistatydinimą ir naujuoju Rygos arkivyskupu paskyrė 55 metų kunigą Zbigneų Stankevičių.

Bažnyčia Lietuvoje

Motiniškumu spindėjusi gegužė netruko perkelti į birželį, kurio pirmąjį sekmadienį minime Tėvo dieną. Lietuvos bažnyčiose tądien laimingieji, turintys gyvus mylinčius tėvus, dėkojo už juos Viešpačiui. Dangiškojo Tėvo buvo paguosti ir tėvų meilės ar net jų pačių stokojantys. Net LR Prezidentė D. Grybauskaitė, sveikindama Tėvo dienos progą, atkreipė dėmesį, jog „būti geru Tėvu – labai didelė atsakomybė, reikalaujanti kantrybės, išminties ir atsidavimo“.

Kažin kokia nuotaika ir artėjančių baisumų nuojauta lydėjo Tėvo dieną prieš 70 metų, kai vos už kelių dienų, birželio viduryje, prasidėjusi sovietų okupacija iš pagrindų pakirto šeimų ir visos valstybės gyvenimą. Juk kai kurios šeimos, jei nebuvo skaudžiai paliestos didžiosios tremties, galbūt jau netrukus išleido savo maitintojus į žūtutinės partizaninės kovos ir rezistencijos gretas. „Šiandien su didele pagarba žvelgiame į tuos <...>, kurie anuomet nesuabejojo rizikuoti viskuo – saugiu gyvenimu ir net savo gyvybe. Ant Lietuvos laisvės aukuro buvo sudėta kelios dešimtys tūkstančių gyvybių“, – sakė arkivyskupas S. Tamkevičius Nemunaičio bažnyčioje minint 65-ąsias Dainavos apygardos partizanų priesaikos metines. Šia progą buvo primintas ir Bažnyčios vaidmuo: ji „vienareikšmiškai palaikė laisvės idėją ir visus ją gynusius. Neatsitiktinai per lagerius ir kalėjimus perėjo ir trečdalis Lietuvos kunigų“.

Silvijos Knezkytės nuotrauka

„1940 metų birželio 15-oji nėra tik šiaip sau atmintina diena, pasimetusi tarp kitų vasaros švenčių bei minėjimų.

Tai – skaudžiausia ir svarbiausia XX a. Lietuvos istorijos data“, – 70-ąsias okupacijos metines minėjusiame LR Seime sakė kun. J. Sasnauskas OFM. Pasak jo, „visi buvome parblokšti ir sužeisti 40-ųjų birželį“, tad „visi reikalingi išlaisvinimo ir išgydymo“ – ir pirmiausia per atgailą, atsisojant „melo grūdus“, viską pradedant iš naujo, „tarsi pirmąją laisvės dieną“.

Birželio kontekste ypač pačiu laiku atrodo jau antroji t. Raniero Cantalamessos OFM Cap. viešnage Lietuvoje (pirmoji – 1999 m.). Įkvepiantis Popiežiaus namų pamokslininkas, atvykęs Vilniaus arkivyskupo kardinolo A. J. Bačkio kvietimu, atvežė gavia mintimi dvelkiantį mokymą apie visa atnaujinančią, nuolat veikiančią, kai jos šaukiamasi, Šventąją Dvasią – tą pačią, per kurią „Kristų galime sutikti čia ir dabar, o Evangeliją priimti kaip gyvenimo galybę“, tą pačią, kuri kitados, nusileidusi vos ant kelių apaštalų, taip juos uždegė, kad krikščionija nesustabdomai plito plačiame geografiniame areale perkeisdama ištisų tautų ir žmonių gyvenimą. T. R. Cantalemessas Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijoje vedė rekolekcijas per šimtui kunigų ir vyskupų iš visų vyskupijų, skelbė Gerąją Naujieną sostinės arkikatedroje bei Atsinaujinimo dienoje Kaune, pasi-

žymėjusioje ypatinga dalyvių gausa. Garbusis svečias drąsino kunigus – „nebijoti to visa perskverbiantčio naujumo“, visus įspėjo, jog „charizmos bus neveiksmingos <...> be nuolankumo ir meilės“, o su-tuoktiniams sakė, jog „verta nuolat kreiptis į Šventąją Dva-

sią – ji padeda atšalusiai meilei atgimti, įkvepia bendravimui, atvirumui ir pasitikėjimui“.

Tikra Dvasios kibirkštis, jei ne iš-tisa Dievo meilės jūra, buvo Panevėžyje birželio 26–27 d. vykusios Lietuvos jaunimo dienos 2010 „Kelkis ir eik“. Jaunatviška keliatūkstantinė jaunuolių iš visos Lietuvos ir kaimyninių šalių minia, šventės šurmuli pradėjusi miesto centrinėje aikštėje, vėliau persikėlė į „Cido“ areną, kur šventė Sutaikinimo

Laimos Penekaitės nuotrauka

pamaldas su šimtu jiems talkinusių kunigų, o sekmadienį aktyviai dalyvavo iškilmingoje, jaunatviškais akcentais išskiriančioje Eucharistijos liturgijoje su Lietuvos vyskupais.

Tokie visiems geros valios žmonėms atviri Lietuvos Bažnyčios renginiai yra ne tik jos evangelizacinės misijos išraiška. Tai – ir gardusis, dar neišskanautos laisvės vaisius, ir neatsiejama visos visuomenės kultūros dalis. Štai vasarą bažnyčių durys plačiai atsiveria populiariesiems Pažaislio muzikos, Kristupo vasaros festivaliams bei kt. kultūriniais renginiais ir dažniausiai krikščioniškąją tradiciją atspindinčiam menui. Tad gal ir visuomeninėje erdvėje nebus pritrūkta vietos krikščioniškiems renginiams ir simboliams. Dėl jų naujojo birželio 18-ąją paskelbtame LVK Pirmininko arkiv. S. Tamkevičiaus pareiškiame „Kryžius kaltinamųjų suole“ sveikinas LR Vyriausybės sprendimas palaikyti Italiją Europos žmogaus teisių teisme ir, be kita ko, sakoma, kad mes patys bei visa „Europa gali išlikti <...>, jei bus gerbiama ją sudarančių tautų laisvė puoselėti savo kultūrą ir krikščioniškas kultūros šaknis“.

Dr. Jonas MALINAUSKAS
Dalė GUDŽINSKIENĖ

Kunigo užrašai iš rekolekcijų

Dainiaus Tinkano nuotrauka

Rekolekcijos kiekvienam – ypatingas metas. O ypač kunigams. Katalikų evangelizacijos centro dėka ir Kunigų metų proga Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijoje daugiau kaip šimtas konfratų iš visų Lietuvos vyskupijų bei Latvijos turėjome malonę keturias dienas gyventi vadovaujami Popiežiaus namų pamokslininko kapucino tėvo Raniero Cantalamessos. Klausiausi tėvo Raniero, o mintimis buvau su Jumis, Brangūs mūsų Skaitytojai. Norisi bent kai kuriomis įžvalgomis pasidalyti. Tegul bus šviesiau mūsų kelionėje...

Atvykęs į Lietuvą dar kartą įsitikinau pasauliečių įnašo svarba. Be jų iniciatyvos šios rekolekcijos nebūtų įvykusios. Manau, kad tai tikras laiko ženklas – pasauliečiai padeda savo kunigams. Mane tikrai labai jaudina pasauliečių uolumas nešti Evangeliją. Manau, ir Jėzaus Širdis yra sujaudinta...

Pasaulyje yra tūkstančiai pasauliečių, kurie kasdien meldžiasi, kad turėtų šventų kunigų...

Taip, kaip jaunuolis mylimąją pakviečia į pasimatymą atokiau nuo kitų akių, taip turi elgtis ir krikščionis su jį išimylėjusiu Dievu... surasti laiko būti vien su juo, vis kviešti į intymų susitikimą...

Tiesa visada kyla iš Šventosios Dvasios, nesvarbu, kas ją sako...

Turime nuolat maldauti Šventosios Dvasios: nuženk, aplankyk, pripildyk... Ir ji visada ateina, jei kviečiama, mylima ir laukiama...

Paprasta tiesa – kuo daugiau daliji, tuo daugiau turi, tuo daugiau gauni...

Kodėl Babelio bokštas nepatiko Dievui? Juk jis buvo statomas kaip šventykla dievybei... Būtina išmokti seną pamoką: bloga tokia šventovės statyba, kai statoma ne Dievo, bet statytojo garbei. Tu esi stabmeldys, kai Dievą darai savo šlovės įrankiu...

Kai tarnaujama ne Dievui, bet sau pačiam, tada ganytojas gano ne kaime, bet pats save...

Šventosios Dvasios artumo ženklas, pasak šv. Augustino, yra „vienybės mei-

lė“. Šventoji Dvasia pirmiausia veikia ten, kur gyvai trokštama krikščionių vienybės, kur dėl jos darbuojamasi ir kenčiama...

Būti šventuoju – būti visiškai realizuotam. Šventojo priešingybė – žlugusysis...

Intelektualams sunku pripažinti Šėtoną. Jo ieškoma knygoje, o jis veikia sielose...

Šėtonas visada bus asmeninis tavo nedraugas...

Kažkuris Bažnyčios mokytojas yra pasakęs, kad Šėtonas krikščioniui yra tarsi pririštas šuo. Jis loja, draskosi, bet nieko negali tau padaryti, jei per arti neprieisi...

Vienodai klaidinga neigti Šėtono egzistavimą ir visur matyti jo veikimą...

Nederėtų per daug sureikšminti nei vegetarizmo, nei homeopatijos, nei muzikos terapijos, nei kvapų terapijos; vienintelės aromaterapijos niekada nebus per daug, jei tai bus Šventosios Dvasios terapija. Juk Šventoji Dvasia yra malonus kvapsnis.

Mums būtina išsaugoti žvilgsnio tyrumą. Kai kartą vienas kunigas pastebėjo, kad akis Dievas juk tam ir sukūrė, kad galėtume pastebėti visą pasaulio grožį, Šventoji Dvasia man, kunigui, pašnibždėjo atsakymą: bet juk Dievas sukūrė ir akių vokus, kad galėtum užsimerkti. Jis žinojo, ką daro...

Kaip pabrėžė ir popiežius Benediktas XVI, gali atsitikti, kad Bažnyčia taps

mažesnė kiekybiškai, bet bus kokybiškesnė. Ir tai nėra blogai. Gali būti, kad ji bus mažiau klerikali. Ir tai nėra blogai...

Prieš Vatikano II Susirinkimą į pasauliečius buvo žiūrima tik kaip į Bažnyčios hierarchijos pagalbininkus profesinėje patirtimi ir finansiniais šaltiniais. Šiandien pasauliečiai yra sekuliarojo, pasaulietinė Bažnyčios ranka. Pasauliečiai atlieka specialų bei apibrėžtą vaidmenį ir Bažnyčios veikloje dalyvauja ne vien dėl savo profesinės patirties bei finansinių šaltinių, bet ir dėl dovanų bei malonių, gautų per Krikštą...

Kai mažėja kunigų, atsiranda gera proga didesniai pasauliečių aktyvumui. Labai gerai, kad Bažnyčia tampa mažiau klerikali, o labiau pasauliečių. Šitaip geriau atsiskleidžia tiek dvasininkų, tiek pasauliečių reikšmingumas.

Vieną dieną Jėzus pasiuntė Dvyliką apaštalų į visą pasaulį. Kitą dieną išsiuntė septyniasdešimt du mokinius. Tie septyniasdešimt du – tai visi tie žmonės, kurie jį sekė rimtai išsipareigoję. Taip vyks ta ir šiandien. Jėzus siunčia vyskopus ir kunigus. Taip pat siunčia ir kitus tikinčiuosius. Argi įmanoma kariauti vien su generolais be kareivių? Ar įmanoma vien teisėjų ir trenerių komanda be žaidėjų? Lygiai taip pat ir evangelizacija neįmanoma vien su popiežiumi ir vyskupais be pasauliečių...

Pasauliečiai yra Bažnyčios atominė energija. Energija paslėpta kiekviename Bažnyčios atome, kiekviename pakrikštytajame. Atomine energija kyla branduoliui skylančiam. Dvi dalelės paliečia keturias, taip ir prasideda grandininė reakcija... Pasaulietis, kuris yra tikras Jėzaus mokinys, daro įtaką žmonėms aplink save...

*Užsirašinėjo
kun. Artūras KAZLAUSKAS*

Kūrybos dvasia

Antanas GAILIUS

vaisius – nekūrybinga esybė to niekaip nebūtų prasimaniusi.

Tai vis kraštutiniai ir ekstremalūs pavyzdžiai, kuriuos lengva parodyti, nes jie itin akivaizdūs. Tačiau iš tikrųjų žmonija kuria kas dieną ir kas valandą, o tos kūrybos vaisiai išryškėja tik labai pamaži. Nuo tos kūrybos negalime pabėgti – mūsų pasaulis toks, kad jame niekas netveria per amžius. Vos pamėginame atsisakyti savo dovanos ir priedermės kurti, pradedame tyčia ar netyčia griauti. Tyčia – kaip vagis, Hitleris ar Stalinas, netyčia – kaip tas, kuris, numojęs į viską ranka, rūpinasi vien savo geru. Arba kaip tas, kuris įsivaizduodamas, kad pasaulis yra linksmybių sodas, tol be galo kūrybingai šaudo į dangų pačius išmoningiausius fejerverkus, kol pamato, kad fejerverkų nebėra, o drauge su fejerverkais pradingo ir dalis jo gyvenimo, kurio niekaip neįmanoma

Kai sakome žodį „kūryba“, dažniausiai turbūt įsivaizduojam ką nors panašaus į „Devintąją simfoniją“ ar „Dieviškąją komediją“, kažką didinga ar paslaptį, kas nedaug teturi bendra su mūsų kasdieniu gyvenimu. Kalbame apie „kūrybingus“ žmones, keldami akis į tuos, iki kurių mums toli toli. Atseit, va jie tai gyvena, o mes čia tik skurstame, tik stumiame savo dienas, niekaip su jokia kūryba nebūdami susiję.

Žinia, esama itin ryškių ir pastebimų kūrybos apraiškų, esama kūrinų, atkreipiančių į save visų dėmesį. Bet juk tikrai nėra taip, kad žmonės turėtų skirstyti į „kūrybingus“ ir „nekūrybingus“. Kūryba yra toji Dvasia, kuria esame apdovanoti iš principo, nuo pat pradžios. Nėra žmogaus, kuris iš prigimties būtų nekūrybingas.

Ir nebūtinai, kalbėdami apie kūrybą, turėtume žvalgytis po meno, literatūros ar netgi techninės minties sferas. Galėtume, pavyzdžiui, prisiminti Sąjūdžio laikus, kai matėme tiek ir tokios ligi tol, regis, visai neišsidėmėtinų žmonių kūrybos, kad net patys negalėjome patikėti savo akimis. Aišku, tada metas irgi buvo išskirtinis, jis išspaudė iš mūsų tokių dalykų, kurių gal ir patys nematėme turį. Jei būtume pakankamai atidūs sau patiems, galėtume ir paprasčiausiai pažvelgti atgalios kiekvienas į savo gyvenimą ir atrastume ten tokių momentų, kai nežinojome, ką daryti, bet vis tiek ką nors padarėme, kai manėme, kad išeities nėra, bet ją vis tiek suradome. Arba priešingai – kai mėnesių mėnesius ar net metų metus viskas klostėsi taip sklandžiai, kad nė nepajutome, kaip susikūrėme ir šeimą, ir namus, ir sodus ar sodybas.

Galime ir apskritai žvilgtelėti atgalios kad ir į paskutines dvi dešimtis Lietuvos metų. Žinia, galbūt galėjome sukurti ir

dar daugiau, ir dar geriau, bet vis tiek – net šiais krizės laikais tikra kvailybė būtų lyginti, pavyzdžiui, kokių 1989 m. Lietuvą su dabartine. Jei to nepastebime ir vis tiek zirzename, tai nebent todėl, kad mūsų norai ir užmojai per tuos dvidešimt metų irgi išaugo – galbūt ne visada atitinkdami mūsų realiąsias galimybes.

Tiesa, mūsų prigimtinis kūrybingumas, kaip ir visos Viešpaties dovanos, nėra lengvas ir pigus dalykas. Jis neatskiriamas nuo kitos dovanos – nuo mūsų laisvės rinktis, kam gautas dovanas naudojame. Mat jeigu tokiomis dovanomis naudojames, rūpindamiesi tik savimi, šios dovanos anksčiau ar vėliau virsta praeiksmu. Kasdienis pavyzdys čia galėtų būti vagis, kuriam juk irgi reikalingas kūrybingumas norint įsismelkti į svetimus namus, o paskui dar ir pasprukti nuo policijos. O kiek kūrybingumo reikėjo Hitleriui ir Stalinui ir visoms jų tarnyboms. Kai dėl šių dviejų herojų man vis tekdavo ginčytis su bičiuliais vokiečiais, niekaip nenorinčiais pripažinti, kad ne jų Hitleris yra vienintelis ir visų baisiausias siaubūnas, ne syki klausiau jų, argi ne didelio kūrybingumo nacistų režimui reikėjo, norint tirstai apgyventoje Euro-

poje nužudyti milijonus žmonių, o paskui dar ir lavonus kur nors padėti. Juk Stalinui buvo kur kas lengviau – jis turėjo ir Sibirą, ir Ledinuotąją vandenyną, kur tie milijonai patys savaime pradingo ir ištirpo be pėdsako. O dujų kamera ir krematoriumas yra kūrybos

Silijos Knežekytės nuotrauka

susigrąžinti. Kai šiandien putojame, kad mūsų pačių išrinkta valdžia negera, kai skelbiame, kad ja nepasitikime, kai kalbame, kad ji korumpuota, turėtume itin atidžiai pasitikrinti, ar tik mes patys nesame tie, kurie tokią valstybę ir susikūrėme.

Teisė būti apsaugotam

Šeimos politikos aktualijos

Eglė TENDYTĖ

Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija

Praėjusių metų pabaigoje Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje visuomenei buvo pristatytas Apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymo projektas. Jame numatyta keisti dabartinę situaciją, kai nukentėjęs asmuo pats turi pasirūpinti savo apsauga, netgi palikdamas savo gyvenamąją vietą. Įstatymo projekte siekiama įtvirtinti nuostatą, kad smurtautojo atsakomybė už smurtinį elgesį būtų neišvengiama. Kitus šio įstatymo projekto aspektus pabandysime atskleisti drauge su Socialinės apsaugos ir darbo ministro patarėja, darbo grupės Apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymui parengti vadove Jolanta RAMONIENE ir socialinių mokslų daktare, Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos tarybos nare Ramune JURKUVIENE.

Itin dažnai tenka išgirsti sakant, kad dažniausiai smurtą patiria moterys, tačiau juk egzistuoja smurtas prieš vyrus. Kaip yra iš tiesų?

R. J. Yra paplitęs požiūris, kad moterys dažniau naudoja psichologinį smurtą, o vyrai – fizinį. Todėl tiksliau būtų kalbėti apie **smurtinius santykius** ir ypač Lietuvoje. Jos žmonės yra patyrę totalitarinį režimą ir jį neatskiriamai lydėjusius prievartą ir terorą. Lietuvoje, kaip ir kitose posovietinėse šalyse, klesti jėga grindžiami santykiai, o tai puiki terpė įvairių rūšių smurtui. Tai nereikia, kad smurto nėra kitur. Anaipol. Tačiau Lietuvoje gerokai dažniau negu Vakarų šalyse smurtiniai santykiai priimami kaip norma. Jei žmonės gerbia vienas kitą, įsiklauso į kito nuomonę, poreikius, pykčio, agresijos ir smurto būna mažiau. Todėl nenorėčiau tvirtinti, kad didžiausia problema Lietuvoje yra smurtas prieš moteris. Pagrindinė problema – įsigalėję smurtiniai santykiai, nesugebėjimas lygiavertiškai, pagarbiai ir nesmurtiškai bendrauti.

mi santykiai, o tai puiki terpė įvairių rūšių smurtui. Tai nereikia, kad smurto nėra kitur. Anaipol. Tačiau Lietuvoje gerokai dažniau negu Vakarų šalyse smurtiniai santykiai priimami kaip norma. Jei žmonės gerbia vienas kitą, įsiklauso į kito nuomonę, poreikius, pykčio, agresijos ir smurto būna mažiau. Todėl nenorėčiau tvirtinti, kad didžiausia problema Lietuvoje yra smurtas prieš moteris. Pagrindinė problema – įsigalėję smurtiniai santykiai, nesugebėjimas lygiavertiškai, pagarbiai ir nesmurtiškai bendrauti.

Kodėl buvo kuriamas šis įstatymo projektas? Ar Lietuvoje iki tol nebuvo įstatymų, apsaugančių nuo smurto privačioje erdvėje?

J. R. Jau daugiau nei dešimtmetį kai kurios valstybės apsaugą nuo smurto šeimoje ar privačioje erdvėje reglamentuoja įstatymais. Lietuvoje nuo 2006 m. pradėta įgyvendinti Valstybinė smurto prieš moteris mažinimo strategija. Tai labiau į pagalbą nukentėjusiems, o tai reiškia – į padarinių šalinimą, orientuota strategija – joje numatytų prevencinių švietėjiškų priemonių, ypač smurtautojo atžvilgiu, nepakanka. Akivaizdu, kad lig šiol labiausiai stokojama smurtautojo atsakomybės, o juk tai

kartu ir viena efektyvesnių prevencijos priemonių. Atsižvelgiant į šias ir kitas problemas bei suprantant, kad smurtas privačioje erdvėje daro žalą visai visuomenei, Vyriausybė nusprendė vienu iš prioritetinių uždavinių numatyti būtent Apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymo parengimą. Tai visiškai naujas Lietuvos teisėje įstatymas.

Dažnai girdime apie asmenis, nukentėjusius nuo smurto šeimoje. Kodėl šis įstatymo projektas skirtas apsaugai nuo smurto privačioje erdvėje?

J. R. Tarptautiniu lygiu vartojamą terminą *domestic violence* galima traktuoti įvairiai, bet tiksliausiai ir labiausiai atitinkant problemos esmę jį reikėtų versti „smurtas privačioje erdvėje“. Taip privados erdvės subjektais tapta ne tik vyras, žmona ir vaikai, bet ir buvę sutuoktiniai, esami ir buvę sugyventiniai, artimi giminaičiai, globėjai, rūpintojai ir kartu gyvenantys svainiai.

R. J. Stiprioji įstatymo pusė ir yra pats jo pavadinimas – ne smurtas šeimoje (tarsi šeima būtų neatsiejama nuo smurto), o smurtas privačioje erdvėje. Tai daug tikslesnis, esmę atspindintis pavadinimas. Atlikti tyrimai rodo, kad dažniau smurtaujama tarp sugyventinių negu šeimose, todėl akcentuoti šeimą kaip erdvę smurtui netikslu ir neteisinga.

Kuo šis įstatymo projektas ypatingas?

R. J. Juo imamasi reglamentuoti labai sudėtingą dalyką: įeiti į privacią erdvę ir neleisti joje tarpti smurtui. Tai keblu, nes privati erdvė nustoja būti privati, kai joje gali šeiminkauti valstybės atstovai. Viena vertus, paisyti

asmenų privatumo, jį gerbti būtina. Antra vertus, jei privačioje erdvėje yra smurtaujama, skriaudžiamas asmuo tampa visiškai bejėgis. Suderinti šias dvi priešybes – nesiškišti ten, kur privatu, ir apginti skriaudžiamąjį privačioje erdvėje tikrai labai sudėtinga. Ši įtampa neišvengiamai liks, reikalaujama iš vykdančiųjų įstatymą ir didelio jautrumo, ir sąžiningumo, ir emocinio tvirtumo. Todėl stiprioji šio įstatymo pusė – kad jis pabrėžia prevenciją ir pagalbą, juo siekiama ginti skriaudžiamuosius privačioje

baudžiant smurto problema nebus išspręsta, įstatymo projekto rengėjai numatė smurtautojui teisę išklausti smurtinį elgesį keičiančius kursus. Juos baigęs būtent tik smurtautojas gali kreiptis dėl mediacijos, t. y. tarpininkavimo sutaukiant ginčo šalis, taikymo.

Kaip Jūs manote, kokių ateities darbų pagrindas yra šis įstatymas?

J. R. Žinoma, priėmus įstatymą tikimės, kad situacija gerės, tačiau vien įstatymu jos nepakeisime. Jei įvai-

rios valstybės, savivaldybių institucijos bei nevyriausybinių organizacijos ir visa visuomenė bendradarbiaus siekdamas, kad kiekvienas žmogus Lietuvoje jaustųsi oriai, jei išmoksime gerbti kiekvieną žmogų, o namai taps saugiausia vieta, tuomet įvyks realių pokyčių.

R. J. Įstatymas – tai ne instrukcija, kurią turi vykdyti savo nuomonės neturintis valdininkas. Įstatymu siekiama nusakyti laisvės ribas – kokiose ribose galima kūrybingai veikti pagal situaciją. Juk kiekvienas asmuo ir kiekviena situacija esti unika-

li. Jei norime gyvenimą „pritempti“ prie įstatymo – visi lieka nepatenkinti. Svarbu, kad įstatymas sudarytų sąlygas realiaame gyvenime išlikti sąžiningam ir gyventi visavertiškai, oriai. Manau, kad to ir siekiama šiuo įstatymu. Tačiau nesmurtinių santykių įstatymas neišmoks. To turime mokytis kiekvienas ir visi kartu. Šiems dalykams įstatymas ir sudeda pagrindus. Darniose šeimose gyvuojanti meilė ir vienas kito pagarbus globojimas, vaikų ugdymas savarankiškomis, atsakingomis ir pasitikinčiomis savimi bei kitais asmenybėmis – geriausia smurto privačioje erdvėje prevencija. Taigi, kaip sakoma, pasaulį turime pradėti taisyti nuo savęs...

erdvėje – ne vien stereotipiškai moteris nuo vyrų ar vaikus nuo tėvų. Privačioje erdvėje smurto gali būti ir tarp seserų bei brolių, tarp artimų giminaičių ir kt.

J. R. Įstatymo projekte numatyta vientisa smurto mažinimo sistema, apimanti prevenciją, apsaugą ir pagalbą. Galima teigti, kad prevencijos priemonės bus skirtos visiems – bus siekiama ugdyti konstruktyvų, nesmurtinį artimųjų tarpusavio bendravimą, skatinama gyventi santarvėje, netoleruoti smurto ir pan., t. y. bus siekiama išvengti smurto. Apsaugos ir pagalbos priemonės pirmiausia skirtos nukentėjusiajam ir kurtos žvelgiant iš nukentėjusio asmens pozicijų – nustatytas įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti, nesiartinti ir nebendrauti su nukentėjusiuoju. Suprasdami, kad smurtautoją vien

li. Jei norime gyvenimą „pritempti“ prie įstatymo – visi lieka nepatenkinti. Svarbu, kad įstatymas sudarytų sąlygas realiaame gyvenime išlikti sąžiningam ir gyventi visavertiškai, oriai. Manau, kad to ir siekiama šiuo įstatymu. Tačiau nesmurtinių santykių įstatymas neišmoks. To turime mokytis kiekvienas ir visi kartu. Šiems dalykams įstatymas ir sudeda pagrindus. Darniose šeimose gyvuojanti meilė ir vienas kito pagarbus globojimas, vaikų ugdymas savarankiškomis, atsakingomis ir pasitikinčiomis savimi bei kitais asmenybėmis – geriausia smurto privačioje erdvėje prevencija. Taigi, kaip sakoma, pasaulį turime pradėti taisyti nuo savęs...

Romualdo Rakausko nuotrauka

Liepos 19–28 d.

KANOS REKOLEKCIJOS SUTUOKTINIAMS

Rekolekcijos vyks Panevėžio r., Tiltagalių km., „Trimito“ stovyklavietėje

Kanos šeimų bendruomenė kviečia sutuoktinius, kurie:

- nori atnaujinti tarpusavio santykius,
 - ieško dvasinio ugdymo ir vedimo,
 - patekę į krizę ir nori išsaugoti šeimą,
- sudalyvauti vasaros rekolekcijose, kuriose Viešpats visada kasdienybės vandenį paverčia nuostabiu vynu!

Išsamesnė informacija ir kontaktai registracijai Virgilijus ir Danutė Buteikiai, tel.: 8 699 86615, 8 650 86601; el. paštas: virgis55@one.lt, svajonele@super.lt

Būtina išankstinė registracija. Vietų skaičius ribotas

Žalgirio mūšiui – 600 metų

Dr. Darius BARONAS

Šiomet minime Žalgirio mūšio – įvykio, giliai įsirėžusio lietuvių ir kaimyninių tautų atmintyje – jubiliejų. Neatsitiktinai šiais metais ir Lietuvoje, ir Lenkijoje gausu renginių, skirtų šiam istoriniam mūšiui prisiminti. Ir šis straipsnis yra proginis. Juo norima ne tik pateikti pagrindines žinias, bet ir išryškinti tuos momentus, kuriuos skirtingų šalių istorikai interpretuoja prieštaringai. Verta pasakyti, kad nors iš visų Rytų ir Vidurio Europos senovės mūšių Žalgiris yra sulaukęs didžiausio tyrėjų dėmesio, toli gražu ne visi klausimai yra pakankamai gerai nušviesti, o kai kurie taip ir liks visiems laikams iki galo neatsakyti. Antra vertus, šiame straipsnyje kalbama iš lietuviškos varpinės – daugiau dėmesio kreipiama į Lietuvos kariuomenės vaidmenį Žalgirio mūšyje. Toks pasirinkimas visiškai natūralus ir suprantamas. Taip pat elgiasi ir Lenkijos istorikai bei populiariautojai. Nesiekiant aprėpti visų problemų, bandoma ieškoti istorinės tiesos „lietuviškoje“ atkarpoje – jos geresnis nušvietimas turėtų prisidėti prie blaivesnio mūšio eigos atkūrimo.

Ilgas kelias iki Žalgirio

Problemos, susijusios su santykiais tarp lenkų, lietuvių ir vokiečių, susikaupė per daugelį metų. Nuo XIII a. pabaigos prasidėjo kone nuolatinis lietuvių ir kryžiuočių karas. Lietuva tapo kryžiuočių ir jų talkininkų anpuolių taikiniu. Ištroškę kovos su „šiaurės saracėnais“ – būtent taip dažnai ir būdavo vadinami pagony lietuvių – Europos riteriai pakankamai gausiai ir dažnai plūsdavo į Prūsiją, tapusią didele karčema, tikra karo stovykla. Pagonybės užsilikimas Lietuvoje pasidarė kaip prakeiksmas mūsų šaliai, mūsų tautai. Lietuvos kunigaikščiai, įpratę gyventi iš ekspansijos į Rusios kraštus, neskubėjo atsiversti į katalikų tikėjimą. Jiems būdingas vikingiškas mentalitetas kuždėjo, kad viską galima pasiekti ginklu ir gudrumu. Todėl kone visas XIV a., o ypač antroji jo pusė nužymėta lietuvių vedamais karais – su kryžiuočiais, su lenkais, su rusais. Šių kovų gausa rodo lietuvių turėjus dideles veiklumo ir energijos atsargas, bet drauge ir neracionalų jėgų švaistymą. Nors Algirdas ir Kęstutis buvo labai aktyvūs, jiems per savo valdymą taip ir nepavyko laimėti nei vieno didesnio mūšio prieš kryžiuočius. Į valdymo pabaigą vis sunkiau sekėsi juos sulaikyti prie Nemuno, todėl ir Vilnius bei Trakai tapo kryžiuočiams pasiekiami. Kaip matome iš tolesnių įvykių, jau Algirdo ir Kęs-

Paminklas Žalgirio mūšiui atminti (Griunvaldas, Lenkija) ir mūšio inscenizacijos, vykusios 2009 m., akimirkos.
Donato Babensko nuotraukos

tučio laikais anaipol ne visi Lietuvos kunigaikščiai ir bajorai buvo patenkinti nuolatinio ir varginančio karo perspektyva. Todėl nenuostabu, kad po Algirdo mirties, kai politinėje Lietuvos scenoje pasirodė Jogaila ir Vytautas, esminių pokyčių kontūrai kaipmat išryškėjo. Po įvairių peripetijų, bandymų pasukti Rytų arba Vakarų kryptimi galiausiai apsisistota prie glaudesnių santykių su Lenkija perspektyvos – šios diduomenė savo ruožtu taip pat turėjo toli siekiančių interesų iš ekspansijos Rytų kryptimi. Jogailos veikla padėjo lenkams atkreipti dėmesį į Baltijos jūros pusę, tas Pamaro žemes, kurias dar XIV a. pradžioje užgrobė Vokiečių ordinas. Bendri šalių interesai jas suartino, o vėliau, kai 1409 m. Vytautas parėmė iš kryžiuočių valdžios išsivaduoti pamėginusius žemaičius, palengva maža liepsna tapo gaisru – Didžiuoju karu, trukusiu 1409–1411 m.

Slaptas pasitarimas Lietuvos Brastoje

Reaguodami į 1409 m. Žemaitijos sukilimą ir lenkų patikinimą, kad Ordinui susiruošus pulti Lietuvą lenkai neliks pasyvūs stebėtojai, kryžiuočiai pirmieji pradėjo karo veiksmus ir užgrobė Dobrynės žemę. Kai lenkams pavyko atgauti keletą pilių, buvo sudarytos paliaubos (iki 1410 06 24), kurių metu priešai intensyviai ruošėsi didžiajam susidūrimui. Tolesnei karo

eigai labai reikšmingas buvo slapas sąjungininkų pasitarimas, 1409 m. gruodžio pradžioje įvykęs Lietuvos Brastuje. Jame dalyvavo Jogaila, jo sekretorius Mikalojus Trąba ir Vytautas. Būtent šiame pasitarime buvo priimtas strateginis planas sujungti Lenkijos ir Lietuvos kariuomenes bendram žygiui į Prūsijos gilumą. Žygio taikiniu turėjo tapti pats Marienburgas. Tai buvo ganėtinai drąsus, o kryžiuočių akimis žiūrint netgi labai įžūlus planas. Jogaila ir Vytautas turėjo suprasti, kad toks žygis galėjo išprovokuoti Ordino kariuomenę generaliniam mūšiui. Pergalė atvirame lauke būtų leidusi bene efektyviausiai palaužti Ordino galią. Taip ir patį karą būtų buvę galima užbaigti ganėtinai greitai. Apskritai tokie strateginiai planai Viduramžių Europos karvedžiams nebuvo būdingi – jie dažniausiai apsiribodavo prieš resursų naikinimu ir varginančiu pilių užėmimu.

Kiekybinė persvara lenkų ir lietuvių pusėje

Tyrėjų nuomonės, kiek kurioje pusėje dalyvavo karių, labai smarkiai skiriasi, tad aišku, kad spėjami skaičiai gali tik padėti įsivaizduoti, kokio dydžio kariuomenės susidūrė. Bene labiausiai pagrįsti skaičiavimai, atrodo, teigiantys, kad Vokiečių ordino pusėje galėjo dalyvauti apie 18–20 tūkst., lenkų kariuomenėje – apie 20 tūkst., Lietuvos kariuomenėje – apie 15 tūkst. raitelių. Šie apytiksliai skaičiai rodo, kad vien Lenkijos kariuomenė tikriausiai savo skaičiumi viršijo jungtines Vokiečių ordino pajėgas. Dar pridėkime Lietuvos kariuomenę ir gausime paprastą aiškią išvadą: Lenkijos ir Lietuvos kariuomenė buvo *daug didesnė* nei ordino ir jo talkininkų. Tikėtina – net pusantro karto. Kaip matysime toliau, gyvosios jėgos persvara tapo labai svarbiu pergalės veiksniumi.

Iš anksto Lenkijoje ir Lietuvoje paskelbta visuotinė bajorų mobilizacija prasidėjo 1410 m. pavasarį. Gegužės mėnesį Vilniaus apylinkėse susirinkusi Lietuvos kariuomenė birželio 3 d. pajudėjo pietų kryptimi Volkovysko link, kur prie lietuvių prisijungė rusėnų pulkai. Toliau žygiuodama palei Narevą ir Bugą LDK kariuomenė įžengė į Mazoviją, kur turėjo susijungti su lenkais. Savo ruožtu birželio pabaigoje Jogaila su savo vedama kariuomene pasiekė Červinską.

Pirmasis kryžiuočių pasveikinimas

Paskutinėmis paliaubų dienomis didysis magistras viešėjo Torunėje ir joje diskutavo su Vengrijos karaliaus pasiuntiniais. Vos spėjo nusileisti saulė per pačias Jonines, birželio 24 d., kai kitame Vyslos krante priešais Torunę užsiliepsnojo Vokiečių ordinui priklausę kaimai. Atitvertas plačiąja Vyslos upe karingasis magistras Ulrichas jiems negalėjo niekuo padėti. Tokį akibrokštą jis visų pirma palaikė Ordino garbės įžeidimu. Siekdamas laiko būtiniais paskutiniams pasirėngimo darbams, magistras sutiko su taikos tarpininkų – Vengrijos pasiuntinių – pasiūlymu sudaryti paliaubas iki liepos 4 d. Jos Jogailai leido įgyvendinti kariuomenės perkėlimo per Vyslą operaciją.

Laiku atplukdytas pontoninis tiltas buvo pastatytas

per pusdienį, ir jau birželio 30 d. visa lenkų kariuomenė galėjo pradėti keltis per Vyslą nesušlapdama kojų. Šis persikėlimas užtruko tris dienas ir pagaliau, liepos 2 d., bendra sąjungininkų kariuomenė susitelkė. Jau kitą dieną, liepos 3-ąją, ji patraukė prie Prūsijos sienos.

Priešai ieško vienas kito

Peržengusi pasienio girią, lenkų ir lietuvių kariuomenė liepos 9 d. įžengė į Prūsiją ir atsidūrė plačioje atviroje lygumoje. Jogaila liepė surengti kariuomenės apžiūrą, išskleisti vėliavas. Vaizdas buvo puikus! Sugiedojusi himną Dievo Motinos garbei kariuomenė patraukė toliau ir dar tos pačios dienos vakarą nusiaubė pirmąjį po kojomis pasitaikiusį Prūsijos miestelį – Lidzbarką-Velskį. Liepos 10 d.

rytą kariuomenė pakilo tolesniam žygiui Kurzetniko link, kur tikėjosi persikelti per Dreventos upę ir judėti Marienburgo link. Tačiau perkėlą per Dreventą jau buvo pasiekę kryžiuočiai ir joje įsitvirtinę už aštriakuolių tvoros. Lenkų ir lietuvių kariuomenės vadai nusprendė nerizikuoti ir pakeisti žygio kryptį. Esant tokioms aplinkybėms, buvo priimtas teisingiausias sprendimas – tvarkingai atsitraukti atgal ir stengtis apeiti Dreventą jos aukštupyje.

Liepos 11 d. sąjungininkų kariuomenė sparčiai įveikė neįprastai didelį 42 km atstumą rytų kryptimi, ir tai leido jai kelioms dienoms tiesiog dingti kryžiuočiams iš akių. Jų žvalgai įvertino sąjungininkų kariuomenės pasitraukimą kaip pabėgimą, bet jiems nepavyko nustatyti tikslios pasitraukimo krypties. O tuo metu, liepos 12 d., sąjungininkų kariuomenė ilsėjosi prie Dzialdovo kaimo. Ankstyvą kitos dienos rytą ji pakilo į tolesnį žygį ir artėjo prie Dabrovnos (vok. Gilgenburgas) miestelio. Nors gynėjai ir priešinosi, jis buvo paimtas ir neatsižvelgiant į Jogailos pageidavimus paleistas pelenais. Liepos 14 d. sąjungininkų kariuomenė ilsėjosi netoli smilkstančios Dabrovnos griuvėsių, o žygi tęsti buvo numatyta liepos 15 d., prieš aušrą.

Artėja lemtingosios valandos

Paskutinė naktis prieš didįjį mūšį buvo nerami: lynojo, kilo vėtra. Liepos 15 d. paryčiais kariuomenė išsiruso į

tolesnį žygį. Jau prašvitus stiprus vėjas neleido pastatyti koplyčios-palapinės, kurioje Jogaila norėjo išklaudyti įprastines rytmetines Mišias. Vis dar nesiliovęs lietutis džiugino žygio dalyvius, nes nuplovė dulkes, kurios buvo spėjusios įkylėti per karštas liepos dienas. Nužygiavus kokius 15 km lietus liovėsi, pasirodė saulė (buvo apie 8 val. ryto). Priešakiniai sąjungininkų kariuomenės pulkai jau buvo pasiekę Lubieno ežero pietinį pakraštį. Buvo numatyta padaryti trumpą pertrauką. Jogailai tuomet vis rūpėjo rimtesni dalykai – Mišios. Pagaliau trumpo sustojimo metu palapinė-koplyčia buvo pastatyta ant kalvos rytinėje Lubieno ežero pusėje.

Kol sąjungininkų kariuomenė žygiavo, kryžiuočiai taip pat nesnaudė. Dar liepos 12 d. jie apleido poziciją prie Dreventos perkėlos, ties Bratiano pilimi persikėlė į šios upės kairiąją krantą ir pasiekė Liubavos miestelio apylinkes. Ten liepos 13–15 d. stovyklavo, nekantriai laukdami naujų žinių apie priešo kariuomenės veiksmus. Pagaliau liepos 14 d. kryžiuočių vadovybė gavo pribloškiamų žinių. Priešas sudegino Gilgenburgą! Tai liudijo negausūs išsigelbėję pabėgėliai. Ši žinia ne tik davė progą kilti dar vienai pasipiktinimo bangai, bet ir leido kryžiuočiams suprasti, jog sąjungininkai anaipol neatsisakė savo planų žygiuoti į Marienburgą. Šiomis aplinkybėmis Ulrichas von Jungingenas nusprendė veikti greitai ir ryžtingai. Ankstyvosios liepos 15 d. valandomis kryžiuočiai apleido stovyklą prie Liubavos ir sparčiai patraukė rytų kryptimi per Marvaldą, Frygnovą Stebarko link, kur ir tikėjosi užkirsti kelią tolesniam Prūsijos naikinimui. Priešų kariuomenės skyrė erdvę, kuriai bus lemta įgyti Žalgirio lauko pavadinimą.

Malda prieš mūšį – nuolankumas pačiu laiku

Kol priešas nekantravo, o sąjungininkų pulkai rikiavosi, Jogaila meldėsi. Jis buvo pamaldus karalius ir kaip dauguma ano meto žmonių tikėjo, kad galiausiai pergalė priklausys nuo dangaus palankumo, o ne nuo žmonių išskaičiavimų. Kaip galime įsitikinti iš pačios karo veiksmų eigos, toks supratimas anaipol netrukdyt blaiviai rengtis karo veiksmams, bet drauge reikalavo, kad ir Dievo garbei

būtų atiduota tai, kas priklauso. Taktiniu požiūriu Jogailos delsimas taip pat pasiteisino. Kylanti saulė ėmė šviesti po naktinio žygio dar neatgavusiems kvapo kryžiuočiams tiesiai į akis, o lenkų ir lietuvių kariuomenė mūšiui ruošėsi malonioje miško vėsoje. Jogaila gerai suprato, kad kol kas laikas veikia jo naudai, todėl ir neskubėjo. Išklauses pirmąsias mišias Jogaila išklause dar vienas. Tik tada pasakė kariams, kad jų kovos šūkis turės būti „Krokuva“ ir „Vilnius“. Taip pat liepė kariams prie kairiosios rankos prisirišti šiaudų grįžtes, kad mūšio sukuryje būtų galima lengviau atskirti savus nuo svetimų. Keletą dešimčių lenkų bajorų pakėlęs į riterius ir atlikęs išpažintį Jogaila pagaliau ėmė jaustis visiškai pasiruošęs mūšiui. Kaip tik tada buvo pranešta, kad iš kryžiuočių pusės atvyksta du heroldai, gana išdidžiai įteikę Jogailai ir Vytautui du plikus kalavijus ir taip ragindami greičiau pradėti mūšį.

Kautynės prasideda

Heroldams sugrįžus į savo stovyklą, sąjungininkų kariuomenė baigė rikiuotis. LDK kariuomenė užėmė dešinįjį sąjungininkų kariuomenės sparną. Į kairę nuo jos stovėjo samdinių čekų ir moravų kariai su Šv. Jurgio vėliava. Kairįjį sąjungininkų kariuomenės sparną užėmė lenkų kariuomenė. Bendras kariuomenės rikiuotės ilgis siekė apie 3 km.

Priartėjus vidurdieniui išsirikiavusius pulkus jau skyrė tik nedidelis Didysis upokšnis su savo slėniu. Netrukus lenkų ir lietuvių kariuomenė sugaudė trimitais, kariai užgiedojo himną Dievo Motinos garbei ir pajudėjo. Pirmieji į mūšį pasileido LDK kariai, stovėję dešiniajame sąjungininkų kariuomenės sparne. Netrukus jų pavyzdžiu pasekė Lenkijos raiteliai, kurie susidūrė su dešiniuoju kryžiuočių kariuomenės sparnu. Dar prieš susiduriant kryžiuočiai spėjo paleisti dvi patrankų salves. Tiesa, tai visai nepadarė nuostolių, bet buvo bene pirmasis kartas Rytų ir Vidurio Europoje, kai artilerijos ugnis panaudota lauko kautynėse.

Apgaulingas lietuvių manevras

Susidūrus lietuviams ir lenkams karštas mūšis užvirė visoje fronto linijoje. Ši mūšio scena tęsėsi kokią valandą. Atrodo, kad lenkų kariuomenei geriau sekėsi dorotis su kryžiuočiais: jiems pavyko kryžiuočių gretas nublokšti atgal maždaug 800 m. Dešiniajame sparne įvykiai klostėsi kiek kitaip. Po valandą trukusių įnirtingų kautynių persvara ėmė svirti kryžiuočių pusėn, ir šiuo momentu lietuvių karo vadovybė rado tinkamą sprendimą – atsitraukti. Nebuvo išvengta nuostolių, nes tokio pobūdžio manevrą, atliekamą pačiame mūšio įkarštyje, karybos istorikai laiko ypač sudėtingu veiksmu. Traukiantis daliai lietuvių kariuomenės, kartu su ja pasitraukė dalis lenkų ir samdinių čekų su Šv. Jurgio vėliava. Toks manevras iš mūšio lauko išviliojo nemažą dalį kryžiuočių kariuomenės karių, kurie ėmė persekioti lietuvius. Tikėtina, kad jiems šiame

etape neblogai sekėsi ir atrodė, kad pergalė jau arti. Šaltinių duomenys neleidžia patirti, kas vyko tame ganėtinai išsiplėtusios kovos lauke ties Lubieno ežeru ir Marozkos upeliu. Tikėtina, kad ten toliau buvo naikinami pasklidę pavieniai priešų būriai. Tikėtina, kad didesnioji jų dalis vis dėlto grįžo į mūšio lauką padėti saviškiams.

Lenkai mūšio lauke ne vieni

Skaitant lenkų istorikų darbus, susidaro įspūdis, kad jie linkę pernelyg dramatiizuoti situaciją dešiniajame sąjungininkų kariuomenės sparne po lietuvių pasitraukimo. Tačiau tolesnė mūšio eiga leidžia pakankamai drąsiai teigti tokį ganėtinai svarbų dalyką: pasitraukus daliai lietuvių ir daliai kryžiuočių, lenkų ir jų sąjungininkų kariuomenės kiekybinė persvara pagrindiniame kautynių lauke tapo dar ryškesnė. Būtent ši persvara ir pakankamai gausūs rezervai leido sekinti ne itin didelę kryžiuočių kariuomenę. Pastarieji taip pat kovėsi narsiai. Magistro vedamos vėliavos kelis kartus buvo pralaužusios lenkų gretas, bet persilaužimo mūšyje negalėjo pasiekti. Vienos atakos metu susvyravo didžioji lenkų vėliava, atrodė, kad ji netgi buvo trumpam nukritusi. (Vėliava to meto kariuomenėse buvo pagrindinis telkimosi centras, jos nuleidimas prilygo įsakymui trauktis.) Kritimą pamatę vokiečių riteriai užgiedojo savo pergalės himną „Kristus prisikėlė“ (*Christ ist erstanden*). Tačiau ir vėl pergalė liko tik miras. Lenkų riteriai veikiai atkūrė tvarką, iškėlė vėliavą, ir kova užvirė iš naujo visu smarkumu. Kairysis lenkų sparnas vis labiau ėmė spausti ir supti kryžiuočių dešinįjį sparną. Tuo metu jau buvo maždaug trečia valanda dienos.

Lenkų istorijos šaltiniai teigia, kad jau per pirmąją susidūrimą žuvo didysis magistras, didysis komturas, maršalas ir didžioji dalis kryžiuočių komturų. Toks vaizdavimas perdėm netikroviškas. Antra vertus, pasitelkiant kitus šaltinius (pvz., Johano Posilgės kroniką), vaizdas atrodo kiek kitoks – iš esmės kryžiuočiai palūžo tada, kai jų pulkus ėmė supti į mūšio lauką grįžę lietuvių ir totorių pulkai. Lietuvių sugrįžimas į mūšio lauką lemtingojo etapo metu rodo, kad jungtinių pajėgų vadovybei tiesiog pavydėtina sekėsi derinti bendrus įvairiautės kariuomenės veiksmus.

Galutinis sutriuškinimas

Sunki kryžiuočių kariuomenės padėtis tapo beviltiška, gelbėdamiesi iš jos kryžiuočiai ėmė trauktis savo stovyklos link. Ji nebuvo gerai įtvirtinta, ją supo tarpusavyje sujungti vežimai. Vis dėlto kryžiuočiai stovykloje dar bandė desperatiškai gintis. Tuo metu Jogaila į kautynių sūkurį dar metė rezervines pajėgas, kurios beveik iki pačios mūšio pabaigos nebuvo jose dalyvavusios. Naujos pajėgos greitai įsiveržė į kryžiuočių stovyklą, kur prasi-dėjo itin kruvinos žudynės. Išmušus gynėjus, imtas grobti stovykloje buvęs brangus kryžiuočių kariuomenės inven-

torius. Kariai, aptikę vyno statines, išsismagino, bet laiku pasirodęs Jogaila liepė jas nedelsiant prakiurdyti. Gausiai tekantis vynas, sumišęs su žuvusiųjų krauju, aplinkinės pievas nudažė raudonais latakais – taip kilo legenda apie mūšio lauke tekėjusias kraujo upes. Tuo pat metu kituose lauko sektoriuose jau buvo prasidėjęs įnirtingas sumušto ir paniškai sprunkančio priešų persekiojimas, tęsėsis iki vėlaus vakaro. Atrodo, kad net ir pats Jogaila dalyvavo persekiojant priešą, įveikdamas dviejų mylių atstumą (t. y. maždaug 15 km). Stengtasi į nelaisvę paimti iš užsienio atvykusius ar privalomą karinę tarnybą atlikusius vietinius riterius, iš kurių tikėtasi gauti

brangių išpirkų. Tuo tarpu Vokiečių ordino riteriai buvo naikinami be didesnio gailėsčio. Manoma, kad Žalgirio mūšyje jų galėjo dalyvauti apie 250 (beveik pusė visų tuo metu Prūsijoje buvusių Vokiečių ordino riterių), jų žuvo 203 – apie 80 procentų. Tai neįprastai aukštas gyvųjų nuostolių rodiklis. Svarbu ir tai, kad mūšyje žuvo visa Vokiečių ordino vadovybė.

Epilogas

Žalgirio kautynės baigėsi triuškinamu Vokiečių ordino kariuomenės pralaimėjimu. Pats Ordinas patyrė tokį smūgį, kad jau niekad nebeatgavo iki tol turėtos galios, prestižo savo valdinių ir užsienio valdovų akyse. O Lenkija ir Lietuva ėmė kilti kaip svarbūs lotyniškosios krikščionijos atstovai rytiniuose Europos pakraščiuose. Mūsų tautai Žalgirio pergalė svarbi tuo, kad ilgainiui buvo išspręsta įsisenėjusi kryžiuočių grėsmės problema. Lenkijos ir Lietuvos karinę persvarą paskui papildė diplomatinė persvara, leidusi patiems apkrikštyti Žemaitiją, o mūsų tautai – susivienyti bendro tikėjimo pagrindu.

Galime manyti, kad mūšyje dalyvavusiems žemaičių pagonių kariams reikiamą įspūdį turėjo padaryti krikščionių Dievo lenkams ir lietuviams parodytas palankumas. Gal iš dalies dėl to ir patys žemaičiai po keliolikos metų noriai priėmė krikščionių tikėjimą, kuris Lietuvai padėjo atsistoti ant kojų, o žmonėms džiaugtis iki tol nematyta dvasinio ir materialinio gyvenimo pažanga.

Žmogus – *homo sapiens* ar Dievo kūrinys ir atvaizdas?

Romanas KAZAKEVIČIUS

Neseniai į rankas pakliuvo spalvingas lietuviškas žurnalas, įdomiai, su iliustracijomis rašantis beveik apie viską. Skaitant akys užkliuvo už straipsnio apie evoliuciją: jame kelios eilutės buvo skirtos žmogaus evoliucijos ir katalikybės temai. „Sovietmečiu, – rašė straipsnio autorius, – darvinizmo teorija buvo patogus ramstis komunizmo ideologijai, neigusiai Dievo egzistavimą, <...> kiekvienas pyplys žinojo, kad žmogus yra kilęs iš beždžionės.“ Lietuvai tapus nepriklausoma, deklaravus katalikiškas vertybes, iškilo dilema: jei jau esame katalikai, tai turėtume pripažinti, kad žmogų sukūrė Dievas, nes taip parašyta Biblijos Pradžios knygoje. Kaip tada „vertinti evoliucijos teorijas, teigiančias, kad visi šiuolaikiniai organizmai yra siejami bendros kilmės, kad jų įvairovė atsirado dėl milijardus metų trunkančios evoliucijos, o žmogus yra kilęs iš beždžionės“?

Arba tikintis, arba evoliucionistas?

Panašiai ne kartą sakė Francis S. Collinsas, žinomas JAV genetikas, keliolika metų koordinavęs didžiulę mokslininkų komandą, 2003 metais pristačiusią pasauliui iššifruotą žmogaus genomą. F. S. Collinsas pripažįsta esąs tikintis krikščionis. „Daugybę kartų buvau klausinėjamas žmonių, kurie sužinoję, kad aš genetikas, kasdien tiriantis DNR, ir krikščionis, stebėdavosi, kaip galima tuo pačiu metu būti biologu ir tikinčiu. Ar jums galva nesprogsta? Galų gale, ar jūs nesuprantate, kad evoliucija nesuderinama su religija? Ar jūs, Franci Collinsai, netikite evoliucija? Jei pripažįstate evoliuciją, kaip galite būti tikintis?“ – taip apie įprastą žmonių susirūpinimą juo pasakojo F. S. Collinsas, čia pat pridurdamas, kad teoriją apie laipsnišką, ilgą laiką matuojamą žmogaus evoliuciją tikrai pripažįsta.

Tad ar galima būti tikinčiu krikščioniu ir pripažinti teoriją apie žmogaus evoliuciją? Ar tikrai neturime kito kelio, kaip tik būti arba tikintis, arba evoliucionistai? Kas yra žmogus? Ar jam aprašyti labiau tinka žydiškoje-krikščioniškoje tradicijoje išgryninta pagal Dievo paveikslą sukurtas *asmens* sąvoka ar *homo sapiens* terminas, kondensuojantis gamtos mokslų pažinimą apie žmogų?

O ką reiškia būti evoliucionistu? Paprastai sakant, tvirtinti, kad gyvos būtybės keičiasi (evoliucionuoja), kad iš vienu rūšių atsiranda kitos, kad iš paprastesnių gyvybės

formų gali išsivystyti sudėtingesnės. Šių kaitos procesų ir mechanizmų paaiškinimas vadinamas evoliucijos teorija. Pirmą solidi tokios teorijos versiją bandant paaiškinti, kaip atsiranda naujos rūšys, išdėstyta anglų gamtininko Charleso Darwino 1859 m. knygoje apie „Rūšių atsiradimą natūraliosios atrankos būdu“, parašytoje šiek tiek anksčiau už panašias išvadas savarankiškai priėjusį kitą mokslininką Alfredą Russelą Wallace'ą.

Dar po 22 metų, 1871-aisiais, C. Darvinas išspausdino kitą garsią savo knygą „Žmogaus kilmė ir lytinė atranka“. Jos paskutiniame skyriuje pateikiama svarbiausia

išvada: žmogus yra kilęs iš „žemesnės“ gyvybės formos.

Žmogaus evoliucijos aprašymą galėtume suskirstyti į tris skyrius. Pirmajame reikėtų pateikti faktus, jog tikrai egzistavo įvairios „žmogiškos formos“. Antrajame – papasakoti jų raidos istoriją pradedant nuo seniausių ir tolydžio keliaujant iki mūsų pačių.

Trečiajame skyriuje – aprašyti mechanizmus, kurie šią raidą paaiškina pradedant nuo natūraliosios atrankos, kaip rėtis atsijojančios prisitaikymui prie aplinkos ir palikuonims naudingas biologines mutacijas.

Kokiais faktais rėmėsi C. Darwino įžvalgos? Pirmiausia embriologija, anatomija, išoriniais panašumais. Šiandien išplėtotą ir daug kitų argumentacijų – vienas jis galėjo nujausti, o apie kitas neturėjo nė menkiausio supratimo. Dabartiniuose veikaluose žmogaus evoliucija

Jeigu zoologijos sode
pirštu besite į kurią nors
beždžionę ir vaikams
skambiai pareikšite, kad
„žmogus iš jos išsivystė“,
suklysite.

dažniausiai grindžiama paleoantropologijos (tiriančios iškastines hominidų liekanas/fosilijas) ir genetikos mokslų surinktais argumentais.

Nuo *homo habilis* iki *homo sapiens*

Seniausių hominidų (žmoginių primatų) pėdsakų randama įvairiuose Afrikos žemyno regionuose. Jiems visiems išskirtinai būdingas požymis, nuo kurio priklauso kūno architektūra, – dvikojystė, t. y. vaikščiojimas dviem kojomis.

Paleoantropologai tikina, kad labai tolimų mūsų giminių, judėjusių panašiai kaip mes, stačiomis, būta jau prieš 7–6 mln. metų. Žvelgiant į visą gyvąjį pasaulį, toks judėjimas ir sandara tikrai atrodo išimtis ar gamtos pokštas. Koks veiksnys tai nulėmė? Kai kas spėja, jog galbūt miškų nykimas ir savanos plitimas. Gebėjimas atsistoti ant kojų, iš toli pastebėti galimą pavojų, apsiginti priekinėmis galūnėmis mėtant akmenis ar pagalius – visa tai galėjo padėti išgyventi. Kad ir kaip buvo, dvikojystė išlaisvino priekines galūnes, sukurdamą prielaidas gaminti įrankius ir jais naudotis. Tiesa, tai įvyko tik po kelių milijonų metų.

Vienas iš subtiliausių paleoantropologams tenkančių uždavinių – nustatyti hominidų rūšių gyvavimo laiką ir sąsajas. Jau paseno hipotezė apie žmogaus evoliuciją tarsi laike ištįsusį siūlą, ant kurio vieną po kitos galima suverti visas hominidų rūšis. Dabar žinoma, kad tų siūlų buvęs ne vienas, kai kurios hominidų rūšys egzistavo lygiagrečiai erdvėje ir laike. Antai ilgą laiką buvo manoma, kad neandertaliečiai buvo mūsų protėviai. Šiandien žinome, kad jie buvo kita žmonių rūšis. Per dešimtmečių diskusijas vienoms fosilijoms suteiktas atskiros rūšies statusas, iš kitų jis atimtas nusprendus, kad tai veikiau jau anksčiau nustatytos rūšies atmaina, o gal tik „trūkstantį žmogaus evoliucijos grandį“ troškusio atrasti mokslininko ambicijų rezultatas.

Nesivieliant į painias diskusijas apie „krūmynų“ atsišakojimus, galima paminėti kelias „šakeles“, kurios visada vaizduojamos žmogaus evoliucijos mozaikoje.

Pirma, tai *homo habilis*, „sumanusis žmogus“, gyvenęs prieš 2 mln. metų. Atradėjai jį pavadino *sumaniuoju* dėl to, kad jis gamino ir naudojo akmeninius įrankius. Su *homo* gentimi prasideda kitas labai svarbus mums procesas: smegenų tūrio didėjimas. *Homo habilis* smegenų tūris siekė apie 650 ml, apie 40–45 proc. mūsų smegenų.

Jei dėl *homo habilis* priskyrimo prie *homo* (žmonių) genties dar yra abejonių, tai paleoantropologams nekelia abejonių, jog prie Kenijoje esančio Turkanos ežero rastas 1,6 mln. metų amžiaus skeletas, greičiausiai jaunuolio, priklausęs *homo* genties atstovui. „Turkanos berniuko“ ūgis siekė 160 cm. Suaugęs jis būtų pasiekęs 180 cm ūgį ir sveręs apie 70 kg. Taip pat iš skeleto struktūros matyti, kad tikrai buvęs priverstas vaikščioti, o ne karstytis po medžius ar judėti keturiomis. Jis ganėtinai panašus į mus,

tik daug mažesnio smegenų tūrio, siekusio apie 850 ml. „Turkanos berniukas“ mokslininkų daugumos priskiriamas prie *homo ergaster* rūšies, kurios atstovai jau mokėjo gaminti neblogus, iš abiejų pusių aptašytus akmeninius peilius bei kitus įrankius.

Panašus į *homo ergaster* turėjo būti *homo erectus*. Dėl jų panašumų ne visi sutaria, jog tai buvusios dvi atskiros rūšys. Šiai vienai ar dviem rūšims priklaususių individų fosilijos randamos ne tik plačioje laiko, bet ir geografijos zonoje. Kalbant apie laiką, pasakytina, kad Javos saloje *homo erectus* fosilijos datuojamos 50–30 tūkst. metų prieš Kristų. Jei tai tiesa, ši rūšis išgyveno daugiau kaip milijoną metų. Fosilijos taip pat rodo nuolatinį smegenų tūrio didėjimą. Vėliausių *homo erectus* jis pasiekė apie 1150 ml.

Atėjo metas į sceną įžengti mums. Ankstyviausiems *homo sapiens* priskiriamų skeletų dalys datuojamos beveik 200 000 metų. Kuo vėliau, tuo *homo sapiens* požymių daugiau. 150 000 m. senumo ir vėlesnės kaukolės jau nekelia abejonių dėl savo „modernumo“, būdingo mums šiandien. Jų forma tokia kaip mūsų, tūris apytiksliai 1500 ml. Maždaug 100–70 000 metų prieš Kristų *homo sapiens* išėjo iš Afrikos (kartais kalbama apie kelis išėjimus) ir per tūkstančius metų pasklido po visą pasaulį.

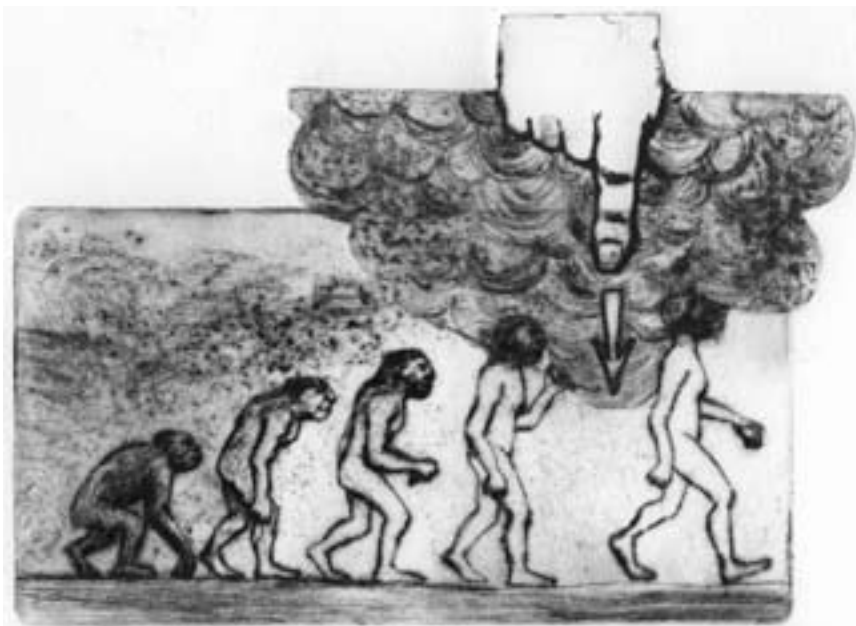
Taigi, būtų galima pasakyti, kad vis grakštesnė ir tvirtesnė stovėsena ant abiejų kojų kartu su didėjančia galva ant pečių yra tie požymiai, kurie žymi mūsų rūšies evoliuciją. Tačiau smegenų tūrio didėjimas per du milijonus metų patrigubėjant yra vėlesnis procesas.

Laikrodžiai mūsų ląstelėse

Paleoantropologijos nuvargintiems skaitytojams siūlau pakelti galvas ir įkvėpti gaivaus oro gurkšnį, nes dabar mums liko tik genetika. Ji pateikė daug argumentų evoliucijos teorijos naudai. Kadangi įrodyta, kad visi gyvi organizmai žemėje yra genetiškai tarpusavyje susiję, manoma, jog visi jie kilo iš vieno organizmo. Daug ką sako vien tai, kad mūsų ir šimpanzių daugiau nei 98 proc. genų sutampa. Kita vertus, 2 proc. skirtumas yra milžiniškas. Tai – keli milijonai genų, o juk ir vienas genas gali labai daug ką nulemti.

Didelės ir mažos kryžkelės

Tačiau dar įdomesnis reiškinys yra vadinamasis „genetinis laikrodis“. Paprastai sakant, genai mutuoja, ir genetiniai skirtumai kaupiasi tam tikru reguliarumu. Todėl nustačius skirtumus tarp žmogaus genų ir žmogbeždžionių genų, vėliau galima skaičiuoti, per kiek laiko šių skirtumų prisirinko. Mūsų ir šimpanzių atveju prireikė maždaug 7–6 mln. metų. Kitaip tariant, prieš 7 mln. metų turėjome bendrą protėvį. Su gorila – prieš 8 mln., su orangutangu – prieš 14 mln. metų. Panašus sugretinimas su makakų rūšies beždžionėle rodo, jog turėjome bendrą protėvį prieš 30 mln. metų. Galima pasakyti ir

atvirkščiai: nuo mūsų bendrų protėvių pirmiausia atskyrė makakų linija, tada orangutangų, paskui gorilų, o vėliausiai – šimpanzių.

Reikia patikslinti, kad bendras protėvis nebuvo šimpanzė ar kokia kita dabartinė beždžionė: buvo kitokia gyvybės forma, kurios jau seniai nebėra. Tad jei zoologijos sode pirštu besitę į kurią nors beždžionę ir vaikams skambiai pareiksite, kad „žmogus iš jos išsivystė“, suklysite.

Genetinis laikrodis evoliucijos tyrinėtojams labai svarbus dėl mažiausiai dviejų priežasčių. Viena, galima paišyti evoliucijos linijas ir be paleoantropologinių duomenų, nes jau pačiame genetiniame kode yra užrašyta dalis praeities istorijos. Antra, jei iškastinių duomenų turima, galima palyginti jų amžių su genetinio laikrodžio rodomu laiku. Jei šie laikai sutampa, jie vienas kitą patvirtina ir sustiprina, nes gaunami nepriklausomais būdais. Pavyzdžiui, evoliucijos linijų išsiskyrimą prieš 7–6 mln. metų – viena jų atvedė prie dabartinių šimpanzių, o kita prie hominidų – galima grįsti tiek genetiškai, tiek paleoantropologiškai.

Genetikos studijos rodo, kad visi dabartiniai žmonės, kad ir kokie išoriškai skirtingi ar tolimi būtų, yra susiję,

kilę iš vieno židinio. Genetinė žmonių įvairovė Afrikoje, didesnė nei likusiame pasaulyje, patvirtina paleoantropologinius duomenis, kad žmonijos židinytis tikriausiai buvęs šiame žemyne. Kitaip tariant, dalis *homo sapiens* išėjo iš Afrikos žemyno, dalis ne. Mes visi turime tų išėvių genų. O afrikiečiai turi genetinės medžiagos dar ir tų protėvių, kurie liko tik Afrikoje.

Paslaptingas pabudimas

Vieni iš labiausiai intriguojančių klausimų *homo sapiens* istorijoje yra sąmonės (savimonės) išnirimas ir kultūros sukūrimas. Šie požymiai žmogų labai ryškiai ir aiškiai išskiria iš visų kitų gyvybės formų. Pateikiama daugybė paaiškinimų, taip pat ir evoliucijos teorijos atžvilgiu, tačiau mįslė dar neįminta.

Akmeninius įrankius (jų nereikia paminėti su akmens panaudojimu kaip įrankiu) hominidai pradėjo gaminti labai seniai, gamino dar ilgai iki *homo sapiens* atsiradimo, prieš 2 mln. metų. Seniausi žinomi naudojimosi ugnimi ženklai datuojami beveik 1,5 mln. metų. Įrankių istorija rodo, kad atsiradus *homo sapiens* niekas nepasikeitė. Dar mažiausiai 100 000 metų jie gamino tokius pat įrankius, gyveno taip pat, kaip ir jų tolimi pusbroliai prieš 0,5 mln. metų.

Tačiau paskui kažkas pradeda po truputį keistis. Maždaug 80 000 metų senumo

radiniai leidžia spėti, kad buvo naudojami dažai. Yra rasta beveik to paties senumo kapų. Ar kūno palaidojimas, nepaliekant jo, kur pakliuvo, kitiems gyvūnams sudraskyti, liudija pirmąsias religijos ir moralės užuomazgas? Galima tik spėlioti.

Kai *homo sapiens* prieš 40 000 metų pasiekė Europos

pakraščius ir palengva užėmė visą žemyną, išstumdamas čia gyvenusią kitą žmonių rūšį, neandertaliečius, jis jau visiškai kitoks: piešia, gamina statulėles, papuošalus, muzikos instrumentus, jo įrankių technologija padarė kokybinį šuolį, jis naudoja simbolius, iliustruojančius sudėtin-

gą socialinę tvarką, religines ir magines idėjas. Jis kalba. Prieš 12 000 metų jis išrado žemės ūkį, išmoko kaupti ir išsaugoti maistą, o tai leido sukurti pirmąsias nuolatines gyvenvietes, vėliau miestus. Jis išrado raštą ir išmoko užrašyti savo žinias. Šiandien jis pakeitė visą planetos veidą. Ne dėl to, kad kaip individas būtų greičiausias ar stipriausias – dėl to, kad kultūra žmogus tarsi pakeitė evoliucijos upės tekėjimo kryptį. Nebe jis taikosi prie aplinkos, bet aplinką pritaiko prie savęs ir savo poreikių.

Kas atsitiko laikotarpiu tarp 80 000 ir 40 000 metų? Kodėl pabudo jo sąmonė, kodėl jam prireikė muzikos ir

**Žmogaus sąmonė
yra kokybiškai naujas
pažinimo būdas,
kuriam mūsų planetoje
niekas neprilygsta.**

šokio? Žmogus jau buvo toks daug dešimt tūkstančių metų prieš tai, turėjo tą pačią smegenų masę ir tą pačią anatomiją, kaip ir mes šiandien. Lieka mįslė, kodėl prireikė daugiau nei 100 000 metų, kol jo galimybės pradėjo skleistis.

Žmogaus sąmonė yra kokybiškai naujas pažinimo būdas, kuriam mūsų planetoje niekas neprilygsta. Mes galime pažvelgti į tai, kas yra aplinkui, užsimerkti ir įsivaizduoti, kad turi būti kitaip. Ir paskui padaryti taip, kaip įsivaizdavome. Mes galime apgalvoti ir racionaliai rinktis alternatyvius veiksmus, suvokdami padarinius. Tai, beje, yra ir moralės pagrindas.

Kitos gyvos būtybės, taip pat ir žmogbeždžionės to negali. Jos tiesiog panirusios į tiesioginę patirtį, tiesioginę aplinkos jutimą. O žmogus gali nuo šios tiesioginės patirties atsiplėšti. Tai sugebėjimas mąstyti abstrakčiai ir simboliškai – be to neturėtume nei kalbos.

Kai kas sąmonės šaknų ieško smegenų evoliucijoje. Vis dėlto jų dydis nėra vienintelis kriterijus. Pavyzdžiui, neandertaliečių smegenys buvo net šiek tiek didesnės nei *homo sapiens*, tačiau per kelis šimtus tūkstančių metų savo istorijos Europoje jų liko taip mažai, kad ne vienas mokslininkas abejoja, ar jie turėjo kalbą ir simbolinį/abstraktų mąstymą. Antra vertus, neandertaliečio kaukolė yra ištęsta, *homo sapiens* pasižymi iškilia priekine dalimi. Kitaip sakant, galbūt svarbu ne tik smegenų tūris, bet ir jų struktūra, tam tikrų dalių didesnis išsivystymas.

Vis dėlto mūsų sąmonė, mūsų simbolinis mąstymas žymi esminį lūžį. Tai nėra tik to pažinimo būdo, kuriuo pasižymi gyvūnai, geresnė versija. Tai iš principo naujas metodas suvokti pasaulį. Kaip rašo JAV antropologas Ianas Tattersallas, „perėjimas nuo nesimbolinio, nekalbinio pažinimo būdo prie simbolinio ir kalbinio yra tiesiog neįsivaizduotinas. Beveik vienintelis motyvas tikėti, kad jis galėjo įvykti, yra tai, kad, nepaneigiamai, jis įvyko. Šis nepaprastas posūkis buvo greičiau kokybinis šuolis, nei jau egzistavusios sistemos papildomas pagerinimas“.

Simbolinio mąstymo galimybės leido sukurti tai, ką vadiname žmogaus kultūra: mokslą, politiką, religiją, technologiją. Pasak kai kurių, žmogus pradėjo pranašesnę už biologinę kultūrinę evoliuciją – greitesnę, veiksmingesnę, kryptingą. Jei biologinei mutacijai reikia daugybės laiko, kol ji tampa daugumos ar visų rūšies individų savybe, kultūrinei „mutacijai“ (pvz., internetui) pakanka vienos kartos.

Jei sutinkame su perėjimu nuo biologinės prie kultūrinės evoliucijos, turime sutikti ir su tuo, kad tik biologija negali paaiškinti nei sąmonės, nei abstraktaus mąstymo, nei kultūros – tai nėra biologiniai reiškiniai. Ne viskas yra mūsų genuose.

Evoliucionistas Romoje

Padarykime ir mes staigų posūkį ir iš sąmonės bei laiko gelmių grįžkime į praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio Italiją, į Romą. Čia 1984 metais sutinkame Stepheną Jay Gouldą, evoliucionistą iš Jungtinių Valstijų, nuo kurio nepavyktų išsisukti nei vienam studentui, nusprendusiam iš arčiau pasidomėti evoliucijos teorija šiandien.

S. J. Gouldas pasakojo štai tokį nutikimą. Popiežiškosios mokslų akademijos kvietimu jis dalyvavo konferencijoje apie branduolinę žiemą ir buvo apnakvydintas Vatikane kartu su kitais konferencijos dalyviais. Tarp jų buvo ir italų bei prancūzų jėzuitai, irgi profesionalūs mokslininkai. Ryte prie pusryčių stalo jėzuitai jam uždavė vieną jiems ramybės neduodantį klausimą. Jie, kaip pasakojo S. J. Gouldas, norėjo sužinoti, kas vyksta Amerikoje ir kas yra „mokslinis kreacionizmas“. Vienas iš kunigų klausė – ar iš tiesų evoliucijos teorija išgyvena sunkumų ir jei taip, tai kokių. Mat jis visada girdėdavęs, jog nėra doktrininio konflikto tarp katalikų tikėjimo ir evoliucijos, o įrodymų dėl pastarosios pririnkta pakankamai. „Ar aš kažko nežinau?“ – teiravosi jis mokslininko.

Tuo įsisiūbavo gyvas šurmulys italų, prancūzų ir anglų kalbomis, kuris truko pusantros valandos ir po kurio jėzuitai atrodė patenkinti atsakymu: ne, evoliucijos teorija nepaneigta, jokių naujų kontrargumentų nėra. O „mokslinis kreacionizmas“ esąs vietinis JAV reiškinys, kylantis iš kai kurių protestantų fundamentalistų įsitikinimo, jog Biblijos pasakojimas apie pasaulio ir žmogaus sukūrimą yra pažodinis, o ne perkeltinis ir simbolinis.

„Visi pakilome patenkinti, o aš likau pralinksminas savo neįprasto vaidmens: netikinčio žydo, kuris turėjo patikinti katalikų kunigus, jog evoliucija tebegalioja ir jog ji suderinama su religiniu tikėjimu“, – baigė savo pasakojimą S. Y. Gouldas.

Šis mokslininko pasakojimas yra tikrai spalvingas kontrastas anksčiau cituotam lietuviško žurnalo tekstui. Jei pastarajame keliama dilema, ar mums šiandien būti katalikais arba evoliucionistais, tai prieš 25 metus Vatikane vykusiam susitikimui puikiai išsilaivinę jėzuitai

Didelės ir mažos kryžkelės

stebėjosi, kad apskritai tokia dilema keliama. Tad laikas žvilgtelėti, ką apie šią dilemą sako mokymas, kuris laikomas ypač autoritetingu Vatikane ir visoje Katalikų Bažnyčioje, – popiežių Magisteriumas.

Išmintinga Bažnyčios tyla

Tiesa, kad Bažnyčia ilgą laiką tylėjo ir nepateikė jokių oficialių, nei pritariantį, nei smerkiančių, nuomonių apie evoliuciją ir ją aiškinančią teoriją. Vis dėlto netrūko pavienių katalikų, kurie stoji šios teorijos pusėn arba ją kritikavo (kritika ne visada tolygi neigimui). Pirmoji oficiali pozicija išreikšta 1950 m. popiežiaus Pijaus XII enciklikoje *Humani Generis*, skirtoje „kai kurioms klaidingoms nuomonėms, kurios grasina apversti katalikiškos doktrinos pamatus“. Evoliucijos teorija neįrašyta tarp šių nuomonių.

Enciklikoje rašoma: „Bažnyčios Magisteriumas nedraudžia, kad, atitinkamai dabartinei mokslo ir teologijos būklei, evoliucijos doktrina būtų aptariama ir tiriamą tų, kurie kompetentingi abejose srityse.“ Katalikų tikėjimas, pažymi Pijus XII, įpareigoja tikėti, kad sielos yra sukurtos tiesiogiai Dievo. Tačiau tai neprieštaruoja evoliucijos doktrinai, jog žmogaus kūnas yra kilęs iš jau anksčiau egzistavusios organinės medžiagos.

Tačiau tarp klaidingų nuomonių įrašytos kai kurios evoliucijos teorijos interpretacijos, pavyzdžiui, „komunistinių autorių“ pastangos, remiantis materialistine dialektika ir evoliucija ištrinti iš žmonių protų Dievo sąvoką. Tokios interpretacijos peržengia mokslo ribas ir tampa ideologizuotomis pasaulėžiūromis. Žinoma, jos turi savo racionalumą, logiką ir įtikinamumą, tačiau nereikia jų painioti su mokslu. Polemizuoti su jomis reikia tame – pasaulėžiūriname ir filosofiniame – lygmenyje, kuriam jos priklauso.

Rastume ne vieną kritiką, kuris piktinasi tokia vėlyva oficialia reakcija, interpretuoja tai kaip nepakantą mokslui ir veidmainišką nuolaidą tada, kai nebebuvo kur dingti. Tai netiesa. Pijaus XII enciklikoje galima rasti užuominą, kodėl prabilta taip vėlai, po Darvino veikalo publikavimo praėjus beveik 80 metų.

Pijus XII savo enciklikoje negailėjo komplimentų mokslui. Tačiau taip pat kvietė būti santūrius, mat „evoliucinė sistema <...> dar nėra neginčijamai įrodyta pačių gamtos mokslų lauke“. Mokslo istorija gerai iliustruoja, ką galvoje galėjo turėti Pijus XII, rašydamas pastaruosius žodžius. Mokyklinių vadovėlių pastangos pristatyti mokslines teorijas kuo nuosekliau kartais sukuria klaidinančią įspūdį, kad mokslas vystosi labai linijškai, kai iš tikro jame netrūksta zigzagų į visas puses. O mes, vado-

vėlyje susipažindami su kuria nors moksline teorija, neretai galvojame, kad ji buvo vienodai solidžiai pagrįsta nuo pradžių.

Taip nėra, ir evoliucijos teorija yra gana patogus pavyzdys tai parodyti. Dar būdamas gyvas C. Darvinas turėjo susidurti su savo amžininko, itin žymaus tuomet fiziko Williampo Thompsono žemės amžiaus skaičiavimais. Tik bėda, kad žemės amžiaus nepakako gyvybės ir jos formų evoliucijai. Tad ne vienam atrodė, kad „fizikos mokslas“ įveikė „evoliucijos istorijos“ doktriną. C. Darvinas, kuris gerai nusimanė ir geologijoje, yra pripažinęs, kad W. Thompsono argumentai jam kėlė rimtų problemų. Šios buvo išspręstos jau po C. Darvino mirties, kai 1905 metais buvo atrastas radioktyvumas ir išmokta pagal jį matuoti laiką. Tada tapo aišku, kad W. Thompsono skaičiavimai netikslūs: planetos amžius daug didesnis, nei jis manė. Dabartinis Žemės amžius – 4,5 mlr. metų – nustatytas XX a. viduryje.

Jei genetika šiandien yra evoliucijos teorijos pagalbininkė, tai iš pradžių labiau atrodė varžovė. Genetika sparčiai pradėjo vystytis XX a. pr., dulkės nupurčius nuo C. Darvino amžininko augstinių vienuolio Gregoro Mendelio paveldėjimo dėsnių, kurie buvo pristatyti 1855–1866 metais, bet tada nesuprasti ir netrukus užmiršti.

Iškilo rimtas prieštaravimas: naujos genetikos disciplinos atžvilgiu C. Darvino suformuluota paveldėjimo teorija pasirodė esanti klaidinga.

Kadangi ji buvo viena iš pagrindinių atramų, rėmusių visą jo evoliucijos teorijos statinį, atrodė, kad ją pašalinus griūva ir visas rūmas. Tik 1930–1942 metų laikotarpiu pasirodžiusi veikalų serija įtikinamai parodė, kad C. Darvino teorijos dėsniai ir genetika yra suderinami, nors jo paveldėjimo teorija ir yra klaidinga. Šis naujas etapas vadinamas „sintetine evoliucijos teorija“.

Turint galvoje šias aplinkybes, galima pasakyti, jog 1950 m. pasirodžiusi pirmoji oficiali popiežiaus reakcija į evoliucijos teoriją nebuvo pavėluota. Ji buvo paskelbta, kai tik evoliucijos teorija iš tiesų subrendo ir kai tik buvo įmanoma šiek tiek atsitraukti nuo Antrojo pasaulinio karo dramos ir didžiulių pirmųjų pokario metų sunkumų. Ar ši reakcija galėjo būti paskubinta? Žinoma, kad ne. Bažnyčios misija nėra patvirtinti ar paneigti mokslinės teorijos pagrįstumą pirmiau už pačius mokslininkus. Šią Galilėjaus pamoką Bažnyčia išmoko seniai, nors kai kam vis dar sunkiai sekasi tuo patikėti. Pasiskubinimas rodytų, jog pamoka neišmokta. Kita vertus, Pijaus XII pasisakymas apie evoliucijos teorijos ir teologijos konfrontaciją buvo skirtas ne tik tiems, kurie to ketino imtis, bet labiau tiems, kurie jau tai darė anksčiau.

Bažnyčios misija nėra patvirtinti ar paneigti mokslinės teorijos pagrįstumą pirmiau už pačius mokslininkus. Šią Galilėjaus pamoką Bažnyčia išmoko seniai, nors kai kam vis dar sunkiai sekasi tuo patikėti.

Teologija evoliucijos neneigia. O evoliucija teologiją?

Po Pijaus XII sekusiuose popiežių Jono XXIII, Pauliaus VI ir Jono Pauliaus I pontifikatuose apie evoliuciją ir tikėjimą kalbėta nedaug. Galima sakyti, kad diskusijos vyko „apačioje“ – universitetų aulose ir konferencijų salėse. Šių diskusijų rezultatai buvo apmąstyti jau Jono Pauliaus II pontifikato metu. Šiam popiežiui itin rūpėjo mokslo ir religijos pasaulių dialogas. Jonas Paulius II, iš vienos pusės, stengėsi išspręsti įsisenėjusius konfliktus, pakirsti priešiškus stereotipus, iš kitos pusės, skatino apmąstyti dabartinio mokslo, taip pat ir evoliucijos pasiekimus. Tad neatsitiktinai per jo pontifikatą surengta visa serija konferencijų ir simpoziumų apie „evoliuciją ir laisvę“, apie „evoliuciją ir žmogaus sąžinę“, apie „krikščionišką tikėjimą ir evoliuciją“.

Gera žinoma dvi 1985 ir 1996 m. Jono Pauliaus II kalbos, pasakytos mokslininkų asamblėjose apie evoliuciją ir tikėjimą. Pirmojoje popiežius konstatavo, kad evoliucijos teorija išsirutuliojo į tam tikrą filosofinę pasaulėžiūrą apie pasaulį ir žmogų ir ji negali palikti abejingos tikėjimu paremtos pasaulėžiūros. Juolab kad šioje evoliucinėje pasaulėžiūroje dvasiniai reiškiniai, taip pat ir moralė bei religija aiškinami kaip „funkcijos“, kaip evoliucinės atrankos ir išgyvenimo veiksniai.

Antrojoje asamblėjoje Jonas Paulius II pasakė garsią frazę, jog „praėjus beveik pusei šimto metų nuo (*Humani generis*) enciklikos pasirodymo, naujos žinios leidžia evoliucijos teorijos nebelaikyti vien hipoteze“. Tai didelis žingsnis į priekį, palyginti su Pijumi XII, kuris evoliucijos teoriją vertino rimtai, tačiau taip pat rašė, kad ji dar nėra neginčijamai įrodyta pačių gamtos mokslų srityje. Tačiau Jonas Paulius II patvirtino esminę Pijaus XII išreikštą nuostatą, jog žmogus turi „sielą“, jis nėra tik materija, bet ir Dievo atvaizdas. Pasak Jono Pauliaus II, svarstymas apie žmogų veda prie „ontologinio šuolio“ – žmoguje yra kažkas, kas nėra materija. Jis reziumavo, jog su tikėjimu nesuderinama tos evoliucijos teorijos versijos, kurios laiko dvasią „gyvosios materijos rezultatu“ ar šios materijos „gretutiniu“ reiškiniu. Žinoma, tokių versijų šalininkai kaipmat paskelbė, kad tai dar vienas išpuolis prieš evoliucijos teoriją ir mokslą apskritai.

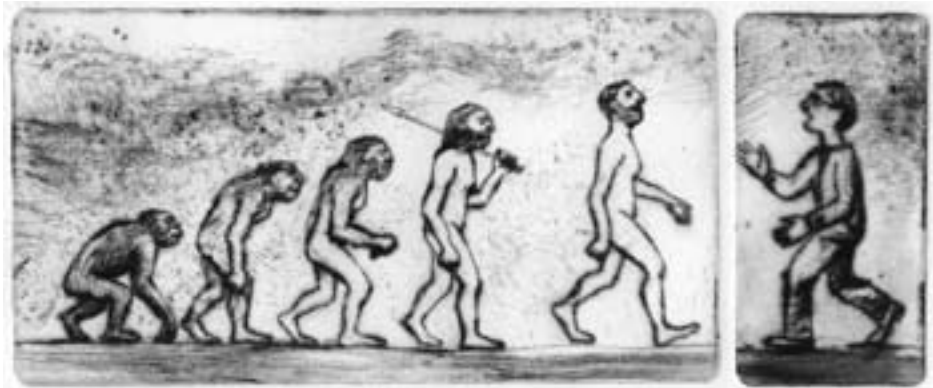
Apie evoliucijos teoriją kelis kartus savo pontifikato metu pasisakė Benediktas XVI. Vienoje 2007 m. ištarmėje sakoma: „Matau <...> pakankamai įnirtingus debatus tarp vadinamojo „kreacionizmo“ ir evoliucionizmo, pristatomus tarsi būtų alternatyvos, kurios viena kitą atmeta: kas tiki Kūrėju, negali mąstyti apie evoliuciją, ir kas pripažįsta evoliuciją, turėtų atsisakyti Dievo. Ši priešprieša yra absurdiška, nes yra tiek daug mokslinių

įrodymų evoliucijos naudai <...>, kuri praturtina gyvybės ir būties pažinimą. Tačiau evoliucijos teorija neatsako į visus klausimus.“

Šie Benedikto XVI pasisakymai taip pat atspindi pabrėžiamą susirūpinimą, kad nepakanka žmogaus apibūdinti tik materialiai. Nepakanka ir mokslo. Reikia filosofijos, o krikščioniška perspektyva leidžia pažinti žmogų kaip ypatingą Dievo kūrinį su ypatingu pašaukimu. Šis žmogaus išskirtinumas yra Bažnyčios mokymo šerdyje.

Kaip vis dėlto išspręsti tą, anot vieno, tikrą, anot kitų, tariamą doktrinos apie sukūrimą ir evoliucijos teorijos konfliktą? Benedikto XVI siūlomas kelias nereiškia paviršutiniškai suderinti tikėjimą ir mokslą reikalaujant abiem pusėms nepriimtinių kompromisų. Popiežius siūlo išplėsti pačią racionalumo sampratą, šiuo metu itin susietą su tuo, kas medžiagiškai įrodoma ar parodoma.

Pripažinus platesnę racionalumo sampratą, gamtamoksliams nebeliktų pareigos neigti sukūrimo doktrinos

Silvijos Knezekytės iliustracijos

teiginių kaip neišvengiamai neracionalių, alternatyvių ar tiesiogiai prieštaraujančių jų pačių teiginiams. Nebeliktų pareigos pavydžiai saugoti savo teritoriją, nes ją išplėtus pakaktų vietos ir kitokiam racionalumui. Juk protinga ir racionalu manyti, jog mūsų, žmonių, egzistencija yra neatsitiktinė ir prasminga. Nors biologija to negali įrodyti, turime ir vidinius tiesos kriterijus.

Diskusijoms dar nematyti galo, visus patenkinančių atsakymų dar nėra, tačiau nereikia prarasti vilties, kad vieną dieną karštuose debatuose ilgą ir nenuspėjamą evoliucijos kelią nukeliavęs *homo sapiens* ir pagal Kūrėjo paveikslą sukurtas *asmuo* paspaus vienas kitam rankas taip, kaip tai daro kasdienybėje.

Dieviškoji galia

Šventasis Raštas šeimoms

Kun. Kęstutis K. BRILIUS MIC

Dievas tarė: „Tepagimdo žemė visų rūšių gyvūnus: galvijus, roplius ir visų rūšių laukinius gyvulius!“ Taip ir įvyko. Dievas padarė visų rūšių laukinius žemės gyvulius, visų rūšių galvijus ir visų rūšių žemės roplius. Ir Dievas matė, kad tai gera. Tuomet Dievas tarė: „Padarykime žmogų pagal mūsų paveikslą ir panašumą; tevaldo jie ir jūros žuvis, ir padangių sparnuočius, ir galvijus, ir visus laukinius žemės gyvulius, ir visus žemėje šliaužiojančius roplius!“ Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą sukūrė jį; vyrą ir moterį; sukūrė juos. Dievas juos palaimino, tardamas: „Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę ir valdykite ją! Viešpataukite ir jūros žuvims, ir padangių paukščiams, ir visiems žemėje judantiems gyvūnams“ (Pr 1, 24–28).

Pas senelį kaime viešėjo anūkėlis. Vieną popietę abu nuėjo į sodą. Vaikas smagiai pabėgiojo, smalsiai apžiūrindamas valdas. Prie morkų lysvės rado tuščią skardinę, pagaliuką ir nukritusį raudoną obuolį, kurį tuoj pat įsikišo į kišenę. Lazdele daužydamas skardinę ir garsiai gąsdindamas nematomus priešus nerūpestingai straksėjo po sodą. Kiek pailsęs vaikas pasivijo senelį, ir abu pėdino namų link. Prisiminęs kišenėje tūnantį obuolį, anūkėlis išsitraukė jį ir parodė seneliui. Šis rimtai paklausė: „Iš kur tas obuolys?“ Vaikas paaiškino: „Iš kišenės.“ „O iš kur kišenė?“ – kamantinėjo senelis. „Pasiuvo kartu su kelnėmis“, – toliau aiškino anūkėlis. „Kartu su obuoliu?“ – vėl klausė senelis. „Ne“, – atsakė mažasis pašnekovas. Taip pamažu vis labiau aiškėjo, iš kur atsirado ir tas obuolys, ir obelis, sodas, žemė, senelis, žvaigždės. Takelis atvedė prie namų durų, o senelio ir anūkėlio pokalbis – prie Dievo. Nors dar daug klausimų liko neatsakyta, buvo išgirsta svarbiausia žinia – Dievas yra Kūrėjas, ir jam priklauso visi Jo kūriniai.

Nesame Žemėje vieninteliai kūriniai, sugebantys kūrybiškai pasinaudoti gamtos teikiamomis gėrybėmis. Paukščiai suka lizdus, skruzdėlės statosi skruzdėlynus, bitės lipdo korius, lakštingalos suokia įmantriausias sere-nadas. Tačiau nė vienas gyvūnas **neži-**

no, ką jis padarys, o žmogus **žino**, ką **sukurs**. Dievas davė instinktus gyvūnams, ir jie puikiai sugeba prisitaikyti prie aplinkos sąlygų. Kartais jų veiklos rezultatai savo sudėtingumu mums kelia nuostabą. Galima net pagalvoti, jog gyvūnai yra tokie protingi visa tai sukurti. Tačiau taip nėra: nė vienas jų nežino ir nesupranta, nes nekuria, o tik paklūsta instinktams, užprogramuotam elgesiui. Žmogus, kaip ir gyvūnai, taip pat turi instinktų, tačiau juos pranoksta protas. Žmogaus protas yra kūrybiškas ir, kitaip nei gyvūnų, gali matyti to, ką sukurs, padarys, pirmavaizdį.

Visas pasaulis kaip Dievo kūryba pirmiausia atsirado pažinus Jį kaip Žodį, kuris taip pat yra Dievas. „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą“ (Pr 1, 27) – skaitome Šventajame Rašte. Jau pirmieji tėvai – Adomas ir Ieva – buvo kūrėjai, nes juos Dievas įpareigojo, pakviesdamas dalyvauti savo kūryboje. Nesuklysimė pasigirdami, kad be kitų dovanų kiekvienas gavome ir kūrybiškumo dovaną. Mūsų proto ir veikimo galios yra gana ribotos, o mes patys – visiškai priklausomi nuo Dievo, kitų žmonių ir gamtos sąlygų, todėl pirmiausia esame atsakingi ir įsipareigoję Dievui naudoti savo kūrybines galias.

Antropologinių tyrimų duomenimis iš 400 žmonių vienas yra gabus, iš maždaug 4000 – vienas talentingas ir tik iš

maždaug iš 12 milijonų vienas yra genijus. Šios protinių galių pasiskirstymo proporcijos žmonijoje yra gana pastovios ir nesikeičia maždaug 5000 metų. Skaičiai gal ne visai tikslūs, tačiau peršasi gana akivaizdi išvada, kad išskirtiniai protiniai sugebėjimai nebūdingi daugumai.

Taigi galime numatyti ir dar vieną svarbią išvadą: visi kūrybiški genijų atradimai, gabiųjų kūrybos rezultatai privalo atitekti visai žmonijai, kitaip visuomenės pažanga, žmogaus tobulėjimas, o kartais – net išlikimas bus neįmanomi.

Kūrybiškumas, kūryba ir dalijimasis tuo sudaro tam tikrą pagrindą visuomenės, asmenybės raidai ir atsakingo bendruomeniškumo plėtočiai. Bendruomeniniai ryšiai – tai tokie žmonių tarpusavio santykiai, kai kūrybiniais vaisiais dalijamasi ne dėl gyvybiškai svarbaus būtinumo, prievartos, o iš pareigos, jaučiant atsakomybę už save ir už kitus, jų gerovę. Tai ir yra kultūra. Kūrybiškumo susiaurinimas iki savojo asmens, atsiribojimas nuo kitų, tik asmeninės naudos siekimas visuomenėje dažniausiai įgauna labai agresyvią išraišką. Mūsų karta akivaizdžiai mato šių reiškinių rezultatus.

Mokslo srityje jie galbūt skaudžiausi. Svarbūs moksliniai atradimai panaudojami ne žmogaus ir visuomenės gerovei, bet nukreipiami tiesiogiai prieš juos. Turbūt visiems puikiai žinoma, kas įvyko po pirmojo amerikiečių mokslininkų bandymo poligone susprogdinti atominę bombą. Ją kūrė mokslininkai pasibaisėjo, kai kurie net bandė visam laikui uždrausti tokią veiklą. Deja, rezultatai buvo liūdni – apie juos taip pat žinome. Meno srityje irgi gausu pavyzdžių, kai žmogiškojo kūrybingumo galios reiškiasi prieš asmens dieviškąjį pašaukimą, tobulėjimą.

Anot A. Maceinos, „gėrio ir blogio kova vyksta žmogaus širdyje“. Kai laisvu žmogaus pasirinkimu nugali gėris, žmonija apie tai sužino iš vaisių: gražių paveikslų, tobulų skulptūrų, harmoningos muzikos, protingų sprendimų politikoje, aukštos kultūros šeimos bendravime, nepriekaištingų santykių darbe, valstybiniame lygmenyje ir kt. Tačiau pasirinkus blogį dar greičiau pamato-

proto vienatvę. Dėl savo kuriančiojo proto jis pakliūva į vienatvę, atskyrimą nuo visuomenės, o jo atrastosios, sukurtosios vertybės atmetamos arba piktavališkai panaudojamos. Žmoguje slypintis kūrybiškumas tiesiog veržte veržiasi prie savo šaltinio, pavyzdžio ir galutinės išraiškos – dieviškojo gėrio, kad pasidalytų su visais Dievo kūriniais pagal jų prigimtį.

Augmenijos, gyvūnų ir žmogaus sukūrimas.
Meistras Bertramas, Grabovo altoriaus detalė. Vokietija, 1375–1383 m.

mi šie padariniai: amoralumas visuomenėje, šeimos griuvėsiai, karai tarp valstybių, harmonijos stoka muzikoje, dailėje. Kadangi gyvename nepaprastai aukšto lygio technologijų ir globalizacijos persmelktame pasaulyje, šios blogybės greitai išplinta ir virsta masine kultūra. Kultūrinių savitumų, tradicijų niveliacija dar labiau paspartina minėtus procesus.

Proto galios neretai skatina ir paiką išdidumą. Dievo apdovanotas ir paskiestas bendradarbiauti atliekant Viešpaties Kūrėjo užduotį žmogus pats sau priskiria dieviškojo kūrybingumo galias, atsipalaiduoja nuo atsakomybės, etikos, moralės. Šiandien matome daug pavyzdžių, kai bandoma kurti likimus, savo lyti, priešingą Dievo įsakymams moralę ir teisę, kai paniekiamai elgiamasi žmogaus prigimties atžvilgiu (pasitelkiant genetikos mokslo laimėjimus).

Žmonijos kūryba yra savaip paslaptina. Net senosiose kultūrose buvo laikoma, kad jai talkina dievai, deivės. Kiekvienas gyvenamasis metas išgyvena savąjį kūrybiškumo paradoksą. Kiekvienas genijus, kūrėjas susiduria su daugumai nesuprantama

Popiežius savo žodyje menininkams sako: „Būkite žmonijos vilties liudytojai ir skelbėjai. Nebijokite stoti akistaton su grožio šaltiniu ir tikslu; nebijokite ir dialogo su tikinčiaisiais, kurie, kaip ir jūs, keliauja per istoriją, trokšdami pasiekti Amžinąjį Grožį“ (*Vatikano radijas*, 2009 m. lapkričio 21 d.).

Švč. Trejybė, per Apreiškimą mums atitekusi kaip slėpinys, yra nesukurta, bet esanti paslaptis ir Asmenų bendrytė, kurianti amžinus santykius, besiremiančius ne tik tiesa, meile, teisingumu, bet ir estetika. Pagal *Katalikų Bažnyčios katekizmą* žmonija, kaip Dievo kūryba, turinti Dievo suteiktą laisvę, irgi yra pašaukta gyventi didesnei Dievo garbei. Tai reiškia, kad visa kūrinija dėl nuodėmės stokoja Dievo garbės ir Dievo kūrybos, o šventumo siekimas neatsiejamas nuo prasmingo kūrybiškumo. Būtų nesuprantama, jei šventieji ir palaimintieji liktų atskirti ir tame nedalyvautų. Kūryba yra vientisa, darni ir vieninga, jei neužsidaro meno celėje, laboratorijoje ar komercijoje. Nesileiskime klaidinami netikrų blizgučių – nuolat besikeičiančių popžvaigždžių, čempionų, nugalėtojų – nuolatinio mirgėjimo ir akinančio

žybsėjimo scenose ir podiumuose.

Per daugiau kaip du tūkstančius metų krikščionybė sukūrė tiek šventųjų, kiek danguje yra žvaigždžių: „Išmintingieji švytės dangaus skliauto spindesiu, o vedusieji daugelį į teisumą bus tarsi **žvaigždės** per amžių amžius“ (*Dan 12, 3*). Kad ir koks nuostabus būtų kuriamas prigimtinis grožis, dar nuostabesnis yra antgamtinis, dvasinis grožis: dangaus grožis ir puikumas yra **žvaigždės**, puošiančios savo mirgėjimu Viešpaties aukštynes (plg. *Sir 43, 9*).

Jau esame tame laike ir tokioje Europoje, apie kuriuos popiežius Benediktas XVI sako, jog savo rankomis susikūrėme pasaulį, kuriame neliko vietos Dievui. Sukūrėme ar sugriovėme?

Norisi tikėti, kad dar nevėlu suprasti pranašo žodžius: „Akis pakelkit ir pasižiūrėkit į aukštynes! Kas jasias **sukūrė**? Tasai, kuris atveda jų pulkus, jas suskaičiuoja ir šaukia kiekvieną jų vardu. Dėl jo didžios galybės ir beribės jėgos nė viena nedrįsta neateiti!“ (*Iz 40, 26*). Ne mūsų protų maištas ir puikybė, o teisinga sąžinė, įsakmiai įpareigojanti pagal Dievo valią naudoti savo kūrybines galias, leis toliau prasmingai kurti ne tik estetiškas, bet ir sakralines vertybes ir jomis dalytis. Vietoj išdidžių „savęs kūrimų“, galiausiai vedančių į savęs ir kitų atmetimą, pirmiausia pripažinkime savojo meto tiesą: „Jūs nužudėte gyvybės **kūrėją**, kurį Dievas prikėlė iš numirusių, ir mes esame to liudytojai“ (*Apd 3, 15*). Sukrečiančios tikrovės akivaizdoje skelbkime: „O dabar dienų pabaigoje jis prabilo į mus per Sūnų, kurį paskyrė visatos paveldėtoju ir per kurį **sukūrė** pasaulius“ (*Žyd 1, 2*). Taip žmogaus kūrybiškumas, vėl susivienijęs su savo šaltiniu, taps prasmingu ir sėkmingu Dievo kūrybiškumo talkininku ne tik per pasaulio prigimtį, bet ir per asmenį, visuomenę. Tik dėl tokio kūrybiškumo vyksta duonos ar laimės padauginimo ir padalijimo stebuklai.

Ačiū, Viešpatie, kad sukūrei mus pagal savo paveikslą ir panašumą! Garbė Dievui Švenčiausioje Trejybėje!

Kurti drauge

Seno žmogaus pamąstymai apie kūrybą

Dalia LUKĖNIENĖ

Jaunystė ir kūrybiškumas? Tikrai, jaunystė pasižymi kūrybiškumu ir ieškojimais. Tai laikas, kai vis dar augame ir visko mokomės. Tačiau, manau, kad jaunystė su kūrybiškumu turi tiek bendro, kiek ir senatvė. Gyvenime teko porą kartų atstogauti su senuoju Vytautu Žemkalniu ir jo žmona. Žemkalniui buvo netoli šimto metų, bet kūrybiškumu jis lenkė aplinkinius jaunus žmones. Nors vos galėjo pajudėti, žaidė kamuoliu su vaikais ir kamuolį slėpė taip kūrybiškai, kad baltas pavydas galėjo apimti ne vieną. „Koks nuostabus vaizdas!“ – sušukdavo jis važiuojant mišku. Viskas jį domino ir viskuo jis žavėjosi. Polėkis ir kūrybiškumas iš jo trykštė tryško.

Kūrybiškumas mums reikalingas visada ir visur: gaminant maistą, siuvant drabužius, einant pasivaikščioti su vaikais, dirbant, bendraujant su kitais žmonėmis. Ir visai nesvarbu, kad ši kūryba kartais atrodo trumpalaikė ir greit išnykstanti. Ji, ko gero, labiau prisideda prie žmogaus ugdymo, nei išliekamąją vertę turintys menai: paveikslai, knygos, muzika, kinas, teatras. Jei pritrūksime jėgų tarpusavio santykių kūryboje, išliekamąją vertę turinčios kūrybos galime ir nepasigesti.

Augau tuo laiku, kai iškišti galvą virš minios buvo ne tik negarbinga, bet ir ganėtinai pavojinga. Pamenu, dar būnant septintoje ar aštuntoje klasėje rašėme rašinėlį apie Iljičiaus lemputę. Nepamenu, ką ten rašiau, bet po to mokykloje kilo bruzdesys ir sąmyšis, ir iš mamos, kuri dirbo mokytoja toje mokykloje, sužinojau, kad mano geriausia draugė Zita prirašė neleistinių dalykų. Žinoma, klausiau jos, ką ji ten prirašė. Zita teisinosi, kad parašė, ką apie tai galvojo: „Nieko nežinau nei apie elektrą, nei apie lemputės atradimą, o turiu rašyti kažkokius ditirambus niekuo su tuo nesusijusiam žmogui.“ Gerai, kad mokyklos direktorius buvo pakankamai išmintingas – padėjo sąsiuvinį į savo stalčių ir perspėjęs Zitą, kad taip rašyti negalima, ir nepaaiškinęs kodėl, nie-

kam toliau to rašinėlio neperdavė. Tokie įvykiai, žinoma, neskaito mūsų kartos vaikų atvirumo ir kūrybingumo.

Dar pamenu, kai studijuodamos Architektūros fakultete drauge su studijų drauge piešėme plakatą Armijos dienos proga kurso vaikinams. Tai buvo daugiau juokas, nei rimtas sveikinimas: nupiešėme uniformuotų kareiviukų eilę ir vienam ant galvos vietoj kareiviškos kepurės nupiešėme naktinį puodą. Ir pasitaikyk man taip, kad šį plakatą pamatė tuometinis fakulteto prodekanas. Ilgai turėjome aiškintis. Nuėmė stipendijas. Jokie paaiškinimai, kad čia juokai, kad šis plakatas skirtas tik mūsų vaikinams, nepadėjo. Pasirodo, tyčiojames iš tarybinės armijos. Gerai, kad į šį reikalą neįtraukė kokios saugumo institucijos. Supratome, kad mąstyti turime „plačiai“, atsižvelgdamos į tai, „ką pagalvos komunizmo kūrėjai“. Tokie santykiai, žinoma, taip pat neskaito nei atvirumo, nei kūrybingumo.

Paskui užaugo nauja karta. Sūnus grįžęs iš mokyklos piktinosi: „Mokytoja

klausia mūsų nuomonės, o po to piktinasi, kad mes neatspėjame, ką jinai apie tai galvoja.“ Bandžiau paaiškinti, kad ji nepajėgia jų nuomonės priimti, nes niekas jos pačios nuomonės neklausė ir nepaisė. Lygiai kaip neugdė atvirumo ir kūrybiškumo.

Tačiau bet kurioje kartoje pastangos atitikti žmonių sugalvotą standartą ar modelį, autoritarizmas, kito žmogaus (kad ir vaiko) norų nepaisymas, daugybė draudimų ir taisyklių tikrai neskaito kūrybiškumo ir atvirumo. Kaip juokingai skamba paliepimas vaikui: „Neišsitepk! Nesuprakaituok!“ Tačiau ir šiandien galime išgirsti tokius paliepimus.

Niekada nebuvo ir nėra nekūrybingų žmonių. Visi esame sukurti pagal Dievo paveikslą ir panašumą, o jis nuolat kuria – ne kažkada sukūrė šiandienį pasaulį, bet kuria šiandien, kas minutę, kas akimirksnį... Jei visi turime panašumo į Viešpatį, visi esame pakankamai kūrybingi...

Gyvendami bendruomenėse galėtume padėti vieni kitiems būti kūrybingesniems. Užuot keistai sakę: „Padėk. Neliesk. Neimk, sulaužysi“, galėtume

Romualdo Rakausko nuotrauka

dažniau vaikams sakyti: „Myliu tave. Pasitikiu tavimi. Tau tikrai pasiseks. Jei nori, darykime tai drauge.“ Koks nuostabus laikas kuriant drauge. Ir nesvarbu galutinis rezultatas. Tiesą sakant, rezultatas ir yra pabūti drauge, geriau suprasti kitą ir labiau pažinti, o tai reiškia – labiau pamilti.

Tiesiog būti

Antanas SAULAITIS SJ

Labai gražu, kad Lietuvoje auga baltasis šilkmedis, o rytinėse JAV visur gausu raudonojo šilkmedžio – pagal abiejų šalių čiabuvių odos spalvą. Jo lapams būdinga išskirtinė savybė – jie nėra vienodi kaip klevo, skroblo, beržo ar kito medžio. To paties augalo vienas lapas yra labai karpytas, kitas kaip vaiko pirštinė, trečias lyg kokio buko ar liepos, dar kitas panašesnis į ažuolo lapą.

Indėnai savo vaikus moko, kad Dievas turįs vieną planą ar viltis žmonijai, žmonėms, kaip šilkmedis turi lapus. Tačiau kiekvienas tą Dievo svajonę įgyvendina savaip – kaip skirtingi to paties medelio lapai. Todėl esame dėmesingi įkvėpimui, vedimui iš dangaus.

Laimingi žmonės, kurie gyvi vadinami kūrėjais: poetai, dailininkai, menininkai, kompozitoriai, dievdirbiai, rašytojai, kalviai, architektai, siuvėjai, aktoriai, geri teologai. Arba išradingi matematikai, astronomai, inžinieriai ar mokslininkai. Jie kartais ir laidojami kūrėjų „skyriuje“ kapinėse ar bent su paminkle iškaltu kūrybos aprašu. Dar prie galimai kūrybingų pridėtini virėjai, mokytojai, profesorės, vadybininkai, auklėtojos, kunigai, jei tik jie nebūna užkietėję savo apdulkėjusiais įgūdžiais, nuolatos skaito, lavinasi ir atsinaujina.

Kiek kūrybingi gali būti vamzdininkas (kitais santechnikas), policininkė, ugniagesys, medicinos sesuo, sekretorius, pardavėja, vairuotojas, laiškanėš? Kokios kūrybinės galimybės atsiveria „neprofesiniams“ žmonėms, pavyzdžiui: šeimos tėvui, motinai, močiutei, seneliui, krikšto tėvui, kaimynui? Niekas tokiems paminklų nestato.

Mažesni ir didesni vaikai labai mėgsta kurti. Jiems užtenka popieriaus ir rašiklio (spalvoto, jei įmanoma). Smėlio pilys, sukrautos kankorėžių ar akmenukų krūvelės liudija vidinę versmę. Duok vaikiukams lėlių-pirštinių – tada reikės išsėdėti porą valandų negirdėtų neregėtų pasakų karalijoje. Kiek didesni sugeba atsisėsti pušyje ir susikaupę rašyti nuostabius eilėraštelius. Išėję su mama ar tėte parduotuvėn, mažieji sugeba sukelti tokį teatrą, kad tėvams nebūna kur dėtis.

Mes ir bebrai šiek tiek pataisome Kūrėjo darbą – kur buvo pieva

ar tarpukalnė, atsiranda tvenkinys. Stirnos apkramto, o žmonės apkarpo Dievo duotus medžius bei krūmus. Audros, kariai, rausikai išlygina kalnus, supila krūvas. Eglutę papuošiamo švieselėmis, numarginame kiaušinius, nusidažome prigimtinus plaukus. Gamtos, gyvūnų ir žmogaus veiklai nėra galo ir, atrodo, ribų.

Kad ir kaip krikščioniška būtų kurti meną, literatūrą, mokslus, techniką, muziką, aplinką, aiškiausias būdas krikščioniui tęsti Dievo Kūrėjo kūrybinį darbą yra ne ką nors veikti, o tiesiog būti.

Mūsų paštininkė tokia maloni, kad tiesiog stengiasi prie durų susitikti. Mažylius į pipirų ratelį vedančios motinos ar tėčiai tokie atidūs savo angeliukams, kad koridoriuje skambėte skamba kaip gražiausia muzika. Kaimynas toks mielas, neprailgsta jo su meile virsta kavutė ir parduotuvės sausainiai. Negaila studentui skirti dėmesio, kai jo akys šviesios, o troškimas suprasti lakus. Močiutė ratukuose it lopšelyje be žodžių ištisia bičiulišką ranką lankytojo širdžiai gydyti. Vikriau išoki autobusą, nes pažįstamas vairuotojas taria žodelį kitą, savo ramiu buvimu užtikrindamas saugią kelionę. Pašte, įstaigoje, laukiamajame eilė sutrumpėja, kai šypsnyš ar žvilgsnis nuspalvina aplinką. Maisto parduotuvėje taikaisi apsilankyti pirmadienį, kai už prekystalio būna smagi kasininkė.

Vido Venslovaičio nuotrauka

Bažnyčioje pasidaro šilta, kai vieni tekini, kiti šliumpu pumpu, tretie garsiais kulnimis į savo suolą tam pačiam Viešpačiui dėkoti ir bendrystėje dalytis renkasi.

Kūrybinga yra įžvelgti kūrybingus Dievo pėdsakus – žmogaus gyvenimą, teisingumą ir taikos siekius žmonijoje praturtinančias Šventosios Dvasios dovanas.

Ne veltui seni indėnai jauniui rodo šilkmedžio lapus. Ir pats būdamas vyresnio amžiaus, nukeliavęs šiek tiek metų ir kilometrų, žiūri į rudenį nukritusius auksinius šilkmedžio lapus, į tą žūtutinę mįslę savąjį kelią Kristaus keliu eiti...

Kūrybingas žmogus

Zita VASILIAUSKAITĖ

Labiau įsigilinę kiekviename reiškinyje atrastume ir šviesiąją, ir tamsiąją pusę. Kūrybingas žmogus – ne išimtis. Nors dažniausiai žodis „kūrybiškumas“ siejamas su teigiamu asmens vertinimu, gyvenime ne visada yra taip.

Kuo naudingas kūrybiškumas?

Psichologijoje kūrybiškumas apibrėžiamas kaip asmens gebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai. Visa žmonijos pažanga technikos, mokslo ar meno srityse remiasi kūrybiškumu. Juo apdovanoti ne tik genijai, bet ir eiliniai žmonės. Pastarųjų veiklos rezultatai, nebūdami reikšmingi žmonijos pažangai, kartais labai praverčia jų pačių kasdieniame gyvenime. Mat kūrybiškumas padeda asmeniui greitai susivokti susidarius probleminėms aplinkybėms ir rasti netikėtus sprendimus.

Per Pirmąją pasaulinį karą vienam į frontą išvykusiam airiui žmona laiške skundėsi: „Atrodo, Airijoje neliko nė vieno darbingo vyro, nėra net kam daržą sukasti; veikniausiai teks tai daryti man pačiai.“ Greitai sulaukė vyro atsakymo: „Neliesk daržo, nes ten yra užkastų ginklų.“ Aišku, karinė cenzūra laišką perskaitė, ir moters namus užgriuvę kareiviai kelis kartus perrausė kiekvieną daržo lopinėlį. „Brangusis, nežinau nė ką galvoti, – skubėjo moteris pranešti sutuoktiniui. – Atvyko kareiviai ir sukasė visą mūsų daržą.“ Tuomet vyras jai parašė: „Dabar jau gali sodinti bulves.“

Savo aplinkoje lengvai pastebėtume pažįstamų, mokančių rasti puikius sprendimus keblioje padėtyje. Kai kurios moterys nesutrinka užgriuvus netikėtiems svečiams ir greitai pagamina puikias vaišes iš paprasčiausių produktų. Gavusios netikėtą pakvietimą į iškilmės, neskuba pirkti naujų apdarų, bet sugeba pasipuošti iš turimų savo spintoje išteklių taip, kad atrodo gražiau, nei tos, kurios paklojo už naujus drabužius dideles sumas.

Kūrybiškas problemų sprendimas suteikia žmogui daugiau pasitikėjimo savimi. Jis iš patirties žino, kad pasikliaudamas savimi, savo gebėjimais sugeba neprapulti ir gana sudėtingose situacijose. Tačiau ne mažiau svarbu, kad pati kūrybinė veikla teikia džiaugsmo, kuris yra vienas iš pagrindinių kūrybiškumą skatinančių veiksnių.

Ar kūrybiškumas išugdomas?

Kaip rodo patirtis, didžiuma vaikų yra itin kūrybingi. Tačiau neteisingi jų auklėjimo būdai labai prigesina,

o neretai ir sunaikina prigimtinių jų kūrybingumą. Todėl auklėjimas dažnai vaidina lemiamą vaidmenį žmogaus kūrybinėje raiškoje. Gausūs psichologiniai tyrimai rodo, kad kūrybiškumas pirmiausia susijęs su kai kuriomis asmens savybėmis, kurios ugdomos nuo mažumės. Apžvelkime jas.

- *Pasitikėjimas savimi ir savo jėgomis.* Jei vaikas šeimoje bus vertinamas ir mylimas kaip dovana, o ne kaip asmeninė nuosavybė, labai tikėtina, kad jis užaugs žmogumi, kuris pasitikės savimi ir savo jėgomis.
- *Savarankiškumas.* Kūrybinė veikla visada savarankiška. Tik pats asmuo sprendžia, kaip įveikti iškilusius sunkumus ar naujai suvokti susidariusią padėtį. Pagarbiai skatindami vaiko savarankiškumą, o ne nuvertindami jo galimybių („Tu dar per mažas, kad galėtum pats apsirengti“), tėvai padeda jam ugdytis kūrybiškumą.
- *Originalumas.* Kūrybingi žmonės linkę elgtis nestandartiškai ir savitai. Tačiau jei tėvai vaikystėje baudžia už tai, kad vaikas pasielgia ne taip, kaip įprasta, jie slopina jo kūrybiškumą. Vis dėlto savito elgesio nereikėtų painioti su nemandagumu ar nusižengimu.
- *Atvirumas naujovėms.* Kūrybingi asmenys yra smalsūs, juos domina aplinka, kiti žmonės, įvairi veikla ir t. t. Jei tėvai palaiko vaiko smalsumą stengdamiesi atsakyti į nesibaigiančius „kodėlčiuko“ klausimus, jei stengiasi kuo labiau išplėsti jo akiratį, praturtinti jį naujomis įdomiomis patirtimis (ekskursijos, kelionės ir pan.), pasitarnauja jo kūrybiškumui.
- *Atkaklumas.* Norintis savaip įgyvendinti konkrečią idėją ar savaip, t. y. kūrybiškai, išspręsti iškilusį sunkumą žmogus dažnai susiduria su aplinkinių pasipriešinimu, kritika ar net pasmerkimu. Todėl siekdamas tikslo jis turi būti labai atkaklus. Būdami kantrūs ir pritardami vaiko siekimui savaip atlikti užduotį, skatindami jį nenuleisti rankų tol, kol pasieks užsibrėžtą tikslą, pvz., pastatys didžiulį miestą iš lego kaladėlių, tėvai daug prisidės prie vaiko atkaklumo, taigi ir kūrybingumo ugdymo.
- *Vidinės motyvacijos palaikymas.* Motyvacija nusako žmogaus veiklos priežastį, t. y. motyvus. Psicholo-

gijoje skiriamos dvi pagrindinės motyvų rūšys – išoriniai ir vidiniai. Pirmieji veiklos motyvai susiję su apdovanojimu, pagyrimu, paaukštinimu, atlygiu, bausmės baime ir pan. Vidinė motyvacija reiškia, kad žmogus į konkrečią veiklą įsitraukia ne iš kažkokio išskaičiavimo (kaip pirmuoju atveju), bet dėl to, kad ji įdomi ir džiuginanti. Tyrimais nustatyta, jog vidinė motyvacija asmens kūrybingumą veikia teigiamai, o išorinė – neigiamai. Štai daug kūrybiškesni atrodė tie vaikų piešiniai, kurie buvo piešiami savo noru, savo įdomumui, negu piešiami konkursui ir vertinimui. Ši faktą reikėtų įsidėmėti tėvams ir vaikų vidinės motyvacijos nepaversti išorine („Jei nupieši gražų piešinį, duosiu saldainį“), nes tuomet kūrybiška veikla labai greitai praras patrauklumą.

ką gi? Vaikų kantrybė trūko: „Aha, pats visą dieną čia lakstyk ir šūkaliok už dyką! Matai, ieško kvailių!“ Taip žmogus atgavo ramybę.

Mokinių kūrybiškumo ugdymas užima svarbią vietą lavinimo įstaigų planuose, tačiau tikrovėje yra šiek tiek kitaip. Kūrybiškumo vertę ir naudą žino tik tas mokytojas, kuris pats yra kūrybinga asmenybė. Jis visada džiaugiasi matydamas kūrybingą vaiką, palaiko jį ir skatina jo raišką. Tokių pedagogų esama kiekvienoje mokykloje, bet jų nedaug. O kiti, eiliniai mokytojai, vaiko kūrybingumą dažnai suvokia kaip didžiulį jo trūkumą. Mat kūrybingas mokinys linkęs labiau pasikliauti savi-
mi nei mokytojo nurodymais. Tokia mokinio nuostata reikalauja iš pedagogo specialių pastangų, žinių ir kū-

rybiško požiūrio į darbą. Aklai nepaklūstantys vaikai nervina, erzina mokytojus, ir šie bando kovoti rašydami žemesnius pažymius, varydami iš klasės (juk kūrybingas mokinys smalsus, visko klausinėja, o mokytojas tai priima kaip pamokos trukdymą ir pan.), klijuodami nevykėlio etiketę. Baimindamasis tokių padarinių, mokinys ilgainiui bando prisitaikyti prie mokytojo reikalavimų, slopina savo kūrybingumą ir stengiasi būti „pilkas“, kaip visi. O ir pati žinių vertinimo sistema, paremta testais, neskatina mokinių turėti savitą, nepriklausomą požiūrį

Vido Venslovaičio nuotrauka

Pagyvenęs vyriškis labai pyko, kad jo daugiabučio namo kieme vaikai buvo sumanę žaisti futbolą. Jie lakstydavo, šūkaudavo po jo langais nuo ryto iki vakaro. Vyriškis ir barė vaikus, ir grasino, ir gražiuoju bandė tartis – niekas negelbėjo. Tada, būdamas labai kūrybiškas (atrado labai savitą problemos sprendimo būdą), jis sugalvojo štai ką. Rytd išėjęs į kiemą jis kreipėsi į kamuolį gainiojančius vaikus: „Labai džiaugiuosi, kad jūs čia žaidžiate, nes gydytojas pasakė, kad įvairūs įspūdziai ir garsai, taip pat ir jūsų šūksmai labai naudingi mano sveikatai. Kadangi man darote gera, noriu jums atsilyginti. Nuo šiol kiekvienam, kuris lakstys ir rėkaus visą dieną po mano langais, aš mokėsiu po litą. Sutarta?“ Apsidžiaugę vaikai, laksto visą dieną, rėkauja, o vakare – dar litas kišenėje. Po kelių dienų vyriškis jiems sako: „Mano pinigai baigiasi, o iki pensijos gavimo dienos dar toli, tad ar nesutiktumėte, jei jums mokėčiau tik po penkiasdešimt centų už kiekvieną dieną?“ Vaikai kiek pasvarstė ir sutiko. Dar po kelių dienų vėl kreipiasi į vaikus: „Deja, nebeturiu pinigų, bet ar negalėtumėte už dyką čia lakstyti ir šūkalioti po mano langais?“ Ir

ar nuomonę. Net jei mokiniui pavyksta išsaugoti savyje neužgesusią kūrybos ugnį, užaugusiam gyventi būna įdomu, bet nelengva. Kodėl?

Kūrybingi žmonės ne visada būna susitelkę, kryptingi, jiems, ypač menininkams, trūksta praktiškumo. Labiau pasikliaudami savi-
mi nei kitais, jie kartais atrodo ir elgiasi iššaukiamai, piktina aplinkinius ir susigadina santykius su jais. Kūrybingos asmenybės pasikliauja ir savo intuicija, o tai kartais jų veiksmus daro nelogiškus. Būdamos jautrios, jos dažnai nevaldo emocijų, o kai jas (ypač neigiamas) atvirai išlieja, susilaukia kitų pasmerkimo.

Vis dėlto pasaulis būtų pilkas ir nuobodus, jeigu jam gyvybės ir spalvų nesuteiktų kūrybingos asmenybės ir jų veiklos vaisiai. Tad tegyvuoja kūrybiškumas!

Dievo vaikų darbas (ir poilsis)

Bryanas BRADLEY

Vasaros poilsis daug kam yra tarsi pabėgimas nuo kankinančių darbų. Atostogos suvokiamos tik kaip laikas pramogauti („kam ir dirbame galų gale“) arba trumpas atokvėpis nuo darbo kaip nuo tam tikros bausmės, kuriai šiame gyvenime neva esame pasmerkti. Tačiau tai nelabai krikščioniškas požiūris į darbą, kuris savo esme yra ne našta, o mūsų, kaip Dievo vaikų, orumo bei pašaukimo dalis. Tai – erdvė, kurioje žmogus gali augti ir tobulėti, prisidėti prie kitų žmonių gerovės, sutikti Dievą ir jam atsiliepti. Geriau supratęs darbo reikšmę, ir poilsis tampa reikšmingesnis.

Kūriniai, kurie kuria

Labai įdomu stebėti dirbantį amatininką, menininką, mokslininką, kai daiktams kone stebuklingai suteikiama nauja forma, nauja vertė, nauja prasmė. Puodžiaus molis tampa indais ar figūrėlėmis, kalvio geležis – kardais ir darbo įrankiais. Marmuro gabalas skulptoriaus rankose tampa vos ne kvėpuojančiu žmogumi (plg. Michelangelo *Mozė* ar *Pietų*!). Nafta tampa plastmase, silicis – skaitmeniniais „smegetimis“. Chirurgo skalpelis grąžina grožį ir įveikia negalią.

Sunkiau, bet įmanoma stebėti darbą tų, kurie kuria dvasingesnius dalykus, perkeičia ne medžiagas, o sielas, širdis ir protus: mokytojo darbas tikrai yra menas, kunigo – taip pat. Į šį skyrių būtų galima įtraukti ir pramogų pasaulio atstovus bei visus – kasininkes, padavėjus, taksistus... – gebančius žodžiais ir tuo, kaip atlieka savo darbą, perkeisti kitų žmonių nuotaikas, nusistatymus, troškimus.

Kiekvienas turi savo talentą, sugebėjimą vienaip ar kitaip keisti pasaulį, jį tobulinti. O gal apskritai visas žmogaus kūrybingumas tiesiog yra be galo nuostabaus pasaulio Kūrėjo darbo atspindys? Aišku, Dievas sukūrė *ex nihilo* (lot. „iš nieko“), o mes tegalime kurti iš jo mums sukurtų dalykų. Tačiau aki-

vaizdžių panašumų esama, ir jie duoti žmogui, sukurtam pagal Kūrėjo įvaizdį ir pašauktam į jį panašėti. Taigi, mes, Jo vaikai, irgi dirbame, kuriame. Obuolys nuo obels netoli rieda. Bendradarbiaujame su Dievu tobulindami šį mums visiems dovanotą pasaulį.

Pirmasis žmonijos uždavinys

Pirmieji Biblijos puslapiai fiksuoja pamatines tiesas apie žmogaus ir pasaulio sukūrimą. Pasakoja, pvz., kaip Viešpats pirmąjį vyrą ir pirmąją moterį apgyvendino Edeno sode, „kad jį dirbtų ir juo rūpintųsi“ (*Pr 2, 15*). Labai įdomu: vadinasi, pirmutinis žmogaus pašaukimas yra... dirbti! Ir tai jokių

būdu ne bausmė – nuodėmės juk dar net nebuvo. Atvirkščiai, tai didelė garbė, rojus gyvenimo dalis, paskyrimas būti Dievo padėjėjais prižiūrint ir plėtojant kūriniją.

Su kokia tėviška meile, švelnumu Viešpats turėjo numatyti ir sukurti žmogų bei visą aplinką, kurioje jam teks gyventi ir augti kaip Dievo vaikui. Prisiminkime jaunos tėvelius: savo meile kūdikiui užmezgę kūną, jie toliau ruošia jam kambarį, lovytę ir žaislus. Manau, kad panašūs jausmai buvo apėmę dieviškąją širdį kuriant pasaulį. Taip pat ir Jėzus – Žodis, be kurio „neatsirado nieko, kas tik yra atsiradę“ (*Jn 1, 3*) – dirbdamas Nazareto dirbtuvėje turėjo su jauduliu prisiminti aną, daug ankstesnę ir didesnę savo dieviškąją amatininkystę.

Išties didis slėpinys, kad žmogumi tapęs Dievas, kuris tik trisdešimt kelerius metus gyveno žemėje, daugiausia laiko praleido... dirbdamas! Trejus metus trukusio jo viešojo gyvenimo pradžioje žmonės stebėjosi

Jėzaus mokslu ir autoritetu, nes iki tol jis tebuvo žinomas kaip kaimo dailidė. Taigi paprastas, kasdienis darbas užėmė svarią vietą Kristaus gyvenime. Jeigu Jėzus yra Dievo Apreiškimo pilnatvė bei sekintas pavyzdys visiems, tai ir jo tylūs,

nuolankaus darbo metai verti rimtai apmąstyti kiekvienam tikinčiajam. Peršasi išvada, jog darbas yra labai svarbi krikščioniškojo pašaukimo ir pasaulio Išganymo dalis.

Kelias į šventumą

Tokią „ darbo teologiją“ skleidė XX a. šventasis Josemaria Escriva (1902–1975). Šis Dievo įkvėptas, pasak Jono Pauliaus II, „kasdienybės šventasis“ įsteigė Katalikų Bažnyčios instituciją *Opus Dei* (lot. „Dievo darbas“), kuri kaip tik ir padeda žmonėms siekti krikščioniškojo gyvenimo pilnatvės paprasčiausioje gyvenimo kasdienybėje atliekant šeimynines, profesines, visuomenines pareigas. „Kasdienio

Pirmutinis žmogaus pašaukimas yra... dirbti!
Ir tai jokių būdu ne bausmė – nuodėmės juk dar nebuvo.

darbo pašventinimas – tikrojo dvasingumo pamatas tiems, kurie, pasinėrę į žemiškus dalykus, yra pasiryžę bendrauti su Dievu“, – sakė šv. Josemaria pabrėždamas, jog tai iš tiesų yra trilypis uždavinys – „pašventinti savo darbą, pašventinti save darbe ir pašventinti kitus per darbą“.

Pašventinti darbą – tai tarsi pasakyti Dievui: *štai mano triūsas – mano auka, mano pastangos bendradarbiauti su tavimi tobulinant pasaulį. Noriu būti tavo įrankis tenkinant socialinius poreikius, kuriant sąlygas tikrajai pažangai, darant gyvenimą mielesnį kitiems bei dvasiškai atnaujinant visuomenę*. Stengiamės kuo geriau užbaigti kiekvieną darbą, „ne dėl akių tarnaudami, lyg žmonėms patikti norėdami, bet kaip Kristaus vergai, iš širdies vykdantys Dievo valią“ (Ef 6, 6).

Dėl savęs pašventinimo per darbą prisiminkime palyginimą apie talentus, kuriuos visi gauname (daugiau ar mažiau) ir už kurių panaudojimą teks atsiskaityti Dievui. Darbas kaip tik ir yra erdvė, kur tie gebėjimai, gauti iš Dievo ar jo Apvaizdos dėka mūsų išsiugdyti, duoda vaisių. Žinoma, darbą čia galima suprasti plačiau, nei tik kaip profesinę veiklą. Gyvenime apstu labai svarbių darbų, už kuriuos niekas neatlygina. Vis dėlto pinigai, kaip darbo vaisius, irgi svarbūs net ir šventumo kontekste. Juk jie būtini, kad galėtume atlikti svarbias artimo meilės ir kitas pareigas (pvz., maitinti savo vaikus ir juos aprengti). Be to, darbas prisideda prie žmogaus šventėjimo kaip tikra dorybių mokykla, vieta, kur visą gyvenimą jis gali „treniruotis“ ir augti tvarkingumu, darbštumu, kantrybe, atidumu kitiems, susivaldymu, nuolankumu ir t. t.

Trečiasis darbo pašventinimo aspektas – apaštaliavimas. Dirbdami užmezgame ryšius su daugybe žmonių, kuriems galime padėti artėti prie Dievo. Kaip sakydavo šv. Josemaria, darbinėje aplinkoje nuoseklus krikščionis tampa Evangelijos žiburiu, apšviečiančiu kolegas, klientus ir draugus. Jeigu jis kompetentingai atlieka savo kasdienį darbą, kad ir kukliausią, tai greitai užsitarnaus kitų pagarbą ir daugelį patrauks – savo pavyzdžiu bei žodžiu, malda bei draugyste – prie šios Kristaus šviesos.

Poilsis po darbo

Taigi asmeninis profesinis pašaukimas – labai svarbi mūsų dieviškojo pašaukimo dalis. Darbas yra konkretus būdas prisidėti prie Bažnyčios misijos pasaulyje, prie Išganymo istorijos. Tai ne bausmė, o garbė ir įdomus nuotykis. Tiesa, jis mus vargina, todėl būtinas ir poilsis. Reikia atgauti jėgas, atsikratyti įtampos, ramiau nei įprastai praleisti laiko su artimaisiais.

Pasakojama, kad vieną vakarą garbingąjį Dievo tarną Joną Paulių II Vatikane sutikęs prelatas susirūpino ma-

tydamas popiežių, akivaizdžiai išsekusių: „Šv. Tėve, negalite palaikyti tokio intensyvaus darbo tempo. Reikėtų daugiau pailsėti.“ O šis švelniai, bet rimtai atsiliepė, kad jei popiežius dienos pabaigoje nebūtų labai pavargęs, tai reikėtų, kad neatlieka savo pareigų. „O poilsui turėsiu visą amžinybę“, – jis pridūrė. Vis dėlto Jonas Paulius II nebuvo darboholikas, mokėjo pailsėti. Slidinėdavo, plaukiodavo, vaikštinėdavo kalnuose. Skaitydavo ir rašydavo gryname ore. Ir visada ramiai, be jokios skubos atlikdavo savo asmenines pamaldumo praktikas. (Galų gale malda, nors paprastai reikalauja pastangų, yra ir poilsis, atgaiva sielos ir net kūno jėgoms.)

Vido Venslovaičio nuotrauka

„Darbo ir poilsio kaitos, išpaustos į žmogaus prigimtį, norėjo pats Dievas; tai liudija pasakojimas apie Kūrimą Pradžios knygoje: poilsis yra kažkas „šventa“, nes leidžia žmogui atitrūkti nuo kartais itin varginančio žemiškų užduočių ciklo ir iš naujo įsisąmoninti, kad visa yra sukurta Dievo. Yra pavojaus, kad nepaprasta galia, kurią Dievas suteikė žmogui kūrinijos atžvilgiu, gali paskatinti jį užmiršti, jog Dievas yra Kūrėjas, nuo kurio viskas priklauso“ (iš apaštališkojo laiško *Dies Domini* apie Viešpaties dienos pašventinimą, 65). Šiuos Jono Pauliaus II žodžius suprasčiau taip: kai persidirbame aplesdami šeimos ar kitas pareigas ir gal net neidami atostogų, tikriausiai nusidedame puikybe. Tarsi būtume Dievas, nuo kurio visas pasaulis priklauso, o ne vaikas, kuriam Tėvas leidžia šiek tiek padėti darbuose ir jaustis naudingam.

Tinkamai pailsėti yra nuolankumo ir neprisirišimo aktas. Tai proga prisiminti, kad aš pats nesu Viešpats Dievas ir daug ką turiu palikti Jo rankose. Tai ir proga gėrėtis nuostabiu pasauliu, kurį Dievas mums sukūrė, ir pamąstyti apie dar didesnius amžinojo gyvenimo džiaugsmus. Žodžiu, poilsis yra reikalinga (ir maloni) pertrauka nuo kitos prasmingos veiklos, o ne pabėgimas nuo kankynių. Paatostogavęs krikščionis noriai, be liūdesio, turbūt su šviežiu protu ir nauja energija grįžta prie darbų – gerasis Dievulis ten jo laukia.

Tu gali groti!

Eglė ŽEMAITIENĖ

Smuikai mūsų šeimoje atsirado beveik atsitiktinai. Dukrai besirengiant į pirmą klasę norėjome sykiu mokytis ir muzikos. Tačiau į pageidautą fortepijono klasę nebeužteko vietų, todėl mums pasiūlė smuiką. Išsigandau, nes smuiku griežti neplanavome, ir tai atrodė taip netikėta, nepasiekiamą. Smuikas – toks nežemiškas, taurus ir ne bet kam prieinamas. Juk reikia absoliučios klausos, čia ne klavišą nuspausti – maniau tada. Tačiau sutikau, nes labai norėjau, kad muzika atkeliautų į mūsų šeimą. Taip mano dukra pradėjo lankyti muzikos mokyklą, o namuose atsirado mažytis, vaikiškas smuikelis. Dukra, lydimą brolių, du kartus per savaitę su smuikeliu vaikščiojo į muzikos mokyklą, namo parsinešusi natas grieždavo, nors ne visada sekėsi. Todėl pirmasis entuziazmas greitai išblėso, noro groti užteko neilgai. Pirmųjų metų gale dukra kategoriškai pareiškė smuiką metanti visiems laikams. Labai apgailestaujant ir skaudančia širdimi reikėjo pripažinti – teks susitaikyti su tuo, kad mano vaikas niekada nebegros... Draugei pasiūlius dar „nemesti smuiko“, o pabandyti groti Suzuki metodu, reagavau skeptiškai, esą netradicinės metodikos mūsų šeimai netiks. Tačiau pabandėme ir... smuikas vis dar tebėra nuostabus mūsų šeimos draugas.

Kas tas Šiniči Suzuki?

Tai japonų pedagogas, savo gyvenimą paskyręs įrodyti, jog žmogaus gabumai ne įgimti, bet įgyjami – kiekvienas vaikas, augdamas mylinčioje ir lavinančioje aplinkoje, gali išsiugdyti išskirtinius gebėjimus. Š. Suzuki buvo fabriko savininko, gaminančio tradicinius japoniškus instrumentus, sūnus. Iš jo tikėtasi, kad perims ir valdys šeimos verslą, tačiau Š. Suzuki pats pradėjo mokytis groti smuiku, o vėliau Berlyne mokėsi smuikuoti pas žymiausius to meto mokytojus. Grįžęs į Japoniją, kartu su trimis savo broliais įkuria Suzuki styginių kvartetą. Vienoje kvarteto repetici-

joje Š. Suzuki nustebino brolius paprastučiu pastebėjimu, esą visi japonų vaikai puikiai kalba japoniškai. Šia visiems akivaizdžia tiesa Suzuki pagrindė unikalų būdą, kaip lavinti mažo vaiko muzikinius gebėjimus: vaikai išmoksta groti

muzikos instrumentu lygiai taip pat, kaip kalbėti – kasdien girdėdami muzikos garsus bei nuolat kartodami paprastus dalykus. 1946 m. Š. Suzuki atvyko į Japonijos miestą Matsumoto padėti įkurti muzikos mokyklą, galiausiai tapusią Talentų lavinimo tyrimo institutu. Suzuki ilgus metus tobulino šį metodą. Apie 1960 m. vakariečiai mokytojai pradėjo važiuoti į Matsumoto, kad pamatytų Suzuki mokinius ir pasimokytų pas jį. Vėliau jis kartu su savo mokiniais aplanko JAV ir Europą. Šio metodo sėkmė buvo žaibiška, jis netrukus pasklido labai plačiai. Daugybė nūdienos žymių pasaulyje smuikininkų solistų bei garsių orkest-

rų narių savo muzikinį lavinimą pradėjo būtent Suzuki metodu. Dabar pasaulyje yra per 8 tūkst. Suzuki mokytojų ir apie ketvirtis milijono vaikų, besimokančių muzikuoti šiuo metodu.

Suzuki metodo tikslas – ugdyti gerą, gražią, jautrią sielą, mylinčią muziką ir pastebinčią pasaulio grožį.

Kokia Suzuki metodo esmė?

Suzuki metodas remiasi esminių principų – kiekvienas vaikas gali išmokti groti. Šį principą Š. Suzuki pavadino Motinos kalbos principu, o mokyklą – Talentų lavinimo mokyklą. Išugdyti profesionalų muzikantą nėra pagrindinis Suzuki metodo tikslas, nors maždaug 5 proc. šiuo metodu mokytų mokinių renkasi profesionalaus muzikanto kelią. Tuo

šis metodas skiriasi nuo įprastos sistemos, pagal kurią išrenkami „gambiausi“, „turintys geriausią klausą“, tikintis iš jų profesionalių rezultatų. Suzuki metodo tikslas – ugdyti gerą, gražią, jautrią sielą, mylinčią muziką ir pastebinčią pasaulio grožį. Štai svarbiausi jo bruožai:

- ▶ *Groti pradedama anksti* – maždaug 3–4 metų. Tokio amžiaus vaikas labai imlus. Pradedama nuo labai paprastų dalykų: nusilenkimo, stovėsenos, laikysenos. Vaikutis išmoksta taisyklingai paimti, laikyti ir užsidėti smuiką, laikyti stryką. Tai kartojama kasdien po 3–5 minutes kelis kartus per dieną.
- ▶ *Muzikos klausymas*. Pirmiausia vaikas kasdien klausosi to repertuaro, kurį vėliau gros. Kasdieniu klausymusi įpratinama girdėti švarų ir kokybišką garsą, vaikas girdi „standartą“, kaip šis kūrinys turi skambėti, koks garsas yra geras. Melodija tampa sava, įprasta, „įaugusi į kraują“. Po kelių mėnesių įrašo klausymosi namuose mano jauniausias sūnus dainavo melodijas, nors klausytis reikėjo visai ne jam, o sesei. Jis tiesiog šalia žaisdavo.
- ▶ *Pradedama groti iš klausos, o ne iš natų*. Juk žmogus pirmiausia pradeda kalbėti ir tik vėliau rašyti bei skaityti. Todėl ir vaikas iš natų mokomas groti tik tada, kai laisvai skaito ir gali suprasti simbolio reikšmę.
- ▶ *Tėvų dalyvavimas*. Šis aspektas Suzuki muzikavime labai svarbus. Muzikos mokykloje tėvai atveda vaikus ir palieka mokytojų(-ai). Suzuki instrumento pamokas vaikas lanko su vienu iš tėvų, kad likusias savaitės dienas namuose galėtų groti kartu. Tai kelia nuostabą ir skatina kartais skeptišką aplinkinių požiūrį – juk mokytis turi vaikai, o tėvai visko jau lyg ir išmokę. Tačiau mama, lankydamą kartu su vaiku, stebi pamoką, kaip mokytoja moko vaiką stovėti, laikyti instrumentą, išgauti garsą. Namie mama tampa „namų mokytoja“, kurios klausoma taip pat, kaip ir mokytojos klasėje. Mama padeda vaikui atlikti mokytojos skirtas užduotis. Šis Suzuki metodo aspektas buvo ir tebėra labai svarbus mūsų šeimai. Visų pirma pamokas lankyti kartu su vaiku yra labai smagu – smagu stebėti, mokytis bei dalyvauti vaiko gyvenime, kartu sužinoti, o ne vien tik nuvežti ir palikti prie muzikos mokyklos durų, o paskui pasiimti nieko nenučiuojant apie garsus, natas ir gamas. Antra, kasdienis grojimas kartu su vaiku taip pat yra bendravimas, santykių gilinimas, raktas į didesnę tarpusavio pasitikėjimo ir atvirumo puoselėjimą. Tai galimybė be galo užimtame mūsų gyvenime kasdien pabūti su vaiku, skiriant laiko vien tik jam. Mokantis vaikui kartu su mama, ugdoma pagarba ir drausmingumas.

Vaikui
visų pirma
sakomi
teigiami
dalykai,
kuriuos
jis pasiekė
ir padarė,
o tik tada
taisomos
klaidos.

Taigi, smuikas leidžia atrasti gyvenime ir kitus labai svarbius bei gilius dalykus. Kasdien groti sykiu su vaiku nereiškia tik mokytis groti instrumentu – tai reiškia ir ugdyti kantrybę, valią, atmintį, siekti tikslo. Grojant ne viską išsėina atlikti iš karto – reikia nuolat kartoti, ir tai skatina vaiką nepasiduoti, įveikti save. Mamos buvimas šalia suteikia vaikui drąsos, pasitikėjimo. Kadangi metodas remiasi principu, jog visi gali groti – tai tampa nepakartojama galimybe ir tėvams tiesiog imti smuiką ir

groti kartu su vaikais. Suzuki mokyklėlėje Kaune susibūrė tėvų smuiko ansamblis. Jame tėvai taip pat mokosi nelengvų dalykų – groti kartu ir vieningai. Nuo pavasario čia radosi ir Suzuki orkestras – jame groja vaikai drauge su tėvais. (Beje, šioji mokykla – vienintelė Baltijos šalyse Suzuki metodu dirbanti pradinė, kurioje vaikai, greitai įprastų dalykų, groja įvairiais instrumentais. Kituose Lietuvos miestuose taip pat yra instrumento mokytojų, dirbančių šiuo metodu.)

- ▶ *Šilta ir motyvuojanti aplinka*. „Tu gali“, „tikrai pavyks“, „man patiko tavo garsas“ – tokie mokytojo žodžiai visų pirma girdimi instrumento pamokose. Bet kokio amžiaus žmogui, juolab vaikui, pati geriausia motyvacija – sėkmė. Todėl vaikui visų pirma sakomi teigiami dalykai, kuriuos jis pasiekė ir padarė, o tik tada taisomos klaidos. Šį principą visuomet prisimenu, kai stebiu priešingą apraišką, labai paplitusias mūsų visuomenėje. Su vaikais žiūrėdami populiarių TV šou, stebime jauną baleriną, kurią komisija kritikuoja išsijuosusi, negailėdama atžarių žodžių. Balerina, sunkiai tvardydama emocijas, atsako, kad kritikos ji nebijo, nes su ja yra užaugusi. Nejučia suspaudžia širdį – kokia daugybė žmonių išaugo savo aplinkoje kasdien girdėdami, kad yra negabūs, netaislingi, niekam tikę. Kiek žmonių buvo ugdomi nuolat girdėdami, kad „iš jų nieko gero neišeis“, kad jie tik vidutinybės. Jeigu šiandien šie žmonės yra daug pasiekę, kokie jie būtų, jei kasdien būtų girdėję, kad yra nepaprastai geri, talentingi, kad jiems sekasi? Kokia šiandien būtų buvusi toji balerina, jei kasdien būtų girdėjusi, kad jai pasisekė, ji moka, gali, yra gabi, kad

Didelės ir mažos kryžkelės

jos laukia puiki ateitis?.. Kokia skaudi klaida nepastebėti gerų dalykų, pabrėžiant trūkumus ir tikintis, kad sukritikuotas žmogus norės stengtis. Jis daug labiau norės stengtis tikėdamas, kad gali.

- *Vienodas repertuaras visiems.* Visame pasaulyje vaikais groja tą patį repertuarą. Suzuki repertuarą sudaro nuo 7 iki 10 sąsiuvinų įvairiems instrumentams. Kūriniai sąsiuvinuose sudėlioti taip, kad viename kūrinyje vaikas, išmokęs tam tikros technikos, ją pritaiko kitame, sykiu išmokdamas dar vieną, ir taip

nuosekliai mokosi groti. Kiekvienas vaikas mokosi savo tempu – jeigu vienas gali išmokyti vieną knygą per metus, kitam galbūt prireiks dviejų. Stebuklingiausia tai, kad bet kurios šalies, kalbos, net skirtingų žemynų šimtai, tūkstančiai vaikų be išankstinių repetitijų tą patį kūrinį gali pagroti kartu.

- *Nuolatinis kartojimas.* Pradėjęs nuo pat pradžių ir mokymasis toliau, vaikas nuolat kartoja ankstesnius kūrinius. Grodamas iš ketvirto sąsiuvinio, vaikas gali pagroti bet kurį kūrinį iš pirmo, antro ar trečio sąsiuvinio. Įprasta mokėti atmintinai 30 ir daugiau kūrinių.
- *Gražaus garso svarba.* Mokantis Suzuki metodu, išties daug dėmesio skiriama garsui ir skambėjimo kokybei. Daug svarbiau kokybė, bet ne kiekybė – šiuo principu vadovavosi pats Suzuki, šitaip dirba ir Suzuki mokytojai. Nesvarbu, kiek kūrinių vaikas groja, svarbiau – kaip jis groja. Š. Suzuki sakydavo, kad garsas – tai sielos balsas, nes ne stygos turi sielą, bet jomis griežiantis asmuo.
- *Bendravimas.* Vaikai šalia individualių pamokų lanko ir grupines pamokas, kurios yra neatsiejama Suzuki metodo dalis. Instrumentas ir grojimas tampa ne vien užsiėmimu, bet gyvenimo būdu – vaikai nuolat bendrauja tarpusavyje grodami, išmoksta klausytis vienas kito. Taip paaiškėja dar viena paprastutė gyvenimo tiesa – solistu būti daug lengviau, o štai komandoje reikia išlavinti visai kitokius įgūdžius – klausyti, įsiklausyti, prisitaikyti, padėti vienas kitam, gerbti vienas kitą.

Mano „stradivarijaus“ istorija

Mano smuikas – tai gimtadienio dovana. Niekada nebuvau laikiusi rankose šio instrumento, nieko apie jį neišmaniau. Pradėjusi su dukra lankyti smuiko pamokas, keletą mėnesių stebėjau grojimą – kaip stovėti, užsidėti smuiką, laikyti stryką – šių dalykų mokytoja pamokydavo mane su mažyčiu dukros smuiku. Ir štai, jis, mano smuikas, dabar juokais vadinamas „stradivarijumi“, iš tiesų yra mano – toks dailus, žvilgantis. „Jeigu jau dovana, teks groti“, – pamaniau, dėdama jį ant peties. Iš pradžių vis-

kas buvo nepatogu, neaišku ir sunku, strykas krito iš rankų, o pirštai atrodė negrabūs, mediniai. Tačiau greitai šis procesas mane „pagavo“, grįždama iš darbo namo tik svajodavau, kaip baigsiu visas pareigas ir imsiu groti. Išmokus stovėti, laikyti ir užsidėti smuiką, vienas kūrinys sekė kitą. Taip per metus energingai dirbdama išmokau pirmąjį Suzuki smuiko sąsiuvinį, mokytis norėjosi dar daugiau ir atrodė, kad smuiko niekad nebus gana. Vienas kūrinys man buvo gražesnis už kitą, norėdavosi groti vis

Garsas – tai sielos balsas, nes ne stygos turi sielą, bet jomis griežiantis asmuo.

sudėtingesnę. Įdomu, kad tai, kas iš pradžių atrodydavo visiškai neįmanoma, padirbėjus ilgiau tapdavo įmanoma. Groti tapo be galo smagu, juolab kad šalia buvo ir kitų grojančių tėvų, su kuriais galima pasikalbėti, pasitarti, kai kas nors „neišeina“. Kartu teko praeiti ir visus nuolankumo etapus, kai reikėdavo tiesiog besąlygiškai klausyti mokytojos, kuri kartais neleisdavo mokyti tiek, kiek man norėdavosi. Žinoma, auginant keturis vaikus su visais jų rūpesčiais ir problemomis ištaikyti valandėlę kasdien pasmuikuoti yra sudėtinga. Bet įmanoma – kartais groju retkarčiais pamaišydama sriubą puode ar pavartydama bulves keptuvėje. Manau, kad mano „stradivarijus“, jei galėtų kalbėti, dėl to tik džiaugtųsi, jog kasdien juo grojama, o ne dulka ant spintos. Mamos grojimas namuose tapo įprastas „čirpinimas“ – taip nepiktai pajuokauja vaikai. O ir kartu su dukra groti Suzuki orkestre vienai šalia kitos – labai gera.

Mokydamasi griežti smuiku suvokiau, kad gyvenime perėjimas nuo „nieko“ prie „kažko“ visada yra ne kažkokio mistinė duotybė – tai pasiekama kryptingu darbu. Dažnai pagalvodavau, kiek daug gali atkaklus, kasdienis vienos valandos darbas. Ir taip, ko gero, yra kiekvienoje gyvenimo srityje. Šiek tiek laiko kasdien – ir net kiekiausia uola ima trupėti. Mano „stradivarijus“ vėl iš naujo mane išmokė ne pasiduoti, aplankius pirmai nesėkmei, o iš naujo patikėti, kad iš tiesų gali – jeigu tik nori.

Parengta naudojantis Lietuvos Suzuki asociacijos svetainės lsa.euritecha.lt duomenimis

Nuotraukos iš šeimyninių archyvų

Šeima – kūrybinės dirbtuvės

Laura ALEKNIENĖ

Šeima yra kūrybinės dirbtuvės. Čia kuriama gyvybė. Kuriamas žmogus, santykiai ir grožis.

Kartą vienas draugas pasakė mudviem su vyru: „Štai su žmona prisidedame prie dieviškos kūrybos – planuojame vaikėlį.“ Tuomet labai aiškiai suvokiau tą bendrumą – Dievo ir žmogaus. Kaip nuostabiai Dievas sugalvoja – mes galime prisidėti prie jo kūrybos, kurdami meilę. Iš tos meilės gimsta visiškai naujas žmogus, kurį mums Dievas patiki užauginti.

Kai žiūriu į savo dukrą, dažnai matau save. Ne jos išvaizdoje, bet elgesyje. Matau save mažą. Matau save dabar (išplėtusią akis ir energingai ką nors aiškinančią) – lyg veidrodyje. Kartais pasidaro baisu, o kartais – džiugu. Įdomu klausyti, kaip vaikai pasakoja apie gyvenimą mūsų žodžiais. Iš tiesų vaikai yra tarsi molis, kurį lipdome. Didžiausias šios kūrybos iš molio iššūkis – vaikų nesulipdysi atgal į rutulį ir nepradėsi visko iš naujo. Galime tik pataisyti, pašlifuoti, paglaistyti (kaip panašiai skamba „paglaistyti – paglostyti“, turbūt jei kuo dažniau tai prisimintume, būtų gera).

Atrandu, kad vaikams labai patinka teatras. Jiems patinka perdėtos emocijos, šūkiai, teatrališki gestai. Štai dukra, pasėdėjusi ant apmąstymų kėdutės, liūdnei sako: „Turiu atsiprašyti“, o balse skambėte skamba visiškai nenoras tai padaryti. Čia prasideda spektaklis.

– Tu turi atsiprašyti? – mano balsas be galo nustebeš, kūnas atsilošęs, visu juo bandau parodyti, kad nesuprantu, už ką ir ko dukra turėtų atsiprašyti.

– Taip, – dukros veidą nušviečia šypsena.

– Ir ko gi tu turi atsiprašyti ir už ką? – dabar jau visu kūnu ir intonacijomis bandau parodyti susidomėjimą.

Paskui seka gana aiškus ir paprastas atsakymas, ko ir už ką.

– Valio!!!! – šaukiu keldama į viršų rankas. – Gerai! Kaip puikiai tu čia sugalvojai.

Ir atsiprašyti kur kas lengviau, smagiau. Beje, atsiprašyti irgi labai smagu teatrališkai – pasišokinėjant arba kaip kokiems gyvūnėliams („O kaip atsiprašytų meškiukai? O drugeliai?“).

Vaikams daug ką nuveikti padeda teatras. Kad ir su baubais tvarkytis. Kai vaikas pasakoja apie savo baubą, tėtis klausia „Ar tai tas didelis, kur už spintos slepiasi?“ ir tada itin teatralizuotai jį „pagauna“, „sutramdo“ ir „išmeta lauk“. Arba tolimą kelią nueiti. Su dvimečiu vaiku nueiti porą kilometrų – ne bėda. Tereikia vaidinti, kas

tik šauna į galvą. Įdomiausia, kad grįžti tada mažiau nuvargęs nei paprastai. Kažkaip tas teatras pakylėja. O gal tiesiog taip sukuriamą gera nuotaiką, geras santykis, mažutė bendra paslaptis (kaip vaikai mėgsta paslaptis!).

Dar vienas puikus kūrybos vaisius šeimoje – pasakos. Jas kurti nelengva prisiversti. Ir vis tik verta. Net randantis konfliktinei situacijai kartais verta sustoti ir pasekti pasaką, kurioje panašaus konflikto baigtis yra pamokanti, įkvepianti. Dažnai nauda būna kur kas labiau apčiuopiama nei paprasto paaiškinimo. Juk Jėzus mus, savo vaikus, mokė daugiausia palyginimais – savotiškomis pasakomis. Ir kartais žaisdavo teatrą (prisiminkime kad ir istoriją su nusidėjėle, kurią atvedė užmėtyti akmenimis; Jėzus kažką rašė ant smėlio, paskui klausė moters: „Kur jie pasidėjo?“ lyg būtų nežinojęs...)

Gera žiūrėti į kuriančius vaikus. Jie kuria kažkaip kitaip. Jų pasaulis kur kas margesnis, jame gyvena visokių išdomių sutvėrimų. Suaugusiųjų pasaulyje ir kūryboje

Silvijos Knezkytės nuotrauka

tokių nebūna. Man bežiūrint į jų kūrybos vaisius, labai norisi netrukdyti, duoti erdvę kurti. Nesikišti su pamokymais „kaip reikėtų“, „o čia galima taip ir taip“. Šiuolaikinėje visuomenėje trūksta kūrybingų žmonių. O iš kur jų daug bus, jei visi žaislai sustato vaiką į rėmus, nebėra dalykų, kuriuos reikėtų patiems susikurti (sūpynės, namukus, žaislus padaro suaugusieji)... O vaikų galimybės neišsemiamos.

Mūsų irgi. Mes gi – Dievo vaikai.

Mūsų sienos labai
meniškos

Vaikai apie kūrybą

Kristupas, 9 metai

– Kristupai, kaip manai, kas sukūrė pirmąjį žmogų, iš kur atsirado paukščiai ir žvėrys, kas sugalvoja medžius, gėles? Iš kur visa tai?

– Žinau, žmonės, žvėris, medžius ir gėles sukūrė Dievas. Mums mokykloje tikybos mokytoja pasakojo, kaip Dievas jas kūrė ir tai padarė labai greitai. Visą žemę ir visa, kas gyva joje, jis sukūrė per 7 dienas. Aš jau nepamenu, ką jis ten iš eilės kūrė, bet viskas jam išėjo labai staigiai. Ir nekeista. Juk jis Dievas, ir niekas kitas taip greitai ir gražiai sukurti negalėjo. Tiesa, aš manau, kad jis tiek kūrė todėl, kad jam vienam buvo paprasčiausiai liūdna. Jam reikėjo draugų, reikėjo žmonių, kad jiems galėtų pamokslus sakyti.

– O kas dabar viską kuria, kaip manai?

– Dabar jau kuria žmonės. Juk vaikus gimdo mamos, tik gyvybę jiems Dievas dovanoja, o patį vaiką juk mama pagimdo. Paskui jį užaugina. Visaip gražiai aprenčia, nuperka žaislų ir visokių skanėstų. Aišku, tėčiai irgi kuria. Jie padeda auginti mamai vaikus ir kartais net sugalvoja juos nusivesti į kiną arba baseiną, arba į teatrą, dar kartais į kavinę nusiveda. Kai mano tėtis pasiūlo man eiti kartu į miestą arba į svečius, mama visuomet sako, kad čia jau tėčio kūryba. Čia jau jis sukūrė, suorganizavo popietę visai šeimai. Mano tėtis kartais sugalvoja net mus visus į Trakus nuvežti su mašina. Tada prisivalgome kibinų, einame pasivaikščioti po Trakus.

– O tu pats – ar mėgsti kurti, ar dažnai ką nors sukuri?

– Mėgstu kurti pasakas apie mūsų klasę. Kartais tas pasakas paskaitau mokykloje klasės draugams. Mokytoja visuomet mane pagiria už mano kūrybą. Dar aš kuriu daineles. Tiesa, man

jos ne visuomet išeina, bet jas vis vien dainuoju. Tas, kurios nelabai pavyksta, dainuoju namuose, o tokių koncertinių dainelių tik dvi esu sukūręs.

Rasytė, 5 metai

– Ar tau patinka kurti ar labiau patinka žiūrėti, kaip kuria kiti?

– Kartais patinka žiūrėti, ką sukuria kiti vaikai arba ką sukuria dideli žmonės, bet kartais, kai turiu laiko, kuriu ir aš pati.

– O ką tu kuri, ką tau patinka kurti?

– Man patinka kurti spalvotus paveikslus. Kai noriu juos kurti, aš paprasčiausiai piešiu. Bet kai nupiešiu, tai mama sako, kad labai gražiai sukūriau, sugalvojau, ką nupiešti.

– O ką tu pieši, ką labiausiai mėgsti piešti?

– Gėles, namus ir visokius vabalus mėgstu piešti. Dar labai gražiai moku nupiešti vaivorykštę ir lietu, o saulė man išeina tokia didelė ir geltona. Bet visuomet kitokia ta saulė būna. Kartą nupiešiau piktą saulę. Man tokia ji išėjo. Tada mamai sakiau, kad saulė supyko ant vėjo, kai šis labai smarkiai pūtė ir trukdė jai šviesti. Todėl ir supyko ji ant vėjo. Bet paskui jie susidraugavo. Nes kitame piešinyje saulė juokėsi.

– O daugiau nieko nesukūrei, tik saulę?

– Sukūriau – tokią labai gražią sagę. Ją kurti ir konstruoti man padėjo mano sesė. Paskui tą sagę padovanojome močiutei, kai buvo jos gimtadienis. Močiutė pasipuošė ta sage ir labai džiaugėsi, kad tokios daugiau niekas neturi.

– Rasytė, o ką reiškia žodis „kurti“? Kaip manai, kodėl žmonės ir vaikai kuria?

– Kurti – tai reiškia pačiam ką nors sugalvoti ir padaryti. Galima sukurti eilėraščių, dainelę. Dar galima sukurti

molinį ašotėlį ir labai gražią suknelę. Tik reikia gerai pagalvoti, kad tas daiktas gražus išeitų. Aš manau, kad žmonės ir vaikai kuria, kad būtų gražiau ir linksmiau. Kartais vaikų sukurti dalykai būna labai juokingi. Tada visiems būna labai linksmas.

Steponas, 7 metai

– Steponai, o tu ką nors apie žemės, dangaus ir viso pasaulio sukūrimą girdėjai? Kaip manai, iš kur visa tai atsirado?

– Aišku, kad Dievas sukūrė. Gražų ir labai darnų pasaulį sukūrė Dievas. Tik vėliau, kai jame atsirado žmonių ir į tą Dievo sukurtą pasaulį pradėjo kištis, tai gerokai viską suardė. Juk Dievas sukūrė žemę, o žmonės sukūrė bombas ir visokias raketas, kurios tą žemę sprogdina. Tačiau, manau, žmonės sukūrė ir gražių dalykų, ne vien bombas. Gamtininkai išrado naujus augalus. Juos jie sukūrė iš Dievo jau sukurtų medžių, gėlių, bet vis vien tai jau žmonių sukurti augalai.

– O tu pats – ar mėgsti kurti?

– Aš retai ką nors kuriu. Kartais su kuriu kokį nors mašinos modeliuką iš medžio, kartais laišką Kalėdų seneliui ir dar kelis eilėraštukus esu sukūręs. Tačiau turiu mažesnę brolių. Jis kuria kasdien. Labai mėgsta piešti ir kai pradeda kurti tuos savo piešinius, tai po jo kūrimo mama net sienų nuplauti nebegaali. Kartais ji net supyksta ant brolio, o kartais sako, kad tai menas. Su broliu gyvename viename kambaryje, tad mūsų kambario sienos labai meniškos. Ir viena palangė labai meniška, spalvota, nes nenusivalo.

Vaikus kalbino

Aldona ATKOČIŪNAITĖ

Ikonos Bažnyčioje

Marius VILUCKAS

Šiais laikais vis dažniau susiduriame su ikonų populiarėjimu. Net patys abejingiausi liturginiam menui nenuneigtų, jog ne tik pažįstamų krikščionių aplinkoje, kai kuriose bažnyčiose, koplyčiose, bet ir pačiame Vatikane viešai popiežiaus švenčiamų Mišių metu tenka matyti išskirtinai gerbiamas, smilkomas šventąsias ikonas. Atrodytų, jog susiduriame su paprasčiausiu globalizacijos faktu, natūraliai veikiančiu ir tikinčiųjų gyvenimą, tačiau ar iš tiesų pakanka tokio paaiškinimo? Juk Roma visai nėra linkusi vienareikšmiškai taikstyti su visuomeniniais, kultūriniais, juolab religiniais poslinkiais ar madomis. Galbūt kas nors pasakytų, jog Romos kurija su popiežiumi priešakyje stengiasi įtikinti krikščionių stačiatikių „skoniui“ bei paspartinti ekumeninį dialogą, todėl toleruoja ikonų kultą kaip ne itin reikšmingą nuolaidą palyginti su ekumenizmo teikiama nauda. Tačiau Roma ir Šventasis Tėvas puikiai žino, jog broliams stačiatikiams yra nepriimtinas bet koks Bažnyčios vienybės modelis, kuris siektų krikščioniškųjų Rytų ir Vakarų liturginių apeigų supanašėjimo, suliejimo. Todėl pagarba ikonoms popiežius nesiekia „padaryti teigiamo įspūdžio“ krikščionims stačiatikiams ar kaip nors stumtelėti ekumenizmo linkme. Kokia gi tada tikroji ikonų populiarėjimo priežastis bei Vatikano požiūris šiuo klausimu?

Raktas slypi praeityje

Šventasis Sostas nėra kažkokia kita institucija, net didžiųjų Bažnyčios tėvų laikotarpio. Maža to – dabartinė Bažnyčia stovi ant šio apaštalų laikų pamato, o kertinis akmuo yra pats Kristus. Iš malonių gausaus Bažnyčios tėvų meto iki šiol semiamės tikėjimo jėgos, neblėstančios išminties. Juk svarbiausios tikėjimo tiesos, dogmos buvo suformuluotos 325–787 m. Būtent tuomet įvyko septyni pirmieji Visuotiniai Bažnyčios Susirinkimai. Ne išimtis ir dogma apie šventąsias ikonas (atvaizdus) ir jų kultą, dievogarbos veiksmus, atliekamus priešais ikonas bei skiriamus Kristui, tikrajai Tėvo ikonai, „neregimojo Dievo atvaizdui“ (plg. Kol 1, 15).

Ikonų kultas privalomu krikščionio tikėjimui pripažintas 787 m. vykusiame Nikėjos II Susirinkime ir prilygintas kryžiaus, Dievo žodžio knygos, šventųjų relikvijų gerbimui. Tuo metu, kai buvo patvirtinta dogminė ištarmė, skelbianti šventųjų ikonų būtinybę krikščioniškajam tikėjimui, bažnytinėje ir visuomeninėje praktikoje jau buvo susiklosčiusi ikonų meistrystės tradicija, išskirtinis jų vaizdavimo būdas. Tad būtų logiška klausti, ar Susirinkimas, patvirtin-

damas krikščionių teisę vaizduoti dieviškojo Apreiškimo įvykius ir slėpinius bei tuos atvaizdus deramai gerbti, patvirtino galimybę pasitelkiant kūrybą *visaip* vaizduoti Evangelijos įvykius? Ar vis dėlto buvo patvirtinta tuomet jau kuriamo, tradicinio, sakralaus meno teisė formomis ir spalvomis atspindėti dieviškuosius Apreiškimo slėpinius? Atrodytų, jog nederėtų tam tikro laikotarpio krikščionių liturginio meno išskirtinai aukštinti, tačiau pats

Nikėjos II Susirinkimas duoda raktą šiai mįslei įminti: „Remdamiesi Dievo įkvėptu mūsų Bažnyčios tėvų mokymu ir Katalikų Bažnyčios Tradicija (nes žinome, kad ji priklauso nuo Bažnyčioje gyvenančios Šventosios Dvasios), būdami įsitikinę ir gerai apsvarstę, apibrėžiame, kad šventose Dievo bažnyčiose, ant šventų indų ir rūbų, ant sienų ir stovų, namuose ir pakelėse turi būti spalvingų ar iš akmens bei kitokios medžiagos *tinkamai pagamintų* taip mums brangių bei atgaivą teikiančių kryžių, taip pat garbingų bei šventų paveikslų (reikėtų versti: *ikonų*, nes Susirinkimas vyko tais laikais, kai nebuvo kitų krikščioniškų paveikslų, tik ikonos. Aut. past.), vaizduojančių Viešpatį

Jolantos Klietkutės nuotrauka

Dievą, mūsų Išganytoją Jėzų Kristų, mūsų nekalčiausiąją Karalienę – šventąją Dievo Gimdytoją, garbinguosius angelus ir visus šventuosius bei palaimintuosius“ (žr. KBK 1161).

Taigi Susirinkimas kalba apie teisę ir pareigą kurti ir gerbti ikonas, šventuosius atvaizdus tikrai neatsiejant nuo bažnytinės ikonografijos tradicijos, įsivyravusios iki šios nutarties.

Toji tradicija niekur nedingo, bet tęsiasi iki šių dienų ir, genama Šventosios Dvasios dvelkimo, yra išsirutuliojusi į galingą išminties simbolių ir ženklų kalbą, bylojančią Evangelijos tiesą ir grožį mūsų sieloms. Šią ikonografinę tradiciją saugoja nuo jos neatsiejami liturginiam menui derantys kanonai, nuostatai. Tikroji liturginė ikona yra tapoma griežtai laikantis vaizdavimo tradicijos, antraip ji nebūtų ikona. Būtent toks liturginis menas yra „kriščišoniausias“ tikrąja šio žodžio prasme. Šis menas tiesiogiai skirtas dievogarbai, liturgijai, nes yra Bažnyčios Tradicijos išsaugotas ir kriščišoniška patirtimi patikrintas evangelizavimo būdas.

Atrandant kriščišoniškojo gyvenimo gelmę, asmeninės ir liturginės maldos grožį, ikona tampa neatsiejama pagalbininke kontempliuojant neblėstantį dangaus grožį. Vis didesnis kriščišonių susidomėjimas ikonomis liudija tikrą, laiko išmėgintų dalykų dvasinį troškulį. Ikona kaip tik ir yra tokia nuolat kintančiame, savo nestabilumu varginančiame pasaulyje. Ji nesikeičiančios, ištikimos Dievo tiesos ir jo darbų liudijimas bei ženklas.

Ikonos ir paveikslai

Tačiau drįskime paklausti, kuo ikona vis dėlto esmingai skiriasi nuo kitų religinėmis temomis nutapytų paveikslų ar statulų?

Pirmiausia reikia suprasti, jog visa ikona, ir jos technika, ir dvasia, yra teologiškai „perskaitoma“, paaiškinama. Sutartinė Bažnyčios išsaugota *ženklų ir simbolių kalba* leidžia kiekvieną ikoną skaityti kaip knygą. Ši kalba nesudėtinga, nėra kažkoks slaptas, tik kriščišonių elitui prieinamas „šifras“. Šiek tiek pasiruošęs, pramokęs tos kalbos, kiekvienas kriščišionis, su dvasiniu atidumu besiantinantis prie ikonos, gali suprasti tai, ką ji vaizduoja. Kiekvienam ikona gali padėti dialoge su Dievu ir jo šventaisiais. Juolab kad pačia savo savastimi ikona skelbiama žinią įtraukia į šį dialogą, kalbina tikintįjį.

Bažnyčios istorijoje nežinoma, kad kuri nors kita liturginio meno rūšis turėtų tokį turtingą teologinį pagrindą. Ikona tuo ir ypatinga, kad Evangelijos žinia, Bažnyčios teologija yra jos atrama. Ikoną būtų galima drąsiai pavadinti *spalvų teologija*. Joks kitas kriščišoniška tema atliktas meno kūrinys neturės tokio objektyvaus teologinio paaiškinimo, kokį turi liturginė ikona.

Antras svarbus aspektas, padedantis suprasti ikonų išskirtinumą – tai įkvėpimo ir idėjos samprata. Pasaulietišrame mene kūrinio idėja ir įkvėpimas visada yra in-

dividualus, asmeninis menininko reikalas, o ikonografijoje – priešingai – jis bendruomeninis, bažnytinis. Ką ir kaip vaizduoti sprendžia ne pats ikonografas, bet ikonografijos bažnytinė tradicija ir taisyklės. Taigi, individualizmui ar originalumo paieškomis reikštis ikonografijoje nederą ir neleistina. Pasaulietinis menas tokių „saugiklių“ neturi ir netgi kratosi bet kokių įpareigojimų skelbdamas, kad yra laisvas. Ikonos laisvė yra jos žinia, o ne atlikimo maniera ar technika. Deja, bažnyčių interjeruose itin paplitęs būtent pasaulietinis menas, nuo 1300 m. katalikų bažnyčiose Vakaruose pradėjęs stipriai tolti nuo liturginės ikonografijos. Ryškiausias šitokios dailės „novatorius“ buvo Giotto – sulig juo bažnyčiose pasipylė pasaulietinė maniera atliekami kūriniai, malonesni akiai ir natūralistiniam skoniui. Jo ir kitų didžiųjų dailininkų nuopelnai nenuginčijami pasaulio meno istorijoje, bet liturginės ikonografijos nuosmukis Vakaruose prasidėjo būtent nuo šių dailininkų individualių eksperimentų bažnyčiose, kur juos rėmė tuometinė hierarchija, nenorėjusi atsilikti nuo meno pasaulio naujovių.

Būtų logiška klausti, kodėl kriščišoniškų bažnyčių turima savita liturginė ikonografija taip sunkiai grįžta į bažnyčias, liturgijos šventimą? Kodėl mes, kriščišionys, vis dar renkames tikėjimo nemaitinančius paveikslus, glotnias ir „pasaldintas“ statulas, religinę atributiką, nepajėgią tinkamai perteikti tikėjimo žinios?

Deja, kol kriščišonių sąmonėje nebus užpildytos nežinojimo spragos, bus paplitęs neskoningumas bei kičo poreikis, tol ikonos bažnyčiose ir namuose mums atrodys nesavos, negražios, „rusiškas menas“ ir pan. Toks mąstymas tėra stereotipais apkašyta baimė ir tingumas pasigilinti į istorinę ir teologinę tiesą apie *liturginio atvaizdo* prasmę ir svarbą mūsų tikėjimui. Tapyti ikonas ir jas naudoti dievogarbai nėra išskirtinai stačiatikių teisė, nes ikonos iki skilimo tarp Rytų ir Vakarų kriščišonių buvo paplitusios visame kriščišoniškajame pasaulyje. Tad grįždami prie kriščišoniško liturginio atvaizdo ištakų – ikonos, viso labo tik atkuriamo istorinę, teologinę tiesą.

Ikonos pranašystė

Nors ir sunkiai, ikonos grįžta, bylodamos slėpininę kriščišonių vienybės pranašystę. Dabar ikonos plinta įvairiose pasaulio šalyse, bažnyčiose, namuose, nepaliaujamai liudydamos žinią, kad ateina naujas, Prisikėlimo pasaulis ir kad per tikėjimą į Jėzų Kristų, tikrą žmogų ir tikrą Dievą, tampame to pasaulio dalyviais. Galbūt tai dar vienas ženklas Bažnyčiai – kvietimas atsigręžti į savo pradžią, atgauti jėgas prie ištakų, Bažnyčios tėvų meto įkarščio? Apreiškimo Jonui knygoje Kristus sako Efezo Bažnyčiai: „aš turiu prieš tave tai, kad palikai savo pirmąją meilę“ (Apr 2, 4). Galbūt šie žodžiai padės mums suprasti, kaip svarbu sugrįžti prie ištakų, prie pirmosios meilės savo triskart šventam Viešpačiui – Tėvui, Sūnui ir Šventajai Dvasiai. Jam tebūna garbė per amžius!

Saugoti ir dalytis

Vilniaus arkivyskupijos Bažnytinio paveldo muziejaus direktorę Sigitą MASLAUSKAITĘ kalbina Giedrė JANKEVIČIŪTĖ.

Bažnytinio paveldo muziejus rekonstruotoje Vilniaus Šv. Mykolo bažnyčioje lankytojams duris atvėrė prieš septynis mėnesius – 2009 m. spalio 18-ąją, per šv. Luką. Pusmetis veiklos muziejui nėra daug, bet kai kurie dalykai išryškėja ir per neilgą laiką. Ar galėtumei pasakyti, kad muziejaus kūrėjų lūkesčiai pasiteisino?

Aiškliai pajutome, kad toks muziejus buvo reikalingas, ir kaip gerai, kad jis atsirado. Per pastaruosius kelis mėnesius įvairūs žmonės, daugiausia kolekcininkai, perdavė muziejui iš bažnyčių pavogtų vertybių, kurias anksčiau saugojo, nes nematė tinkamesnio saugotojo. Kai kurie tokių daiktų savininkai mus susiranda patys, kitus į muziejų nukreipia Kultūros paveldo centro specialistai. Gavome net ir labai vertingų daiktų. Pavyzdžiui, puošnų paausdotą procesijų altorėlį iš Šventosios Dvasios bažnyčios. Ant jo yra net auksakalio pavardė – C [...] Šteinbergas. Tokių daiktų Lietuvoje nėra labai daug.

Kęstučio Stoškaus nuotrauka

Ar gali pasakyti, kad jau turite savo lankytoją?

Pradinis susidomėjimas nauja muziejine įstaiga jau atslūgo. Mums tai ženklas, kad turime intensyviau dirbti su žiūrovais, nesileisti, kad žmonės mus pamirštų. Tačiau galime džiaugtis, kad jau turime būrį nuolatinių muziejaus renginių lankytojų ir atsidavusių savanorių (tai daugiausia Vilniaus universiteto studentai). Tokie muziejaus draugai labai padeda ir skatina nesidairant tęsti pradėtus darbus.

Stebint iš šalies, atrodo pakankamai aktyvūs. Muziejuje sistemingai vyksta įvairūs renginiai – paskaitos, diskusijos, edukaciniai užsiėmimai vaikams ir šeimoms. Teko girdėti, kad į žvakių liejimo pamokėles prieš Velykas visi norintieji nebesutildavo...

Šeimoms skirti užsiėmimai tikrai labai populiariūs. Tai mano kolegės Violetos Indriūnienės nuopelnas. Ji labai mo-

ka susieti ekskursijas po muziejaus ekspoziciją ir praktinius užsiėmimus. Pavyzdžiui, velykinių margučių raštamams siūlė vaikams

ir tėveliams rinktis simbolius ir ornamentus, kuriuos parodė, vedžiodama po liturginių indų ir liturginės tekstilės ekspoziciją, aiškindama jų turinį ir reikšmes. Daugybė žmonių susirinko į ekskursiją po muziejaus ir katedros rūsius. Idėjų šiai programai netrūksta. Ketiname tokius edukacinius užsiėmimus rengti reguliariai – kartą per mėnesį.

Kitai amžiaus grupei – suaugusiems – pristatome dvi programas. Vieną jų – „Dailės istorijos eskizai“ – inicijavo ir vykdo Lietuvos dailės istorikų draugija. Mes tik pasiūlėme savo patalpas paskaitoms, kurios net nebūtinai būna skirtos bažnytiniam menui. Daug žmonių padėkų išgirdome po žinomos dailės kritikės Ramutės Rachlevičiūtės paskaitos „Sakralinė dailė ir šiuolaikinis žiūrovas“.

Antra grupė renginių – mūsų muziejaus darbuotojų edukacinės programos suaugusiems. Čia jau mes stengiames, kad paskaitos ir seminarai padėtų suvokti mūsų muziejaus kolekciją. Pirmiausia pradėjome kalbėti apie liturginių daiktų kilmę, paskirtį, istorinę kaitą. Manome, kad jėgų ir temų turėtų pakakti bent dvejiems metams. Nuo sausio mėnesio po kelias paskaitas perskaitė dr. Irena Vaišvilaitė ir dr. Benas Ulevičius. Irena kalbėjo apie liturgijoje naudojamus daiktus, jų paskirtį ir istoriją, apie relikvijų gerbimo tradiciją, apie altorių ir jo istoriją. Benas šneka visai kitaip, ne kaip dailėtyrininkas, bet kaip teologas, „skaitantis“ krikščioniškojo meno kūrinius pirmiausia kaip simbolius, siejantis juos su tikėjimo dogmomis, religinėmis praktikomis. Šių paskaitų turinys nėra lengvai suvokiamas, tačiau B. Ulevičius – tikrai charizmatiška asmenybė, ir gausūs jo gerbėjai atsiveda į mūsų muziejų draugų, bičiulių.

Vadinasi, paskaitų klausytojų ratas keičiasi?

Taip. Ir tai lengva patikrinti: turime aštuoniasdešimt kėdžių; iš pradžių jų trūkdavo, o dabar lieka ir laisvų vietų. Ypač mūsų renginių populiarumą sumažino prasideję geri orai. Beje, daugiausia klausytojų yra ne tik iš aktyviai Bažnyčios gyvenime dalyvaujančiųjų tarpo, bet gal ir netikintųjų žmonių.

Taigi muziejus atlieka ir religinio švietimo darbą. Beje, o kiek tarp jūsų lankytojų yra kunigų?

Kunigai pakankamai aktyviai domisi mūsų muzieju. Muziejuje netgi vyko vienas arkivyskupijos kunigų susirinkimas. Jo dalyviai domėjosi ne tik ekspozicija, bet ir mūsų saugykloomis. Įsitikinę, kad muziejaus saugyklos nepadarytų gėdos net ir didesniai ir svarbesniai muziejui, jie prisipažino, kad tai rimtas paskatinimas atiduoti muziejui nebenaudojamus liturginius reikmenis, nes jie tikrai bus deramai saugomi, tvarkomi, prižiūrimi. Seminaristai yra keletą kartų atėję didesnėmis grupėmis, surengę tokias kaip ir spontaniškas ekskursijas.

Dainius Tinklino nuotrauka

Kas labiausiai patraukia daugumos muziejaus lankytojų dėmesį?

Labiausiai mus garsina katedros lobynas. Jis žinomas ne tik Lietuvoje. Lobyną nori pamatyti ir lenkai, kiti turistai. Nemažai ir besidominčiųjų Sapiegų mauzoliejaus paminklais – Leono Sapiegos ir jo sūnų antkapiais, kurie sudaro bažnyčios architektūrinės įrangos dalį. Aš visus skatinu atkreipti dėmesį į antro aukšto galerijoje sustatytas barokines medines skulptūras iš Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, vadinamąją Sekminių grupę. Joje yra ir žydas, ir rusas, ir prancūzas. Kitaip sakant, jos vaizduoja įvairių tautų atstovus, suprantančius vienas kitą nužengus Šventajai Dvasiai, ir leidžia pažinti ne tik baroko meno propagandinį pobūdį, bet ir, pavyzdžiui, kostiumo istoriją. Prakalbus apie tekstilę, negaliu nepaminėti, kad moterys ir mergaitės ilgokai užsibūna vargonų balkone, kur pastatėme spintas su arnotais. Lankytojai gali patys atidarinėti stalčius ir iš arti apžiūrinėti siuvinėjimus. Ateina mamos su dukrom, mokytojos su mokinėmis, piešia tuos daiktus, kopijuoja. Manau, kad lenkų piligrimų dėmesį patrauks arkivyskupo Jono Cieplio pastorlas. Kaip žinome, pradėta jo beatifikacijos byla, o mes turime tokią svarbų jo daiktą.

Paminėjai katedros lobyną. Tačiau jo juk neeksponuojate kaip visumos. Rodote tik atskirus daiktus.

Taip, tačiau tai vertingiausia lobyno dalis ir apskritai – vieni iš seniausių ir vertingiausių Lietuvos kultūros, jos ryšių su Vakarų civilizacija liudijimų. Be to, visi lobyno turtai sutelkti vienoje erdvėje – presbiterijoje.

Rengiantis muziejaus atidarymui buvo žadėta, kad iš bažnyčių perduotos vertybės kartais paliks saugyklas ir ypatingų iškilmių metu bus vėl naudojamos liturgijai. Ar tokių atvejų jau pasitaikė?

Skolinome prabangias siuvinėtas dalmatikas diakonų šventimams. Pradžioje pati buvau dėl to kiek skeptiškai nusiteikusi, maniau, kad tie senoviški drabužiai neatrodoys taip, kaip tikimasi, tačiau kai pamačiau, kaip iškilmingai viskas atrodė, supratau, kad vertėjo tuos daiktus ištraukti iš saugyklos ir skolinti ceremonijai.

Auksinę Kazimiero Leono Sapiegos taurę ir vieną iš muziejuje saugomų pastoralų buvome paskolinę naujojo vyskupo Arūno Poniškaičio konsekracijos iškilmėms.

Dievo Kūno procesijoje buvo nešama monstrancija, ta proga išimta iš muziejaus saugyklų.

Tai turbūt šiek tiek prasilenkia su įprasta muziejų praktika?

Aišku, tikram muziejininkui baugoka, kai brangūs ir reti daiktai išimami iš jiems sukurtos saugios aplinkos ir paleidžiami į gyvenimą. Tačiau mūsų atvejis kitoks. Ir panašių užsienio pavyzdžių galėčiau pateikti. Pavyzdžiui, kai popiežius Jonas Paulius II lankėsi Austrijoje, jis aukojo Mišias naudodamas unikalią VI a. taurę, saugomą Vienos lobyne, o popiežius Benediktas XVI, 2007 m. lankydamasis Bavarijoje, šv. Mišių metu naudojo garsiąją „Tessilo taurę“ (apie 777 m.).

Pavadinimas – Bažnytinio paveldo muziejus – suponuoja, kad esate ne vien dailės muziejus.

Taip, vyskupai davę mūsų muziejui pavadinimą, iš anksto planavo, kad rinksime ir saugosime ne tik meninę vertę turinčius dalykus, dailės kūrinius, bet ir nebenaudojamus bažnytinius reikmenis, kurie meniškumo požiūriu gal ir nėra ypatingos vertybės. Muziejuje numatyta kaupti ir knygas, maldaknyges. Tačiau norėčiau priminti, kad esame Vilniaus arkivyskupijos muziejus, saugome ir visuomenei pristatome šios arkivyskupijos bažnyčių paveldą.

Koks jūsų santykis su kitais Lietuvos bažnytiniais muziejais?

Kol kas esame labai užimti, tad daugiau bendradarbiaujame su valstybiniais muziejais – Lietuvos nacionaliniu muziejumi, Lietuvos dailės muziejumi, su kuriais ryšiai yra užsimezgę nuo seno. Konsultuojamės su šių muziejų specialistais, kurie mums labai padeda, Lietuvos nacionaliniame muziejuje vyko mūsų kolekcijos pirmieji pristatymai, prasidėję dar prieš muziejaus atidarymą.

Per pusmetį sugebėjote pasiekti beveik visus svarbiausius tikslus – tai labai daug. O smagiausia, kad aiškiai matote tolesnes augimo perspektyvas ir kryptis.

Labai norėtusi, kad muziejus daugiau pasitarnautų ne tik bendrajai visuomenės edukacijai, trauktų turistus, bet ir paskatintų katalikų savišvietą.

Popkultūra ir Vatikanas

Tomas VILUCKAS

Nors popiežius Benediktas XVI yra didelis Mocarto muzikos gerbėjas, o jo teologija vadinama „mocartiška“, tai nereiškia, kad visi katalikai turėtų klausytis vien klasikinės muzikos. Popiežius neslepia, kad nemėgsta roko muzikos, bet oficialus Vatikano dienraštis „L' Osservatore Romano“, atspindintis tendencijas Vatikane, vis dažniau apžvelgia garsių pramoginės muzikos atlikėjų ir autorių darbus, „kultinius“ filmus ir nūdienos popkultūros reiškinius.

Popkultūra atspindi mūsų svajones?

Popkultūros neturėtume suprasti siaurai, vien kaip popmuzikos kryptį. XX a. pradžioje, kaip tvirtina amerikiečių kultūros sociologas Danielius Bellas, menas pats sau pradėjo kurtis rinką. Jis išsiveržė į mases ir, kad būtų labiau perkamas, pats pradėjo formuoti gyvenimo stilių, kurį turėjo atitikti jo kūriniai. Tobulėjant technologijoms, šie pradėti tiražuoti, kad pasiektų kuo didesnę žmonių skaičių ir neštų komercinę sėkmę.

Tačiau būtų klaidinga populiarąją kultūrą apriboti mums žinoma menine veikla. Kalbama apie kultūrą, paplitusią tam tikros visuomenės platesniame gyventojų sluoksnyje. Tai gali būti, pvz., ir gyvenimo būdas, pramogos (sportas, muzika, filmai), apsirengimas (džinsai), mitybos įpročiai (greitas maistas, koka-kola), žiniasklaidos priemonės ir pan. Populiariosios kultūros turinys randasi iš kasdienių įvykių ir nutikimų, daugumos žmonių (vadinamojo *mainstream'o*) troškimų ir poreikių.

Iš to matyti, kodėl ši kultūra, suvienodinanti formą ir turinį, taip lengvai prigijo ir įsivyravo nūdienos pasaulyje. Svarbiausias jos laimėjimas – sugebėjimas aptikti universalius prasmės kodus, atrandančius kelią į daugelio žmonių širdis. Populiariosios kultūros masiškumas taip pat neišvengiamai susietas su komercine sėkme, darančia poveikį jos kokybei. Nenuostabu, kad

vienas žinomiausių jos „vaikų“ yra reklama, tiesiogiai skirta vartojimui skatinti.

Pasaulinė popkultūra nūdienos žmogui yra tas pats, kuo, pavyzdžiui, gotika, barokas ar renesansas buvo anų epochų žmonėms. Žinoma, ji yra stipriai susieta su amerikietiška gyvenimu, o jos atsiradimas – su JAV evoliucija iš kaimų į miestų bendruomenes. Ne veltui istorikas Denisas W. Brogas yra pareiškęs, kad Amerika buvo tiesiog „priversta“ sukurti popkultūrą miestų gyventojams, neturėjusiems galimybės paveldėti arba perkeisti kurią nors nacionalinę kultūrą.

Tačiau vienareikšmiškai to teigti negalėtume. Pasak JAV sociologo Herberto J. Ganso, populiarioji kultūra atspindi Amerikos gyventojų svajones ir troškimus, drauge šios „svajonės ir troškimai“ yra būdingi ir kitiems, įvairių tautybių ir religijų, žmonėms, tai yra – visiems (tad aišku, kodėl filmuose ar reklamose dažniausiai viskas baigiasi gerai). Todėl ignoruoti ar demonizuoti šio kultūros visai nereikia. Išmintingiau – ją pažinti ir suprasti, išmokyti blaiviai vertinti jos reiškinius, ištirti ir, kas gera, palaikyti (plg. 1 Tes 5, 21).

The Beatles atleidimo nereikia

Tai puikiai suprantama ir Vatikane. Jau metus *Vatikano radijas* savo programose transliuoja reklaminius interpus, o *L' Osservatore*

Vatikano Top 10

(eiliskumas pagal albumo išleidimo metus)

1. The Beatles „Revolver“
2. David Crosby „If I Could Only Remember My Name“
3. Pink Floyd „The Dark Side of the Moon“
4. Fleetwood Mac „Rumours“
5. Donald Fagen „The Nightfly“
6. Michael Jackson „Thriller“
7. Paul Simon „Graceland“
8. U2 „Achtung Baby“
9. Oasis „(What's The Story) Morning Glory?“
10. Carlos Santana „Supernatural“

Romano šeštadienio numeriuose pateikia filmų ir pramoginės muzikos apžvalgas. Jose populiarius kūriniai anaip tol ne keiksnjami, bet analizuojami. Štai ne viena save krikščioniška laikanti šeima kreivai žiūri į animacinį *Simpsonų* serialą, tačiau prieš Kalėdas, sveikindami *Simpsonus* su 20-mečiu, laikraščio apžvalgininkai teigė, kad be *Simpsonų* žmonės prarastų gebėjimą juoktis, teigiamai įvertino filmukuose pasireiškiančias filosofines ir teologines išvalgas. Teigiamų žodžių *L'Osservatore Romano* puslapiuose buvo nepašykštėta ir paskutinei Hario Poterio epopėjos ekranizacijai.

Tačiau didžiausią nuostabą pasaulio žiniasklaidai sukėlė vis dažniau Vatikano oficioze pasirodantys straipsniai, skirti roko muzikos atlikėjams. Balandį pasaulį apskriejo žinia, esą popiežius Benediktas XVI... atleidęs grupei *The Beatles*. Pretekstu tokioms kalboms tapo straipsnis, skirtas legendinės Liverpulio ketveriukės iširimui paminėti. Jame buvo teigiama, kad nors *The Beatles* gyvensena buvo ekscentriška ir dėl to „jie galbūt nebuvo geriausias, tačiau ir ne blogiausias to meto pavyzdys jaunimui“, savo nuostabios dainomis jie „pakeitė muziką“ ir ji iki šiol teikia malonumą.

Šie žodžiai buvo priskirti asmeniškai popiežiui. Mūsų žiniasklaidoje minėtas straipsnis buvo pavadintas „Šventojo Sosto pranešimu“, „Vatikano laišku“, kuriame esą „rašoma, kad popiežius Benediktas XVI dovanoja *The Beatles* atleidimą. Nenuostabu, kad netrukus replikavo ir eksbitlas Ringo Starras, televizijos kanalui CNN išreikšdamas abejonę, kad nelabai yra už ką „bitlams“ atleisti, o Vatikanas turįs kur kas didesnių problemų nei *The Beatles*. Į tai sureagavo ir *L'Osservatore Romano* parašydamas, kad garsiajai ketveriukei neabejotinai nereikia atleidimo.

Atleidimo temą paskatino Johno Lenono žodžiai, pasakyti 1966 metais vienam Londono laikraščiui, esą *The Beatles* yra žinomesni už Jėzų, o rokenrolas gyvuos ilgiau nei krikščionybė. Tai papiktino krikščionis, ypač Jungtinėse Valstijose – jose kai kas viešai laužuose degino Liverpulio vaikinų albumus. Susijaudinęs J. Lenonas netrukus Čikagoje surengtoje spaudos konferencijoje pareiškė: „Aš nesu prieš Dievą, prieš Kristų ar prieš religiją. Aš nesakau, kad esame didesni ar geresni. Tikiu

Dievu, o ne kažkoku dalyku ar vyru danguje. Aš nuosirdžiai atsiprašau.“

„Johno Lenono pastaba, kuri sukėlė didelį pasipiktinimą, daugiausia – Jungtinėse Valstijose, po daugelio metų skamba tik kaip jauno darbininkų klasės anglo, susidūrusio su netikėta sėkme, užaugusio su Elvis ir rokenrolo legenda, „gyrimasis“, – dar prieš pusantų metų rašė *L'Osservatore Romano*. Laiko perspektyvoje šis bravūriškas pareiškimas nublinksta prieš Johno Lenono ir jo draugų kurtos muzikos plevenantį grožį.

Vatikano muzika – negyvenamajai salai

Tai, kad muzikos (apskritai kūrybos) gerumo ir blogumo negalima įvertinti remiantis ideologinėmis pozicijomis, žanrais ar kūrėjų morale, patvirtina ir to paties *L'Osservatore Romano* sudarytas geriausių populiariosios muzikos albumų dešimtukas. Šventojo Sosto savaitraštis rinko geriausios muzikos albumus, kuriuos vertėtų pasiimti į negyvenamąją salą. Straipsnyje, apžvelgiančiame „negyvenamosios salos“ fonoteką, pabrėžiama, jog išrinkti albumus šiam sąrašui nebuvo lengva ir neišvengiamai kam nors pasirodys, kad darbas dar nėra visiškai užbaigtas, bet šis „kuklus gidas parodys kelią į gerą muziką“.

Šis albumų dešimtukas, tarp melomanų įgavęs *Vatikano Top 10* pavadinimą, pateikia nemažai siurprizų. Krenta į akis, kad vyrauja išimtinai roko žanras, o dešimtuose nėra nė vienos dailiosios lyties atstovės. Įdomus ir pats albumų pasirinkimas. Jei dvasingaisiais pravardžiuojamų airių *U2* ar *The Beatles* albumų pozicijos Vatikano sąrašuke yra suprantamos, tai kai kurių atlikėjų buvimas ten griežtesnių pažiūrų krikščionis gali šokiruoti. Štai legendinės britų grupės *Pink Floyd* muzikai, nors ir nepelnytai, lipdoma *New age* etiketė, o gitaristas Carlosas Santana neslepia, kad savo albumui „Supernatural“ įkvėpimo sėmėsi iš įvairių tautelių religinių ritualų. Dešimtuose randame „blogiukų“ *Oasis*, krikščionių dažnai nepadoriu vadinto Michaelio Jacksono kūrinius. Akivaizdu, kad sąrašo sudarytojai ieškojo gero skonio, o ne priekabių prie atlikėjų įvaizdžių ar asmeninio gyvenimo.

Tad popiežius klauso Mocarto, o kitus džiugina gitarų brazdesys.

Christoph Schönborn DŽIAUGSMAS BŪTI KUNIGU

Iš prancūzų kalbos vertė Edita Janulevičiūtė

Kardinolas Christophas Schönbornas – Vienos arkivyskupas ir Austrijos Vyskupų Konferencijos pirmininkas. Ši knyga rekolekcijų, švenčiant Kunigų metus, 2009-ųjų rudenį Prancūzijoje, mažame Arso kaimelyje, į kurias susirinko 1200 kunigų iš 78 šalių, ir kurių vedėju buvo pats Schönbornas, vaisius.

Su humoru, švelnumu ir pagarba išmintingai aptardamas pašaukimo tarnystei, gailėstingumo, maldos, Eucharistijos, misijos temas, taip pat ir Marijos vaidmenį kunigo gyvenime, kardinolas Schönbornas apmąsto kunigystę ne tik remdamasis giliomis teologinėmis išvalgomis, bet ir savo, kaip ganytojo, patirtimi, taip pat kitų asmeniniais liudijimais. Jis kreipiasi į kunigus, kurie kartu su juo gali atpažinti savo džiaugsmus, skausmą, kylančius klausimus, išgyvenamas kovas.

aidai

Santuokos priesaika – kas tai?

Christopheris WESTAS

Yra žmonių, bandančių išjuokti ar net paneigti ištikimą, visą gyvenimą besitęsiantį ryšį. Galite būti visiškai tikri – tie žmonės nežino, kas yra meilė (Jonas Paulius II).

Niekada nepamiršiu tos akimirkos, kai mano nuotaka artinosi prie altoriaus. Ji spindėjo, švytėjo savo moterišku grožiu. Kai stovėjau prie altoriaus ir laukiau jos ateinančios, mūsų žvilgsniai susitiko, akyse tvenkėsi ašaros. Atėjo lauktoji akimirka. Dievo, kunigo ir mūsų šeimos bei artimiausių draugų akivaizdoje vienas kitam besąlygiškai atidavėme visą savo gyvenimą.

Galbūt kai kam atrodys keista, kad sužadėtuvių laikotarpiu labiausiai diskutavome, kaip Bažnyčia supranta santuoką. Gerai žinojome, ką Bažnyčia mums teikia per šio sakramento prigimtį ir reikšmę, ir nuoširdžiai to troškome.

Šiandien, rengdamas poras santuokai, matau, kiek nedaug jų iš tiesų supranta, ką prisiekia. Santuoka visai ne tai, kaip ją įsivaizduoja du besituokiantys žmonės. Idant santykis iš tiesų būtų santuokinis, jis turi atitikti Dievo planą santuokai – tokį, kokį Jis sukūrė.

Kas iš tikrųjų yra santuoka Katalikų Bažnyčios požiūriu?

Pradėkime apibrėžimu, perfrazuodami Vatikano II Susirinkimo mokymą ir Kanonų teisę, o paskui aptarsime kiekvieną aspektą atskirai.

Santuoka yra intymi, išskirtinė, neišardoma gyvenimo ir meilės bendrystė, kurią kuria vyras ir moteris pagal Kūrėjo numatytą planą jų pačių gėrio, vaikų gimdymo ir auklėjimo labui. Ši sandora tarp pakrikštytų asmenų Viešpaties Jėzaus Kristaus pakylėta iki sakramento kilnumo.

Intymi gyvenimo ir meilės bendrystė. Santuoka yra artimiausia ir intymiausia asmenų draugystės forma. Ji apima dalijimąsi su savo sutuoktiniu visu asmenišku gyvenimu. Santuoka reikalauja tokio intymaus ir visiško abipusio atsidavimo, kad sutuoktiniai tampa „vienu kūnu“, neprarasdami savo unikalumo kaip asmenys.

Išskirtinė. Dėl abipusio dviejų asmenų dovanojimosi vienas kitam ši intymi vienybė pašalina bet kokią tokios vienybės su kuo nors kitu galimybę. Ji reikalauja visiškos sutuoktinių ištikimybės. Santuokos išskirtinumas taip pat yra būtinas ir sutuoktinių vaikų gėriui.

Neišardoma. Vyrą ir žmoną jungia ne praeinančios emocijos ir ne vien tik erotinis potraukis, kuris, jei tik siekiamas savanaudiškais tikslais, gana greitai nuslopsta. Per tvirtą ir neatšaukiamą laisvo sutikimo aktą jie yra Dievo sujungiami neišardomu meilės ryšiu. Pakrikštytiesiems šis

ryšys užantspaudojamas Šventąja Dvasia, o kai jis išbaidomas lytiniu aktu, tampa galutinai neišardomas. Taigi Bažnyčia moko ne to, kad skyrybos (jas suprantant kaip teisėtos santuokos nutraukimą) yra neteisėtos, bet kad jos *neįmanomos* (kai santuoka yra teisėta juridiskai).

Santuoką kuria vyras ir moteris. Papildančios viena kitą lytys yra esminis dalykas santuokoje. Šiandien požiūris į santuokos prigimtį taip iškraipomas, jog randasi norinčių išplėsti „teisėtas teises“ tuoktis tos pačios lyties asmenims. Tačiau pati santuokos prigimtis tam prieštarauja.

Pagal Kūrėjo numatytą planą. Dievas yra santuokos autorius. Jis įrašė santuokinį pašaukimą į pačią mūsų prigimtį, sukurdamas mus kaip vyrus ir moteris. Santuoka yra pavaldi jo įstatymams, kuriuos ištikimai perduoda jo Nuotaka – Bažnyčia. Norėdama būti tokia, kokia būti yra sukurta, santuoka turi atitikti šiuos įstatymus. Todėl žmonės nėra laisvi keisti santuokos prasmę ir tikslus.

Jų pačių gėrio labui. „Negera žmogui būti vienam“ (Pr 2, 18). Taigi dėl savo pačių gėrio, naudos, praturtinimo ir galiausiai išganymo vyras ir moteris sujungia savo gyvenimą santuokos sandora. Santuoka yra pamatinė (bet ne vienintelė) pašaukimo mylėti išraiška. Į šį pašaukimą kviečiami visi vyrai ir moterys – kaip asmenys, sukurti pagal Dievo paveikslą.

Vaikų gimdymo ir auklėjimo labui. Vatikano II Susirinkimo tėvai paskelbė: „Savo prigimtiniu pobūdžiu

Kaip vyrą ir moterį sukūrė juos

santuokos institutas ir santuokinė meilė skirti gimdyti ir auklėti palikuonims, tarsi apvainikuojantiems juos“ (*Gaudium et Spes*, 48). Vaikai nėra koks nors santuokos ir lytinės meilės priedas, bet ištrykšta kaip vaisius ir išsipildymas iš pačios sutuoktinių abipusio savęs dovanojimo šerdies. Todėl sąmoningai vengiant vaikų prieštaraujama pačiai santuokos prigimčiai ir tikslui.

Sandora. Santuoka yra ne tik vyro ir moters sutartis, bet ir šventa sandora. Dievo sukurta santuoka atvaizduoja Jo paties sandorą su savąja tauta ir dalyvauja jo-

je. Taigi, per santuokos sandorą sutuoktiniai kviečiami dalyvauti *laisvoje, visiškoje, ištikimoje* ir *vaisingoje* Dievo meilėje. Priešingai, nei dabar linkstama manyti, Bažnyčia, ypač pabrėždama santuoką kaip sandorą, nepaneigia ir santuokos kaip sutarties. Tiesa, kad sandora pranoksta sutarties garantuojamas teises bei pareigas ir santuokai suteikia daug stipresnę, šventesnę struktūrą, tačiau Kanonų teisė vis dar sąmoningai vartoja šiuos abu santuoką apibūdinančius terminus – *sandora* ir *sutartis*.

Sakramento kilnumas. Krikšto dėka krikščionių sutuoktinių santuoka yra veiksmingas Kristaus ir Bažnyčios vienybės ženklas, todėl – ir priemonė malonei išlieti. Dviejų nepakrikštytų arba vieno pakrikštyto, o kito nepakrikštyto asmenų santuoką Bažnyčia laiko gera ir prigimtaine, bet ne sakramentine.

Ar reikia kalbėti apie skaistumą santuokoje?

Jeigu esate susituokę arba ruošiatės netrukus tuoktis, ar tiesiog vieną dieną norėtumėte susituokti, prieš tai turite atsakyti į kelis klausimus:

- ▶ Kad ir kaip turėtumėte keisti savo mąstymą ir veikimą bandydami likti ištikimi, ar ruošiatės ištikimai laikytis santuokos pažadų?
- ▶ Kad ir kiek tektų aukotis, kad ir kiek reiktų šauktis Dievo malonės tam, kad liktumėte ištikimi, ar vis tiek ruošiatės ištikimai laikytis santuokos priesaikos?
- ▶ Kiek, jūsų manymu, santuoka būtų sveika, jeigu sutuoktiniai nuolat laužytų savo santuokinius pasižadėjimus šitaip parodydami įsipareigojimo jiems stoką?

- ▶ Ir priešingai, kiek sveika būtų santuoka, kurioje sutuoktiniai nuolat atnaujintų vienas kitam santuokos pažadus ir kaskart tai padarydami sutvirtintų savo įsipareigojimus jiems?

Vienas pagrindinių mano siekių – parodyti, kad lytiniai santykiai yra tikri tiek, kiek išreiškia santuokos priesaiką. Visa, kas yra mažiau nei tai, tėra tik pigi meilės klasė – meilės, kurios ilginės ir kurios nusipelnome kaip vyrai ir moterys, sukurti pagal Dievo paveikslą.

Be abejonės, ištikimybė meilės reikalavimams yra didelis iššūkis. Vis dėlto kviečiu – *priimkite šį iššūkį*. Turėkite moralinės drąsos būti ištikimi meilės reikalavimams, kad ir kokia būtų kaina, kad ir kokių sunkumų kiltų, kad ir kokios aukos prireiktų. Turėkite drąsos tvirtai saugoti tuos *taip*, kuriuos, manau, ištarėte atsakydami į du pirmuosius klausimus. Turėkite drąsos būti pastovūs, kad ir kur šis pastovumas jus vestų. Nesprukite. Nesitraukite. Neieškokite pasiteisinimų. Neracionalizuokite. Leiskite sau išgyventi agoniją priimdami meilės reikalavimus. Išgyvenę agoniją, atrasite Kristaus mums duotą laisvės ramybę (žr. *Gal 5, 1*).

Dažnai, bet klaidingai manoma, kad Bažnyčia ragina žmones būti skaisčius *iki* santuokos. Tačiau jei iš tiesų suprastume, ką reiškia skaistumo dorybė, atpažintume, jog šitaip teigti reiškia ne ką kita, kaip pasakyti, jog susituokusiems nebereikia vienas kito mylėti. Skaistumas nėra tik susilaikymas. Skaistumas – dorybė, visas mūsų lytiškumo srities mintis, troškimus ir elgesį išlaisvinanti iš to, kas nukreipta į save, yra savanaudiška, ir sudėliojanti, kaip to reikalauja autentiška meilė. Vienas kitą iš tiesų mylintiems sutuoktiniams skaistumas yra ne pasirinkimas, bet absoliuti būtinybė.

Kiekvienas pašauktas būti skaistus, nes kiekvienas pašauktas mylėti. Žinoma, tai, kaip skaistumas išgyvenamas, priklauso nuo asmens gyvenimo padėties. Nesusituokusiems tai reiškia susilaikyti nuo lytinių santykių, nes būtent to iš jų reikalauja autentiška meilė.

Susituokusiems tai reiškia, kad kiekviena lytinė sueitis turi vykti sąžiningai laikantis santuokinių įsipareigojimų. Bet koks elgesys, prieštaraujantis *laisvam, visiškam, ištikimam* ir potencialiai *vaisingam* savęs dovanojimui, kuriam sutuoktiniai prisiekia prie altoriaus, paniekina pačią lytinių santykių esmę. Kitaip tariant, tai yra skaistumo išniekinimas.

Ką reiškia santuokos priesaika praktiškai?

Kad ir kokio amžiaus esate, kad ir kaip ilgai gyvenate santuokoje, niekada nevėlu vis labiau gilintis į lytinių santykių prasmę ir ją gyventi. Mūsų Dievas kantrus ir gailėstingas, troškantis atvesti mus į vis gilesnę santuokinę vienybę su savimi. Susituokusi pora, vis autentiškiau išgyvendama tikrąją, sakramentinę, lytinių santykių prigimtį, vis labiau artėja prie Dievo, o drauge – ir prie vienas kito.

Pastanga kiekvieną lytinį aktą išgyventi kaip tikrą asmenų vienybę, tikrą Dievo meilės sakramentą (ne vien kaip priemonę į save nukreiptam pasitenkinimui) atskleidžia

tai, ką Jonas Paulius II vadino „kiekvienos santuokos vidiniu uždaviniu“. Tai labai panašu į meilės sakramentą Eucharistijoje. Eucharistijos tikrovė pagal šią analogiją taip pat yra santuokos – mūsų santuokos su Kristumi – išbaigimas. Vertai mūsų priimamas Kristaus Kūnas tampa mums (Krikšto sakramento dėka) dieviško gyvenimo, šventumo ir džiaugsmo šaltinis. Jeigu nevertai priimame Kristaus Kūną, valgome ir geriame savo pačių pasmerkimą, nes šaipomės iš Eucharistijos prasmės (žr. *1 Kor 11*, 27–29). Atliekame tam tikrus veiksmus, galvoje turėdami visai ką kita.

Taip vyras ir moteris, vertai priimančys vienas kito kūną lytiniame akte, savo kūniškąja vienybe tampa gyvenimo, šventumo ir džiaugsmo šaltiniu santuokoje. Tačiau jeigu sutuoktiniai tiesiog atlieka tam tikrus veiksmus, neturėdami omenyje to, ką sako savo kūnu, dar blogiau – tam tikrais veiksmais bando paneigti lytinio akto prasmę, tada šis aktas tampa pamatiniu nerimo santuokoje šaltiniu, ilgainiui subtiliai (arba ne taip subtiliai) pagrauziančiu sutuoktinių santykius iš vidaus. Vėlgi, visai neatsitiktinai, skrybų mūsų šalyje gerokai padaugėjo kaip tik tada, kai buvo smarkiai apleista krikščioniškoji lytiškumo etika. Taigi sunku pervertinti skaistumo dorybės svarbą santuokai.

Ką visa tai reiškia praktiškai? Pirmiausia pažvelkime į kiekvieną santuokinį įsipareigojimą. Teisėta santuoka privalo būti: 1) laisva, 2) visiška, 3) ištikima ir 4) atvira vaikams. Lytinis aktas savo prigimtimi yra santuokinės priesaikos atnaujinimas, todėl kiekviena lytine sueitimi sutuoktiniai turi atnaujinti šiuos pasižadėjimus.

Laisva. Kaskart, kai vyras ar žmona manipuliuoja ar priverčia sutuoktinį lytiškai santykiauti, pažeidžiama santuokinės vienybės laisvė. Paprastas pavyzdys – „santuokinis išprievartavimas“. Tačiau čia nekalbame tik apie tokius kraštutinius atvejus. Tikra meilės laisvė taip pat pažeidžiama, kai sutuoktiniai naudojami sueitimi kaip priemone ko nors siekdamai savo santykiuose.

Galbūt lytine sueitimi naudojamas kaip priemone savo galiai ar tarpusavio kontrolei reikšti. Galbūt ji tampa „atlygiu“ už kažką arba, susilaikant nuo jos, „bausme“. Nei vienu, nei kitu atveju nesakoma: „Noriu laisvai tau atsiduoti, kad patvirtinčiau tavo gerumą ir išpildyčiau santuokos priesaiką.“

Laisvė taip pat pažeidžiama arba, galime sakyti, ji neegzistuoja, kai lytinis aktas kyla tikrai iš neįveikiamo pasitenkinimo poreikio. Laisvė reiškia, kad priešais jus yra pasirinkimas, į kurį jūs galite atsakyti *taip* arba *ne*. Jeigu negalite pasakyti *ne*, savo prasmės netenka ir *taip*. Esame kviečiami vis labiau save valdyti, kad ne mūsų aistros mums vadovautų, bet mes joms.

Visiška. Lytinio akto kulminacija aiškiai ir garsiai šaukia: „Paimk mane. Aš esu visiškai tavo. Nieko sau nepasilaikau.“ Šis ekstazės momentas atspindi savo asmens dovanojimą kitam be išlygų ir kito asmens priėmimą be išlygų. Tol, kol suvokdami ir apgalvotai pasilaikome sau

kažkokią savęs dalį ir iki galo neatsiduodame sutuoktiniui lytiniame akte, tol negalime kalbėti apie *visišką* savęs dovanojimą.

Galbūt vienas iš sutuoktinių emociškai nutolęs nuo kito ar atšalęs. Galbūt abu sutuoktiniai tyčia atsisako tapti perregimi ir pažeidžiami vienas kito akivaizdoje. Galbūt jie iš viso neatsiduoda vienas kitam kulminaciniu momentu. Taip būna, kai vienas iš sutuoktinių sąmoningai siekia orgazmo ne natūralaus lytinio akto metu, bet šalia jo.

Vido Vanslovaičio nuotrauka

Veiksmai, kuriais sutuoktiniai paruošia vienas kitą lytinei sueičiai, – kai jie atliekami iš meilės, o ne gašlumo, – yra garbingi ir geri. Tačiau vienas kitą stimuliuoti iki orgazmo atsietai nuo natūralaus lytinio akto yra ne kas kita, kaip abipusė masturbacija. Tai nėra nei savęs dovanojimas, nei santuokinė bendrystė. Juolab kad tokiais veiksmais neatsiveriama gyvybei.

Ištikima. Sutuoktiniai turi būti ištikimi vienas kitam ne tik elgesiu, bet ir mintimis. Pavyzdžiui, įsivaizduoti ką nors kitą mylintis su savo vyru ar žmona – tai akivaizdžiai pažeisti ištikimybę. Tuo metu, kai sutuoktiniai turėtų išreikšti vienas kitam tvirtą ištikimybę, iš tiesų „sveitinauja širdyje“ (žr. *Mt 5*, 28) su kitu asmeniu. Tai viena priežasčių, kodėl santuokai labai kenkia pornografija. Ji maitina ir puoselėja būtent šią neištikimybę.

Atvira vaikams. 1968 m. popiežius Paulius VI enciklikoje *Humanae Vitae* patvirtino nuoseklų Katalikų Bažnyčios mokymą, kad „kiekvienas santuokinis aktas turi būti atviras gyvybės pradėjimui“. Kitaip tariant, sutuoktiniai negali savavališkai daryti nieko, kas kliudytų lytinio akto metu prasidėti gyvybei.

Taip, tai reiškia, kad naudojant bet kokią kontracepciją tiesiogiai laužoma santuokinė priesaika. Šis Katalikų Bažnyčios mokymas turbūt labiausiai yra nesuprastas ir keliantis priešišrumą...

Kodėl kontracepcija yra santuokinės priesaikos sulaužymas – skaitykite kitame „Artumos“ numeryje

Pagal Ch. Westo knygą „Good News about Sex and Marriage“ („Geroji žinia apie seksą ir santuoką“) parengė Rūta POCIUTĖ

Perduoti meilę

Ugdymas įsiklausant į vaiką

Paul LEMOINE

Paul Lemoine (Polis Lemuanas, 1917–2006) gimė, gyveno ir dirbo Nanto mieste, Prancūzijoje. Jis gydytojas pediatras, šiam darbui paskyręs apie 40 metų, pirmasis nustatęs vaisiaus alkoholinį sindromą. Anot jo paties, be gydytojo pašaukimo turėjęs dar vieną, ne mažiau įkvepiantį – būti šeimos tėvu. Jiedu su žmona užaugino 11 vaikų.

1986 m. pasirodė P. Lemoine knyga „Perduoti meilę. Ugdymas įsiklausant į vaiką“ (Transmettre l’amour. Une éducation à l’écoute de l’enfant, leidykla „Nouvelle Cité“), kurią autorius vadina testamentu savo vaikams: „Per gyvenimą įgijau vienintelį brangų ir vertą perduoti dalyką – sugebėjimą suprasti vaikus ir ypač meilę jiems. Tai ir bus mano vienintelis testamentas.“ Ši knyga iš kitų knygų apie vaikų auklėjimą išsiskiria nuoširdumu, vaikų gydytojo ir tėvo patirtimi, pavyzdžiais iš savo šeimos gyvenimo bei gydytojo praktikos.

Kaip rašo pats autorius, „teikti patarimus apie auklėjimą – didžiulis užmojis! Kas gali išaiškinti vaikystės paslaptis?.. Juk neatmename to, kas vyko iki ketvirtųjų mūsų gyvenimo metų. Bandomė suprasti vaikų elgesį ir jausmus suaugusio žmogaus protu, lygindami juos su suaugusiųjų įpročiais, perteikdami suaugusiųjų žodžiais, kurie vaikui dažniausiai nesuvokiami. Deja, taip dažnai neteisingai įvardijame tikruosius vaiko jausmus...“

Verta priminti, kad 2007 m. Prancūzijoje pasirodė 15-as šios knygos leidimas. Siūlome savo mieliems skaitytojams ištrauką iš jos.

Didis ugdytojo pašaukimas

Tėvams tenka tikrai nelengvas ugdytojų darbas: stebėti, įsiklausyti, stengtis suprasti vaiko elgesį bei jo priežastis ir atitinkamai veikti. Tai tęsiasi penkiolika–dvidešimt džiaugsmo ir nerimo metų neprarandant pasitikėjimo. Be abejo, tai sunku, nuolat kyla svarstymų, dvejonių ir nerimo, tam reikia daug savitvardos ir savęs atsižadėjimo, bet tai teikia daug tikro džiaugsmo. Ar galime įsivaizduoti kitą labiau įkvepiantį pašaukimą, negu padėti vaikeliiui, iš mūsų meilės atėjusiam į pasaulį, tapti tikru žmogumi – vyru ar moterimi, sugebančiais mylėti, t. y. atėjus laikui dovanoti save kitiems. Todėl šis darbas didingas ir svarbus – nuo jo priklauso žmonijos ateitis.

Idant auklėjimas būtų sėkmingas, reikia:

- ▶ tinkamo ugdytojo nusiteikimo, paremto sveiku protu, kantrybe ir svarbiausia – meile, taip pat darnaus abiejų tėvų bendradarbiavimo;
- ▶ laikytis aiškaus ir nekintančio tikslo – perduoti meilę.

Tinkamas nusiteikimas

Ugdydami vaikus tėvai visų pirma turi prisitaikyti prie vaiko poreikių.

1. Sveikas protas. Aklai neįsikibkime iš anksto įkaltų, nors ir labai patrauklių, principų. Nemanykime, kad mūsų auklėjimo atradimai, buvę sėkmingi tam tikru atveju arba metu auklėjant vieną vaiką, yra panacėja. Deja, su

kiekvienu vaiku ar vaikystės etapu, kiekviena vaikų grupė yra kitaip. Auginant vaikus kasdien teks pripažinti, kad ne viską supratome, padarėme klaidų ir dar padarysime.

Sveikam protui pagelbės pirmoji dorybė – nuolankiai pripažinti, kad šis darbas sunkus ir jo mokytis teks visą gyvenimą. Turėkime drąsos naujų faktų atžvilgiu iš naujo įvertinti savo nuomonę, laimėjimus, supratimą, o kartais grįžti prie seniai žinomų, bet kažkada atmestų teiginių.

2. Kantrybė. Ką tik gimusiam kūdikėliui prireiks apie dvidešimt metų, kol taps suaugusiu vyru ar moterimi. Visų pirma jam teks savu tempu vieną po kito pereiti vaikystės etapus. Jie trunka tam tikrą laiką, o mes dažnai sunerimstame, kai jis ilgokai kuriame nors „užstringa“ ir neįgyja naujų įgūdžių. Gal mus tai erzina, tačiau tai – normali vaiko raida.

Būtina, kad mažylis pirmiausia pabūtų vaiku:

- ▶ patiriančiu vaikiško gyvenimo pilnatvę;
- ▶ pereinančiu raidos etapus savo tempu per tam tikrą laiką.

Kiekviena etape pastebėsime:

- ▶ jo bejėgiškumą, galintį mus erzinti;
- ▶ jo pažeidžiamumą, į kurį reikia reaguoti subtiliai ir nieko neužgniaužti;
- ▶ kad atėjo laikas perteikti naujas vertybes;
- ▶ kad jis lėtai įgyja naujų įgūdžių ir įpročių.

Panorę prašokti etapus sulauksime tik vargo.

3. Meilė. Visų svarbiausia yra tikra meilė – savęs dovanojimas; suaugęs žmogus turi gebėti taip mylėti. Verta pasitikrinti, ar tikrai mokame. Vaikus myli visi. Kaip galima nemylėti tų nuostabių, švelnių, prie savęs traukiančių mažutėlių? Juolab kad toks stiprus mūsų tėvystės, motinystės instinktas – perduoti gyvybę.

Bet ar iš tikrųjų vaikus mylime dėl jų pačių? O gal dėl malonumo, kurį jie mums teikia, arba dėl instinktyvaus pasitenkinimo, kad sulaukėme palikuonių, drauge reikalaudami, kad jie negriautų mūsų planų?

Jolantos Klėkutės nuotrauka

a) Nuo pradėjimo momento

Problemos prasideda jau nuo pirmojo vaikelio pradėjimo. Dauguma porų pirmiau trokšta įsigyti automobilį, televizorių, šaldytuvą, gal net namą ir tik tinkamai susitvarkę buitį pradeda planuoti vaikelį, bet taip, kad jis nesutrukdytų atostogų, kalnų slidinėjimo, kelionės ar egzamino...

Tai atrodo gana pagrįsta, iš dalies net teisinga. Tačiau kyla klausimas, ar vaiko laukiama dėl jo paties ar tėvų pasitenkinimo? Dažnai matau plakatus: „Renkuosi kūdikį, kai pati to noriu ir kada noriu.“ Ar ne geriau būtų: „Renkuosi kūdikį, jei sugebu jį mylėti.“

Šie tėvai myli savo vaiką, tačiau ar ne kaip daikčiuką, kurį užsigeidę įsigijo asmeniniam pasitenkinimui, pvz., kaip jachtą ar automobilį?.. Tuomet jie tebėra pradinėje meilės stadijoje – ją vadinu „imančia“ kūdikio meile (tai visiškai normalu kūdikystėje, bet ne suaugus). Tokie tėvai, kalbėdami apie intymumą, vartoja žodžius „užsiimti meile“ – taip ieškoma malonumo tik sau, lytinio instinkto patenkinimo (tai irgi yra teisėta), bet kuo mažiausiai sutuoktinio pasitenkinimo (tai irgi pageidautina).

b) Tolesni vaikai

Tą patį galima pasakyti apie *tolesnius vaikus*, apie gimimų ritmą. Jokių būdu nesu prieš gimimų planavimą (jei to nebūtume darę, greičiausiai turėtume 25 vaikus!). Daugelį metų skaitydamas paskaitas apie vaikų emocinės raidos sutrikimus, kaip svarbią šių sutrikimų priežastį paminiu pernelyg gausias šeimas. Tuomet salė pratrūksta juoku!

Be abejo, myliu gausias šeimas, bet esu prieš „per daug gausias“ šeimas. Nebūtinai tai yra 10 ar daugiau vaikų turinčios šeimos (netikiu, kad kuris nors mūsų vaikas mano, kad buvo „virš normos“). Mano sutiktos „per gausios“ šeimos dažniausiai turėjo vieną ar du vaikus. Manau, kad „per gausi“ ta šeima, kurioje vaikas nebuvo laukiamas ar bent priimamas iš meilės jam. Tokiais atvejais mačiau tik nelaimės. Iš tiesų geriau, kad žmonės, nemylintys vaikų, jų neturėtų, negu imtųsi absurdiškos užduoties – auklėti vaiką be tikros meilės.

Ir priešingai, tegul tie, kurie iš tikrųjų myli vaikus, nebijo jų turėti. Kiek? Tai jų reikalas. Tiek, kiek jaučiasi pajėgūs išauklėti, tai yra – mylėti.

Turiu viltį, kad ateityje bus gausių šeimų, bet tam reikia daug drąsos, ypač tada, kai jie laikomi vargšais kvailėliais, nesugebėjusiais „susitvarkyti“. Pats esu susidūręs su ironiškais šypsenomis, užuojautos žvilgsniais, įžeidžiančiomis pastabomis ar tiesiog nusistebėjimu: „Kaip jūs, pats būdamas gydytojas...“ Tai būtų skaudinė, jei nebūtume priėmę juokais.

Šiais laikais visi nori būti arba bent atrodyti protingi. Daugeliui mudu su žmona neatrodėme tokie! Tačiau

kasdien dėkojame dangui, kad mums nedavė tokio proto. Su amžiumi vis labiau įsitikinu, kad mes greičiausiai buvome teisūs.

Jei norime, kad mūsų tėvynė gyvuotų, linkiu, jog atsirastų tokių „nelabai“ protingų žmonių, galinčių kompensuoti pernelyg didelį likusiųjų atsargumą. Tam pasiryžus svarbiausia išmokti pasijuokti iš to, ką žmonės pasakys.

Turbūt pridursite, kad svarbu finansinė padėtis. Žinoma, bet tik iš dalies. Netikiu, jog tai svarbiausia. Tiesiog mano požiūris į gyvenimą kitoks. Kartą skaičiau dviejų vaikų tėvo straipsnį apie savo biudžetą ir pabaigoje klausimą: „Kaip nesipiktinti tokia situacija?“ Tuo metu mano biudžetas buvo lygiai toks pat, bet turėjau išmaitinti 8 asmenis (tais laikais gydytojams internams buvo mažai mokama, be to, rasti klientų pediatrijoje irgi nelengva). Reikėjo taupyti: ligonius lankiau dviračiu, paskui labai senu automobiliu, 15 ar 20 metų beveik visus žaislus mudu su žmona gaminome patys, bet buvome be galo laimingi, tikiu, kad mūsų vaikai taip pat. Reikia mokėti pasitikėti Apvaizda!

c) Kiekvieną dieną

Tai, ką vaikui suteikėme ar turėjome suteikti nuo pradėjimo ir priėmimo momento, reikia tęsti *kiekvieną dieną, visą gyvenimą*. Kas yra gimęs vaikelis: tik apsunkinanti našta ar žmogiškoji būtybė, kuriai paskiriame gyvenimą? Ar suvokiame pradėdą tikrai didingą, patį svarbiausią, visus kitus pranokstantį darbą, nuo kurio priklauso žmonių ateitis? Tikrai nematau, kad tėvai turėtų tapti vergais,

Veidu į vaiką

bet mokant vaiką mylėti teks išmokyti pripažinti ir kai kuriuos apribojimus. Todėl gerai atminkime – jis darys tą patį, ką pirmiau dėl jo būsimame padarę.

Daugybę kartų esu girdėjęs iš pirmo žvilgsnio nekalną mintį: „Vaikas – labai miela, tačiau...“ Kad ir kas būtų pasakyta po šio „tačiau“, tai reiškia: „jis labai varžo, o aš negaliu leisti suvaržomas(-a)“. Gal tai ir tiesa, tačiau toks išskaičiavimas tikra nelaimė. Tai reiškia, kad visai nesuprantame, kas yra vaikas: įsivaizduojame jį lyg mažą mielą daikčiuką, kurį paliekame kampe, kai mums jo nebereikia (lyg mergaitė – nusibodusią lėlę), ir nesirūpiname, ar jam kartais nereikia mūsų...

Norėtusi, kad būtų sakoma taip: žinau, kad vaikas iš tikrųjų labai suvaržo, tačiau juk aš ugdu žmogų. Žmonės atsiduoda įkvepiančiai arba tiesiog pelningai profesijai, tad kodėl nepasišvęsti didingiausiajam darbui – ugdyti vaikus, kurti būsimąją žmoniją? Tai iš tiesų verta, nepaisant teksiančio pasiaukojimo. Kaip atlygį už tai gauname džiaugsmą, tikrą ir ilgalaikį, o jei atsisakome dėl vaiko paaukoti mažus, kartais labai trumpalaikius malonumus, ateityje vargsime. Vaikas, kuris nebuvo besąlygiškai trokšamas ir priimtas, sąmoningai arba pasąmoningai tai jaučia, ir dėl to laukia dideli sunkumai.

Be to, turiu perspėti: daug kartų esu girdėjęs, kaip mamos, tikrai palankiai priėmusios ir mylinčios savo vaikus, nuovargio akimirką ar netekusios kantrybės ištaria, pvz. (jiems girdint): „Vaikai yra nepakenčiami, tai nepakeliamas našta“ arba: „aš norėjau tiek ir tiek vaikų, o sulaukėme štai tiek“ (vadinasi, vienu ar dviem per daug). Kas iš vaikų savęs nepaklaus, ar tik ne jis tas „perteklinis“? Ar tai gali jo nesukrėsti? Vaikams turime duoti meilę, kuri yra savęs dovanojimas be išskaičiavimo, nes jie tai puikiai jaučia.

d) Visiškai nesavanaudiška

Negana to – ši meilė, savęs atidavimas vaikams turi būti visiškai nesavanaudiški. Vaikas – ne mums priklausantis daiktas, o užauginti patikėtas asmuo. Mes jį auklėjame ne dėl savęs, o dėl jo, kad padėtume jam įgyvendinti savo žmogiškąjį vaidmenį, kad atėjus laikui jis pats jau kitiems dovanotų save. Vyras paliks savo tėvą ir motiną, sakoma Pradžios knygoje.

Vis dėlto be galo sunku išvengti *savininkiško tėvų instinkto*:

- ▶ juk tai mūsų vaikai;
- ▶ norime, kad jie mums darytų garbę, net jei tai tik išorinis spindesys, o ne tikrieji gabumai;
- ▶ norime, kad jiems pasisektų, daugiau dėmesio skiriame išpūdingai ar pelningai karjerai, o ne žmogiškosioms vertybėms ar vaikų pomėgiams ir gabumams;
- ▶ bijome juos prarasti... tiksliau – jiems leisti gyventi! Todėl apsupame perdėta globa, užgniaužiame jų

polėkį, drąsą ir padarome baikštuoliais. Todėl reikia smarkiai susiimti, kad paslėptume savo nerimą ir priartume protingai rizikai, kuri būtina vaiko džiaugsmui, laimei, jo žmogiškajai vertei pajusti, asmenybei išsiskleisti! Normalu, kad bijomės juos prarasti, bet reikia įveikti šią baimę. Tėvo ir motinos užduotis – drebėti dėl vaiko visą gyvenimą jam to neparodant. Tai vienintelis vaikų atžvilgiu leistinas melas.

4. Bendra sutuoktinių veikimo kryptis. Jos sutuoktiniams būtina laikytis. Reikia abiejų susitarimo, kad drauge prisitaikytų prie įvairių kintančių aplinkybių vaikui au-

gant. Būtent tikra sutuoktinių meilė sukuria tokią meilės atmosferą, kurios reikia vaikui.

Tai, ką paminėjau, gali atrodyti paprasta! Tikiuosi, jūs taip nemanote. Atidžiai ir sąžiningai apmąstę, turime konstatuoti, kad nesame pasiekę tobulos meilės. Mūsų motyvai turi ir egoizmo, ir noro sulaukti pasitenkinimo, ir puikybės. Niekada

nepajėgsime mylėti tobula meile. Visa, ką galime padaryti – to siekti. Ir pirmiausia išauklėti save.

Vienintelis tikslas – perduoti meilę

Nuolat gerai prisiminkime mūsų siekiamą tikslą – perteikti meilę vaikui. Vienintelis gyvenimo tikslas ir varomoji jėga – Meilė. Kai jos nėra, lieka tik savanaudiškumas bei neapykanta, ir puikiai žinome, kur tai veda. Ugdyti vaiką reiškia išmokyti jį mylėti ir daryti tai prisitaikant prie jo amžiaus tarpsnio ir individualumo.

Daug kartų nesėkmės akivaizdoje girdėjau tėvus sakančius: „O juk buvau gerai išauklėjęs savo vaiką.“ Kas yra „gerai išauklėtas vaikas“? Tvarkingas, mandagus, mokantis pasakyti: „Laba diena“, „Prašyčiau“, „Ačiū“, paklusnus ir negaišinantis tėvų, darantis jiems garbę, gerai besimokantis... Žinoma, tai geros savybės, tačiau jos nėra tikslas, ne to reikia stengtis išmokyti pirmiausia – to išmoks savaime... iš meilės. Ir tai bus nuostabu. Tačiau jei trokšdami gero vardo ir ramaus gyvenimo rūpinsimės tik išoriniu vaiko blizgesiu, o jo elgesį lems ne gili meilė, tai tebus nenaudinga kaukė, taip išmokysime jį veidmainystės.

Toks būdas netinka! Ugdydami vaiką turime siekti ne išorinių dalykų, o padėti jam džiaugsmingai atsiskleisti:

- ▶ suvokti savo žmogiškąją būtį;
- ▶ ugdyti savo asmenybę, geriausiai išnaudojant savo galimybes;
- ▶ tapti laisvu individu, sugebančiu elgtis pagal sąžinę, priimti atsakomybę, suvokti ir laisva valia pripažinti savo laisvės ribas, nes tai naudinga sau pačiam ir kitiems.

Visa tai bus įmanoma tik tada, jei vaikas sugebės mylėti ir dovanoti save kitiems. Tokia meilė yra vienintelis dalykas, kurį verta įdiegti vaikams.

Iš prancūzų k. vertė Ilona VAJULEVIČIENĖ

Žmonės atsiduoda
įkvepiančiai arba tiesiog
pelningai profesijai,
tad kodėl nepasišvęsti
didingiausiajam darbui –
ugdyti vaikus, kurti
būsimąją žmoniją?

Gal tai ieškojimai?

Guostė TAMULYNAITĖ

Kaip pasaulyje atsirado kultūra, kodėl žmonės pradėjo kurti meną? Iš neturėjimo ką veikti? Siekdami pelno? Kad gražiau atrodytų būstas? (Na, gal kokia moterėlė akmens amžiuje ir ištapė sieną mamuto taukais, norėdama pagyvinti aplinką.) Vis dėlto pagrindinė priežastis kita – žmogus troško kurti, atspindėdamas jį supančią aplinką. Ir jeigu antikos kultūra vaizdavo vyravusią harmoniją, romantizmas – žmogaus jausmų ir emocijų išaukštinimą, tai gal neturėtume kaltinti šiuolaikinio „menininko“, piešiančio išsukiotomis katyčių kojytėmis ir kaip didžiausią šedevrą pateikiančio suglamžytą popieriaus lapą?

Šiandieną daugelis nusigręžia nuo kultūros misijos – auklėti, tobulinti bei plėtoti. Vis daugiau mano pažįstamų jaunuolių renkasi į koncertus ne paklaustyti puikios muzikos ar pabendrauti – iššūkiu jiems tampa „kas daugiau išgers!“ konkursas. Švenčių ir renginių organizatoriai nesidrovi siūlyti bet kokio turinio kultūros produkto siekdami tik didelio pelno. Tuomet pradedi suprasti vyresniosios kartos žmones, kartais norinčius sugrįžti atgal į sovietmetį...

Tačiau pasuki į didžiąsias teatrų ir koncertų sales, kur susiduri akis į akį su Šekspyru, Mocartu ar Šopenu, klasicizmo taisyklingumu ar romantizmo jausmingumu. Ir kaip gera! Kaip tauru! Kaip paprasta ir sykiu nenupasakojama yra tai, ką patiriame ten, supami šiltų Meno rankų. Tuomet linksime galvomis ir tvirtiname, kad menas – tai vandenynas, kuriame susijungia pilkas smėlis, mirgantys koralų rifai, pirmyn–atgal teliūskuojantis vanduo ir auku su akimirką žibantys purslai. Ir nors nardysime pačiose gelmėse ar grožėsime iš šono, nenustosime žavėtis stulbinamu įvairiapusiškumu, neleidžiančiu atitraukti akių ir prarasti noro kurti.

Kai groju

Kaip moteris, neturinti vaiko, nesupras auginančios jį, kaip aš niekuomet nesužinosiu, ką reiškia šokti per kliūtį sėdint žirgui ant nugaros, taip puikiausias jojikas, jeigu jis nė karto nejuto jaudulio, kai prilieta kaire ranka fortepijoną ir nusilenki publikai, nesupras, kaip jaučiuosi aš ne tik nusilenkdama, bet ir liesdama klavišų eilę.

Ir šiandien nesuvokiu, kaip pasaulyje mes, paprasti žmonės, sugebėjome sukurti instrumentus ir juos pralkalbinti. Taip, sutinku su jumis – tai ne mes, tai Dievas kūrė juos mūsų rankomis ir suteikęs klausą, suvokimą ir patį svarbiausią dalyką – sielą paliko žemėje, kad kai nebeliks draugo, kuris paimtų už rankos, visuomet galė-

tume atsiremti į „draugą“, paguodžiantį sielą. Taip, fortepijonas – puikus draugas. Grodamas tikrai pamiršti viską aplinkui, tuomet garsiai mąstai – tavo mintys tampa muzika. Ir jei tu myli, pravirksti grodamas Ferenzo Liszto etiudą „La leggerezza“, jei džiaugiesi, Claude'o Debussy „Džiaugsmo saloje“ visomis spalvomis išvysi savo

Vido Vanslovaičio nuotrauka

džiaugsmą! O jeigu netyčia kompozitorius vieną spalvą būna praleidęs, jis nesupyksta, jei pridedi ją pats ir taip atlieki kūrinį nuo pirmos iki paskutinės natos. Ir nesvarbu, ar groji savo sielai tuščioje klasėje, ar tūkstančiui žmonių nušviestoje scenoje, – kur visi supranta vienas kitą, nes, pakartosiu visų epochų išminčių patvirtintą tiesą, muzika – tai sielos kalba.

Apie muziką galėčiau kalbėti ištisą naktį, kaip ir kiekvienas iš mūsų, mylinčių savo profesijas. Bet tuo tik sau patvirtinsime, kad pasirinkome teisingą kelią, o kiti nesupras nepabandę. Tad kviečiu prisėsti prie fortepijono, smuiko ar būgnų, nes muzikai ir kūrybai nebūna per daug raukšlių ar per trumpų pirštų, kaip ir kiekvienam geriausiam draugui.

Kur du ar trys... milijonai

Laimos Penekaitės nuotrauka

Sigita PURYTĖ

Dievas yra nuostabus kūrėjas. Jis sukūrė žmones su nenumaldomu troškimu susitikti, matyti vienas kitą, džiaugtis vienas kitu. Kiekviena akimirka, kai patiriame bendrystę, tampa trupučiu dangaus. Ir kuo mūsų daugiau, tuo stipresnė ši patirtis. Tai liudija birželio pabaigoje vykusių Lietuvos jaunimo dienų savanorės ir organizatorės. Keturios merginos – Jūratė, Asta, Lina ir Šarūnė – pasakoja apie įtraukiančias Pasaulio jaunimo dienas (PJD), nuo kurių prasidėjo Lietuvos jaunimo dienų tradicija, džiaugsmą ir vienybę su milijonais jaunų žmonių ir buvimą kiek mažesniame, bet lygiai taip įtraukiančiame renginyje – Lietuvos jaunimo dienoje (LJD) 2010.

Jūratė VILČIAUSKAITĖ-SMELSTORIENĖ, ilgalaikė savanorė, LJD 2010 rūpinosi registracija ir nakvyne.

Šių metų Lietuvos jaunimo dienų šūkis ir pavadinimas „Kelkis ir eik“ labai tinka apskritai Jaunimo dienoms apibūdinti.

Pirmą kartą mane, dalyvaujančią Pasaulio jaunimo dienoje Romoje, Dievas paėmė už rankos ir sakė: „Kelkis, einam.“ Labai smagu buvo su visais šlovinti, tada turėjom skares, jomis mojavome. Iki tol apie Bažnyčią buvau susidariusi gana niūrų stereotipinį vaizdą, o nuoširdumas, natūralumas, jauna Bažnyčia mane šokiravo.

Į PJD Romoje mane pakvietė ateitininkai. „O, kelionė į Italiją! Ir dar nebrangi“, – pagalvojau. Būdama studentė, sutaupiau kelis litus ir išvažiavau. Mane pagavo, užbūrė, tapau Jaunimo dienų gerbėja. Manyje atsirado gilus tikėjimas.

Dar ir dabar džiaugiuosi, kad palaikau ryšius su tais žmonėmis, kurie atvedė mane į tikėjimą, į Jaunimo dienas. Tada, dalyvaudama jose, valgydama pievutėje makaronus, bendraudama su italais, lenkais, vokiečiais, lietuviais, patyriau bendrumą. Pagalvojau: „Nėra sienų bendravimui, nėra sienų tikėjimui.“ Į žmones, kurie viską vykde, tarkim, dalijo vandenį, nukreipdavo, kur eiti, smalsiai žiūrėjau ir svarsčiau: kodėl jie dalyvauja ne kaip dalyviai, o kaip savanoriai? Tai mane paskatino pamastyti,

o kodėl gi aš negalėčiau irgi dalyti maistą, vandenį, kai karšta, nukreipti žmones? Taip tapau LJD savanore.

Asta ŠERMUKŠNYTĖ, ilgalaikė savanorė, LJD 2010 rūpinosi ministrantais.

Draugystė su Jaunimo dienomis, kaip ir Jūratei, man prasidėjo Romoje surengtose PJD, kai dar buvo gyvas Jonas Paulius II. Mane sužavėjo ir labiausiai patraukė tai, kad aš galėjau pati, būdama labai jauna, matyti jauną ir džiaugsmingą Bažnyčią, jaunų žmonių tikėjimo šventę. Tai buvo milijoninė jaunimo minia. Pasijutau pakylėta, pilna džiaugsmo, norėjau garbinti ir šlovinti Dievą, kad jis pakvietė mus gyventi.

Džiaugsmas buvo ir yra ta jėga, kuri mane vedė į Jaunimo dienas, skatino jose ne vienus metus savanoriauti. Prisimenu, prieš trejus metus, kai LJD vyko Klaipėdoje, organizavau dviračių žygį iš Šiaulių. Ekspromtu vienam Vilniaus arkivyskupijos seminaristui gimė idėja: „Kaip būtų smagu į Jaunimo dienas važiuoti dviračiu.“ Aš užsikabinau. Sumanėme, kad būtų labai gražu sujungti praėjusias Jaunimo dienas su tomis, kurios vyks. Kadangi 2004 metais Jaunimo dienos vyko Šiauliuose, į Klaipėdą mynėm nuo Kryžių kalno, kur ankstesnės Jaunimo dienos baigėsi. Buvo smagi ir labai prasminga kelionė.

Lina ŽADVYDAITĖ, Kauno arkivyskupijos Jaunimo centro darbuotoja, LJD 2010 organizatorė.

Sakyčiau, kad Pasaulio jaunimo dienų šaknys yra Taize, miestelis, kuriame įsikūrusi brolių vienuolija kasmet priima tūkstančius jaunų žmonių. Jonas Pau-

lius II, pamatęs brolio Roger, vienuolijos įkūrėjo, iniciatyvą, labai apsidžiaugė. Manau, tai jį įkvėpė sukviesti jaunimą į pirmąsias PJD Romoje prieš 25 metus.

Pirmą kartą į Jaunimo dienas nuvažiauvau 2005 metais, jos vyko Kelne, Vokietijoje. Kai dabar prisimenu, niekaip nesuprantu, kaip tam ryžausi. Nežinojau, kur važiuoju, ko tikėtis. Ryžausi avantiūrai. Prieš išvažiuodama turėjau dvejonų dėl tikėjimo, Dievo. Eidavau sekmadieniais į Bažnyčią, stengiausi pažinti Dievą, bet labai sunku buvo patikėti, kad kasdienybėje galiu su juo gyventi. Ir kad normalu tikėti. Atsakymus gavau sėdėdama dideliam lauke, kur buvo daugiau nei milijonas jaunuolių, nesimatė minios pabaišos. Supratau, kad Dievas turi būti, nes neįmanoma, kad milijonas jaunų žmonių šiam pasauly yra pamišę ir patys nesupranta, ką daro. Juolab kad tie jauni žmonės atrodė labai džiugūs, labai šilti, pasiruošę padėti, mylintys. Supratau, kad tikėjimas nėra sapnas, Dievas tikrai yra.

2007 metais Klaipėdoje, LJD jau dalyvavau kaip organizatorė, kelis mėnesius dirbusi Kauno arkivyskupijos Jaunimo centre. Neturėjau didelės atsakomybės, buvau naujas darbuotojas. Mačiau, kad ir Lietuvoje jaunimas buriasi, Jaunimo dienos gali rasti atramą – žmones, kurių tikėjimas stiprina. Žinoma, čia ne milijonas, kaip Pasaulio jaunimo dienos, bet jau kur du ar trys, nebese vienas savo tikėjime. Tai svarbiausia.

Šarūnė JASIŪNAITĖ, Vilniaus arkivyskupijos Jaunimo centro darbuotoja, LJD 2010 organizatorė.

Esu dalyvavusi trejose Pasaulio jaunimo dienos ir vienos Lietuvos jaunimo dienos. Bet mane ypač patraukė 2008 metų PJD Sidnėjuje, Australijoje,

tema – ištrauka iš Apaštalų darbų: „Kai ant jūsų nužengs Šventoji Dvasia, jūs gausite jos galybės ir tapsite mano liudytojais“ (Apd 1, 8). Mane labai palietė pažadas: gausite Šventosios Dvasios, jos galybės ir tapsite liudytojais. Visada norėjau liudyti Kristų, dėl to galvojau, kad man reikia tos ypatingos galybės. Troškau, kad Dievas nužengtų ugnimi į mane, kaip per Sekmines. Tai buvo mano kelionės intencija, labai asmeniška.

Tikrai ne dėl žmonių minios tuomet važiauvau. Žinojau, kad ją pamatysiu. Norėjau stiprios asmeninės Dievo patirties. Nuvykus Šventoji Dvasia „suveikė“, bet visai ne taip, kaip tikėjausi. Ji vis dėlto panorėjo atgręžti mane į kitus, netgi labai konkrečius žmones toje minioje ir per

bendrystę su jais, mažus draugiškumo gestus patyriau Šventosios Dvasios galybę. Šventoji Dvasia geriau žinojo, ko man reikia, ir nužengė į širdį ne šiaip sau, bet Meilės ugnimi. Paskui visą vasarą tik ir liudijau, kaip Šventoji Dvasia iš tiesų neįtikėtina veikia.

Ir šios LJD man yra kaip Šventosios Dvasios konkretaus veikimo per žmones pavyzdys. Pasirinkta Evangelijos ištrauka, LJD 2010 pagrindinė mintis – „Kelkis ir eik“, juk pasakoja apie keturis vyrus, kurie atnešė draugą pas Jėzų. Vedami tikėjimo, o tikriausiai ir meilės net praardė stogą, kad tik šis pagytų. Šių metų Jaunimo dienos kviečia labai tiesiogiai atpažinti, kas mano gyvenime yra tie žmonės, kurie atvedė, veda ar stengiasi vesti prie Kristaus. Kai tik susimąstau, jų randu daugiau, nei sugebu suskaičiuoti.

Margarita VYSKUPAITIENĖ, Lietuvos jaunimo pastoracinio centro direktorė, LJD 2010 organizatorė.

Kam Bažnyčia rengia tokias dienas? Nejaugi negalima išgyventi tikėjimo ir vienam, o ne minioje?

Pasaulio jaunimo dienos, kurių tradiciją (idėją) tęsia Lietuvos jaunimo dienos, buvo popiežiaus Jono Pauliaus II iniciatyva. Ji sulaukė netikėto entuziastingo jaunimo atsako. Jei jaunimui nereikėtų tokio bendrystės išgyvenimo, jis nebūtų atsiliepęs į jį. Ir tai jau trunka 25 metus. Jau užaugo visai nauja karta, bet ji vis tiek trokšta susitikti Jaunimo dienos.

Mano draugai ilgainiui vis dažniau sako: „Aš jau per senas jaunimo dienoms.“ Tačiau kai nuvykstame ten, mūsų širdys būna uždegtos džiaugsmu ir mes kaip vaikai džiūgaujam. Kiekvienas gauna skirtingas dovanas, – jaunesniems gal padaro įspūdį minia tikinčių bendraamžių, vyresni labiau išgyvena artumą per piligrimystę, sunkumus, tarnystę kitiems.

Dažnai pasaulio žiniasklaidoje pasigirsta vertinimų, jog Pasaulio jaunimo dienos yra tam tikra Bažnyčios propaganda, viešųjų ryšių akcija. Praėjusias PJD 2008 Australijoje žiniasklaida pavadino katalikišku Vudstoku. Tačiau popiežius ar vyskupai nėra pagrindiniai šio susitikimo dalyviai. Jie dalyvauja Jaunimo dienos tam, kad parodytų, jog Bažnyčia laukia jaunų žmonių. Šio susitikimo centre yra jauni žmonės, jų susitikimas su Kristumi. Galima suorganizuoti ir atidarymą, ir gražiausias pamaldas ar Mišių liturgiją, tačiau jei jauni žmonės nebus atvėrę savo širdžių Kristui – viskas bus perniek. Todėl pagrindinį darbą čia daro ne organizacinė komanda ar savanoriai, o Šventoji Dvasia. Jei jos dvelksmo ir ugnies nebūtų Jaunimo dienos, manau, neišgyventume tos džiaugsmo ir bendrystės jėgos.

Dievas pasirinko, kas silpna

Arba Arkos bendruomenės ištakos

Inesa VAITKŪNAITĖ

Kas nors šiek tiek yra girdėjęs apie tarptautines, o Lietuvoje pirmuosius žingsnius žengiančią „Arkos“ bei jau du dešimtmečius pas mus gyvuojančias „Tikėjimo ir Šviesos“ bendruomenes, kas koku nors būdu buvo patekęs į susitikimus su Jeanu Vanier (Žanu Vanjė), kuris bene keturis kartus lankėsi ir mūsų šalyje, arba skaitė jo knygas, tas žino garsią istoriją, visame pasaulyje išjudinusią ekleziastinį judėjimą už proto negalių turinčių asmenų priėmimą. Ši istorija prasidėjo 1964 m., kai J. Vanier atvyko į Trosly-Breuil kaimelį, kur tuo metu gyveno jo artimas bičiulis, dvasios tėvas Thomas Philippe'as (Tomas Filipas) ir susipažino su „Val Fleuri“ namais, prigludusiais 30 protškai negalių žmonių (t. Thomas buvo šių namų kapelionas). Aplankęs aplinkines psichiatrijos ligonines ir pamatęs apgailėtiną negaliųjų padėtį, išgirdęs jų širdies šauksmą gyventi Dievo vaikų gyvenimą, Jeanas nusiperka tame pačiame kaimelyje namuką ir, iš ligoninės pasiėmęs Raphaelį bei Philippe, pradeda kurti būsimąją „Arkos“ bendruomenę.

Susitikimas

Jeanas Vanier su dominikonu tėvu Thomu Philippe'u susitiko būdamas 21-erių, 1950-aisiais, palikęs karo jūrų laivyną, kur mokėsi ir tarnavo nuo 13 metų. Jo tėvas rezidavo Paryžiuje kaip Kanados ambasadorius (vėliau jis paskirtas ir generalgubernatoriumi – karalienės Elžbietos II atstovu Kanadoje). Tėvas Thomas buvo Jeano mamos dvasios vadovas. Motina savo sūnui, ką tik grįžusiam iš karinio ugdymo mokyklos, rekomendavo susipažinti su tėvu Thomu, tuo metu Paryžiuje garsėjusiu pamokslininku, teologu ir ypač dvasios vadovu.

Susitikimas su šiuo kunigu pakreipė visą Jeano Vanier gyvenimą. Savo iškalba, sugebėjimu išklausti, tiesiog spinduliuojančia ramybe t. Thomas buvo Dievo ir maldos vyras. Jis padėjo Jeanui prasiskverbti į Dievo egzistencijos realybę, pažadino maldos troškimą. Tėvas visad rėmėsi Jėzumi ir Marija, gyveno jų artume ir nuolat skatino jais pasitikėti, dėl visko kreiptis į juos, klausytis ir išgyventi jų dalyvavimą savo gyvenime. Nuo pirmo susitikimo Jeanui tapo aišku, jog pats dangiškasis Tėvas siunčia jam dvasios vadovą visam gyvenimui.

Tėvas Thomas gimė 1905 m. Prancūzijoje, turtingoje aristokratų šeimoje, Sisvano kaimelyje, netoli Lilio, augo didelėje 12 vaikų šeimoje, iš kurių net 7 pasuko dvasininko keliu (vieną jo brolių, tėvą Marie-Dominique Philippe, irgi dominikoną, pažįstame kaip Šv. Jono vienuolijos įkūrėją). Didelę įtaką šeimos religiniam gyvenimui darė dėdė, taip pat dominikonas, tėvas Dehau. Pats tėvas Thomas sakė: „Mano kunigystės pašaukimas prasidėjo Pirmosios Komunijos dieną, kai dar neturėjau nė šešerių.“ Į domini-

konų vienuolyną jis įstojo aštuoniolikos, davė įžadus ir po 6 metų 1929-aisiais įšventintas į kunigus. Netrukus išsiųstas į Romą, iki karo pradžios dėstė dominikonų Teologijos fakultete teologiją ir filosofiją, o tuoj po karo Romos deleguotas į dominikonų Studijų centrą Solšvare prie Paryžiaus. Ši tėvo Thomo misija Prancūzijoje buvo susijusi su įtampa, kilusia dar XIX a. pab.–XX a. pr. tarp Vatikano ir prancūzakalbės Bažnyčios Vakarų Europoje.

Nuo Švietimo epochos Bažnyčia ir jos teologija, užsisklendusi XVII a. mąstymo ribose, vis labiau jautėsi atsidurianti pažangos, žinių visuomenės priešpriešoje. Augustiniškasis mąstymas, išaugęs iš platonizmo, iškėlęs sielą ir sumenkinęs visa, kas kūniška, skyrė Bažnyčią nuo intelektualiosios visuomenės, pasukusios I. Kanto „Grynojo proto kritikos“ trajektorijomis. XIX a. pabaigoje teologai, ypač prancūzakalbėje Europos dalyje, suprato, jog Bažnyčia negali užsidaryti savyje, bet turi plėtotis kartu su visuomene, pasuka radikaliai modernios teologijos kryptimi, atsiribodami nuo Romos. Šie teologai pirmiausia buvo dominikonai, kurie „prikėlė“ šv. Tomą Akvinietį (dominikoną), besirėmusį Aristotelio filosofiją ir kalbėjusį apie tikėjimo realumą, kylantį iš konkretaus žmogaus konkretaus gyvenimo, teigusį, kad ir siela, ir kūnas yra Dievo malonė, kad žmogiškasis protas yra pajėgus suprasti tikėjimą ir mąstyti apie Dievą. Taip prasidėjo ir naujoji neotomistinė filosofijos kryptis.

Taigi Romos mokyklos filosofas ir teologas, dominikonas ir neotomistas tėvas Thomas Philippe'as atvyko į Paryžių siekti dialogo tarp Romos ir radikaliai modernios Vakarų Europos Bažnyčios. Vadovaudamas dominikonų

Studijų centrui šalia subūrė studentų grupę ir įkūrė bendruomenę pasauliečiams *L'Eau Vive* („Gyvasis Vanduo“), kurioje rinkosi trokštantys pagilinti savo dvasinį gyvenimą, norintys studijuoti Aristotelio ir Akviniečio filosofiją bei teologiją ir drauge išgyventi paprastą neturto gyvenimą. To kaip tik ir ieškojo Jeanas Vanier, palikdamas karo jūrų laivyną ir pradėdamas naują savo gyvenimo etapą.

Po metų apmąstymo Jeanas tapo *L'Eau Vive* pasauliečių bendruomenės nariu ir sykiu pradėjo teologijos bei filosofijos studijas prie dominikonų vienuolyno Solšuaire, ketindamas tapti kunigu. Vedamas dvasios tėvo Thomo, studijuodamas bei gyvendamas bendruomenėje, jis jaučėsi atrandęs savąjį pašaukimą. Tačiau po dvejų metų šių dviejų asmenybių dvasinė draugystė nutrūko. 1952 m. tėvas Thomas atsidūrė gilioje, ilgus metus besitęsusiame krizėje, kuri kilo dėl kaltinimų klaidatikyste ir per didelio misticizmo (mat neotomizmas apėmė ir mistikos dimensiją, artimą tėvui Thomui). Kaltinimams pasiekus Romą, tėvas buvo priverstas palikti vienuolyną, bendruomenę bei savo pareigas Studijų centre (kurias perdavė Jeanui) ir kelerius metus, kol vyko Bažnyčios teismo tyrimas, gyveno įvairiose vienuolijose netoli Romos. Po teismo nuosprendžio, atėmusio iš tėvo Thomo teisę teikti visus Bažnyčios sakramentus ir palikusio vien kunigystės šventimų bei vienuolystės įžadų galiojimą, jis užsisklendžia ir vis labiau grimzta į kančios ir depresijos naktį...

Išgyvenimų kelias link vargšų teologijos

Iki šiol tiksliai nežinoma, prie kokio masto klaidos buvo prisilietęs tėvas Thomas, kad sulaukė tokio nuosprendžio. Lygiai taip paslaptį lieka jo patirti išgyvenimai – jų gelmę išduoda tik tuo laiku parašyta knygelė „Kristaus agonijos ir kančios paslaptis“ bei svarstymai palikti kunigystę. Izoliuotas nuo Bažnyčios, klajojantis ir besiglaudžiantis įvairiuose Prancūzijos vienuolynuose, pagaliau savo giminės namuose ir kartu vis giliau apimamas depresijos, jis atsidūrė psichiatrijos ligoninėje ir praleido joje bene pusmetį. Šiuo tamsiausiu savo gyvenimo laikotarpiu nenustojo ieškoti Dievo prieštaringiausiame išgyvenimuose. Pats kentėdamas ir kartu susitikdamas giliai gyvenimo sužeistų žmonių, pradėjo mąstyti, kaip kančia, būdama toli nuo tikėjimo, atranda santykį su Dievu, kaip jis sutelpa žmogaus vargingume. Tremtis, vienvietė ir depresija tėvui Thomui tapo prisikėlimu. Išgyvendamas savo, kaip teologo, mirtį ir vargingumą, jis suprato, kad lig šiol jo teologija buvo skirta visiems pajėgiantiems. Dabar jis atsigręžė į vargšus ir atrado jų teologiją: Dievas taip pat yra vargšų ir mažutėlių – Kristaus širdyje su didžiausia meile apkabinas vargingiausiąsias. Šiame apmąstymų ir įtampų kelyje daug davė artima draugystė su gydytojais R. Preautu ir J. Thompsonu, žinomais psichiatrais ir psichoanalitikais, kurie padėjo tėvui Thomui suprasti santykio svarbą asmenybės raidai, supažindino su S. Freudo psichoanalitinėmis įžvalgomis. Paskui šias žinias tėvas pritaikė savo teologiniuose ir dvasiniuose apmąstymuose.

1963 m. psichiatras R. Preautas, būdamas *Val Fleuri* namų administracinės tarybos prezidentas, pasiūlė tėvui Thomui tapti šios prieglaudos Trosly-Breuil kaime lyje dvasios vadovu. Namus rūmų pastate buvo įsteigęs ponas A. Pratas savo neįgaliam sūnui ir dar trisdešimčiai žmonių, turinčių proto negalią. Tiesioginis ryšys su čia gyvenančiais neįgaliais asmenimis jam dar kartą patvirtino šv. Pauliaus žodžius: „Dievas pasirinko, kas pasauliui atrodo kvaila, kad sugėdintų išminčius. Dievas pasirinko, kas pasauliui silpna, kad sugėdintų galiūnus. Ir tai, kas

Jeanas Vanier su tėvu Thomu Philippe'u

pasaulio akims – žemos kilmės, kas paniekinta, ko nėra, Dievas pasirinko, kad niekais paverstų tai, kas laikoma kažin kuo“ (1 Kor 1, 27–28). Tėvas buvo sujaudintas šių žmonių širdies paprastumo ir atvirumo Jėzaus Gerajai naujienai. Jie buvo skaudžiai atmesti, paniekinti ir dėl to kentėjo – jiems Jėzaus žinia tikrai buvo Geroji naujiena. Jie su entuziazmu priimdavo Jėzų ir jo meilę.

Arkos idėja

Tėvui Thomui išvykus iš Paryžiaus, *L'Eau Vive* bendruomenė ir jos naujasis direktorius J. Vanier išgyveno sunkų laikotarpį. Negalėdamas studijuoti Solšuaire, Aristotelio tezių studijas jis tęsė Paryžiaus katalikų institute. Tuo pat metu rengėsi stoti į Kvebeko (Kanadoje) seminariją, kad tapęs kunigu galėtų likti šioje vyskupijoje. Tačiau didėjant įtampai tarp dominikonų ir jaunojo direktoriaus, Jeanas buvo priverstas prašyti Romos leidimo palikti *L'Eau Vive* bendruomenę.

Pirmąją bendruomeninio gyvenimo patirtį, tuomet būdamas 28-erių, Jeanas suprato ne kaip naujo gyvenimo etapo nesėkmę, bet kaip galimybę pradėti naujus dvasinius ieškojimus. Metus gyvendamas *Notre Dame de Belle Fontaine* abatijoje, jis tęsė mokslinį darbą, taip pat tyrė savo pašaukimą: ar pasukti kunigystės keliu, ar paklusti dvasios tėvui Thomui, nepritarusiam šiam jo pasirinkimui. Taigi priverstas išvykti iš bendruomenės, likęs vienas, vis tik atsisakęs kunigystės kelio, Jeanas jaučėsi tik dar labiau priartėjęs prie Jėzaus. Maždaug po 50 metų jis pasakys: „Aš

visą laiką buvau drąsinamas tęsti savo ieškojimus ir tikėti, jog gyvenimas yra daug stipresnis už mirtį.“

J. Vanier tuo metu dėstė filosofiją Toronto universiteto St. Michael kolegijoje, kai gavo tėvo Thomo laišką, kviečiantį atvykti ir susipažinti su jo naujaisiais draugais. Atvykęs apie 1963-ųjų Kalėdas, jis buvo nepaprastai laimingas, vėl galėdamas susitikti su dvasios vadovu, draugu ir mokytoju. Netrukus buvo labai sujaudintas ir pažinties su naujaisiais tėvo Thomo draugais bei girdėdamas jo naujų teologinių įžvalgų apie šių mažutėlių vietą Dievo plane. Tėvas tuomet ypač taktiškai ir švelniai paklausė, ar Jeanas nenorėtų „kažko“ imtis dėl šių asmenų. Metas tam tikrai buvęs palankus: namų bei specialių dirbtuvių negalią turintiems asmenims poreikio tuo metu Prancūzijoje būta didžiulio, tad valdžia buvo pasirengusi padėti finansiškai bei palaikė asmenines iniciatyvas.

Jeanas vis dar ieškojo savo kelio, tai tęsėsi jau vienuoliktus metus ir vis nerasti jo buvo nelengva. Kartu jis jautėsi laisvas rinktis, nekėlė per daug klausimų, liko atviras kvietimui ir turėjo gilų troškimą sekti Jėzų bei gyventi pagal Evangeliją. Taigi palikęs savo mėgstamą filosofijos dėstymą, padrąsintas tėvo Thomo bei dr. R. Preauto, psichiatro, *Val Fleuri* vadovo, Jeanas sugrįžo į Prancūziją ir nusprendė veikti. Jis susitiko su vietos regiono departamento atsakinguoju už neįgaliuosius asmeniu ir gavęs savo sumanymo palaikymą pradėjo lankyti centrus, kuriuose jie gyveno. Jį labiausiai sukrėtė apsilankymas psichiatrijos ligoninėje Seine-et-Marne. Čia gyvenę 80 vyrų dviejuose dideliuose kambariuose tiesiog egzistavo be veiklos ir darbo, jiems privaloma buvo tik pietų miego popietė ir pasivaikščiojimas. Aplinka niūri ir liūdna, beviltiškai besišaukianti Dievo gailestingumo. Šiame dideliame betoniniame name, aptvertame aukšta mūrine siena, Jeanas pirmą kartą sutiko Philippe, Raphaelį ir Dany, įkurdintus čia mirus jų tėvams.

Padedamas savo tėvų ir draugų, Jeanas nusipirko ir įrengė namuką Trosly-Breuil kaimelyje. Kad namų veikla būtų legali, jos funkcionavimą oficialiai pagrindė dr. Preauto pasiūlyta asociacijos forma. Tačiau *Arka* nebuvo Jeano projektas. Tuo metu jis neturėjo didelių iliuzijų kurti bendruomenę, tik sutiko priimti neįgalius asmenis ir su jais gyventi. Jis tada labiau jautėsi per tėvą Thomą Dievo kviečiamas atsilipti, ir *Arka* jam tapo asmeninio prisikėlimo, išsiskleidimo vieta.

Arkos sklaida

Turėdamas namus ir minimalią asociacijos struktūrą, 1964 m., pasirinkęs rugpjūčio 4-ąją – Šv. Dominyko dieną (!), Jeanas surengė šventinius pietus ir pasikvietė artimiausius draugus. Psichiatrijos ligoninės Seine-et-Marne direktorė atvežė Raphaelį, Philippe ir Dany. Tai buvo pirmoji mažutė būsimos *Arkos* bendruomenės šventė, kuriai pasibaigus Jeanas liko vienas su trimis savo naujaisiais draugais. Pirmoji diena ir naktis nebuvo lengvos, ypač dėl Dany, kuris negirdėjo ir nekalbėjo, gyveno savo

kančios ir sapnų pasaulyje, naktį nemiegojo ir blaškėsi. Jeanui tai – pirmoji artima ir nelengva patirtis su sunkios negalios asmeniu: jis dar daug ko nežinojo, neturėjo jokio pasirengimo ir patirties. Todėl praėjus parai suprato, kad nepajėgs gyventi su Dany, ir iškart ryte sugrąžino jį į ligoninę. Tėvas Thomas nebuvo patenkintas tokiu Jeano sprendimu, bet augimui reikėjo laiko.

Jeanas kasdien su savo draugais dalyvaudavo tėvo Thomo aukojamose Mišiose mažoje koplytėlėje centrinėje Trosly aikštėje. Tėvas juos nuolat palaikydavo ir drąsindavo savo draugiškumu, žodžiu ir patarimais. Ir jis, ir Jeanas buvo giliai įsitikinę, kad tai, ką pradėjo, yra pakviesti daryti paties Jėzaus, ir judviejų vienybė bei atsiliėpimas tapo *Arkos* bendruomenės pamatas. Tėvas Thomas retkarčiais pietaudavo ar vakarodavo kartu su mažąja bendruomene, bet niekada nedalyvaudavo kasdieniame gyvenime – saugojo savo nepriklausomybę, idant galėtų gyventi kaip kunigas ir vienuolis. Kartu tėvas Thomas, dar nuo Paryžiaus laikų garsėjantis kaip puikus dvasios vadovas, sulaukdavo daug žmonių, atvykstančių prašyti patarimo arba tiesiog pasikalbėti. Dažnai šie atvykę jaunuoliai tapdavo naujos bendruomenės pagalbininkais. Taigi tėvas Thomas tapo vartais daugeliui įeiti į bendruomenę ir joje augti.

Daug ieškančių jaunuolių atvykdavo padėti besikuriančiai bendruomenei, juos traukė nauja, kitokia bendruomeninio gyvenimo forma: gyventi maldoje ir kartu su vargšais, Dievo mažutėliais. Tai buvo 7-asis dešimtmetis – hipių, revoliucijų, išsilaisvinimo laikas, kai „kitoks“ gyvenimas atrodė itin patrauklus. Jaunuoliai, kurie dirbo prie *Arkos* bendruomenės ištakų, po Antrojo pasaulinio karo buvo pirmoji pokario kataklizmus išgyvenusi karta. Ji buvo patekusi į Šaltojo karo įtampą tarp Rytų ir Vakarų, jautė baimę dėl atominio karo grėsmės. Tuomet JAV prasidėjęs pacifistinis judėjimas įkvėpė amerikiečius šią žinią nešti į visą pasaulį ir išjudino tiek asmeninius, tiek kultūrinius, tiek nacionalistinius proveržius, ypač tarp jaunimo. Tai buvo nauja pramoninio pasaulio kūrimosi banga, kai dauguma Prancūzijos gyventojų, gyvenę ir dirbę kaime, kėlėsi į miestus. O Bažnyčia tada jau rengėsi Vatikano II Susirinkimui. Taip ji įveikė savo uždarumą ir atsivėrė moderniojo pasaulio pažangai, persiėmė troškimu kurti naują krikščionišką pasaulį.

Su jaunų žmonių antplūdžiu bei užsidegimu *Arkos* bendruomenė plėtėsi nepaprastai greitai ir spontaniškai – nuo 1966 m. kasmet duris atidarydavo vis nauji bendruomenės namai Trosly bei aplinkiniuose kaimeliuose. Iki 1972 m. į *Arkos* bendruomenės namus buvo priimti 126 negalios kamuojami asmenys. *Arka* neapsiribojo vien Trosly apylinkėmis – tuoj pasklido po visą Prancūziją, paskui peržengė jos, dar vėliau – ir Europos ribas. 1970–1980 m. pradėjo kurtis *Arkos* bendruomenės struktūros ir ji tapo tarptautine bendruomene.

Šiandien *Arka*, artėdama prie 50-ojo gimtadienio, savo laive vienija apie 135 bendruomenes 36 pasaulio šalyse ir daugiau nei 5000 žmonių.

Arka Lietuvoje – Betzatos bendruomenė

Įkvėpimas kurti *Arkos* bendruomenę pasiekė ir Lietuvą. 2004 m. susibūrė iniciatyvinė grupė, kuri troško, kad šis bendruomeninio gyvenimo ženklas įsikūnytų Lietuvoje. Buvo įsigyta sodyba Čekoniškių kaime, Vilniaus rajone, ir tų metų gruodžio 27-ąją įkurta Vši *Betzatos* bendruomenė.

Ričardas Lygnugaris, lietuviškosios bendruomenės pradininkas, prisimena: „Tą dieną išsakėme daug skirtingų nuomonių, įsivaizdavimų, suvokimų, bet visi vieningai girdėjome, jog reikia tokios bendruomenės, jog norime kurti namus, kuriuose protinius sutrikimus turintys žmonės būtų gerbiami ir mylimi, kur savo meile ir šiluma dalintumėmės visi, kokie mes bebūtume. Entuziazmo ir ugnies tikrai netrūko, tikiu, Šventosios Dvasios vėjas tuo metu buvo stipresnis už mus pačius, už mūsų žinojimą ir mintis.“

Vardą bendruomenę pasirinko iš Evangelijos: „Jėzus nukeliavo į Jeruzalę. Jeruzalėje, prie Avių vartų yra maldyklė, žydiškai vadinama Betzata, turinti penkias stogines“ (Jn 5, 1–2), kitaip sakant, Betzata įgavo „gailėstingumo namų“ reikšmę. Betzatos namai pradėjo kurtis 2005-ųjų pabaigoje, kai buvo priimtas pirmasis gyventojas. Dabar juose gyvena trys neįgalūs asmenys, čia suradę savo namus. Ateityje apsigyvens ir daugiau žmonių su negalia. Bendruomenė priima svečius ir bičiulius, puoselėja bendruomeniškus ryšius, rengia įvairias integracines veiklas.

Tokie namai, kuriuose kartu su negalios žmonėmis gyvena asistentai – trumpesniai ar ilgesniai laikui įsipareigoję dalytis gyvenimu su kitais bendruomenės nariais – yra kol kas vieninteliai Lietuvoje. *Bendruomeninis gyvenimas – tai atsiskirti nuo tėvų, užmegzti naujus ryšius, jais patikėti ir juose likti, – mąsto pirmasis namų gyven-*

tojas Martynas. Ilgainiui išryškėjo *bendruomenės tapatybė ir misija*: kurti bend-

ruomeniniais santykiais paremtą gyvenimo bendruomenę su neįgaliais žmonėmis, kuri būtų atvira priėmimo ir susitikimų vieta kiekvienam žmogui, kurioje kiekvienas žmogus, turintis negalią ar ne, galėtų ugdyti savo dovanas, jomis dalytis. Bendruomenė, kuri taptų asmens perkeitimo vieta bei liudytų visuomenei kiekvieno žmogaus vertę. Siekdama integruotis į *Tarptautinę Arkos federaciją* ir trokšdama išlaikyti savo autentiškumą 2008-aisiais bendruomenė tapo *Arkos* projektu.

Betzatos bendruomenė baigia vykdyti metus trukusį projektą, kurį finansuoja EEE ir Norvegijos finansiniai mechanizmai pagal subsidijų schemą „Nevyriausybinių sektoriaus stiprinimas Lietuvoje“, kurio tarpinė institucija Lietuvoje yra LR Finansų ministerija. Šiuo projektu, bendradarbiaujant su Lietuvos NVO bei *Tarptautine Arkos federacija*, siekiama sukurti *Betzatos* darbuotojams, asistentams ir savanoriams mokymų ciklą, sustiprinantį bendruomenę, padedantį užtikrinti tarpasmeninių santykių pastovumą ir bendruomenės modelio įsišaknijimą Lietuvoje. Tarptautiniai susitikimai, savanorių mokymai, veiklos peržvalgos, vizitai padeda vertinti kiekvieno bendruomenės nario asmeninį augimą, gebėjimų įsisavinimą, stebėti pačios bendruomenės vystymąsi ir mokytis iš patirties.

Ir Jūs turite galimybę prisidėti prie šios bendruomenės gyvavimo: malda, geru žodžiu, darbu, auka, savo gyvenimu. Daugiau apie pačią bendruomenę ir galimybes ją paremti žr. www.betzata.lt

Teresė BŪGAIČĖ, „Betzatos“ bendruomenė

Jonas Jablonskis. Lietuvių kalbos sąžinė

Dažnas įsivaizduojame jį su „jarmulka“, žinome, kad buvo kalbininkas. Taip mažai... O juk buvo lietuviybės šauklys, iki pat paskutinių dienų stovėjęs prie jos gaivinimo lopšio! Visą gyvenimą atidavė lietuvių kalbai plačiąja šio žodžio prasme. Be to, šio žmogaus būta ypač tvirto – jo nepajėgė palaužti ligos bei gyvenimo negandos. Dirbo savo tautai tol, kol plakė širdis. Nesukaupė materialių turtų, jų ir nesiekė. Kad ir kur – Rusijoje, Latvijoje gyveno ar keliavo po Jungtinių Valstijų lietuvių kolonijas, jo darbas ir veikla buvo skirti tautiškumui ir gimtajai kalbai skleisti bei puoselėti. Nors turėjo gausią šeimą, savo namuose svetingai sutikdavo kiekvieną lietuvių. Šie namai buvo dėl lietuviybės veikiančių žmonių susibūrimų vieta ir traukos centras. Toks buvo mūsų kalbos tėvas Jonas JABLONSKIS, kurio 150-ąjį jubiliejų minime šiomet.

Jonas Jablonskis su žmona Konstancija.
1904 m.

Ištakos, vaikystė

J. Jablonskio gimtinė yra Suvalkija, davusi Lietuvai daugumą Tėvynės atgimimo šauklių ir jos tautiškumo žadintojų. Suvalkijoje buvo laisvesnis gyvenimas nei kitose Lietuvos dalyse, čia būta ir mokslo įstaigų. Valstiečiai noriai leisdavo vaikus į mokslus, jei tik pakakdavo materialinių išteklių. Tokiame tad regione, Kubilėlių kaime prie Kudirkos Naumiesčio, 1860 m. gimė J. Jablonskis. Tėvai Juozas ir Agnieška turėjo 24 ha ūkį, o tai derlingoje Suvalkijoje buvo nemažai. Darbštūs tėvai prasigyveno ir parduodami ūkius kėlėsi vis kitur, kol galutinai apsistojo Rygiškių kaime netoli Griškabūdžio. Šeima didelė – septyni vaikai. Pagal tradiciją vyriausiajam likdavo ūkis, o kitus derėdavo išmokslinti ar bent išmokyti amato. Jonuko dėdė buvo kunigas, tad pažadėjo leisti jį į mokslus, jei tik šis taps kunigu. Taip ir buvo nutarta. Devynmetis Jonukas ima lankyti pradžios mokyklą. Varge, vargeli! Mokoma rusiškai ir lenkiškai, o lietuviukas nieko nesupranta... Mokytojai griežti. Bet per porą metų vaikas prakuto ir po trejų metų, 1872-aisiais, įstojo į Marijam-

Marijampolės gimnazijos mokiny. 1881 m.

polės gimnaziją. Čia, skirtingai nei kituose Lietuvos miestuose, buvo dėstoma ir lietuvių kalba. Pradžioje Jonukui sekėsi sunkiai, bet greit jis tapo vienu geriausių mokinių. Ypač sklandžiai ėjo klasikinės (graikų ir lotynų) kalbos. Neblogai – ir rusų, vokiečių bei anglų kalbos. Tačiau to nebūtum pasakęs apie pinigus – jų buvo striuka. Vis dėlto 1881 m. J. Jablonskis gimnaziją baigė aukso, o jo suolo draugas Vincas Kudirka – sidabro medaliu.

Kaip minėta, dėdės kunigo (jau spėjusio ir numirti) pinigai Jono mokslams buvo palikti tik tuo atveju, jei šis taps kunigu. Bet jį traukė kalbos.

Studijos

Nepatiko Jono apsisprendimas nesiekti kunigystės nei tėvams, nei kunigams. Pastarųjų paramos jis jau nebegalėjo tikėtis. Vis dėlto jaunuolis susiruošė į Maskvos universitetą. Vargais negalais įstojo, bet gyventi nebuvo iš ko, tad ėmėsi korepetitoriaus darbo. Antroje kurse jam jau buvo paskirta stipendija. Profesoriai buvo puikūs, daug dėmesio skyrė gabiam studentui, patys domėjosi lietuvių

kalba, skatino tai daryti ir Joną. Didelę įtaką turėjo ir susikūrusi universitete lietuvių studentų draugija. J. Jablonskis neilgai trukus tapo „Aušros“ bendradarbiu, įsitraukė į kampaniją prieš lietuviškos spaudos draudimą. 1885 m. J. Jablonskis baigė Maskvos universitetą. Atėjo laikas ieškotis darbo.

Savarankiškas kelias

J. Jablonskis išsyk susidūrė su sunkumais. Darbą susirasti Vilniuje buvo beveik neįmanoma. Buvo ne stačiatikis, o katalikas, be to, lietuvis... Nesisekė įsidarbinti ir Varšuvoje, Veiverių mokytojų seminarijoje, Charkove, Kazanėje ir kitur. Apie pusmetį diplomuotas filologas sėdėjo be darbo ir valgė tėvų duoną. Pagaliau kaip studentas įsidarbino pas Griškabūdžio kleboną jo giminaičių korepetitoriumi, paskui Žemojoje Panemunėje pas dvarininką Zaną. Toliau sekė Marijampolės teismo raštininko darbas už menkus skatikus. Pagaliau 1889 m. Jablonskis gauna senųjų kalbų mokytojo darbą Mintaujos (Jelgavos) gimnazijoje. Čia apie pusę mokinių sudarė lietuviai. Mintaujoje J. Jablonskio namai tapo aktyvių lietuvių susirinkimų vieta. Čia lankosi P. Mašiotas, G. Petkevičaitė-Bitė, G. Landsbergis-Žemkalnis. Rengiami vaidinimai, pastatoma net komedija „Amerika pirtyje“. Pradedamas remti laikraštis „Varpas“, kurį leidžia V. Kudirka. J. Jablonskis ne tik rašo į jį, bet ir redaguoja straipsnius.

O meilė? Ak, kaipgi be moters?! 1890 m. J. Jablonskis susituokia su labai dailia ir išsilavinusia Konstancija Sketeryte. Tiesa, ji evangelikė reformatė, bet ši kliūtis įveikiama. Jų šeima taps mylinti, harmoninga ir gausi.

O namai? Tai ne tik darnios šeimos lizdas, bet ir lietuvių „štabas“. Čia įvyksta net varpininkų suvažiavimas! Bet tokia energinga veikla nepatinka carinei valdžiai, ir 1896 m. J. Jablonskis netikėtai iškeliamas į Revelį (Taliną). Jis laiko tai tremtimi.

Kalbininkas

Nebelikus lietuviybės veiklos, Jono Jablonskio gyvenime įvyko rimtas posūkis. Taline jis pradėjo redaguoti Antano Juškos lietuvių–lenkų–rusų kalbų žodyną. Padaręs pertrauką, 1901 m. Petro Kriaučiūno slapyvardžiu išleidžia „Lietuviškos kalbos gramatiką“. Deja, per atsitiktinumą užkliuvo caro žandams ir liko be darbo bei lėšų. Teko vykti pas svainį gydytoją A. Sketerį. 1902 m. caras pasirašė nuosprendį ištremti J. Jablonskį į Pskovą. Prižiūrimas policijos, net į tėvo laidotuves nuvykti turi gauti leidimą. Darbo nėra, metus laiko tenka pragyventi iš atsitiktinių lėšų. Po metų leista užbaigti tremtį Šiauliuose (iš ten vyko ir palaidoti tėvo į Griškabūdį). Jablonskiui gyvenant Šiauliuose, carinė valdžia panaikino lietuviškos spaudos draudimą.

Petras Vileišis 1904 m. pakviečia J. Jablonskį, K. Būgą, P. Višinskį dirbti dienraščio „Vilniaus žinios“ redak-

cijoje. Tai buvo didelis džiaugsmas. Tačiau jis truko neilgai, nes redakcijoje prasidėjo nesutarimai ir Jablonskis iš jos pasitraukė. Jis pradeda verstis atsitiktiniais darbais ir kaip fakultatyvą dėstyti vidurinėse mokyklose lietuvių kalbą. Nuo 1906 m. jis neetatiniis dėstytojas Panevėžio mokytojų seminarijoje, o nuo 1908 m. – Bresto

Varpininkų suvažiavimo 1894 m. Jablonskių namuose dalyviai. Iš kairės stovi: Jonas Jablonskis, kun. Juozas Tumas, Vincas Kudirka, sėdi: Motiejus Lozoraitis, Motiejus Čepas, Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis

gimnazijos lotynų kalbos mokytojas. Po ketverių metų, 1912 m., perkliamas į Gardino gimnaziją. Per tą laiką Rygiškių Jono slapyvardžiu išleidžia „Lietuvių kalbos sintaksę“ ir knygelę „Rašomosios kalbos dalykai“ apie kalbos kultūrą. Redaguoja Žemaitės raštus. Bet, o varge, po dvejų metų jį vėl nukelia į Vitebsko guberniją,

Su Bresto berniukų gimnazijos 8 klasės mokiniais. 1910–1911 m.

Veližą. Iš ten į Voronežą... Bet čia daug lietuvių, dvi jų gimnazijos, pradinės mokyklos, įvairūs kursai. Jablonskis išspausdina dvi skaitinių knygas „Vargo mokyklai“, „Aritmetika. Mokslo pradžia ir terminai“, „Mūsų žodynėlis“, daug rašo laikraščiams. 1918 m. jis atvažiuoja į Vilnių. Čia irgi ne pyragai. 1919 m. Jablonskių šeima persikelia į Kauną. Jau visam laikui. Ilgą laiką nuolat kilnojama, stokojanti lėšų, neturinti nuolatinės gyvenamos vietos, pagaliau randa ją. Bet didžiojo kalbininko sveikata jau visai pašlijusi.

Kaune

Laikinojoje sostinėje J. Jablonskis praleido 11 metų, t. y. gyveno iki pat mirties. Čia ir dabar gyvena jo palikuonių dalis.

Kaunan kalbininkas atvyko jau būdamas labai pasiligojęs. Nustojęs valdyti kojas dar Voroneže, kurį laiką rašyti galėjo vis dar pats. Kaune jau begalėjo tik diktuoti. Paradoksalu, kad buvo darbingas ir produktyvus kaip niekad iki šiolei. Paliepusį kūną nugalėjo stipri dvasia. Jis skaitė paskaitas „Saulės“ mokytojų kursuose, taip pat lietuvių

Konstancija ir Jonas Jablonskiai su anūkais Palangoje 1928 m.

kalbos kursuose. Nuo 1922 m. J. Jablonskis Kauno universiteto garbės daktaras ir profesorius. Du kartus per savaitę, sėdėdamas ratukuose, skaito studentams paskaitas savo bute. O kur dar daugybė kitų darbų: egzaminai, visuomeninė veikla, straipsniai į spaudą? 1922 m. išeina jo „Lietuvių kalbos gramatika“, 1925 m. „Lietuvių kalbos vadovėlis“, 1928 m. „Linksniai ir prielinksniai“. Jis redaguoja, taiso kitų darbus. Ir toks ligotas, paralyžuotas nebe jaunas žmogus pluša iki pat savo mirties.

1930 m. pradžioje J. Jablonskis suserga gripu, paskui plaučių uždegimu. Vasario mėnesį Kauno karo ligoninėje jo gyvybė užgęsta.

1930 m. vasario 25 d. visas Kaunas lydėjo lietuvių kalbos tėvą Joną Jablonskį į paskutinę kelionę.

Privatus gyvenimas ir asmenybė

J. Jablonskio būta išimtinai darbštaus ir pareigingo, ne tik labai gabaus žmogaus. Eruditas, iki begalybės atsakingas, itin atsidavęs savo darbui ir pašaukimui mokslo vyras – toks buvo mūsų kalbos tėvas. Pasižymėjo nepaprastu demokratiškumu, bet ir reiklumu savo studentams bei mokiniams. Kadangi ilgai, daug ir sunkiai sirgo, kartais būdavo nekantrus, suirzęs. Tai galima suprasti – tai juk žmogiška, bet neįmanoma nesižavėti jo pasiaukojimu, atsidavimu savo tautai, neišmatuojamam darbštumui ir vitališkumui, kai net suparalyžuotas nepaliko savo pašaukimo. Graikų ir lotynų kalbas dėstė puikiai, bet šaltai. O per lietuvių kalbos pamokas atgydavo, sušvelnėdavo, būdavo tarsi pakylėtas.

Jablonskiai turėjo penkis vaikus. Šeima buvo darni ir mylinti. Namai vaišingi, juose rasdavo prieglobstį kiekvienas keblioje padėtyje atsidūręs lietuvis. Tai buvo šilumos ir lietuviybės oazė. Gyveno kukliai, nuolat kilnojosi iš vienos vietos į kitą. J. Jablonskio širdies gerumas, kaip ir jo žmonos Konstancijos, buvo plačiai žinomi. Taip pat auklėjo ir 5 savo vaikus: Konstantiną, Oną, Juliją, Vytautą ir Joną.

Darbai, palikimas

J. Jablonskis išleido 6 gramatikos vadovėlius, dvi dalis chrestomatijos „Vargo mokykla“, parašė 460 straipsnių, parengė nemažai vertimų. Bet tai tik skaičiai. Mokslininkas suformulavo kalbos norminimo principus, kurie reikšmingi ir dabar. Jis išvertė ir daug svetimybių, sukūrė aibę naujų žodžių (ateitis, praeitis, sviedinys, mokinyš, degtukas ir t. t.). Be to, sunormino to meto sintaksę.

J. Jablonskis buvo pirmasis kalbininkas, ugdęs bendrinę lietuvių kalbą. Kalba, kurią vartojame šiandien, tvirtai remiasi J. Jablonskio darbais. Keturis dešimtmečius jis atidavė gimtajai kalbai ir nusipelnė Vydūno žodžių: „Lietuvių kalbos sąžinė.“ O už šiuos žodžius stipresnių būti negali.

Vanda IBIANSKA

Konstancijos ir Jono JABLONSKIŲ šeima

Sudarytoja Eglė Lukėnaitė-Griciuvienė

Jonas Jablonskis – humanitaras, kalbininkas, mokytojas – buvo viena iškiliausių lietuvių tautos asmenybių. Meilę Lietuvai ir gimtajai kalbai lyg testamentu paliko savo gyvenimu.

Tai knyga – apie Konstancijos ir Jono Jablonskių šeimą, valstybingumo priešaušryje, tautos atbudimo, tautinio susivokimo laikais savo veikla ir darbais raiškiai prisidėjusią prie tautos savasties puoselėjimo. Apie juos pačius ir apie jų vaikus, gimines, kai kuriuos bičiulius. Knygos pagrindą sudaro laišakai bei nuotraukos, kurios ne tik priartina praėjusio laiko veidus, bet dažnai ir pačios pasakoja savo kalba.

Muzikos garsai (XLIII)

Gaetanas Donicetis

Vanda IBIANSKA

XIX a. italų belkanto milžino Donicečio (Domenico Gaetano Maria Donizetti) gyvenimas ir kūryba panašūs į jo kolegų. Skurdas, iškilimas, šlovė, kritimas į užmarštį ilgiems metams. Paskui jų muzika su nauja jėga suskamba, kerėdama vėlesnes žmonių kartas. G. Donicečio operos vėl aidai pasaulio scenose, koncertų salėse. Išskirtinė jo kūrinių melodika, ryškus temperamentas, teatrališkumas nesensta ir užtikrina jų autoriui karaliavimą scenose tol, kol gyvuos opera ir muzika.

Varginga vaikystė

Donicetis kilęs iš Bergamo. Tai ypatingas miestas, esantis tarp Milano ir Brešės. Senas, rūstus, panašus į tvirtovę, apsuptas kalnų. Jame susiliejo Romos, Venecijos, Florencijos grožis ir žavesys, tačiau miestas išlaikė savo originalią aurą. Jame 1797 m. pabaigoje ir gimė italų operos genijus. Gimė visiškame skurde, rūsyje, kur niekada nepatekdavo saulė ir kurį jo tėvas buvo gavęs kaip gyvenamąjį būstą už kiemsargio ir šveicoriaus darbus. Šiaip jau Gaetano tėvas buvo pramokęs audėjo amato, motina Dominika ir sesuo prisidurdavo siūdamos. Iš viso šeimoje gimė šeši vaikai, kompozitorius buvo jauniausias. Šeima naudojosi labdaros fondo pagalba, taigi Gaetanas augo tarp neturtėlių vaikų.

Kai berniukui buvo devyneri, Donicečiai persikėlė į geresnį būstą arčiau miesto centro. Vaikas klaidžiojo po tuščias bažnyčias, gėrėjosi jų architektūra, daug mąstė, buvo gana uždaro būdo. Tuo metu jį priėmė į Švč. Mergelės Marijos Didžiosios bazilikos, ypatingo grožio šventovės, chorą. Buvo pats laikas pradėti lankyti parapiinę mokyklą, o šiek tiek muzikuojantis dėdė pagal savo galimybes pradėjo mokyti muzikos. Greit paaikškęs Gaetano gabumams, tėvai nusprendė iš jo padaryti...

advokatą. Laimei, jis pateko į labdarinę muzikos mokyklą, iš tikrųjų į konservatoriją. Berniukas mokėsi itin gerai, tačiau turėjo silpną balsą. Ši mokykla rengė būtent giesmininkus bažnyčioms. Jos profesorius kompozitorius Simonas Majras išsyk įžvelgė Gaetano genialumą ir ėmėsi jį globoti. Tad dėl menko balso vaiko nepašalino, palikdami mokytis ir skirdami bibliotekininko bei repetitoriaus pareigas. Čia Gaetanas, globojamas profesoriaus, mokėsi iki 18 metų.

Bolonijos konservatorija

Ją išmintingasis S. Majras savo globotiniui parinko neatsitiktinai. Donicetis pateko pas puikų dėstytoją tėvą Matėjų. Vos metams tepraėjus jaunuolis parašė simfoniją „Tantum ergo“, „Grave“ ir kitus kūrinius. Naudojosi turtiną biblioteka, vaikščiojo į koncertus bei spektaklius, išmoko groti smuiku ir lankė Bertolio kvartetą. Alpo dėl Haidno, Mocarto. Muziką kurdavo „galvoje“, t. y. nė neprieidamas prie fortepijono. Tiesiog sėsdavo prie stalo ir užrašydavo natas, net jei aplink tvyrodamo didžiausias triukšmas. 1818–1821 metais jo kūrinius jau viešai atlikdavo, ir jie turėjo pasisekimą. S. Majras tebesirūpino savo mokiniu ir stengėsi padėti jam prasiskinti kelią į teatrą.

Operos ir teatrai

Gaetanas vyksta į Veroną, Veneciją. Gauti užsakymą operai nelengva. Deja, Venecijoje pastatyta jo opera „Burgundijos grafas Enrikas“ pasisekimo neturi. Supeikiamas ir „Petras Didysis“. Toks pat likimas Mantuvoje ištinka „Kaimo vestuvės“. Ir Donicetis grįžta namo, į Bergamą. Atsideda kamerinei ir sakralinei muzikai. Šiam laikotarpiui priklauso daugybė „Credo“, „Kyrie“, „Gloria“, psalmių ir 17 kvartetų styginiams. Šie jo kūriniai giriami, jais žavimasi, jų noriai klausomasi.

Donicečiui 24-eri, jis talentingas, žinomas, bet neturtingas. Galiausiai vėl padeda S. Majras, ir Gaetanas pasirašo kontraktą su Roma.

Roma, Neapolis, Milanai

Sostinė pakeri kompozitorių, juolab kad čia jį šiltai sutinka gerojo globėjo draugai. Ir... pirmoji pergalė operos scenoje! Tai Donicečio atsivežta „Zoraida“. Po jos seka „Čigonė“, „Del Fondo“, „Anoniminis laiškas“, „Piratai“. Pastaroji nesulaukia pasisekimo. Ką gi, tada kelias veda į Neapolį. Čia operas Donicetis tiesiog kepte kepa. Žinomiausia iš jų – „Guvernerio rūpesčiai“ – buvo pastatyta Trieste, Venecijoje, Florencijoje, Mesinoje, Maltoje, Madride. O gimtajame Bergame ji patyrė nesėkmę!

Esti laikas darbui ir esti laikas meilei. Jaunystė atsiima savo duklę – Gaetanas pamilsta 16-metę Virdžiniją, turtingo advokato dukterį. Tėvai neduoda leidimo santuokai, nes jiems kelia nerimą nepastovi būsimoji žento finansinė padėtis. Bet meilė karšta ir abipusė. Romanas trunka ketverius metus, kol 1828-aisiais pora pagaliau susituokia. Tai bus ideali, deja, neilgai trukusi santuoka. Šeima apsigyvena Neapolyje, bet Gaetanas visą laiką „ant ratų“. Jis garbus, gerbiamas, bet nuolatinių pajamų negauna, nes neturi oficialios tarnybos. Todėl tenka alinamai dirbti. 1829 m. pavasarį kompozitorius sunkiai suserga. Prasideda traukuliai, iš burnos prasiiveržia putos. Virdžinija nėsčia, po kelių mėnesių pagimdo kūdikį, kuris už poros dienų miršta. Prabėgus metams Donicečio liga atsinaujina. Pasveikęs jis patraukia į Milaną, kur parašys ir pastatys savo garsiąją operą „Ana Boilein“, audringai sutiktą tiek Italijoje, tiek užsienyje.

Aplanko Bergamą, iš kurio kadaise išvažiavo kaip nežinomas, vargšas jaunuolis. Dabar gimtasis miestas jį sutinka džiūgaudamas.

Taip bėga metai. Operos, teatrai, pasisiekimas ir nesėkmės, kelionės, gyvenimas tai viename, tai kitame mieste. Ir, aišku, darbas, sekinamas darbas su trumputėmis pertraukomis.

„Meilės gėrimas“, „Liučija de Lamermur“

Šios dvi operos – garsiausi Gaetano Donicečio kūriniai. „Meilės gėrimo“ istorija gana neįprasta. Kitam kompozitoriui netesėjus žodžio ir laiku nepateikus partitūros, impresarijus kreipėsi į tada Milane buvusį Donicetį. Ir šis per dvi savaites sukūrė nuostabią operą! Ji taip patiko Milano publikai, kad ilgai nenuėjo nuo scenos. Iškilusis Mendelsonas netgi pasakė, kad jei tai būtų jo kūrinys, laikytų save laimingu žmogumi.

Gyvenimas tekėjo ramia vaga. Gaetanas mylėjo Virdžiniją, o jinai jį. Donicetis turėjo gana tikslią darbotvarkę ir jos griežtai laikėsi.

„Liučijai de Lamermur“ atsiras-

ti prirėkė trejų metų, tačiau per juos kompozitorius sukūrė ir daug kitų kūrinių. Gimsta „Torkvato Taso“, „Lukrecija Bordžija“, kitos operos.

1834 metai Donicečiui buvo ypatingi. Jį pakvietė parašyti operą Paryžiaus scenai ir paskyrė Neapolio karališkosios konservatorijos profesoriumi.

O Paryžiuje prasidėjo rungtyniavimas su Vinčencu Beliniu, vėliau peraugęs į nuoširdžią draugystę.

Netektys

1836 m. miršta Gaetano tėvas. Tai triuškinamas smūgis. O Romoje sunkiai serga jo jauna ir mylima Virdžinija. Ji tris kartus nesėkmingai gimdė ir 1837-aisiais mirė nuo vaikiškos ligos – skarlatinos. Žmonai tebesant gyvai, muzikas sužino apie motinos mirtį. Išties per daug netekčių per tokį trumpą laiką... Donicetį apninka mintys apie savižudybę, bet išgelbsti muzika. Visai atsidavęs kūrybai, kompozitorius atgauna dvasinę pusiausvyrą.

Ir vėl kelionės

1837 m. gruodį Donicetis visiems laikams palieka savo namus Neapolyje. Jo laukia Florencija, Bolonija, Venecija ir Paryžius. Į Prancūzijos sostinę parašyti dvi operas „Gran opera“ scenai jį pakviečia šio teatro direktorius. Paryžiuje kūrėjas užsibus. Čia susidraugaus su Džoakinu Rosiniu ir kitomis garsenybėmis. Jo gyvenimas plaukia nuolat keliaujant. Jis būna visur, kur tik stato jo operas. 1842 m. Donicetis jau Vienoje. Čia, be operų („Linda de Šamuni“, „Don Paskualė“), parašo daug sakralinės ir kamerinės muzikos, tampa dvaro kompozitoriumi.

1843 m. laiške svainiui iš Paryžiaus skundžiasi sveikata: tai jį purto šaltkrėtis, tai ištinka traukuliai, nuolat skauda galvą. 1844–1845 m. tampa paskutiniųjų triumfų metais. Gaetanas susitinka su antruoju šeimos muzikantu, broliu Džiuzepu; jiedu buvo nesimantė nuo jaunystės.

Donicetis jau nebesilanko priėmimuose, pobūviuose, nebevažiuoja į savo operų premjeras. Liga sparčiai vystosi, gydymas bevaisis.

Artėjimas prie finišo

1845 m. protinės maestro galios sutriko, ir visi tai jau žino. Kadaise itin išvaizdus vyriškas dabar atrodo apgailėtina. Kartais jo protas nušvinta, bet šviesos proveržių pasitaiko vis rečiau. Atvyksta sūnėnas, sušaukiamas gydytojų konsiliumas. Nusprendžiama ligonį uždaryti į beprotnamį Paryžiaus priemiestyje Ivri. Turtingą žmogų, už kurio slaugymą tikrai yra iš ko mokėti?! Tataigi... Bet mėnuo Ivryje kainuoja 500 frankų, tad irgi nemenkai. Ką gi, mėgstančių pasipelninti gydytojų būta ir tada.

Į beprotnamį kompozitorius išvežamas apgaule. Ten jis netenka visų teisių. Tačiau įsikiša Austrijos diplomatai ir iškovoja teisę pasiimti Donicetį iš beprotnamio ir pervežti į gimtąją Bergamą. Ligonis atvežamas jau visai nieko nesuvokiantis, tačiau čia slaugomas itin rūpestingai, su meile. 1848 m. balandžio pirmąją Donicetį ištinka insultas ir po savaitės jis miršta būdamas vos penkiasdešimties.

Ilsėkis ramybėje, maestro

Bergame buvo paskelbtas visuotinis gedulas. Laidotuvių būta itin prabangių. Karstą nešė miestui nusipelnęs asmenys, o žmonės klaupėsi ant kelių. Taip Bergamas laidojo kadaise vargšą šveicoriaus sūnų, gimusį rūsyje ir tapusį miesto pasididžiavimu.

Palikimas

Gaetanas Donicetis paliko per 80 operų, daugybę kamerinės ir bažnytinės muzikos kūrinių, simfonijų, nuostabų „Rekviem“. Dauguma jo operų yra giedrios, šviesios, nuotaikingos, pasižymi ryškia melodika ir ritmika, saikinga instrumentuote.

Donicečio kūrybai būdingas po linksis į parodiją, satyrą ir meistriška jų sąsaja su lyriškumu. Jis puikiai jautė operos specifiką, netgi pats parašė kelis libretus. Kompozitorius mokėjo išnaudoti ir visas žmogaus balso galimybes.

Visą šį milžinišką kultūrinį turtą G. Donicetis pradėjo kaupti neturėdamas jokių tvirtų pradinių nei turtinių pozicijų ir jo kūrybinė veikla truko vos tris dešimtmečius...

Don Kamilio mažasis pasaulis (II dalis)

Vaiduokliai

Giovannino GUARESCHI

Šunbūdė buvo apgriuvęs, jau trys ar keturios dešimtys metų negyvenamas namas.

Šunbūdė stovėjo toli nuo kaimo ir skendėjo akacijose. Netoli jos buvo upės brasta, ir daugybė žmonių ją brisdavo, tik niekas prie to namo neprisiartindavo. Dabar keletas pastebėjo, kad Šunbūdėje vyko kažkas nepaprasto, ir visi ėmė kalbėti apie vaiduoklius.

– Tamsta esi viršaitis, – prabilo į Peponį viešojo nuomonė, – ir turi ištirti, kas ten yra. Jeigu bijai, tai jau kitas reikalas. Tačiau jei baiminiesi, užuot buvęs viršaičiu galėtum verstis koku kitu amatu.

Tada Peponis pakilo, pasiėmė šautuvą ir, viešosios nuomonės lydimas, pasinašino Šunbūdės linkui. Kai jį lydėjęs būrelis prisiartinio prie tankaus akacijų šilo, pro kurį buvo galima įžiūrėti užkeikto namo griuvėsius, staiga sustojo. Peponis gerai suprato, kad jei jis neis pirmyn, tai jo ir apylinkės valsčių komunistų partiją ištiks nemalonus smūgis. Tad žygiavo pirmyn vienas.

Kai priėjo prie apgriuvusių durų, vedančių į virtuvę, jį išpylė visi žmogų galį išpilti prakaitai. Nevilties jausmo apimtas, vienu stipriu smūgiu atstūmė duris. Jo akys susidūrė su kitomis dviem didelėmis akimis, žvelgiančiomis į jį. Pakėlęs šautuvą, jau buvo betaikęs į tas akis, bet jį sulaikė širdį verias šauksmas.

Truputį atsipeikėjęs, pamatė iš baimės virpančią mergaitę.

– Pone, prašau, nieko blogo man nedarykite!

Mergaitė kalbėjo švelniai, bet žodžius tarė sunkiai, tarsi jų nesugraibydam.

– Kas esi? – atsidusęs vaptelėjo Peponis.

Lauke buvo galima girdėti už šilo pasilikusiųjų kalbą. Mergaitė prišoko prie lango, žvilgterėjo pro suskilusių langinių plyšius ir, atsisukusi į Peponį bei sudėjusi rankas, maldavo:

– Pone, Dievo vardu prašau – niekam nieko nesaikykite!

Peponis pajuto kažką už savo pečių. Staiga atsisukęs, susidūrė su kitų akių pora: jos buvo didelės kaip mergaitės, tik kur kas žemiau, nes tai buvo akys kūdikio, gulintio iš vytelių nupintame lopšyje.

– Po šimts velnių! – burnoje įniršęs Peponis. – Ar galima sužinoti, kas čia per dvasios?

– Pone, dėl Dievo, prašau: niekam nieko nesaikykite, – verkdama pakartojo mergaitė ir apgobė lopšį, tarsi saugodama kūdikį.

Tų keturių akių Peponiui buvo per daug. Šautuvą ant peties užsisvėręs, trenkė durimis ir išėjo.

Kai laukiantieji jį pamatė, visi nustiro.

– Visur išžiūrinėjau, – aiškino paniuręs Peponis. – Deja, nieko neradau. Tačiau kažkas ten vaidenasi. Iš tikrųjų, ten skamba balsai, kurie man nepatinka.

* * *

Susirūpinęs Don Kamilis žvilgterėjo į jauniausiąjį Morino sūnų Jurgutį ir plestelėjo rankomis.

– Nusiramink ir viską papasakok!

Jaunuolis, nubraukęs nuo veido varvantį prakaitą, atsisėdo priešais Don Kamilį.

– Kai buvau Vokietijos nelaisvėje, – pradėjo, – kiekvieną rytą mane kartu su kitais Bremeno stovyklos vyrais vesdavo į darbą. Mes turėdavome valyti griuvėsius nuo gatvių. Toks ten buvo ir darbas, nes ir dienos metu atskrisdavo tūkstančiai lėktuvų. Kebliausia būdavo susirasti slėptuvę. Vieną 1945 metų balandžio pradžios rytą bedirbant cemento gabalas užkrito man ant kojos. Galėjau jos netekt, bet mano kaulai kieti ir nelūžo, tik paskui vargiai bepaėjau. Tuo laiku atskrido nauja bombonešių banga, ir aš kaip koks šunelis laukiau po atviru dangumi. Paskui pasitempęs užlindau už subombarduoto namo sienos ir atsisėdau ant griuvėsių šalia vienos mergaitės. Šiek tiek jau kalbėjau vokiškai. „Ką veiki?“ – paklausiau. „Čia esu“, – atšovė mergiotė. Daug esu girdėjęs paikų atsakymų, tačiau tokio paiko dar niekuomet nebuvau girdėjęs. „Matau, kad čia esi, – tariau. – Kodėl neini į slėptuvę?“ Tą akimirką sugrojo bombardavimo muzika. Atrodė, kad žemė dreba. „Alles kaput“, – juokdamasi pridūrė kvaišoji mergiotė. „Ar ir tavo smegenys kaput?“ – paklausiau. „Ne“, – atkirto mergiotė: „Mano tėvas kaput, mano motina kaput, mano broliukas kaput, mano namas kaput. Visi jie yra po šiais griuvėsiais“, – aiškino rodydama į krūvą, ant kurios sėdėjome.

Jaunuolis stabtelėjo.

– Kunige, – atsiduso, – baisus dalykas tas karas. Bet kai atsiduriama po bombų kruša ir sėdima, kaip mudu sėdėjova ir kalbėjova, kaip kitaip gali pasielgti krikščionis žmogus? Sudariau su Vokietija išimtinę taiką. „Alles kaput“, – sudejavo mergiotė, žiūrėdama į mane prakeiktomis akimis. „Ne“, – atsakiau, – ne viskas kaput. Dievas dar ne kaput!“

– Puikiai atsakei! – šūktelėjo Don Kamilis.

– Ji pažvelgė į mane, pakilo ir nuo kaklo nutraukta skarele aprišo man koją. Atsisėdo vėl ant griuvėsių ir įsmeigė į mane akis. Stovykla buvo už penkių ar šešių kilometrų. O man labai skaudėjo koją. Kai bombardavimas aprimo, reikėjo pėsčiam grįžti į stovyklą. Nė nežinau, kas tai kojai buvo, tik atsimenu, kad ta prakeikta skarelė, juosusi mano koją, sutrukdė mąstyti apie tai, apie ką turėjau pagalvoti. Kitą rytą jaučiausi geriau ir, atšlubavęs prie vieno kelio, pamačiau manęs belaukiančią tą pačią mergiotę. Kai mūsų būrys pasiekė darbo vietą, pamačiau mergiotę vėl besėdinčią ant griuvėsių. Ji ten sėdėjo, kol baigėme darbą. Vakare iš tolo lydėjo mus iki stovyklos. „Be abejo, ji nori, kad sugrąžinčiau skarelę“, – pamaniau. Vakare ją išploviau, įkaitinto katiliuko dugnu išlyginau ir, įdėjęs akmenuką, apvyniojau popieriumi. Kitą dieną, kai mergiotė kartojo vakarykštę dienotvarkę, nusviedžiau jai ryšulėlį. Rytojaus dieną vėl pamačiau ją belaukiančią už stovyklos vartų: ji vėl mane palydėjo į darbovietę. Paskui atsisėdusi stebėjo mano darbą, o vakare vėl iš tolo lydėjo iki vartų. Tada pagalvojau: „Ko iš manęs dar nori ta prakeikta vokietaitė? Gal nori, kad užmokėčiau už paskolintą skarelę?“ Kalbinti jos negalėjau, nes buvo uždrausta. Kai buvo paskelbtas eilinis oro pavojus, nudaviau, kad man skauda koją, ir niekur nesislėpiau. Taip tad galėjau prie jos prieiti. „Ar galiu sužinoti, ko iš manęs nori?“ Aš, nedorėlis, paklausiau ją kaip tik tada, kai iš visų pusių krito bombų kruša. „Nebežinau nė aš, – atsakė. – Ar tau nepatinka, kad žiūriu į tave?“ – „O kodėl turi žiūrėti tik į mane?“ – tariau. „O į ką turiu žiūrėti? – paklausė. Tą akimirsnį šalia mūsų sprogo bomba ir, oro spaudimo paveikti, mudu pasijutova... kaip čia pasakius... apsikabinę...“

– Girdėjau pasakojant, kad bombos labai keistų pokštų iškrečia, – rimtai pastebėjo Don Kamilius. – Ar vėliau šalia jūsų krito ir daugiau bombų?

– Ne, – atsakė jaunuolis. – Bombardavimas baigėsi, ir tai buvo paskutinis puolimas. Vėliau atėjo sąjungininkai mūsų išlaisvinti. Dėl sąmyšio ir pairusios tvarkos jie laikė mus uždare stovyklose. Paskui mus perkėlė į kitą stovyklą; čia kiek laiko išbuvusius kai kuriuos paleido. Aš buvau vienas iš tų pirmų laimingųjų, kurie buvo įsodinti į traukinį, grįžtantį tėvynėn.

– O kur dingo mergiotė? – paklausė Don Kamilis. – Ar daugiau jos nematei?

– Taip, mačiau. Man išvažiuojant, ji buvo atėjusi į geležinkelio stotį. Vienas Dievas žino, kaip jai pavyko atsekti mano pėdsakus. Žodžiu, mergiotė buvo stotyje.

– Iš tikrųjų keista. Kaip viskas pasibaigė?

– Turiu pasakyti, kad tuo laiku buvo didžiausias sąmyšis. Panašių įvykių buvo šimtai. Apkalėdojęs savo draugus, gavau porą batų, kariškas kelnes, švarką ir kepurę. Naktį paslėpiau merginą traukinyje, – tęsė jaunuolis. – Negalėjau su ja grįžti pas tėvus. Tamsta žinai, kokie mano namiškiai: tuo atžvilgiu jie yra neperkalbami. Grįžęs į namus vienas, radau, ko nesitikėjau rasti.

Don Kamilis susiėmė galvą.

– Kokia velniava, kokia narplynė, vaikelio mano!

Morinų šeima gyveno pasiturimai, nes valdė daug žemės ir augino pilnus tvartus galvijų. Jie turėjo keturis sūnus ir dvi dukteris. Karas iš jų pareikalavo trijų sūnų, o tegrąžino vieną – Jurgutį. Kiti du buvo vokiečių sušaudyti čia pat, prie jų gimtojo namo, tėvo, motinos ir seserų akivaizdoje. Dabar grįžo Jurgutis ir parsivežė vokietaitę.

– Kunige, – neramiai tarė Jurgutis, – jei būčiau ją parsivedęs į namus, jie būtų ją plėšyte suplėšę. O ji nekalta. Ar suprantate? Aš negalėjau atsisakyti nei saviškių, nei jos.

– Kur ji dabar yra? – paklausė Don Kamilis.

– Pradžioje laikiau ją mieste paslėpęs, bet dabar ji turi kūdikį...

– Net kūdikį turi?! – šūktelėjo Don Kamilis. – Dar viena painiava!

– Šitaip viskam susiklosčius, beveik metai laikau ją Šunbūdėje paslėpęs... Kai tik galiu, nueinu naktį jos aplankyti... Jau beveik metai gyvena kaip kurmis.

Don Kamilis pakilo ir pradėjo neramiai vaikštinėti.

– Dabar pats svarbiausias reikalas, – sudejavo jaunuolis. – Kaip tik iš ten grįžtu; tamsta girdėjai gandus apie vaiduoklius ir užkeikimus? Peponis buvo Šunbūdėje ir viską pamatė. Ji nepasisakė, kas esanti, bet jei Peponis prapliups, tuoj visi sužinos. Man tai vis tiek, kunige, bet jei apie tai sužinos tėvai, jų širdys neišlaikys. Ką man dabar daryti?

– Tu eik į Šunbūdę, o aš skuosiu pas Peponį, – tarė Don Kamilis.

* * *

Don Kamilis tuoj pradėjo kalbėti apie reikalą.

– Ar, be tavęs, dar kas nors žino apie tai, ką šiandien Šunbūdėje matei? – paklausė.

– Tamsta! – šūktelėjo Peponis. – Ar gali kas nors būti, ko tamsta nesužinotum?

– Gera, – atsakė Don Kamilis. – Vadinasi, sutarta, kad tik mudu težinova.

Peponis, dėbtelejęs į Don Kamilį, nusijuokė.

– Tamsta įsakinėk zakristijoje. O kad įrodyčiau, kiek paisau tamstos įsakymų, galiu pareikšti, kad rytoj visi apie tai sužinos.

– Bails! – riktelėjo Don Kamilis.

Peponis sukando dantis, pervėrė akimis Don Kamilį ir staiga pakeitė balsą.

– Jei, – ramiai tęsė, – ta mergiote ir kūdikiu tamsta pats esi susidomėjęs, tai dar galime pasiginčyti... Visi esame žmonės, kunige, ir, suprantama, turime silpną kūną...

Don Kamilis buvo gavęs iš Dievo dvi svarias dovanas: stiprų tikėjimą ir taiklų kumštį. Kumščiu smogdamas į smakrą, pargriautų jautį, jei tik šis jį turėtų. Nors Peponis

buvo stiprus ir turėjo smakrą, buvo daug silpnesnis už jautį. Pajutęs savo smakrą, paliestą Don Kamilio kumščio, neišlaikė ir susmuko.

– Aš tau parodžiau, koks silpnas kūnas, – burbtelėjo Don Kamilis.

– Sąskaitas vėliau suvesime! – keldamasis nuo žemės, atsikirto Peponis.

– Peponi, – tarė Don Kamilis. – Tai, ką pasiryžai, vėliau atliksi. Dabar imk apsiaustą ir traukiva į Šunbūdę.

* * *

Kai žengė į varganą kambarėlį, kurį apšvietė blanki degančio ugniakuro šviesa, Peponis pamatė jau šešias akis: dvi mergiotės, dvi kūdikio ir dvi Jurgučio. Nė žodžio netarę, abu atsisėdo prie ugniakuro. Paskui Don Kamilis kreipėsi į jaunuolį.

– Dabar viską jam papasakok, kaip man buvai išdėstęs.

Kol jaunuolis pasakojo, Peponis, nuleidęs galvą, tyliai klausėsi.

Kai Jurgutis baigė, Peponis atsistojo ir sviedė į kerėtę ilgą gelžgalį, kuriuo besiklausydamas žarstė ugniakuro žarijas.

– Ar tu, bjaurybė, – sušvokštė, – iš viso pasaulio mergaičių būtinai turėjai išsirinkti tos prakeiktos rasės, kuri nužudė tavo brolius, atžalą?

– Peponi, jis jos neieškojo: kaltas sproguosios bombos suspaustas oras...

– Tamsta nutilk, kitaip baigsime peiliais! – riktelėjo Peponis. – Turime pakankamai žuvusiųjų, kurie šaukiasi keršto!

– Žuvusių buvo ir ten, Bremene, po griuvėsiais, ant kurių sėdėjo mergiotė, – vos girdimai pratarė Don Kamilis.

– Kaip tai? Ar juos užmušė šio pramuštgalvio broliai? – atsikirto Peponis. – Tu, pragaro išpera, šitaip pasielgdamas spjovei į dviejų savo brolių lavonus.

Mergaitė atidžiai klausėsi Peponio žodžių. Ji viską suprato. Kai griausmingas Peponio balsas nutilo, prabilo tylus ir švelnus mergiotės balselis.

– Prašau, pone, – stabtelėdama po kiekvieno žodžio, prabilo. – Jūs tikrai teisus. Aš to anksčiau nežinojau. Paskui buvo jau vėlu. Nė jis nežinojo. Reikia, prašyčiau, turėti truputį kantrybės.

Mergiotės veidas truputį nušvito. Nustebęs Peponis pažvelgė į Don Kamilį.

– Reikia, prašyčiau, turėti truputį kantrybės... Tada buvo karas, pone...

Mergiotė, supdama ant rankų kūdikį, sėdėjo šalia Jurgučio. Paskui paėmė Jurgučio ranką ir suspaudė.

Kurį laiką buvo tylu.

Kūdikio verksmas pertraukė gūdžią tylą. Jis nesuprantamu būdu pirmas pajuto, kad jo motinos jau nebėra. Ji grįžo atsisėsti į subombarduoto Bremeno griuvėsius...

Čia beliko jos smulkus ir dar šiltas lavonas.

Tą dieną, kai Peponis ją užtiko, ji nutarė išgerti iš paslėpto buteliuko. Pamažu ir ramiai ji užmigo amžinu miegu.

Jurgutis nepajėgė nė apgailėti. Peponis paėmė jį savo globon, o vėliau perdavė jo namiškiams.

– Saugokite ir niekur vieno neleiskite, – tepasakė, – jei nenorite ir jo prarasti.

Bėgte nubėgęs į Šunbūdę, rado kūdikį saldžiai bemiegantį lopšyje, o Don Kamilį beklūpantį prie mirusios mergaitės.

Suklupo ir jis ir pradėjo verkti.

– Nežliumbk taip garsiai, nes pažadinsi kūdikį, – subarė Don Kamilis.

Ilgą laiką virtuvėje truko gūdi tyla. Juo toliau, juo ji buvo sunkesnė ir niūresnė.

Staiga suskambo ilga ir širdį verianti dejonė, nuaidėjusi užkeikto namo tuščių kambarių palubėmis.

Išsigandęs ir persimainęs Peponis pažvelgė į Don Kamilį, o šis garsiai pasakė:

– Ramybė kare žuvusiųjų sieloms.

– Amen, – pridėjo Peponis.

Dejonė nutilo.

* * *

Šunbūdėje buvo rasta negyva svetimtautė. Valdžios pareigūnai nutarė, kad ji pasiklydo, sustojo Šunbūdėje ir čia mirė nuo šalčio.

Šalia jos buvo rastas kūdikis, kurį, klebono tarpininkaujama ir Dievo padedama, išūnijo Morinų šeima.

Toks trumpas buvo pranešimas.

Kartais viršaitis, pabudęs naktį ir žvelgdamas į tamsą, girdėdavo balsą, sakantį: „ALLES KAPUT“, – SUDEJAVO MERGIOTĖ, ŽIŪRĖDAMA Į MANE SAVO PRAKEIKTOMIS AKIMIS. „NE, – ATSAKIAU, – NE VISKAS KAPUT, DIEVAS DAR NE KAPUT...“

Jurgutis jautėsi tarsi išprotėjęs: kartais jam atrodydavo, kad ne jis pats, o kas kitas jam tą pasaką pasekė.

Tai buvo vienas iš daugelio liūdnuo karo meto atsitikimų.

Vertė kun. Antanas SABALIAUSKAS

Autoriaus iliustracijos

Vasaros skaitymui ir ne

Vasara yra metas, kai galime atsiversti knygą ir skirti daugiau savo brangaus laiko jai skaityti, apmąstyti, atidžiau panagrinėti. Tačiau tikrai norėtusi, kad paimta knyga būtų verta jai skiriamo laiko ir praturtintų mūsų atokvėpio valandą, o ne atvirkščiai.

Išgydyk mane, Viešpatie. Jėzus gydo šiandien – rekolekcijos namuose

Vienas nuostabiausių katalikybės bruožų – įvairios dvasingumo tradicijos, mokyklos ir kryptys, tapusios tikru Bažnyčios lobynu. Ar įmanoma katalikybę įsivaizduoti, pavyzdžiui, be karmelitiškojo, jėzuitiškojo ar pranciškoniškojo dvasingumo? Dauguma šių dvasinių mokyklų gimė viduramžiais, ir nūdienos žmogus yra nuo jų ganėtinai nutolęs. Tad ir šiuolaikiniams katalikams jos yra menkai pažįstamos. Nieko nuostabaus, kad šių dvasinių kryptų atstovai bando įvairiais būdais jas priartinti prie nūdienos žmogaus. Vienas iš būdų – susieti senovines dvasines tradicijas, ryškiausių jas plėtojusių asmenybių patirtį ir išvalgas su iššūkiais, kylančiais nūdienos katalikams, Dievo ir gyvenimo pilnatvės ieškantiems žmonėms.

Tokiu bandymu galėtume laikyti ir tėvo Marcelino Iragui Redín OCD knygą *Išgydyk mane, Viešpatie. Jėzus gydo šiandien*, kurią šio kunigo vizito Lietuvoje liepos pradžioje proga išleido leidykla *Katalikų pasaulio leidiniai*. Knygos autorius karmelitas, pasitelkdamas didžiųjų Karmelio šventųjų šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės, šv. Teresės Avilietės, šv. Kryžiaus Jono išmintį, bando rasti kelią, kuris padėtų gyvenimo sužeistam žmogui išsilaisvinti iš jį kamuojančių problemų. Kaip teigia t. Marcelino, „dabartiniais medicinos pažangos laikais dauguma kūno negalių yra pagydomos, tačiau esant modernaus gyvenimo įtampai vidinės negalios palieka vis skaudesnius padarinius“.

Autorius atskleidžia ir priežastis, lemiančias šių vidinių negalių atsiradimą. „Šiuolaikinėje skubos, ambicijų, nusivylimų, egoizmo ir globalinių konfliktų kultūroje daugelis žmonių gimsta su pasąmonėje įrašytu melu, kaip antai: niekas manęs nemylė, esu kliūtis kitiems, esu nevykęs, visi blogai į mane žiūri, niekas manęs nevertina, ir aš pats

dėl to esu kaltas. Gana dažnai tokį melą lydi neigiamas tikslas: kad būčiau priimtas, turiu kuo nors pasižymėti, turiu valdyti; kad manęs nesutraiškytų, niekuo nepasitikičiau; kai tik galėsiu, atkeršysiu“, – diagnozuoja autorius.

Tad ši knyga – apie vidinį išgydymą. Nuo kitų terapijų, psichologinių priemonių vidinis išgydymas skiriasi tuo, kad remiasi ne koku nors metodu, bet gydančia Jėzaus Kristaus malone. Kaip toji malonė randa kelią į žmogaus širdį, koks yra žmogaus vaidmuo bendradarbiaujant su ja, ir bandoma atskleisti t. Marcelino knygoje.

Vidinis gydymas yra ne stebuklingas rankos mostelėjimas, bet procesas. Kantrus ir ištvermingas darbas su savimi, bandymas gyventi pagal Evangeliją, pasitikėjimas Jėzumi, kuris veikia čia ir dabar, neužsisklendimas su savo žaizdomis, atvirumas bendrystei – tai vidinio gydymo kelio gairės. Tad daug kas priklauso ir nuo to, kuris trokšta ir bando atsitiesti, kaip jis sugeba pasinaudoti Dievo teikiamomis malonėmis, atveriančiomis kelią į laisvę.

T. Marcelino knyga parašyta nesudėtinga ir paprasta kalba, nereikalaujanti tam tikro teologinio pasirengimo. Ja nuolat mėginama užmegzti ryšį su skaitytoju. Knygoje gausiai pateikiama įvairių atpalaidavimo ir kvėpavimo pratimų, kurie turėtų praktiškai padėti

įžengti į artimą santykį su Viešpačiu. Kiekvienos pratybos lydimos malda, o kad einantysis dvasinio gydymo keliu nenustotų vilties, pateikiami liudijimai ir pavyzdžiai tų, kurie buvo paliesti gydančiosios malonės.

Tad knyga „Išgydyk mane, Viešpatie. Jėzus gydo šiandien“ tarsi perkelia vidinio gydymo rekolekcijas į skaitytojo namus. Natūralu, kad skaitant šią knygą svarbus tokioms rekolekcijoms būdingas nusiteikimas. Ji bus naudinga ne tik tiems, kuriuos kamuoja dvasinis ir emocinis suspaudimas, bet ir tiems, kurie yra pašaukti įsitraukti į gydančią Jėzaus Kristaus tar-

nystę. Čia jie ras sau padrąšinimą kantriai vykdyti savo pašaukimą.

Esminę knygos žinią apibendrina šios t. Marcelino mintys: „Jėzus Kristus yra tas pats vakar ir šiandien, tas pats ir per amžius“ (*Žyd 13, 8*). Jis tapo žmogumi, kad taptų artimesnis žmogui, kad padėtų tiems, kuriems reikia pagalbos, vargšams, nusidėjėliams, neįgaliesiems, ligoniams. Jo buvimas nepanaikina žmogaus skausmo, bet jį pašventina ir pagydo taip, kaip yra geriausia.“

Šv. Teresė Avilietė ir keista psichologija

Ko gero, ne vienas besidomintis didžiųjų katalikų mistikų patirtimi yra atkreipęs dėmesį į lietuviškai išleistas šv. Jėzaus Teresės Avilietės knygas „Sielos pilis“ ir „Apie Dievo meilę“. Atrodytų, tik turėtume džiaugtis, kad šios didžios katalikų šventosios mintys pasiekia mus. Tačiau pavarčius minėtas knygas tenka dar sykį atsidusti, kad geros intencijos ne visada atneša norimus rezultatus. Visų pirma tenka apgailestauti, kad šios knygos verstos ne iš ispanų kalbos, kuria rašė šventoji, bet iš vokiečių. Be abejo, vertinys iš vertinio nuskurdina šios Bažnyčios mokytojos minties gelmę, bet ne tai yra pagrindinė šių knygų bėda.

Pratarmės šioms knygoms parašė vienas iš jų vertėjų Aleksandras Žarskus. Nenuneigiant šio mūsų etninės kultūros tyrinėtojo nuopelnų nacionalinei kultūrai, tenka pastebėti, kad šv. Jėzaus Teresės minties interpretacija jam nelabai pavyko. Negana to, kyla klausimas, ar šventosios veiklų pratarmėse pateikiama A. Žarskaus interpretacija neklaidina mažiau išprususį skaitytoją.

Ir problema yra ne tiek A. Žarskaus teologinė kompetencija, kiek jo pasirinktas Teresės Avilietės skaitymo bei interpretavimo būdas. A. Žarskus neslepia, kad tai – vadinamoji transpersonalinė (pratarmės autorius ją vadina gelmine) psichologija. Jis pats ir paaiškina tokio savo pasirinkimo motyvus: „Religija vis dar kratosi psichologijos, tačiau gelminė psichologija galėtų padėti suprasti tuos žmogaus sielos arba psichikos (*psiche* gr. – siela) skirtumus ir aspektus, kurių, mano požiūriu, trūksta ir Avilietės *Sielos pilyje*“ – rašo A. Žarskus šios knygos įvade (p. 9).

Verta pastebėti, kad, pavyzdžiui, katalikybė (kalbėjime apie ją, nes Teresė Avilietė priklauso būtent šiai tradicijai) pagarbiai vertina mokslo, taip pat ir psichologijos pasiekimus. Maža to, psichologija dažnai pasitelkiama katalikų dvasios palydėtojų sielovadinėje praktikoje, psichologinis pasirengimas būtinas kunigams, be psichologų pagalbos neapsieina egzorcistai ar vidinio gydymo skleidėjai. Tad ko pagedauja A. Žarskus?

Jis siūlo transpersonalinę psichologiją ne tik kaip požiūrį į šventosios patirtį išeities tašką, bet net ir kaip jos minčių papildymą. Ar tai, kad, pasak etnologo, „šios krypties psichologai dažnai cituoja mistikų raštus“, yra pakankama priežastis ją kaip nors ypatingai išskirti?

Turime pasakyti, kad transpersonalinė psichologija nepripažįstama akademinuose sluoksniuose. Amerikos psichologų asociacija (APA) nepripažįsta jos kaip psichologijos šakos, ne vienas garsus psichologijos pasaulio atstovas (Harris Friedmanas, Douglas A. MacDonaldas) ją vadina net antimokslu. Skaitytojas neturėtų klysti manydamas, kad šios „psichologijos“ akiratyje yra vien mistikai. Kabala, šamanizmas, klinikinės mirties reiškiniai, buvusio gyvenimo „prisiminimai“, parapsichologija yra statoma į vieną gretą su mistikų patirtimis. Tokių „Naujojo amžiaus“ judėjimo stulpų kaip Alice Ann Bailey ar Georgijaus Gurdžijevio „mistinės patirtys“ yra itin populiarios tarp „psichologų transpersonalų“...

Esant šiai sumaiščiai, kai kurie mokslininkai siūlo skirti, viena vertus, transpersonalinę psichologiją kaip mokslą, kita vertus, su mokslo kontekstu nesusijusį populiarių kultūrinį judėjimą. Matyt, pastarajam reikėtų priskirti ir A. Žarskaus interpretacijas. Tačiau keista, kad vienos didžiausių katalikų šventųjų mintys atsiduria šiame pseudomoksliniame kontekste.

Vis dėlto A. Žarskus yra teisus „Sielos pilies“ įvade teigdamas, kad „skaityti šventosios raštus, kaip ir gyventi dvasinį gyvenimą, nėra lengvas dalykas. Šių tekstų skaitymui reikia pastangų, susitelkimo ir drąsos“. Belpa pridurti: taip pat gero jos gyvento laiko dvasios, anuomet vyravusios kultūros, papročių, religinių tradicijų išmanymo. Žinoma, įvairios mokslo šakos gali interpretuoti mistikų patirtis bei įžvalgas, tačiau pati autentiškiausia lieka teologinė interpretacija, kurios ir nėra minėtų šv. Teresės Avilietės veiklų leidimuose.

Todėl lieka viltis, kad ateis diena, kai Lietuvos katalikai galės džiaugtis šios iškilios Bažnyčios mokytojos raštais, sklandžiai išverstais iš jos gimtosios kalbos ir papildytais kompetentingais teologiniais komentarais. Juk kol mistinės išminties šaltiniai yra neatverti, rizikuojame apsvaigti nuo pseudomistikos.

Tomas VILUCKAS

Menininkas ir dievoieška

Ramūnas AUŠROTAS

Jėzui gimus Judėjos Betliejuje karaliaus Erodo dienomis, štai atkeliaavo į Jeruzalę išminčiai iš Rytų šalies ir klausinėjo: „Kur yra gimusis Žydų karalius? Mes matėme užtekant jo žvaigždę ir atvykome jo pagarbinti“ (Mt 2, 1–2).

Gali būti, kad antraštės žodžių sugretinimas dabarties pasaulyje nuskambės kaip oksimoronas (pažyminys, logiškai nesuderinamas su pažymimuoju žodžiu, pvz., „skaudus džiaugsmas“ – *red. past.*). Šiandien kūrėjų ir Kūrėjo keliai, regis, yra negrįžtamai išsiskyrę. Menininko, kalbančio apie Dievą, pažiūros mažų mažiausiai atrodo ribotos, tarsi kokio Melo Gibsono. Kūrėjų bendruomenė menininkui atleidžia viską, tik ne kūrybinį flirtą su Aukščiausiąja dievybe. Jo nepriklausomybė nuo Dievo yra būtina sąlyga, o tikslą – nei daugiau, nei mažiau – užimti Dievo vietą neseniai apnuogino Larsas von Trieras savo filme „Antikristas“ (*Antichrist*, 2009). Juk menininkas – įsitikinęs monoteistas. Jam dviejų dievų nebūna.

Dievo atžvilgiu menininkas gali tik viena – pykti. Tiesa, dažnai lieka neaišku kodėl. Dažniausiai – dėl asmeniųjų priežasčių, kaip tai atsitiko Ingmarui Bergmanui ir Luisui Bunjueliui. Viena aišku: menininkas – išdidus (tai

asmens suskilimą – jį gerai apibūdintų duženų įvaizdis. Kaip tai atrodo, bando parodyti Andrejus Tarkovskis „Stalkeryje“ (*Сталкер*, 1979), pateikdamas poapokaliptinį sielos vaizdą. Jo filme dvasinis asmens suskilimas įgyja fizinę išraišką: trys veikėjai – Stalkeris, Mokslininkas ir Rašytojas – yra ne kas kita, kaip kunigo, mokslininko ir menininko archetipai, trys tos pačios asmenybės pusės. Neabejotinai Tarkovskis visų pirma kalba apie save, jame pačiame glūdinčių racionaliojo, jausminio ir dvasinio pradų įtampą; būdamas ne tik menininkas, bet ir filosofas, jis neužmiršta pabrėžti, kad pats šios įtampos buvimas liudija kažką, kas yra bendra visiems žmonėms. Taip filme atsiranda Andrejaus Rublioovo ikonos „Švenčiausioji Trejybė“ inversija – šiame kadre trys juostos veikėjai sėdi vienas į kitą nugara, taip pabrėždami dieviškosios hierarchijos apvertimą aukštyrų kojomis žmogaus asmenyje. Todėl jų kelionė į Zoną ieškant Kambario, kur išsipildo visi norai (tai ne kas kita kaip dievoieškos pastanga), iki skausmo primena Ivano Krylovo pasakėčią apie gulbę, vėžį ir lydeką. Toji kelionė pasmerkta žlugti vien dėl jų pačių sąlygotumo, suponuojančio tikėjimo stoką, kurią jautė, išgyveno ir savo filmu siekė paliudyti Tarkovskis.

Būtent dėl šio asmenybės suskilimo nulemtu sąlygotumo dievoieška yra slenkstis, kurį peržengti žmogus dažnai gali tik Dievo malonės dėka. Be jos dievoieška mene tėra dalinė egzistencinė pastanga, intelektualinis žaidimas arba estetinė variacija.

Prieštaringiausiai menininko ir dievoieškos tema iškyla Ingmaro Bergmano kūryboje. Daugelį krikščionių žavėjo ir tebežavi jo siekis kino menu ieškoti Dievo, o jo kūryba laikoma įrodymu, jog žmogui būdinga prigimtine Dievo trauka. Tuo režisierius ryškiai išsiskiria neabejotinai sekuliarioje XX a. Europos kultūrinėje terpėje. Tenka pripažinti, kad Bergmanas pirmasis Dievo klausimą perkėlė į rimtos kinematografinės analizės sritį. Deja, vieningas ir paskutinis, nes ne kas nors kitas, o jis pats savo kūryba šį klausimą ir numarino. Taip leidžia manyti tiek neigiamas Bergmano dievoieškos rezultatas (primenantis F. Nietzsche's „Dievas mirė“ atspindį kine), tiek faktas, kad po jo ši tema nebekartojama Vakarų Europos kine. Tam tik-

Kadras iš filmo „Stalkeris“

aksioma), jautresnis pasauliui (bet nebūtinai tikriau jį suvokiantis). Jis daug labiau už kitus jaučia savo ribotumą, bijo tai pripažinti ir kaip tik dėl to linkęs daug mažiau atleisti Tam, kuris yra laikomas Kūrėju.

Kada įvyko skilimas tarp Kūrėjo ir kūrėjų – nežinia. Turbūt svarbiau ne tai įvardyti, bet pasakyti, kad savo esme ši įplyša yra dvasinė perskyra, būdinga ne konkrečiai menininkui, o apskritai žmogui. Ji ženklina mūsų patirtis atliepanti

ru atžvilgiu tai sukėlė kine tą patį efektą, kokį Nietzsche's frazė sužadino filosofijoje. Matyt, „tikėjimo trilogija“ trijuose savo filmuose „Lyg veidrodyje“ (*Såsom i en spegel*, 1961), „Žiemos šviesa“ (*Nattvardsgästern*, 1961) ir „Tyla“ (*Tystnaden*, 1963) Bergmanas „išoperuoja“ Dievo problemą ne tik sau, bet ir apskritai visam kinematografui.

Nesutariama, kada šis režisierius numarino Dievo idėją. Dauguma kinotyrininkų mano, kad minėtą „tikėjimo trilogiją“. Vis dėlto atrodo, kad Bergmanas bus palaidojęs Dievą anksčiau. Jau pirmuose jo filmuose tikėjimo tema matome tik Dievo tylą, o Dievas, kuris neapsireiškia, jau yra miręs. Kada įvyks Jo mirties konstatavimas, visai nesvarbu. Iš tiesų Jo laidotuvės prasideda jau pačia pirmąja juostos „Septintasis atspaudas“ (*Det sjunde inseglet*, 1957) scena, kur pasirodo mirtis. Ji siaučia maro kamuojuose Europoje, žaidžia šachmatais su riteriu, išklauso jo išpažinties, pagaliau tik ją riteris pamato ant laužo keliamos raganos akyse. Visa Bergmano dievoieška – tik bandymas atitolinti mirties klausimą. Teisus buvo Tarkovskis sakdamas (ir tikriausiai turėdamas galvoje Bergmaną): „Aš netikiu mirtimi.“ Bergmanas tikėjo mirtimi. Iš to ir kilo nesibaigianti jo, agnostiko, kančia.

Tačiau retam režisieriui dievoieškos tema yra tokia tragiška kaip Bergmanui, dažniausiai ji tampa tik šalutiniu ir atsitiktiniu menininkų kūrybos virazu. Dažniausiai juos domina ne dievoieška, bet intelektualinė analizė, kaip Ericui Rohmerui filme „Mano naktis su Mod“ (*Ma nuit chez Maud*, 1969), arba vaizdinės jos pristatymo galimybės, kaip Albertui Serra juostoje „Paukščių giesmė“ (*El cant dels ocells*, 2009). Tai gali tapti ir būdu skleisti savo pasaulėžiūrą. Taip atsitiko marksistui Pierui Paolo'ui Passoliniui, kūrusiam juostą „Evangelija pagal Matą“ (*Il vangelo secondo Matteo*, 1964) ir Jėzaus asmenyje įžvelgusiam revoliucionierių. Vis dėlto sukurti filmą religine tema menininką dažniau įkvepia ne dievoieškos troškulys, o susidūrimo su religijos fenomenu sužadintas kūrybinis alkis. Tai iliustruoti galėtų Pavelo Lungino filmas „Sala“ (*Осмос*, 2006) ir „Caras“ (*Царь*, 2009), nagrinėjantys tikėjimo beprotybę, iracionalumą ir racionalumą ruso sieloje. Tai nėra blogai, nes meninė interpretacija pajėgia praplėsti religijos fenomeno suvokimo ribas; be to, teikia galimybę jį pažinti sekuliariam pasauliui. Galbūt ryškiausias meno ir religijos sandūros pavyzdys – Alinas Cavalier ir jo juosta

„Teresė“ (*Thérèse*, 1986), perteikianti sekuliary žvilgsnį į vienuolinio gyvenimo išskirtinumą, kuris su religija nieko bendra neturinčiam žmogui mažų mažiausiai atrodo nesuprantamas. Cavalier savo filmu gilina Kūdikėlio Jėzaus Teresės šventumo sampratą fiksuodamas begalinę jos troškimą susivienyti su Dievu, o aiškiai atskirdamas aistrą ir troškimą (prancūzų kalboje tai vienas žodis *desir*) atveria galimybę paprastam prancūzui suvokti, jog seksualinę aistrą įmanoma perkeisti Dievo troškimu.

Kadrai iš filmo „Septintasis atspaudas“

Kad šie filmai gali tapti (ir paprastai tampa) galimybe žiūrovui išgyventi tikrą ar kinematografinę dievoiešką, yra kitas, atskiros aptarimo vertas klausimas. Bet dėl to šie filmai savaime netampa kūryba, atspindinčia Dievo ieškojimą. Tačiau ir už tokį, nors ir šalutinį, produktą mes, tikintieji, esame ir turime būti didžiai dėkingi.

Rūta Janonienė BERNARDINŲ BAŽNYČIA IR KONVENTAS VILNIUJE

aidai

Knygos autorė keliolika pastarųjų metų daug dėmesio skyrė Mažesniųjų brolių observantų (bernardinų) meninio palikimo tyrimams, šio ordino istorijos, pranciškoniškosios ikonografijos, dvasingumo tradicijos studijoms.

Tai knyga norintiesiems geriau pažinti Vilniaus praeitį, įsigilinti į vienos iš populiariausių Lietuvoje veikusių vienuolių kultūros paveldą ir nuostabų šio paveldo paminklą – Šventųjų Pranciškaus ir Bernardino bažnyčią. Joje buvusius, prarastus ar iki dabar išlikusius meno kūrinius, jų sukūrimo aplinkybes, paskirtį ir likimą pasakojama žvelgiant per konvento istoriją, vienuolių dvasinio gyvenimo idealus, bendruomenėje puoselėtas tradicijas ir pamaldumo praktikas.

Į kelionę!

Senais laikais, kai keliai būdavo neišbrendami, o atstumai tolimi, giminės ir draugai svečiuosna keliaudavo kitaip. Išsiruošdavo ištisa vilkstinė vežimų su vaikais, tarnais, šunimis; vesdavosi karvę ar dvi, kad kelyje nepritrūktų šviežio pieno, o kelias vežėčias prikraudavo dešrų, skilandžių, lašinių, sūdytos mėsos, medaus, uogienių. Taip apsirūpinę savaitę, vykdavo mažiausiai mėnesio viešnagės. Čia, aišku, bajorai. Vargšai žmogeliai kulniuodavo pėsčiomis, pasiramsčiuodami lazda, su ryšuliu ant pečių, pernakovdami šieno kupetoje ar kokioje nors daržinėje šeimininko leidimu.

Silvijos Knezkytės nuotrauka

Kaip keliaujame dabar, kai mus veža visur esantys automobiliai ir skraidina lėktuvai?

Karvių nevedame, bet šunį dažnai pasiimame, ypač vykdami į užsienį. Čia prasideda kai kurios komplikacijos. Šuo privalo būti sveikas ir turėti veterinarinį pasą su žymomis apie skiepus. Tas pats galioja katėms, žiurkėnams, iguanoms, kanarėlėms, papūgėlėms, o dėl akvariumo žuvyčių nieko nežinau. Nors tikriausiai yra mėgėjų keliauti ir su akvariumais.

Atskira tema yra vaikai. Jiems taip pat reikia dokumentų, bet kalbama ne apie tai. Svečiai su vaikais yra visų šeimininkų baubas. Žinoma, stengiamasi to neparodyti. Mažyliai veidmainiškai

giriami, šlovinami, žavimasi jų grožiu ir protu. O tiesa ta, kad vaikai tikrą, nemeluotą džiaugsmą suteikia tik jų išsiilgusiems seneliams, dėdėms bei tetoms. Kodėl? Nes mažieji visada sukelia papildomų rūpesčių ir nepatogumų. Tai, kas tėvams natūralu, šeimininkams gali likti per gerklę. Mažylius vežtis pavojinga ir todėl, kad kelionėje galima ir nesusilaukti deramos medicininės pagalbos, nepaisant sveikatos draudimo. Apie tai ne kartą rašyta mūsų spaudoje. Bet jeigu jau vežate, apsirūpinkite sauskelnėmis, vaikų mėgstamais žaislais, buteliukais, cha! – naktipuodžiu! Ir kitais būtinais atributais. Medikamentai – savaime suprantamas dalykas.

Kiek galima viešėti? Tai priklauso nuo šeimininkų. Geriausia, kai kviesdami visą „dvarą“ konkrečiai pasako: „Atvažiuokite trims dienoms.“ Beje, ilgiau užsibūti ir nederėtų, nes patys žinote: žuvis ir svečias trečią dieną... Tačiau jei šeimininkai – giminės ar artimi vaikystės draugai ir norite pabūti pas juos 6–7 dienas, pagalvokite apie materialinę pusę. Tai, kad įsimesite į bagažinę skilandį, lietuvišką sūrį ir saldinių dėžutę, yra visiškas, nors ir privalomas nulis. Na, o nevalgomos jūsų dovanėlės taip pat, tikėtina, nukeliaus jums išvykus į rūsį ar antresoles.

Taigi, pirmiausia pasidomėkite, kokią finansinę naštą užkraunate šeimininkams atvykdami penkiese, šešiese, ar... Taktiški svečiai stengiasi pasakyti, kad nori apžiūrėti miestą, ir ta proga pavalgo kokiam bare ar kavinėje. Pareinant iš miesto gražu parnešti krepšį maisto produktų. Gyvename ne kaime, esame ne feodalai ir pirkti reikia kiekvieną kiaušinį.

Jei nutiktų, kad vaikai sukūlė vertingą daiktą, nedelsiant reikia jį atpirkti. Nepamirškite ir numaldyti vaikų, jeigu jie pernelyg įsisiautėja. Ne namuose juk. Nuo seno žinoma taisyklė byloja, kad netriukšmauja tik savi vaikai, o visiems kitiems vaikų keliamas erzelis yra peilis, nors mandagūs šeimininkai ir stengiasi šito neparodyti.

Nuo patarimų apie žuvyčių, iguanos ir katės svečystę susilaikysiu, bet nepamirškite šuns sauso ėdaliuko, dubenėlio ir senos namiškio šlepetės – tik tada jūsų Reksas jausis komfortiškai.

Vežtis savo patalynę šiais laikais jau būtų perlenkimas, bet pasiimti rankšluosčių galima, juolab vaikams.

Jeigu šeimininkai pasiūlo kokią nors kultūrinę programą, neatsisakykite. Juk jie iš kalno planavo ir rūpinosi, kaip jus pradžiuginti. Bet apskritai stenkitės, kad jūsų viešnagė ne per daug trikdytų jų darbo ir kasdienybės ritmo. Bendravimui telieka rytai ir vakarai.

Gali pasitaikyti, kad į viešnagės dienas įeina sekmadienis, o šeimininkai nėra krikščionys. Tada jų atsiprašykite ir su šeima ramiai nueikite į šv. Mišias artimiausioje bažnyčioje. Tai tikrai ne užgaus šeimininkų.

Svečiuodamiesi nepamirškite, kad atsakomasis vizitas yra būtina sąlyga – šeimininkus privalote pasikviesti pas save. Jeigu atsisakys ar neaiškiai numyks ir išsisukinės, supraskite, kad tai buvo paskutinė jūsų viešnagė šiuose namuose.

Verta pridurti, jog į ilgesnes viešnages važiuojama tikrai po kelių konkrečių ir primygtinių kvietimų. Nelekiame, jei tik tarp kitko bus užsiminta: „Gal norėtumėte pas mus atvažiuoti?“ Tai dar nereikia, kad esate kviečiami į svečius su visu savo „dvaru“, įskaitant Reksą.

Tai tiek ši kartą apie ilgąsias viešnages.

V. I.

Rėmuo

Gydytojo Petro paskaitėlė

Kas iš mūsų retkarčiais nepasiskundžia, kad „ėda rėmuo“? Pojūtis ištis nemalonus, ir didžiuma puola si gelbėtis gerdami valgomosios sodos tirpalą. Rėmens graužimas, rūgštaus skrandžio turinio atpylimas, skausmas, veržimas ar deginimas už krūtinkaulio reiškia, kad ligoniui padidėjo rūgštingumas. Jei nutinka taip, kad sunku ryti (nors pasitaiko gana retai), lengvai pykina ar burnoje pagausėjo seilių, kaltas irgi ūgtelėjęs skrandžio rūgštingumas. Bet būna ir tokių simptomų, kurių iš pirmo žvilgsnio niekaip nesusiesi su skrandyje vykstančiais procesais. Taip esti tada, kai atsiranda rytinis pykinimas, gerklės skausmas, deginimas ar nemalonus skonis burnoje, „atšimpa“ dantys, naktį imama kosėti. Taip nutinka dėl to, kad rūgštys ar rūgštus skrandžio turinys patenka į stemplę, o kartais pakyla net iki burnos. Žmonės ima kaltinti peršalimą, dantis, nors šie čia niekuo dėti.

Kas kaltas dėl rėmens? Žinoma, mes patys. Pagrindinės jį sukeliančios priežastys yra nesveikas gyvenimo būdas, ilgai trunkantys stresai, nelemtas rūkymas, piktnaudžiavimas kava, stipria arbata ir, aišku, netinkamas maitinimasis ir ypač greitas maistas. Visa tai trukdo taisyklingai dirbti raumeniui, atsakingam už tai, kad rūgštus skrandžio turinys nepakiltų į stemplę ir burną. Kai kankina rėmuo, būtina kreiptis į gydytoją, nes nesigydant išsivysto gastroezofaginio reflukso liga, atsirandanti dėl pažeistos stemplės.

Be jau minėtų, yra ir daugiau rėmenį sukeliančių priežasčių. Juo dažnai skundžiasi nėščios moterys, storuliai, mėgstantys kartą nuo karto persivalgyti, jį paskatina negydomas atkaklus kosulys, labai ankštų (atseit, liekninančių) drabužių dėvėjimas. Ir, žinoma, rūkymas, ypač „ant tuščios“. Rėmeniu dažnai skundžiasi mėgėjai riebiai pavalgyti, alkoholio, šokolado, aštrių patiekalų mylėtojai. Jį sukelia ir dideli citrusinių vaisių kiekiai bei angliarūgšte prisodrinti gėrimai.

Jeigu rėmuo „paėdė“ vieną kitą kartą, sunerimti nereikia. Bet jei jis kartojasi, tada jau žengte marš pas šeimos gydytoją. Be tyrimų ir gydymo neapsieisite.

Kadangi rėmuo susijęs su padidėjusiu rūgštingumu, tai jį pirmiausia ir reikia gydyti. Tam yra specialių vaistų, kuriuos jums skirs šeimos

gydytojas arba gastroenterologas. Vaistais apsaugoma stemplė, kad į ją nepatektų rūgštus skrandžio turinys, ir mažinamas pats rūgštingumas. Šių vaistų yra nemažai ir jie, reikia pasakyti, labai veiksmingi. Jų veikimas trunka apie 12 valandų, tad pakanka dviejų tablečių per parą. Čia dera pabrėžti, jog gelbėjimasis sodos tirpalu yra meškos paslauga skrandžiui, nes jis paskui ima gaminti dar daugiau rūgščių. Tas pats ir su pienu.

Be gydymo, dar reikalingas ir gyvenosenos bei mitybos pakeitimas. Jei norite turėti sveiką skrandį, pamirškite cigaretes, juolab kad jos prakala nemažą skylę jūsų biudžete. Jums turi nebeegzistuoti brendžiukai, antpiliukai, likeriuukai, trauktinukės ir panašūs gėrimai. Tas pats galioja visiems gazuotiems gėrimams ir panašioms brizgalams, įskaitant gazuotą vandenį. Kavos bei stiprios arbatos vienas puodelis per dieną ir *basta!* Svorį numesti – būtina. Negulkite bent tris valandas pavalgę, tiek pat laiko venkite darbo susilenkę. Nesusiveržkite liemens ir nenešiokite drabužių su elasthanu. Užtai dainuoti galite nors ir nuolat!

O apskritai gyvenimas tikros krizės sąlygomis puikiai veikia sveikatą. Pabandykite misti kaip minimalią pensiją gaunantis pensininkas, ir visi rėmenys kaipmat išnyks. Kai pereisite prie košių, žolelių arbatų, bulvių, be to, visa tai griežtai normuosite, virškinimo bėdos išnyks, atsvaris ištirps, net cukraligė ir aukštas kraujospūdis sušvelnės. Čia aš niekuo dėtas. Tiesiog taip jau yra, kad paprastas maistas sveikas, o skanusis – ne.

O ar žinote, kuo mito Rokfelerių klanų pirmtakas?

Armija mokslininkų dirbo tam, kad parinktų jam tinkamiausią maistą ir gyvenimą jau sulaukusiam garbingo amžiaus. Šio darbo rezultatai buvo tokie: pasivaikščiojimas gryname ore ir maitinimasis motinos (aišku, ne savos) pienu bei žolelių arbatomis. Mirė, kai buvo nedaug belikę iki 100. Bet dirbo beveik iki 90 metų.

Vasariniai pačirenimai

Vanda IBIANSKA

Šiomet sukanka 600 metų nuo pergalingo Žalgirio mūšio. Tai ne tik Vytauto Didžiojo ir to meto kariuomenės jubiliejinė šventė, bet visos Lietuvos pasididžiavimas. Mūsų protėviai sulaukė kryžiuočių invaziją į pusę Europos ir dar daugiau. Niekas neneigia lenkų, Smolensko pulkų, totorių nuopelnų, bet pagrindiniai veikėjai vis dėlto buvo lietuviai ir, aišku, Vytautas Didysis. Ar visi deramai suvokiame pergalės, įėjusios į didžiąją istoriją, reikšmę ir tai, ką ji davė mūsų tautai? Tai ne tik istorija. Tai įvykis, nulėmęs mūsų tautos tolesnę gyvastį ir vietą Europos kontekste. Tada mūšio lauke krito daug lietuvių, kurių ainiai esame. Nešiojome jų genus, esame ir būsimė jų tąsa. Tad kaip nesididžiuoti savo protėviais, nulėmusiais visos Europos likimą? Garbė jiems ir šlovė!

* * *

Kas sako, kad nūnai nėra gerų žmonių? Ir dar kaip yra. Štai daugiau nei prieš metus susirgo vėžiu vieniša moteris, kilusi iš Gervėčių. Jokių giminių, jokios šeimos. Prieš keliolika metų išėjusi į pensiją. Ir kas gi ją slaugė, marino? Ogi jos bendraamžės ir gerokai vyresnės už ją buvusios bendradarbės pensininkės. Rūpinosi jos gydymu, nešiojo karštą maistą, tvarkė butą, mokėjo mokesčius. Atėjus metui pasirūpino įkapėmis (ne bet kokiom!), gera vieta kapinėse ir ne bet kaip, o gražiai palaidojo. Darbovietė, kurioje ji išdirbo visą gyvenimą, prisidėjo itin kukliai. Sergančiu, mirstančiu ir vienišu žmogumi rūpinosi senyvos, galą su galu šiaip ne taip suduriančios pensininkės. Iškraustė jos menką turtelį, atidavė stokojantiems, o buto raktus savivaldybei. Nesavanaudiškai, nes vargšė bibliotekininkė nieko ir neturėjo. Kažin, ar taip pasielgtų sumaterialėjusi jaunesnioji ir vidurinioji karta.

* * *

Kai kurie iš mūsų klasės ieškome vienos klasiokės kapo ir kol kas nerandame. Tai liūdna istorija.

Buvo mūsų klasėje mergaitė: gerai mokėsi, bet viską darė atžagariai. Ne taip kaip visi – arogantiškai, piktai, priešiskai nusiteikusi bendramokslų atžvilgiu. Visų be išimties. Mūsų išdaigas išduodavo mokytojams, pažeisdama visuotinę klasės solidarumą. Bene VI klasėje mes, „a-kės“ („a“ kl.), pasitelkusios „c-kes“ bandėme ją prilupti už išdavystę. Paaukliai žiaurūs, deja, tai tiesa. Vaikėme po Vileišio aikštės sniegynus, nusivijome kažkur į Aukštaičių gatvę. Viena išsigandusi kailiniuota storulė ir 50 spiegiančių mergaičių. Neprikūlėme, bet vis vien tai buvo egzekucija. Draugių ji neturėjo iki abitūros ir vėliau. Niekada. Jau studentiškais laikais porą kartų atėjo pas mane į namus, bet kalba nesimezgė, nes sėdėjo ir tylėjo. Po poros metų sužinojome, kad ji serga sunkia šizofrenijos forma. Tos klasiokės, kurios tapo gydytojomis, pasikalbėdavo su jos mama, taip pat gydytoja. Ji vis sakydavo: „Mano didžiausias troškimas, kad dukra mirtų pirma manęs ir aš galėčiau ją palaidoti.“ Atsitiko kitaip. Tėvai mirė ir toji mūsų klasiokė liko viena. Kuri nors iš mūsų pamatydavo ją tik iš tolo. Žinojome, kad nuolatos gydėsi psichiatrijos ligoninėse. Pagaliau per aplinkinius pasiekė žinia, kad prieš porą metų ji mirė. Dabar jaučiamės (bent kai kas iš mūsų) kaltos, kad nebuvome jai atlaidžios, o tą sykį net bandėme ją sudoroti. Sąžinė, pabudusi po dešimtmečių... Ir tas paauglių (mergaičių!) žiaurumas. Kita vertus, o suaugusieji? Juk žinojo apie jos ligą. Niekas mums nepaaiškino, kodėl ji ne tokia, kaip visos. Vis tas nelemtas viduramžiškas psichinių ligų slėpimas ir gėdinimasis.

Dabar norisi pastovėti prie jos kapo, uždegti žiburėlį, pasimelsti ir atsiprašyti savo ir visos „a“ klasės vardu.

Atleisk mums, Rima.

* * *

Koks yra moters gyvenimas, paskirtis, tikslas, lemtis? Turėjau studijų draugę, tremtinę, ypatingo gerumo ir švelnumo, be to, linksmą žmogų iš geros šeimos. Staiga šmaukšt ir ištekojo už kursio. Šykštaus, vulgaraus, primityvaus prasčioko blogąja to žodžio pras-

me ir, o siaube, komunisto. Jos gyvenimas susiklostė taip: namuose ji tapo viskuo aprūpintu nieku. Prestižinis butas, geras automobilis, dar namas, aukščiausios klasės kitiems neprieinama buitinė įranga. Tačiau ji negalėjo turėti nei balso, nei nuomonės. Net draugų. Tik gimdė ir gimdė. Dabar turi šešis vaikus ir krūvą anūkų. Šeimoje vyro lygiai taip pat niekinama. Laikai pasikeitė, vyras komunistas „persiorientavo“, aišku, irgi į kairę. Bet ji po senovei – niekas. Ar įsivaizduojate šeimą, kur motina yra tuščia vieta, tarsi jos nebūtų? Abejoju, ar net gali nueiti į bažnyčią, nes be perstojo reikia skalbti, virti, valyti, lyginti ir taip be galo, be krašto.

Štai tau ir nuolankumas, motinystė, žmonos priedermė, patriotizmas, kurį susiurbė vyras komunistas ir net tikėjimas.

Ji gera motina ir žmona, bet man žiūrint į jos gyvenimą per nugarą eina šurpuliai.

* * *

Švara. Kas nesupranta, jog ji būtina? Turiu galvoje ne tik kūno švarą, bet ir namų, aplinkos. Kai įvairiomis progomis rinkau parašus, prisižiūrėjau įvairių namų. Niekada negalvojau, kad normalūs, neasocialūs lietuviai, net inteligentai gyvena tokioje baisioje nešvaroje. Čiagi ne tik higienos, sanitarijos reikalingas. Gal sunku senukams, ligoniams, bet jauniems ir sveikiems?! Gyvenimas tarsi kūtėje kalba ir apie kitus dalykus. Jeigu namai apšnerkšti, prigliaumiję, vadinasi, žmogaus viduje irgi netvarka. Didelė netvarka. Tai jau psichologinės ir moralinės bėdos.

Kodėl visada taip švaru vienuolynuose? Seserys ar vyrai vienuoliai ne visi jauni ir stiprūs, bet ten tobula tvarka ir valyvas. Argi tai neliudija tam tikrų dalykų?

* * *

Kažin kodėl žmonės keikiasi? Tikriausiai šia tema egzistuoja išsamios studijos, bet aš apie jas nieko nežinau. Kažkodėl visi keiksmažodžiai susiję su lytiniais organais ir aktu, blogo linkėjimu kitam. Ar esate girdėję ne itin pikta keiksmažodį? Ne? Ir neišgirsite, nes jų nėra. Net tie su žalčiais, perkūnais ir raganom iš esmės yra pikti. Visi aplink burnoja kaip girti piratai, nelygu flibustjerai, imdami abordažų prekių prikrautą pirklių laivą.

Kalbama, kad tikras anglų džentelmenas, tamsioje gatvėje užkliuvęs už juodos katės, surinka: „Ak, katė!!!“ Mes tai jau tikrai ne tie anglų džentelmenai ir tokioje situacijoje surinkame visai ką kita...

Bet kodėl? Ar todėl, kad nešvankūs žodžiai yra tabu, o žmogus šiais laikais linkęs juos laužyti? Gal. Baisu, kad keiktis tapo beveik norma, šlykštnės aidai net per televizorių. Tai jau išsigimimo, sergančios tautos požymis.

* * *

Baimė. Visi esame ko nors bijoję. Bet baimė baimei nelygu. Viena bijoti pikto šuns, kita skurdo, trečia viršininko. Visai kas kita yra bijoti fizinės egzistencijos nutrūkimo. Ji sukausto raumenis ir protą, neklauso pastarojo argumentų, akivaizdžių įrodymų, jog nėra ko bijoti, ir veda prie dar baisesnio dalyko – panikos. Nieko nėra kraupiau už mirties baimę. Ją patiria visi, bet kiekvienas kitaip. Vienas nespėja nusigąsti, kitą apsaugo kažkokią paslaptinę biocheminę medžiagą gamindamos smegenys.

Romualdo Rakausko nuotrauka

Bet jei nenutinka nei tas, nei anas? O būna dar šurpia. Antai Onkologijos poliklinikoje laukdamas savo eilės endoskopijai 87-erių senukas sako: „Nebijau, jei ras vėžį. Jauni mūsų, senų, nekenčia, nesiskaito, žemina. Apie užuojautą, pagarbą nėra ko nei kalbėti. Pyksta, kad iš jų atlyginimo atskaito mokesčius SODRAI, t. y. ir mūsų pensijoms. Bet juk mes irgi visą gyvenimą dirbome! Negi jie nebus seni? Koks čia gyvenimas tokiame pragare...“

Taigi, mielieji, pridėkite dar senatvės baimę, nes kai kurie jūsų jos sulauks. Jaunų žmonių paniekos, savo nuvertinimo ir nepagarbos. Faktas, kad laikui atėjus jiems bus atseikėta tuo pačiu, menkai tepaguodžia.

* * *

Krenta į akis toks dalykas: kur tik yra kokia organizacija, ten didesnė ar mažesnė, bet vis šiočia tokia tvarka. Kur nėra – jovalas. Akivaizdžiausias pavyzdys – gyvenamųjų namų bendrijos. Visi bamba, kad reikia mokėti ir mokėti, bet... Aplinka sutvarkyta, gyvatvorės nukarpytos, laiptinės daugmaž švarios, bėdai ištikus santechniką gali prisišaukti. Mokėti visada ir už viską reikia, toks gyvenimas. Bet ar kas paskaičiavo, kiek kainuoja nervai, kai to santechniko ar elektiriko surasti negali, nes sunkmečiu vieniems nesinori darbo nei pinigų, kitiems norisi darbo, bet už neproporcingai didelius pinigus. Kas gali pinigais įvertinti sveikatą, gadinamą buitinių rūpesčių, kylančių dėl palaidos balos, t. y. organizacijos nebuvimo. Bet ne. Matai, tie keli

Gyvenimas kaip senas vynas

litai, kur paskui per pakaušį išeina, svarbesni, nes šiuo metu pas mane vamzdis nesprogo, gyvatukas šyla ir stogas dar nevarva. Sakot, skursta, neturi pinigų? Sakote didžiausią netiesą. Skursta vieniši pensininkai, visi kiti nelabai. Tik pažiūrėkite į eiles prekybos centruose ir kiek žmonės visko perka. Ar iš skurdo taip perka?

* * *

Smagiausias šio ketvirčio anekdotas apie tai, kas yra krizė. Taigi, lietuviui krizė, kai jis valgo sūrį su pelėsiais, geria seną vyną ir važinėja automobiliu be stogo. Argi ne siaubas? Valgyti supelijusį sūrį, gerti pasenusį gėrimą, važiuoti automobiliu, kai ant galvos lyja ir dulka! *Total*

košmar! Bet būna per tą krizę dar blogiau. Sako, vienam naujam lietuviui prasidėjo *lomkė*, nes nebėgali iki soties šaukštais valgyti juodųjų Astrachanės ikų! Įsivaizduoju tokį kūningą, grakštų kaip troleibusas vyruką dabartinuką, kuriam reikia išlaukti (pasak jo „džiovinti irklus“), kol vėl galės šlemšti tą iką, austres, omarus. Sunku!

Gerai, kad aš tos krizės nejaučiu. Užsibrėžiau sau siauresnes ribas ir visai dėl to nesijaudinu. Tai siūlau ir jums. Vietoj pelėsinio – iš ūkininko kieme pirktas sūris, vietoj vyno – sultys, o dešimties metų automobiliai visi su stogais! Nei lyja, nei sninga, nei dulka, tik į autoservisą dažniau nuvažiuoti reikia. Bet gyventi galima.

Šypsenos be raukšlių

Sveikas miegas ne tik ilgina gyvenimą, bet ir sutrum-pina darbo dieną.

* * *

Jeigu gerai jaučiatės, nesijaudinkite – praeis.

* * *

Meškeriojas žuvies parduojuvėje perka didelį karšį. Duoda pinigus ir sako pardavėjui:

– Meskit jį man per prekystalį, o aš gaudysiu.

Pardavėjas nustumba:

– Bet kodėl?

Pirkėjas:

– Paskui galėsiu nemeluodamas sakyti žmonai, kad pats jį pagavau!

* * *

PATARIMAI JAUNOMS ŠEIMININKĖMS:

– Karštas puodo dangtis atrodo lygiai taip pat kaip šaltas!

– Kad rankos nekvepėtų žuvimi, tereikia kelioms sekundėms jas pamerkti į žibalą.

– Vegetariška sriuba bus maistingesnė, jei į ją įdėsite truputį jautienos.

– Dauguma elektros prietaisų sunaudoja mažiau elektros energijos, jei yra išjungti.

– Jūsų vyras tas pačias kojines dėvės daug ilgiau, jei jas išmirkysite epoksidinėje dervoje ir išdžiovinsite fenu.

– Pamačiusios riebalų dėmę ant naujos suknelės nesisielokite! Riebalų dėmės lengvai išvalomos benzinu. Benzino dėmės naikinamos šarmo tirpalu. Šarmo dėmės dingsta nuo acto esencijos, kurios pėdsakai išnyksta lengvai suvilgyti aliejumi. Na, o kaip išnaikinti riebalų dėmes, jūs jau žinote!

* * *

Vienas verslininkas kitam:

– Kaip tau pavyko pasiekti, kad visi pavaldiniai susirenka į darbą dar prieš aštuonias?

– Viskas paprasta. Darbuotojų 30, o vietų automobiliams pastatyti – tik 25.

* * *

Nusipirkau gaublį, kad galėčiau nusispjaut ant viso pasaulio.

* * *

Klientas:

– Negaliu prisijungti prie interneto.

Konsultantas:

– Ar esate tikras, jog naudojate teisingu slaptažodžiu?

Klientas:

– Taip. Mačiau, kaip jį surenka mano kolega.

Konsultantas:

– Gal galite pasakyti, koks buvo slaptažodis?

Klientas:

– Devynios žvaigždutės.

* * *

Kiekvienas vyras nešiotų ant rankų mylimą moterį, tik ne kiekvienas pajėgia ją pakelti.

* * *

Netikėtai užėjęs į pavaldinių kabinetą viršininkas ima rėkti:

– Aš juk sakiau, kad darbo metu rūkyti draudžiama!!!

Visi choru:

– O kas čia dirba?

* * *

Aš sakau tai, ką galvoju, todėl tyliau.